

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

mag. Žarko Tepavčević

Kohabitacije kot alternativa zakonski zvezi v Sloveniji

Doktorska disertacija

Ljubljana, 2013

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**mag. Žarko Tepavčević
Mentorica: red. prof. dr. Tanja Renner**

Kohabitacije kot alternativa zakonski zvezi v Sloveniji

Doktorska disertacija

Ljubljana, 2013

Za spodbude in nasvete pri nastajanju doktorske disertacije
se iskreno zahvaljujem red. prof. dr. Tanji Rener

POVZETEK

Kohabitacije kot alternativa zakonski zvezi v Sloveniji

Doktorska disertacija, ki se umešča v področje sociologije družine, je osredotočena na teoretično in empirično proučevanje družinskih sprememb, ki gredo predvsem v smislu deinstitucionalizacije zakonske zveze. Gre za primerjalno analizo širokega spektra dostopnih relevantnih sodobnih teoretskih in empiričnih prispevkov ter ugotovitev in mnenj različnih avtorjev o tematikah tega področja. Vsebina teme že po naravi stvari presega meje ožje sociološke obravnave in je bilo vključevanje nekaterih dognanj z drugih področij znanstvenih ved nujno. Tako je bila vključena tudi analiza nekaterih aspektov glede preobrazbe zakonske zveze, ki segajo na področja prava, religije, psihologije, socialnega dela idr.

Obravnavana tematika je sestavljena iz dveh osnovnih delov (teoretskega in empiričnega). V prvem (teoretskem delu) je problemsko opredeljena obravnavana tematika in je tudi umeščena v ustrezen zgodovinski in družbeno prostorski okvir, ki ga narekujejo družbeno-ekonomske, kulturne, religiozne in druge okoliščine.

Od obdobja klasične moderne so se korenito spremenila temeljna pravila, na katerih ljudje sedanjega časa utemeljujejo svojo zasebnost. Danes posameznice in posamezniki zelo različno vstopajo v delovno razmerje, v partnersko skupnost in lastno družino. Prehodi niso več vnaprej določeni, ampak so vedno bolj individualizirani, diferencirani, nagibajo se k deregulaciji. Tako je tudi odločitev za prihodnje starševstvo posledica pogajanja o odnosih, kajti danes se vse več mladih odloči, da preizkusijo odnose, preden se zavežejo starševstvu (Ule in Kuhar 2004). Spremembe v pozni moderni oz. postmoderni družbi se na ravni osebnega življenja kažejo v prestrukturiranju zasebnosti («postmoderna zasebnost») in v preobrazbi intimnosti (Giddens 2000; Beck in Beck-Gernsheim 2006). Kot pravi Giddens, te spremembe vključujejo nastajanje in oblikovanje novih partnerskih razmerij, ki temeljijo na demokratičnosti in refleksivnosti.

V drugem (empiričnem) delu so najprej obravnavani kvantitativni statistični podatki državne statistike Republike Slovenije (poroke, razveze zakonskih zvez, nezakonska rojstva, priznanja očetovstva). To so indikatorji, ki nam kažejo demografske spremembe, posredno pa lahko iz njih sklepamo tudi na spremembe oziroma preobrazbo zakonske zveze in družine, ki jih omenjene statistike ne beležijo: porast števila zunajzakonskih skupnosti – kohabitacij, porast števila enostarševskih družin, naraščanje reorganiziranih družin idr.

Kombinacija kvalitativne in kvantitativne analize, ki obravnava pare, ki živijo v kohabitaciji, je usmerjena v dopolnitev in konkretizacijo teoretičnega dela. Med drugim kaže, da se zakonska zveza spreminja oz. se prelaga na kasnejša leta (za današnje vstopanje v partnersko zvezo je značilno poznejše poročanje – poznejši prehodi v zakonsko (partnersko) zvezo oz. družinsko življenje).

Ker obstoječa zakonodaja Republike Slovenije ne omogoča izvedbe evidenc kohabitacij, na osnovi katerih bi lahko izdelali reprezentativne vzorce za njihovo analizo, je v pričujoči disertaciji uporabljena populacija, ki jo sestavljajo pari (57 parov) s področja Centra za socialno delo Ljubljana Šiška, ki živijo v kohabitacijah in so v letu 2010 urejali priznanje očetovstva pred rojstvom otroka zaradi priznanja pravice do očetovskega dopusta. Tako definirano populacijo je mogoče pojmovati tudi kot priročni vzorec splošne slovenske

urbane populacije kohabitantov, kar pomeni, da podatki strogo vzeto veljajo sicer samo za obravnavano populacijo, domnevamo pa, da jih morda lahko posplošimo na druga mestna okolja v Sloveniji.

Analiza omenjene populacije kohabitantov je sestavljena iz dveh glavnih delov: prvi del predstavljajo demografske in socialno-ekonomske značilnosti partnerjev v kohabitacijah, drugi del pa značilnosti njihovega življenja, ki so združene v sklope: roditeljstvo/starševstvo, delo (in kariera), kakovost življenja, življenjski cilji, partnerstvo, komunikacija, partnerski proces, pogled na družino porekla in reflektivna biografija partnerskih zvez.

Rezultati analize **socialno-demografskih podatkov** med drugim kažejo, da gre za populacijo v starosti od 20 do 40 let, z visoko ali srednjo izobrazbo (delež anketiranih z osnovno šolo je skoraj zanemarljiv), da je zaposlen vsaj moški, kar kaže, da v splošnem verjetno niso materialno ogroženi. Gre za urbano populacijo, ki je materialno kar dobro preskrbljena, saj imajo poleg lastništva stanovanja ali hiše tudi avto, pohoščivo in razne naprave in aparate, kar je pri večini skupna lastnina. Vsi anketiranci (brez izjeme) se počutijo od okolja sprejeti in nediskriminirani.

Analiza variabel pod skupnim imenom **roditeljstvo/starševstvo** predstavlja kohabitacijo kot alternativo zakonski zvezi v smislu vzpostavitve družine. Najpomembnejša pogoja za odločitev za otroka sta stabilnost zveze in redni prihodki. Parom je vseeno, kakšnega spola naj bo otrok. Idealno število otrok je dva oziroma tri. 70 odstotkov parov ima enega ali več otrok, drugi pa pričakujejo prvega otroka. Otroci so stari od nekaj mesecev do 10 let, kar približno nakazuje tudi staž zunajzakonskih skupnosti. Odločanje za otroka je skupno. Otroku naj bi večinoma nosil priimka obeh partnerjev. Poleg zagotavljanja osnovnih življenjskih dobrin (bivanje, prehrana, oblačila, obutev idr.) se jim zdita najpomembnejša kriterija ali cilja dobra vzgoja in izobrazba. Poklic otroka ni pomemben. Staršem je pomembna sreča v življenju otroka. Ne razmišljajo o možnosti, da bi se razšli, če pa že, bi bila na prvem mestu korist otroka.

Delo (in kariera) ima pomembno mesto v življenju kohabitantov. Zanimivo je, da med odgovori ni razlike med spoloma. Zaposlitev oziroma delo v službi je predvsem zagotovilo gnotne varnosti, šele na drugem mestu je veselje do dela. Uspeva jim usklajevanje zaposlitve in družinskega življenja. Niso posebej naklonjeni dejstvu, da bi bil zaposlen samo moški (en osebni dohodek ne zadostuje za dostojno življenje družine), prav tako ne, da bi samo moški delal kariero (krivično do ženske). Polovici se zdi v redu, da je zaposlena samo ženska (pogoj: visok osebni dohodek), ali da samo ženska dela kariero (prilagoditev življenja družine).

Kakovost življenja je odvisna od kakovosti odnosov med partnerjema. Temelji na samopodobi partnerjev, odnosu do partnerja in njemu pomembnih ljudi, odnosu do ožjega in širšega okolja. Kakovostno življenje parov predstavljajo stanovanje, tehnični predmeti, avto, možnost preživljanja prostega časa ob morju, v planinah ali na potovanjih. Prosti čas preživljajo skupaj v krogu družine in prijateljev, včasih sorodnikov ali doma in navajajo, da nimajo dovolj prostega časa.

Najpomembnejši **življenjski cilji** oziroma vrednote so (ne glede na spol) zdravje, družina, prosti čas, vzgoja otrok in srečno skupno življenje.

Iz rezultatov analize variabel skupine **partnerstvo** je razvidno, da v glavnem živijo skupaj, povprečno trajanje zveze je 6,75 let. Spolnost je za večino pomembna. Gospodinjsko delo opravljajo skupaj. Skrbijo za družino. Njihovi starši skrbijo sami zase. Dom za starejše je primeren le kot zadnja možnost, prednost bi dali varovanim stanovanjem. V partnerski skupnosti se počutijo enakopravno in enakovredno. Za dober partnerski odnos je pomembno naslednje: komunikacija, spoštovanje, zaupanje, razumevanje, ljubezen, podpiranje, skupni cilji, iskrenost, usklajevanje, dopolnjevanje, zvestoba, kompromisi,

dobra spolnost, zadovoljstvo in sreča. Večina namerava živeti z istim partnerjem vse življenje. Niso naklonjeni predporočnim oziroma partnerskim pogodbam (morda le zaradi zavarovanja pravic in koristi mladoletnih otrok pri morebitni prekinitvi partnerstva). V partnerski zvezi uresničujejo naslednje cilje: prosti čas, blaginjo, varnost, rojevanje otrok, osebno rast. Od partnerja pričakujejo: čustveno zadovoljstvo, blaginjo, resurse, svobodo. Zvezo bi prekinili v primeru, ko bi šlo za varanje, nasilje, odvisnost od alkohola oziroma droge.

Za dobro **komunikacijo** med partnerjema je pomembno iskreno in pozorno poslušanje, tudi za besedami skritih misli. Pogovarjajo se o vsakdanjih dogajanjih, o uresničevanju življenjskih ciljev, o skupni prihodnosti oziroma načrtih za prihodnost, o vzgoji otrok, o medsebojnem odnosu, družinskih problemih, službi, športu, prijateljih, politiki, o vsem, kar je pomembno v življenju. Pogovor je pomemben zaradi usklajevanja, razčiščevanja nejasnosti, reševanja problemov, skratka za ohranjanje stabilnosti in uspeha zveze, poglobljanja odnosa in povezovanja. Ne gre za igro moči, nobeden nima glavne besede. Večjih konfliktov ni, spori so zaradi malenkosti. Rešujejo jih s pogovorom, kompromisi, s pozitivnimi dejanji.

Partnerski proces je pri večini kohabitantskih parov podoben. Spoznali pa so se na zelo različne načine. V začetku so se spoznavali, šli skozi prijateljsko obdobje, obdobje zabave, obdobje skupnega druženja, zaradi podobnih pogledov na življenje je intenzivnost odnosa naraščala, tako da je po določenem času prišlo do resnega partnerstva, in končno je prišlo do skupnega življenja in ustvarjanja družine; zveza je stabilna, uspešna, polna razumevanja, ljubezni, spoštovanja; zagotovljena je enakopravnost obeh in tudi svoboda posameznika v partnerstvu. Otrok je zvezo še utrdil. Nekateri zakonske zveze niso sklenili zaradi finančnih težav, drugim pa zakonska zveza ne pomeni nič, ker jim kohabitacija prinaša vse prednosti skupnega (partnerskega) življenja, predvsem v čustvenem smislu; tretji pa smatrajo kohabitacijo kot preizkus njunega medsebojnega odnosa. Kohabitacija je bila skupna odločitev.

Glede **družine porekla** večina ocenjuje zvezo staršev kot dobro in uspešno, zveza staršev je dokaj vplivala na njihove zveze, ker jim služi za vzgled; na zveze drugih pa tako, da ne bodo prenašali slabih vzorcev v svojo zvezo, da so se marsikaj naučili iz napak svojih staršev. Odnos do staršev je v večini primerov normalen, razumevajoč, prav tako je odnos staršev do kohabitantov dober. Odnosi z brati in sestrami so večinoma dobri.

Refleksivna biografija partnerskih zvez kaže, da je sedanja zveza prva za 39 moških in 35 žensk, druga za 13 moških in 20 žensk, tretja za 5 moških in 2 ženski. V prejšnjih zvezah so pridobili izkušnje. Tako pri moških kot pri ženskah so najpogostejši vzroki za razpad prejšnje zveze: neujemanje, različni cilji, mladost (in neresnost in nedozorelost), slaba komunikacija, pomanjkanje ljubezni, ostali vzroki se pojavljajo v manjših številih.

Na podlagi relevantne literature in obsežnega empiričnega raziskovanja je ugotovljeno, da gre za preoblikovanje zakonske zveze v »čisto razmerje«. V to je bilo usmerjeno empirično raziskovanje tipologije kohabitacij. Hipotetične modalitete kohabitacije izhajajo iz kriterijev razlikovanja tipov kohabitacije glede na razlog ali motiv za zunajzakonsko skupnost namesto zakonske zveze. Gre za vprašanje, kako se porazdeli populacija kohabitantov. Vnaprej sem torej definiriral tipe in podtipe takole: zakonska zveza je vrednota, partnerska zveza je vrednota, pogodbeno partnerstvo, intimistično partnerstvo.

Rezultati empirične tipologije se kar dobro ujemajo s teoretično tipologijo. To potrjuje korelacijska analiza (korelacije so nizke, kar pomeni, da so štiridelne lestvice dokaj neodvisne, kar govori v prid domnevi, da merijo štiri različne vidike odnosa do partnerstva) pa tudi faktorska analiza, ki je razkrila iste latentne faktorje (z nekaj anomalijami), kot so bili hipotetično predpostavljeni. Izbrano število latentnih komponent pojasnjuje skoraj 63

odstotkov ali slabi dve tretjini celotne variance. Rezultati kažejo, da lahko razlikujemo štiri vrste ali tipe razlogov, motivov ali odnosa do kohabitacije: pogojno sprejemanje zakonske zveze, pogodbeno partnerstvo, intimistično partnerstvo in oviranost zakonske zveze – v tem vrstnem redu po izrazitosti.

Tematika doktorske disertacije analitično prikazuje pomembne elemente vsakdanjega zasebnega in javnega življenja partnerskih zvez – kohabitacij ter njihovega sprejemanja in uveljavitve v naši družbi. Gre za preobrazbo zakonske zveze kot institucije v »čisto partnersko razmerje«, gre za stabilno in trajno zvezo, ki že predstavlja alternativo zakonski zvezi. Kohabitacija je privlačna tudi zato, ker je lažje vanjo stopiti in iz nje izstopiti in daje vtis večje svobode kot zakonska zveza.

Ključne besede: Zakonska zveza, zunajzakonska skupnost - kohabitacija, družina, partnerstvo, partnerski proces, starševstvo, komunikacija

SUMMARY

Cohabitations as an Alternative to Marriage in Slovenia

The doctoral thesis, which is placed within the realm of Sociology of the Family, is focused on theoretical and empirical research of changes in the family, which mainly follow the course of deinstitutionalisation of marital union. It is a comparative analysis of a wide spectrum of available relevant contemporary theoretical and empirical works in this field, along with findings and opinions of various authors in connection with this topic. The scope of the theme per se exceeds the boundaries of a narrow sociological treatment, which rendered the inclusion of certain findings in other fields necessary. Consequently, analyses of certain aspects relating to the changes of marriage, and which belong to the realms of Law, Religion, Psychology, Social Work and others, were included.

There are two basic sections of the topic which are dealt with: the theoretical and the empirical one. The first (theoretical) part contains the defining of the theme in the problem-wise sense, along with its investing within adequate historical and socio-regional framework, dictated by socio-economic, cultural, religious and other circumstances.

Ever since the era of the Classical Moderna, basic rules, upon which contemporary man substantiated his privacy, have radically changed. Individuals of both sexes enter working relations, domestic partnership and own families in many different ways. The transfers are no longer predetermined but are becoming more and more individualised, differentiated, with a tendency towards deregulation. Similarly, the decision on parenthood has become a consequence of negotiations about the relationship, as more and more young couples decide on a tryout period before they commit to parenthood (Ule and Kuhar 2004).

On the level of personal life, changes in postmodern society manifest in restructuring of privacy («postmodern privacy») as well as in transformation of intimacy (Giddens 2000; Beck and Beck-Gernsheim 2006). As Giddens claims, these changes include appearance and formation of new partnership relations, based on democracy and reflexiveness.

The second (empirical) part firstly deals with quantitative statistical data of the State Statistics of the Republic of Slovenia (marriages, divorces, extramarital births, declared paternities). These are indicators which show demographic changes upon which we can indirectly make conclusions relating to changes or transformation of marital union and family, which are not registered by the aforementioned statistics: the rise in extramarital unions – cohabitations, the rise in single-parent families, the rise in reorganized families etc.

Combination of quantitative and qualitative analysis, which deals with couples living in cohabitation, is aimed at supplementing and concretisation of the theoretical part. It appears that marriage is, among other things, changing, or more precisely, it is being postponed into later age (typical for present-day entering into domestic partnership is later age – later entering into the marital (domestic partnership) union and family life respectively).

The existing legislation of the Republic of Slovenia does not render possible to create evidence of cohabitations, upon which representative samples for the analysis could be made. That is why the thesis is based on the population of 57 couples from the area covered by Social and Community Service Centre Ljubljana Šiška, which in the year 2010 applied for granting the right to fathers' leave, following the prenatal declaration of

parenthood. Such defined population can be treated as reference sample for general Slovenian urban population of cohabitants. It means that the data, strictly taken, can be applied for the treated population only, whereas on the other hand, we can assume that the same data might also be generalised for all other urban areas in Slovenia.

Analysis of the aforementioned population of cohabitants is composed of two main parts. The first part represents demographic and socio-economic characteristics of partners in cohabitation, whereas the second one presents the characteristics of their lifestyles, gathered into complexes: parenthood, work (and career), quality of life, life goals, partnership, communication, partnership process, view on the family of origin, and reflexive biography of partner unions.

Results of the analysis of the **socio-demographic data** point at, among other things, the population between 20 and 40 years of age, with higher or secondary education (portion of those with finished primary school is negligible), with at least a male being employed, which leads to conclusion that generally they are probably not financially handicapped. We are talking about the urban population, with solid financial foundations, as they possess not only a flat or a house, but also a car, household appliances, electronic devices, furniture, and which is characterised as mutual property. All the interviewed persons, male as well as female, feel accepted and non-discriminated by the environment.

Analysis of the variables under common denomination **parenthood** presents cohabitation as an alternative to marriage in the sense of family formation. The most important preconditions for deciding on having offspring are stability of the relationship and regular income. Couples find sex of a child irrelevant. Ideal number of children is two or three. Seventy percent of couples already have one or two children, while the rest are waiting for the first. Children's age ranges from couple of months to ten years, which corresponds approximately to the duration of extramarital union. Decision-making about children is mutual. A child mainly bears family names of both partners. Along with providing basic living conditions (shelter, food, clothing), the partners feel that, regarding their children, the most important goals are good upbringing and education. Future profession of a child is not important. What parents deem important is happiness in their children's lives. They don't think of separation, but if they did, the interests of their children would be of primary concern.

Work (and career) has an important position in cohabitants' lives. Interestingly, there are no differences between female and male cohabitants and their answers regarding this matter. Employment represents to them above all the assurance of financial stability, satisfaction at work taking the second place among the reasons. They manage to adjust work and family life. They are not particularly in favour of the fact that only the male should be employed (One wage does not suffice for decent living of the family.), as well as the fact that only he should pursue career. Half of them think it is all right if only the female is employed (Provided she has high income.), or that only she should pursue career (Adjustment to the family life.).

Quality of life depends on the quality of relationship between partners. It is based on their self-esteem, attitude towards partner as well as to people important to him or her, attitude towards the environment in its narrower and wider sense. Quality life is represented by a flat, household appliances, electronic devices, car, and possibility of spending holidays at the seaside, in the mountains or on journeys. Free time is spent within the circle of family and friends, sometimes relatives. They all claim that they don't have enough free time.

The most important **life goals** or values are (regardless of sex) health, family, free time, upbringing, and happy family life.

Results of the analysis of the **partnership** complex variables reveal that they mainly live together, an average duration of the relationship being 6.75 years. Sexuality is important

for the majority. Household chores are done collectively. They care for the family. Their parents take care of themselves. Home for the elderly is considered as the last resort, sheltered accommodation being a preference. They feel equal and equally valued within their domestic partnership. For a good partnership the following are important: communication, respect, trust, understanding, love, support, common goal, honesty, harmonisation, supplementing, fidelity, compromise, good sexuality, satisfaction and happiness. Most of them intend to keep the same partner for the rest of the life. They are not inclined towards prenuptial or domestic partnership agreements (perhaps only in order to secure the rights and benefits of children in case of separation). Within the domestic partnership they fulfil the following goals: free time, welfare, security, procreation, personal growth. Each partner is expected to provide: emotional satisfaction, welfare, resources, freedom. They would end the relationship in case of: unfaithfulness, violence, addiction to alcohol or drugs.

Regarding **communication**, honest and attentive listening, seeking hidden thoughts behind words, is important among interviewees. They talk about everyday events, fulfilling life goals, common future, future plans, upbringing, mutual relations, family problems, job, sports, friends, and politics, about everything important in life. Talk is important for harmonizing, clearing misunderstandings, solving problems, in other words for maintaining stable and successful relationship, deepening relations and connecting. It is not about power, there are no leading roles. Greater conflicts do not exist, minor clashes over trifles do occur. They are solved with conversation, compromise, positive deeds.

Partnership process is similar in all cohabiting couples. They met in different ways. At the beginning there was a period of getting to know each other, followed by a friendship period, then period of dating, later a period of common socializing, which led to intensifying the relationship due to common view of life, and, after a certain period of time, a serious partnership emerged, followed by joint residence and forming a family. Relationship is stable, successful, and full of understanding, love and respect. Equality and freedom for both partners are guaranteed. A child made relationship even stronger. Regarding official wedlock, some didn't choose it because of financial troubles, some regard it irrelevant, as cohabitation brings all advances of joint (partnership) life, mainly in emotional sense; some regard cohabitation as a trial period of their living together. Cohabitation is a result of a mutual decision.

As for the **family of origin**, most of them rate their parents' relationship as good and successful. It has influenced their own relationship as a good example, although bad sides of it have taught them to avoid bad patterns. They all claim that they have learned from their parents' mistakes. Relation with the parents is in most cases normal, understanding, parents themselves feeling the same for their children. Relations with brothers and sisters are mainly good.

Reflexive biography of partner relationships reveals that existing relationship is the first for 39 men and 35 women, second for 13 men and 20 women, and third for 5 men and 2 women. They have all gained experience from previous relationships. Both males and females regard the following reasons for the dissolving of previous relationship: incompatibility, different goals, youthfulness (immaturity, light heartedness), bad communication, lack of affection, the rest of the causes being less frequent.

It has been established on the basis of relevant literature and extensive empirical research that this is a case of transformation of marriage into »pure relationship«. Empirical research of typology of cohabitations has been aimed at the same point. Hypothetical modalities of cohabitation emerge from the criteria for distinguishing the types of cohabitations according to reason or motive to replace marriage. The question is: How to classify the population of cohabitants? I defined the types and subtypes in advance as

follows: marriage is a value, domestic partnership is a value, agreement partnership, intimistic partnership.

Results of the empirical typology agree quite well with the theoretical typology. This was confirmed by correlation analysis (Correlations are low, which means that four-part scales are quite independent, which further supports the claim that they measure four different views of attitude towards partnership.) as well as factor analysis, which revealed the same latent factors (with a few anomalies), as had been set hypothetically. The chosen number of latent components explains almost 63 percent or almost two thirds of the whole variance. The results give us reason to distinguish four sorts or types of reasons, motives or attitudes towards cohabitation: conditional acceptance of marriage, agreement partnership, intimistic partnership, and obstruction of marriage – in that order of distinctiveness.

The doctoral thesis presents analytically important elements of everyday private and public life of domestic partnerships – cohabitations as well as their acceptance and recognition in our society. It is a case of transformation of marriage as an institution into »pure partner relationship«, stable and lasting relationship, which already represents an alternative to marriage. The reason for cohabitation's attractiveness lies in easy way of entering, as well as the impression of greater freedom, compared to marriage.

Keywords: marriage, extramarital union – cohabitation, family, partnership, partnership process, parenthood, communication

KAZALO

UVOD	15
A TEORETSKI DEL	23
1 OPREDELITEV PROBLEMA	23
1.1 ZAKONSKA ZVEZA SKOZI ČAS V SLOVENIJI	26
1.1.2 Kratak zgodovinski pregled nastanka in razvoja instituta zakonske zveze	27
1.1.3 Zakonska zveza v sodobnem času	34
1.2 OPUŠČANJE TRADICIONALNE ZAKONSKE ZVEZE ALI NJENA	41
PREOBRAZBA V SMERI VEČJE PRAVIČNOSTI IN ENAKOSTI	41
2 PREOBRAZBA ZAKONSKE ZVEZE	53
2.1 PRAVIČNA ZAKONSKA ZVEZA IN SVOBODA PARTNERJEV	53
2.2 JAVNI STATUS ALI INDIVIDUALNA POGODBA	60
2.3 DELITEV DELA IN RAZMERJE MOČI V ZAKONSKI ZVEZI	66
3 PARTNERSKE ZVEZE V SODOBNEM SVETU	77
3.1 POJEM IN DEFINICIJA KOHABITACIJ	77
3.2 TEŽAVE PRI REGISTRACIJI KOHABITACIJ	85
3.3 KONCEPTI STATUSOV PARTNERSKIH ZVEZ	91
3.4 RAZŠIRJENOST KOHABITACIJ	93
3.5 SPOLNOST IN IZBIRA PARTNERJA	98
B EMPIRIČNI DEL	111
4 PRIKAZ RELEVANTNIH STATISTIČNIH PODATKOV	111
4.1 PRIKAZ PODATKOV DRŽAVNE STATISTIKE RS	111
4.1.1 Poroke	111
4.1.2 Razveze	113
4.1.3 Nezakonska rojstva	117
4.1.4 Priznanja očetovstva	121
4.2 PRIKAZ PODATKOV EVROPSKIH DRŽAV	125
4.2.1 Prikaz živorojenih otrok na 1000 prebivalcev, deleža živorojenih otrok zunaj zakonske zveze, sklenitev zakonskih zvez na 1000 prebivalcev in razvez zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v evropskih državah	125
4.2.2 Statistični podatki o razvezah zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v nekaterih državah Evropske skupnosti	128
5 ANALIZA IN PRIKAZ POPULACIJE PAROV, KI ŽIVIJO V KOHABITACIJI	131
5.1 METODOLOŠKA IZHODIŠČA	131
5.1.1 Predmet raziskovanja	131
5.1.2 Cilj raziskovanja	131
5.1.3 Splošna teza in hipotezi	132
5.1.4 Metode raziskovanja	133
5.1.5 Populacija in viri podatkov	133
5.1.6 Vprašalnik in izvedba intervjujev	134
5.2 REZULTATI IN INTERPRETACIJA	135
5.2.1 Socialno-demografski podatki o populaciji kohabitantov	135

5.2.2 Roditeljstvo/starševstvo	141
5.2.2.1 Predpogoji za odločitev za rojstvo otroka	141
5.2.2.2 Želje glede spola otroka	141
5.2.2.3 Mnenja o idealnem in realnem številu otrok	142
5.2.2.4 Število otrok v družinah intervjuvancev	142
5.2.2.5 Odločanje intervjuvancev za rojstvo otroka (otrok)	144
5.2.2.6 Izбира otrokovega priimka	144
5.2.2.7 Pomembni standardi pri vzgoji otrok od rojstva do odraslosti - mnenja intervjuvancev	145
5.2.2.8 Mnenja intervjuvancev glede pričakovanj o dosežkih otrok	145
5.2.2.9 Razmišljanje intervjuvancev o možnosti, da bi se razšli s partnerjem - mnenja o tem, kaj bi se takrat zgodilo z otroki	146
5.2.3 Delo (in kariera)	146
5.2.3.1 Mnenja intervjuvancev o pomenu dela	146
5.2.3.2 Usklajevanje zaposlitve in družine	147
5.2.3.3 Mnenja intervjuvancev o tem, da je zaposlen samo moški	147
5.2.3.4 Mnenja intervjuvancev o tem, da se samo moški posveča poklicu (karieri)	147
5.2.3.5 Mnenja intervjuvancev o tem, da je zaposlena samo ženska	147
5.2.3.6 Mnenja intervjuvancev o tem, da se samo ženska posveča poklicu (karieri)	148
5.2.4 Kakovost življenja	149
5.2.4.1 Mnenja intervjuvancev o pomembnosti materialnih dobrin	149
5.2.4.2 Intervjuvanci o preživljanju prostega časa	150
5.2.5 Življenjski cilji	151
5.2.5.1 Razvrščanje življenjskih ciljev po pomembnosti	151
5.2.5.2 Omejitve glede uresničevanja življenjskih ciljev	152
5.2.5.3 Pričakovanja od drugih	154
5.2.6 Partnerstvo	157
5.2.6.1 Partnerski status	157
5.2.6.2 Čas trajanja sedanje zveze v dopoljenih letih oziroma mesecih	157
5.2.6.3 Mnenja intervjuvancev o pomembnosti spolnosti v partnerski zvezi	158
5.2.6.4 Gospodinjsko delo – delitev med partnerjema	158
5.2.6.5 Skrb za člane v partnerski skupnosti	158
5.2.6.6 Odnos do družine porekla (starejše generacije)	159
5.2.6.7 Vloga moškega in ženske v partnerski zvezi	159
5.2.6.8 Značilnosti dobrega partnerskega odnosa	160
5.2.6.9 Stališča glede življenja z istim partnerjem »za vse večne čase«	161
5.2.6.10 Stališča do predporočnih oziroma partnerskih pogodb	161
5.2.6.11 Uresničevanje ciljev v zvezah intervjuvancev	163
5.2.6.12 Pričakovanja od partnerja	163
5.2.6.13 Mnenja intervjuvancev o posameznikovi samorealizaciji brez partnerja	163
5.2.6.14 Pogoji, pod katerimi bi se prekinila partnerska zveza	165
5.2.7 Komunikacija	166
5.2.7.1 Odnos do pogovora v partnerski zvezi	166
5.2.7.2 Pogovori o strahovih, občutkih negotovosti, razmišljanjih, ki jih partnerja ne delita z drugimi ljudmi	167
5.2.7.3 Pogovori med partnerjema o čustvih	168
5.2.7.4 Mnenja intervjuvancev o sposobnostih poslušanja in slišanja drugega	169
5.2.7.5 Mnenja intervjuvancev glede igre moči v partnerski zvezi	169

5.2.7.6 Mnenja intervjuvancev o medsebojnih osebnostnih razlikah; konflikti in njihovo razreševanje	171
5.2.8 Partnerski proces	175
5.2.8.1 Zgodovina partnerske zveze intervjuvancev.....	175
5.2.8.2 Odločitev o nesklentvi zakonske zveze	182
5.2.9 Pogled na družino porekla	193
5.2.9.1 Mnenja intervjuvancev o zvezah njihovih staršev.....	193
5.2.9.2 Vpliv zveze staršev intervjuvancev na njihovo zvezo	196
5.2.9.3 Odnos intervjuvancev do staršev in odnos staršev do intervjuvancev in do njihove zveze	198
5.2.9.4 Odnos intervjuvancev do bratov in sester	200
5.2.10 Refleksivna biografija partnerskih zvez.....	201
5.2.10.1 Predhodne partnerske zveze.....	201
5.2.10.2 Mnenja intervjuvancev o vplivu prejšnjih zvez na naslednje zveze	201
5.2.10.3 Glavni razlogi za prekinitev predhodne zveze (predhodnih zvez).....	202
6 TIPOLOGIJA KOHABITACIJ	204
6.1 METODOLOŠKA IZHODIŠČA	204
6.1.1 Hipoteza.....	204
6.1.2 Teoretična tipologija kohabitacije	204
6.1.3 Metoda	206
6.2 REZULTATI	206
6.2.1 Porazdelitve ocen na štirih tipoloških dimenzijah lestvice stališč do zakonske zveze oziroma zunajzakonske skupnosti	216
6.2.2 Analiza in interpretacija distribucij ocen tipoloških dimenzij	218
6.2.3 Korelacijska analiza	222
6.2.4 Faktorska analiza.....	225
6.2.5 Interpretacija	229
7 SKLEP	233
8 SEZNAM LITERATURE	248
9 STVARNO KAZALO	255
10 IMENSKO KAZALO	260
PRILOGA: Plan intervjuja	264

UVOD

Skozi celotno zgodovino obstoja ljudje živijo tako, da se združujejo v pare oziroma družine (tudi v manjše in večje skupine, organizacije in skupnosti), kar bo značilno tudi za prihodnji čas. Tako se mladi ljudje prej ali slej odločajo za skupno življenje oz. si želijo ustvariti partnerstvo ter kasneje tudi lastno gospodinjstvo oz. svoj dom. Najbolj pogosta oblika sobivanja je v paru, ki je v večini primerov sestavljen iz različnih spolov, redkokdaj pa je istega spola. Večinoma pa se mu pridružijo biološki, ponekod pa tudi posvojeni otroci. Pari se običajno povezujejo v zakonsko zvezo ali pa živijo skupaj, predvsem v novejšem času, v večjem številu, v različnih zunajzakonskih skupnostih (kohabitacijah).

Kohabitacije niso značilnost le sodobnega časa, saj so od nekdanj obstajale med prebivalstvom (Chandler 1991; Milić 2001; Goody 2003). V teh skupnostih so tradicionalno živele osebe, ki niso imele zakonskih in ekonomskih možnosti, da sklenejo zakonsko zvezo, npr. mladoletni, revni, bolni, ostareli, ovdoveli (Milić 2001). Joan Chandler obravnava zunajzakonsko skupnost (kohabitacijo) kot vse bolj priljubljeno, obenem pa poudarja, da le-ta ni nič novega. Neuradna »samoporoka«, ki je v nekaterih delih Britanije imenovana kot »življenje na koruzi«, je bila v preteklih stoletjih zelo pogosta. Chandler navaja raziskavo, ki ocenjuje, da je v Britaniji v osemnajstem stoletju v »sporazumnih zvezah« živel četrtina do tretjina parov (Chandler v Haralambos in Holborn 1999).

V drugi polovici prejšnjega in v začetku tega stoletja so pomembne družbene spremembe v razvitih državah zahodnega sveta in tudi v Sloveniji vodile k celi vrsti novih zakonski zvezi alternativnih življenjskih ureditev.

Te nove življenjske ureditve so v različnih državah nastajale z različno hitrostjo. Najbolj pomembna oblika, ki je v mnogih državah v celoti sprejeta, je vsekakor kohabitacija. V mnogih državah se večina zakonskih zvez začne s kohabitacijo, ki je lahko različne dolžine trajanja. Prav tako se je rapidno povečalo število parov, ki se namesto prve sklenitve zakonske zveze ali ponovne sklenitve zakonske zveze odločijo za kohabitacijo. Kohabitacija je postala tako pomembna, da je ne moremo več spregledati pri kakršnikoli analizi zakonskih zvez (Prinz 1995).

Veliko resnih partnerskih vezi je okronanih s poroko in se nadaljuje v obliki zakonskih in družinskih odnosov. V naši kulturi veljata poroka in sklenitev zakonske zveze za normalen in zaželen pojav, ki naj potrdi globlje vezi med partnerjema in jima omogoči, da oblikujeta

družino. Kljub temu živi veliko partnerjev in družin zunaj zakonske zveze. Takšnih zvez je bilo tudi v preteklosti verjetno več kot običajno mislimo, čeprav jih družba ni odobraval. Odnos do teh zvez se je v novejšem času v naši kulturi liberaliziral tako, da je v očeh mnogih ljudi zakonska zveza izgubila posebno vrednost. Morda je tudi to vplivalo na rahljanje trdnega partnerstva med zakoncema, ki v sklenitvi in razvezi zakonske zveze vidijo zgolj formalnost (Musek 1995).

V zadnjih desetletjih dvajsetega stoletja je pogostost porok (zmanjševanje privlačnosti zakonske zveze) med mladimi odraslimi osebami v mnogih zahodnih državah upadla.

Sistematično je mogoče navesti več vzrokov za upadanje pripravljenosti na poroko, ki so sledeči: povečana poklicna udeležba žensk, ki so tako veliko bolj neodvisne od sredstev zakonskih mož; večja legitimnost alternativnih družinskih in nedružinskih življenjskih oblik, predvsem življenjskih skupnosti brez poročnega lista; boljši pravni in družbeni status izven zakona rojenih otrok in njihovih mater; splošna težnja k individualizaciji, spričo katere je videti dolgoročna socialna, materialna in psihična zveza vse večje osebno tveganje in ovira pri mobilnosti v poklicni karieri; nazadovanje nezaželenih nosečnosti in rojstev, kar ima za posledico upad porok, ki so bile sklenjene predvsem zaradi zanositve (Sieder 1998).

V družbi, naravnani k vse večjemu individualizmu in težnji po dosežkih in tekmovalnosti, se zakonska zveza vse bolj pojmuje kot svobodni dogovor med partnerjema in vse manj kot institucija v smislu pravnega zagotavljanja gmotne varnosti. Gre za novo, drugačno partnersko zvezo, ki temelji predvsem na ljubezni.

Partnersko življenje v sodobnem času zahteva medsebojno ljubezen, spoštovanje, zaupanje, sprejemanje, upoštevanje, razumevanje, usklajevanje, prilagajanje, popuščanje, zvestobo, enakopravno (enakovredno) dogovarjanje in ne nazadnje prizadevanje za individualnost – za lastne pravice. Vse to je pri današnjem hitrem tempu življenja dokaj naporno in zahteva od obeh partnerjev veliko energije, volje, medsebojne pomoči in odgovornosti.

Skupno življenje prinaša različne spremembe; pri partnerjih prihaja do različnih interesov, zahtev do drugega partnerja, napetosti in razočaranj. Vsekakor pa poleg sprememb med partnerjema vplivajo nanju in na njun medsebojni odnos tudi druge okoliščine, kot so rojstvo otroka/otrok, vzgoja in odraščanje otrok, socialnoekonomski pogoji, kar je povezano z različnimi težavami. Partnerjema včasih uspeva razrešiti težave (sama ali pa s

pomočjo različnih strokovnjakov), včasih pa postane skupno življenje nevzdržno in se par razide.

V šestdesetih letih prejšnjega stoletja prihaja v razvitem svetu Evrope in Severne Amerike do upada univerzalnosti zakonske zveze (sprememba zakonske zveze kot institucije v smislu individualiziranega partnerstva). Skratka, bistvo se nanaša na premik od zakonske zveze kot institucije k partnerstvu kot »čistem razmerju« (Giddens 1992; Mills 2001; Bobić 2003; Beck 2006). Spremembe potekajo tako, da se najprej opaža povišana nestabilnost obstoječih zakonskih zvez, potem pa prihaja do spremenjenega odnosa do institucije zakonske zveze, kar se kaže v pojavu in širjenju alternativnih življenjskih form – kohabitacij.

Vse te spremembe (socialne in demografske) so prispevale, da se težišče družine pomika s starševstva na partnerstvo, ki se vse bolj usmerja k individualizmu in samouresničevanju. Poklic in kariera postajata legitimna osebna cilja žensk in moških, ker je zaradi zelo učinkovite kontracepcije mogoče odlagati in planirati spočetje otroka (kdaj in s kom ženska želi spočeti in roditi otroka).

V sodobni kulturi razširjene kontrole spočetja in rojevanja, sklepanje zakonske zveze ali vstop v partnersko zvezo niso neposredno povezani z začetkom reprodukcije in ne s skupno fertiliteto. Glede na to se lahko ugotovi, da je sredi šestdesetih let minulega stoletja upad natalitete posledica kontrole zakonske fertiliteti, v desetletjih, ki sledijo, pa nastopi faza, v kateri se upad rojstev povezuje s spremembami v pomembnem upadanju populacije, ki ne sklepa več klasične zakonske zveze. Nasprotno, v posameznih državah Severne Evrope prihaja do povečanja deleža zunajzakonske fertiliteti v skupni fertiliteti, saj jo omogoča kohabitacija, ki je socialno sprejeta kot alternativni partnerski stil (Prinz 1995).

Zdi se, da je kohabitacija dober način, kako uživati v prednostih skupnega življenja, ker ponuja več svobode kot zakonska zveza (npr. pri razhajanju partnerjev, ki lahko uredita svoj status brez posredovanja sodišča). To je možnost tudi za tiste pare, ki nameravajo skleniti zakonsko zvezo, vendar se še ne počutijo pripravljene na poroko. Pari se na ta način lahko spoznavajo, medtem ko živijo v skupnem gospodinjstvu in delijo stroške ter tudi spoznavajo, ali so sprejemljivi eden za drugega. V primeru, če se izkaže, da sta partnerja nekompatibilna, ločitev v osebni in pravni smislu ne predstavlja posebnih težav. Splošno velja, da je kohabitacija dober način za medsebojno spoznavanje

partnerjev, saj bo skozi ta proces (tudi po nekaj poskusih skupnega življenja) večina končno našla partnerja, primerne za trdno partnersko oz. zakonsko zvezo. Prav tako se splošno verjame, da imajo kohabitanti koristi od skupnega življenja v osebnem in socialnem smislu, posebej v smislu kvalitete kasnejšega zakonskega življenja. Torej, poskusna kohabitacija je sprejeta kot idealna priložnost za vzpostavitev uspešnega odnosa in boljšega partnerskega oz. zakonskega življenja.

Še ob koncu prejšnjega stoletja je veljalo, da sta moški in ženska s sklenitvijo zakonske zveze pridobila družbeno sprejemljivost za zadovoljevanje potreb po ljubezni, pripadnosti, varnosti; imela sta zaželen položaj in vlogo v družbi ipd. Sedaj pa se vse bolj uveljavljajo različne tipologije življenja v kohabitacijah kot alternativah klasični zakonski zvezi.

Nekatera razhajanja v družbi med uradniki, politiki in znanstveniki glede enačenja kohabitacije z zakonskim življenjem, so očitna. Kohabitacija, še posebej tista predzakonska, je močno narasla, tako da se postavlja vprašanje: Kako je mogoče, da je nekaj, kar je še pred dvema desetletjema bilo moralno nesprejemljivo, postalo večinska izkušnja (Bumpass v Morgan 2000, 6), medtem ko istočasno zakonsko življenje še vedno uživa večinsko podporo družbe. Takšen družbeni konzervativizem v mišljenju in obnašanju je vzpodbudil Anthony-ja Giddens-a, da je leta 1999 postavil trditev, »da ga bolj skrbi vztrajnost tradicionalne družine kot njen zaton« (Morgan 2000).

Menim, da je treba poudariti, da je pričujoča disertacija prvo sociološko raziskovanje kohabitacij kot alternativ zakonski zvezi v naši družbi, kjer sem poskušal med drugim raziskati možnosti, akterje in načine spremembe klasične »patriarhalne« zakonske zveze v »čisto partnersko razmerje« oz. enakovredno partnerstvo. Čisto partnersko razmerje ne implicira dejstva, da pomeni sprememba patriarhalne – hierarhične zakonske zveze avtomatično zavračanje zakonske zveze ali pa prizadevanje v smeri serijskih monogamij, temveč spremembo pomena zakonske zveze od družbeno definirane institucije k individualnem odnosu v smislu uresničevanja vsakega partnerja posebej in tudi obeh skupaj (v paru). Da bi se to doseglo, kar se vidi iz interpretacije rezultatov, je potrebno premagovanje starih družbenih vzorcev in opuščanje praks hierarhičnega življenja v paru, ki je podedovano od predhodnih generacij.

Pričujoča doktorska disertacija je strukturirana tako, da poskuša kompleksnost aktualne tematike zakonskega (partnerskega) življenja raziskati z argumentirano obravnavo

relevantnih segmentov, ki sestavljajo fenomen spreminjanja družinskega življenja v kontekstu pojava kohabitacij in sprejemanja oz. uveljavitve le-teh v širši družbi, predvsem pa v slovenskem prostoru.

Cilj raziskovanja ni narediti popolnega pregleda nad stanjem obstoječih sodobnih partnerskih (družinskih) skupnosti v Sloveniji, pač pa dovolj celovito prikazati kohabitacijo kot alternativo zakonski zvezi v soočanju z izzivi in orientacijami sodobne družbe pri odgovarjanju na dileme v zvezi s krizo zakonske zveze. Osredotočil sem se namreč na to, da dejansko raziščem obstoj potencialov kohabitacije in njenega razvoja ter nakažem nadaljnje možne trende v kontekstu spreminjanja zakonske zveze.

K proučevanju navedene tematike me je spodbudilo moje vsakdanje poklicno delo, temelječe na več kod dvajsetletnih izkušnjah na področju partnerskih in družinskih odnosov. V zadnjih letih sem pri svojem delu opazil izjemen porast rojstev v zunajzakonskih skupnostih. Tudi ta porast nam kaže na zmanjševanje privlačnosti zakonske zveze kot institucije.

Splošna teza disertacije je, da so kohabitacije v prvi vrsti odraz spremenjenega vrednotenja zakonske oziroma partnerske zveze. Kot pomembna življenjska izbira velikega števila ljudi izražajo težnjo, da bi se ustalile in razširile kot način vsakdanjega življenja in kot osnova za družinsko življenje.

Analiza kohabitacij bo temeljila na naslednjih hipotezah:

1) Kohabitacija je bolj odraz osebnih izbir kot odraz ovir za sklenitev zakonske zveze.

H: Kohabitacija je v večji meri odraz kohabitacije kot vrednote po sebi kot odraz ovir za sklenitev zakonske zveze (pomanjkanje finančnih virov, neustrezno stanovanje, problemi z zaposlitvijo ipd.; kohabitacije, ki temeljijo na vrednotnem zavračanju zakonske zveze, so pogostejše od kohabitacij, do katerih prihaja zaradi ovir pri sklepanju zakonske zveze). Med kohabitanti prevladujejo tisti, ki zavračajo zakonsko zvezo nad tistimi, ki jo sprejemajo, a je zaradi trenutnih ovir ne morejo skleniti.

2) Izkušnja kohabitacije utrjuje odločitev za kohabitacijo tudi v prihodnosti.

H: Med pari, ki so se odločili za kohabitacijo, prevladujejo pari, ki preferirajo kohabitacijo kot svojo življenjsko izbiro tudi v prihodnosti.

Vsebina doktorske disertacije obsega raziskovanje zakonske zveze skozi zgodovino, predvsem pa v moderni in postmodernej družbi in kulturi ter nastajanje in analizo sodobnih partnerskih skupnosti (kohabitacij) v postmodernih družbenih okoliščinah. Disertacija je sestavljena iz dveh osnovnih delov – teoretskega in empiričnega. Zajema šest poglavij, ki so tudi notranje strukturirana glede na pomembnost konteksta obravnavane tematike. V teoretskem delu sem opredelil obravnavano tematiko in jo umestil v ustrezen zgodovinski in družbeno prostorski kontekst, ki ga narekujejo družbeno-ekonomske, kulturne, religiozne in druge okoliščine. V empiričnem delu pa sem skušal odgovoriti na zgoraj navedeno splošno tezo in obe hipotezi.

V prvem poglavju, *'Opredelitev problema'*, sem se najprej osredotočil na kontekstualna pojasnila tematike, nato pa na pojasnila glede razvoja zakonske zveze skozi čas v Sloveniji ter na perspektivo zakonske zveze, ki se nanaša na opuščanje tradicionalne zakonske zveze oz. njeno preobrazbo v smeri večje pravičnosti in enakosti med partnerjema.

Drugo poglavje, *'Preobrazba zakonske zveze'*, je namenjeno poglobljenemu opisu sprememb zakonskega (partnerskega) življenja s poudarkom na pravični zakonski zvezi in svobodi partnerjev. Na podlagi družboslovne literature sem prav tako analiziral institucijo zakonske zveze glede na njen javni status oz. individualno pogodbo. Posebej me je zanimalo raziskovanje v zvezi z delitvijo dela in razmerij moči v zakonski zvezi, kar sem tudi opisal na podlagi relevantne literature.

V tretjem poglavju, *'Partnerske zveze v svobodnem svetu'*, sem usmeril pozornost na analitičen pregled pojmovanja in definiranja kohabitacij ter na opredelitev težav pri registraciji kohabitacij. Poglavje sem nadaljeval z raziskovanjem pomembnih segmentov, ki se nanašajo na partnerstvo glede spolnosti in izbire partnerja.

Četrto poglavje, *'Prikaz relevantnih podatkov državne statistike RS (poroke, razveze, nezakonska rojstva, priznanja očetovstva)'*, se nanaša na pogostost sklepanja porok, število razvez in rojstev v zunajzakonskih skupnostih in govori o decentralizaciji zakonske zveze in pluralizaciji partnerskih skupnosti – kohabitacij.

Peto poglavje, *'Analiza in prikaz populacije parov, ki živijo v kohabitaciji'*, predstavlja osrednji del doktorske disertacije in vsebuje izredno zanimivo, vendar skoraj neraziskano

področje - kohabitacije v slovenskem prostoru. Raziskovanje se nanaša na poglobljeno opredelitev in analizo populacije, ki jo sestavljajo pari (57 parov) s področja Centra za socialno delo Ljubljana Šiška, ki živijo v kohabitacijah in so v letu 2010 urejali priznanje očetovstva pred rojstvom otroka zaradi priznanja pravice do očetovskega dopusta. Tako definirano populacijo je mogoče pojmovati tudi kot priročni vzorec splošne slovenske urbane populacije kohabitantov, kar pomeni, da podatki strogo vzeto veljajo sicer samo za obravnavano populacijo, domnevamo pa, da jih morda lahko posplošimo na druga mestna okolja v Sloveniji. Poglavje, o katerem govorim, je sestavljeno iz dveh glavnih delov: prvi del predstavljajo vprašanja o demografskih in socialno-ekonomskih značilnostih partnerjev v kohabitacijah, drugi del pa so vprašanja o značilnostih življenja kohabitirajočih partnerjev, ki so združena v sklope: roditeljstvo/starševstvo, delo (in kariera), kakovost življenja, življenjski cilji, partnerstvo, komunikacija, partnerski proces, pogled na družino porekla in reflektivna biografija partnerskih zvez.

Podatke za raziskavo sem pridobil s pomočjo vprašalnika kot pomožnega sredstva pri poglobljenem polstrukturiranem intervjuju. Podatki so statistično obdelani s kombinacijo metod kvantitativne in kvalitativne analize. Posebno pozornost sem posvetil razlikam med spoloma v odnosu do kohabitacije in v smislu opazovanih karakteristik.

Vprašalniku za raziskavo značilnosti življenja kohabitirajočih partnerjev sem dodal lestvico za preverjanje hipoteze o tipologiji kohabitacij, kar je predstavljeno v šestem poglavju – *'Tipologija kohabitacij'*. Na osnovi teorije definiramo posamezne tipe in kriterije teh tipov in tako dobimo teoretično (apriorno) tipologijo. Posamezne primere kohabitacij razvrstimo v tako definirane tipe glede na izpolnjevanje kriterijev. Sledi definiranje ključnih variabel za opis kohabitacij, opišemo konkretne primere s temi variablami in izvedemo ustrezno statistično analizo, katere rezultat je empirična (aposteriorna) tipologija. Hipoteze empirične tipologije bom preveril s korelacijsko in faktorsko analizo.

V doktorski disertaciji nameravam raziskati, kako se teme o preobrazbi zakonske zveze izražajo v pluralnosti današnje sodobne družbe, pokazati na nekatere vzroke, ki so do tega razvoja privedli ter pokazati na odprte možnosti razvoja tega trenda v prihodnosti.

V tem kontekstu bom skušal odgovoriti na vprašanje, kakšen je pomen sodobnih partnerskih skupnosti oziroma kohabitacij, ki predstavljajo alternativo zakonski zvezi in morda perspektivo družinskih skupnosti v prihodnosti. Odgovor na to vprašanje bo tudi bistveni izvorni prispevek za znanstveno področje pričujoče teme.

Odgovor na omenjeno vprašanje bom skušal poiskati na podlagi primerjalne analize več sodobnih teoretskih in empiričnih prispevkov, ki se lotevajo vprašanj v zvezi z alternativami zakonski zvezi, torej z vzpostavljanjem novih oblik družinskih skupnosti v zadnjih desetletjih, v kontekstu razprav o moderni in postmoderni družbi.

Popolnoma se zavedam dejstva, da mojo analizo kohabitacij v empiričnem delu disertacije omejujejo podobni problemi, kot omejujejo tudi druge tovrstne analize, ki poskušajo interpretirati spreminjanje družinskega življenja v sodobnem času, ki se nanašajo na nedostopnost oz. pomanjkljivost pridobivanja podatkov, kar zelo otežuje ali celo onemogoča kvalitetno empirično delo in tudi preverljivost teoretičnih raziskav.

Zaenkrat si ne predstavljam, kako bi lahko izdelali analizo kohabitacij z reprezentativnim vzorcem, ki bi ga izbrali iz celotne populacije kohabitantov, kajti o populaciji kohabitantov nimamo nobenih evidenc, saj jih zaradi obstoječe zakonodaje tudi ne moremo imeti. Ugotovitve, dobljene iz takega vzorca, bi zares veljale za celotno populacijo in šele taka analiza bi dejansko osvetlila pojav z vseh aspektov.

A TEORETSKI DEL

1 OPREDELITEV PROBLEMA

Kot ugotavlja Milan Bosanac (1967, 109), sta zakonska zveza in družina zgodovinski kategoriji, ki sta se pojavili na določeni stopnji družbenega razvoja in ki se spreminjata postopno, vse do danes, v svoji obliki in tudi svoji vsebini. Bosanac je mnenja, da je bil od nekdanj zakonsko-družinski sistem projekcija družbenih sprememb in je tako tudi danes.

Znanstveno je potrjena resnica, da imajo vsa živeča ljudstva družinsko organizacijo in da so jo imela tudi vsa ljudstva, ki so izumrla. Ne obstaja nobeno ljudstvo, ki ne bi imelo nekega »legitimnega« zakona, ki ne bi imelo neke trajne in priznane zveze med moškim in žensko, ki imata otroke in ki ne bi bila povezana z otroci in odgovornostjo do njih (Erich 1971, 485). Zakonski in zunajzakonski odnosi so od nekdanj imeli obdobja bolj ali manj hitrega preoblikovanja družinskega življenja, predvsem pa se to intenzivira v sodobnem času.

V zadnjih nekaj desetletjih so pomembne družbene spremembe vodile k celi vrsti novih, zakonski zvezi alternativnih, življenjskih skupnosti – kohabitacij, ki so v različnih razvitih državah EU in Severne Amerike nastajale z različno hitrostjo in intenziteto.

Priče smo globalni družbeni tranziciji od tradicionalne zakonske zveze k partnerstvu, ki ga Christopher Prinz (1995, 101) označuje kot partnersko tranzicijo. Prinz pravi: »Pomembno je poudariti, da hipoteza socialne tranzicije ne podpira mnenja, da je kohabitacija partnerstvo enakih in zakonska zveza patriarhalna zveza. Mnogi pari partnersko tranzicijo izvedejo znotraj zakonske zveze. Vsekakor pa vse večje število parov svojo partnersko tranzicijo izraža z odločitvijo za kohabitacijo« (ibidem, 101).

Navedeni avtor je mnenja, da ko kohabitacija postane družbeno sprejeta, se najprej pojavi kot uvod v zakonsko zvezo. K temu bi dodal, da se mora kohabitacija najprej uveljaviti v praksi vsakdanjega življenja, da mora biti družbeno sprejeta, da lahko funkcionira samostojno, ne da bi bila le nujen uvod v zakonsko zvezo.

Tukaj je potrebno pojasniti, kaj pomeni pojem »kohabitacija kot oblika zakonske zveze« in »kohabitacija kot alternativa zakonski zvezi«. »Alternativa zakonski zvezi« pomeni, da posamezniki izbirajo med dvema različnima življenjskima ureditvama (zakonska zveza ali kohabitacija); »kohabitacija kot oblika zakonske zveze« pa pomeni, da je kohabitacija preseгла točko družbene sprejetosti. Ko bosta postali zakonska zveza in kohabitacija

nerazločni kot posledica enakosti med spoloma, takrat bo končana partnerska tranzicija (ibidem, 103).

Verjetno so spremembe v načinu življenja zares vplivale tudi na kakovost zakonskega in zunajzakonskega življenja. V nekaterih pogledih so postali vzorci vedenja v zakonski zvezi in zunaj nje bolj podobni, npr. spolni odnosi niso več tako omejeni na zakonsko zvezo in na zakonske partnerje (Reed in Winberg v Musek 1995, 132).

Družbene spremembe pozne moderne oz. postmoderne¹ se glede osebnega življenja ljudi nanašajo na prestrukturiranje zasebnosti in preobrazbo intimnosti (Giddens 2000; Beck in Beck-Gernsheim 2006). Tako se oblikujejo nova partnerska razmerja, ki temeljijo na demokratičnosti in reflektivnosti, prinašajo pa zmanjševanje pomena socialnega statusa zakonske zveze.

Za postmoderno je značilen nov fenomen podaljševanja mladosti (podaljševanje prehoda iz družine staršev v lastno družino), ki se manifestira skozi LAT fazo (living apart together) – obdobje življenja skupaj s starši in hkrati narazen od njih. »To vmesno obdobje med družino orientacije in družino prokreacije označujejo neodvisnost in avtonomija mladih ter pojav kohabitacij« (Dumon v Švab 2001, 169).

Za razliko od LAT faz (skupnosti), v katerih živijo mladi partnerji (predvsem študentje), ki prakticirajo življenje v ločenih gospodinjstvih, kar nujno ne pomeni, da so samski, in ki se lahko tudi zelo posvečajo odnosom (Trost in Klijzing v Bobić 2003, 36) in konsenzualnih zvez v formi kohabitacij brez otrok, v katerih živijo za zakonsko življenje zreli moški in ženske (tem skupnostim pa primanjkuje formalno pravna legitimnost – dogodek poroke; najpogosteje eksistirajo z namenom »preizkušanja odnosov«, kar pomeni, da je njihov cilj, da se sčasoma transformirajo v zakonske zveze), so predvsem aktualne kohabitacije s pričakovanim oz. že rojenim otrokom/otroki izven zakona. Pri slednji obliki kohabitacije govorimo o trajni življenjski skupnosti, ki je dejansko alternativa zakonski zvezi, kar je predmet proučevanja v pričujoči disertaciji.

Razlog za pojav in povečano število kohabitacij je v tem, da je trenutna zakonodaja neustrezna zaradi spreminjajočih se vlog moških in ženskih. Te vloge se bodo še naprej spreminjale, saj enakost med spoloma ni nikjer dosežena. Ekonomska neodvisnost žensk in sprememba družbenih norm ter odnos do žensk in materinstva se bo še nadalje

---

¹ Nekateri avtorji odklanjajo pojem postmoderne družbe in raje govorijo o pozni oz. visoki moderni (Giddens 2000) ali »refleksivni modernizaciji« (Lasch 1992).

spreminjala (Prinz 1995, 111). Zakonska zveza ni več najpomembnejša podlaga za zvezo med dvema človekoma. Kohabitacija (seksualna zveza v kateri živita neporočena partnerja) je zelo razširjena v razvitih državah (Giddens 2003, 205).

V mnogih evropskih deželah je danes začetek zveze s kohabitacijo statistično prevladujoč vzorec. Če več kot polovica tistih, ki so stari 20 let, kohabitira in se večina zakonskih zvez začne z nekaj časa trajajočo kohabitacijo, le-ta ne more biti več devianten fenomen (Prinz 1995, 77). Jan Trost (1980, 19) trdi, da na Švedskem »lahko rečemo, da je kohabitacija ne samo daleč od deviantnosti, temveč je postala socialna institucija.« Trost je mnenja, da sta zakonska zveza in kohabitacija dve socialni instituciji, ki med seboj ne tekmujeta, temveč obstajata druga ob drugi. S tem mnenjem se strinjajo mnogi evropski avtorji. Leridon in Villeneuve-Gokalp glede na situacijo v Franciji pravita, da »kohabitacija ni le uvod v zakonsko zvezo, temveč vrsta prave zveze, ki vse bolj nadomešča zakonsko« (Leridon in Villeneuve-Gokalp v Prinz 1995, 77).

Vse bolj postaja očitno, da tradicionalna evropska zakonska zveza izgublja svoj pomen. Kohabitacija kot socialna institucija bo postopoma sprejeta v vseh evropskih (razvitih) državah, ker postaja čedalje bolj pogosta in zato sprejemljiva. Tako bodo kohabitirajoči pari lažje reševali svoje socialno-ekonomske razmere (npr. najeli stanovanje ali posojilo za opremo, morebitni nakup oz. adaptacijo le tega, odprli skupni bančni račun ipd.).

Družino v zadnjih desetletjih najbolj zaznamujeta deformalizacija partnerskih razmerij ali pojav »silovitega vzpona neformalnih zakonskih zvez« (Beck in Beck-Gernsheim 1999, 15), kar kaže na zmanjševanje socialnega pomena zakonske zveze na račun vedno popularnejših kohabitacij in naraščanje števila razvez zakonskih zvez (Švab 2006, 65). Odstotek otrok, rojenih neporočenim staršem v letu 2010, je dosegel že 55,7 % (SURIS). Ta podatek tudi potrjuje, da postaja kohabitacija v Sloveniji vedno pogostejša ne le oblika predporočnega partnerskega sobivanja, ampak tudi legitimen način družinskega življenja. Čeprav se pri nas partnerji poročajo tudi po rojstvu otroka, pa upadanje števila porok kaže, da se zakonska zveza počasi umika vse pogostejši kohabitaciji. Razlog za to je tudi pravna izenačenost zakonske zveze in zunajzakonske skupnosti – kohabitacije (povsem pravno izenačeni pa so tudi otroci, ne glede na partnerski status svojih staršev). Problem v zvezi z znanstvenim raziskovanjem pojava kohabitacij je bolj kompleksen, v kolikor je ta

fenomen socialno manj viden (razširjen) in tudi manj sprejemljiv² oz. se ga obravnava kot obnašanje, ki odstopa od povprečja ali kot deviantno.

Kohabitacija se različno tretira v različnih državah, kar je odvisno od kulturnih in družbenih pogojev. Prav tako posamezne države različno tretirajo kohabitacijo v zakonodajah. Na primer v skandinavskih državah, posebej na Švedskem, je zakonodaja izenačila kohabitacijo z zakonsko zvezo in so tudi otroci, rojeni v kohabitaciji, pravno izenačeni z otroci, rojenimi v zakonski zvezi, ki je civilno in/ali cerkveno sklenjena (Prinz, 1995). V drugih državah, v katerih je kohabitacija tudi množičen pojav, se le-ta zakonsko vendarle drugače regulira kot zakonska zveza (npr. v ZDA, kjer je kohabitacija zelo razširjena, zakonodaja ne izenačuje otrok rojenih v kohabitaciji z otroci, rojenimi v klasični zakonski zvezi). Tudi trajanje kohabitacije je verjetno različno v državah z različno zakonodajo in družbenimi pogoji in bo drugačno na Švedskem kot v Grčiji. Trajanje kohabitacije je pogojeno tudi z njeno razširjenostjo v posameznih državah. Zagotovo je drugačno v državah, v katerih se takšna zveza ne tretira kot nenormalna ali deviantna; v teh državah kohabitira večina mladih.

1.1 ZAKONSKA ZVEZA SKOZI ČAS V SLOVENIJI

To poglavje predstavlja razvoj zakonske zveze na slovenskem ozemlju, ki kaže pomembne spremembe ter zakonsko zvezo v sodobnem času in tudi v sodobnem slovenskem pravu, kot jo ureja Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR). Na ta razvoj je potrebno gledati v širšem kontekstu, saj se je zakonska zveza spreminjala in dopolnjevala skupaj z razvojem celotne družbe. V skladu z gospodarskim napredkom se je izpopolnjevala tudi pravna ureditev družbe. Iz tega razloga je tudi institucijo zakonske zveze potrebno predstaviti skozi razvoj in v luči doseženih sprememb.

Institucija zakonske zveze se je skozi zgodovino nenehno spreminjala in dograjevala. Sprva je bila ta institucija namenjena zagotavljanju potomstva oz. nadaljevanju rodbine.

---

² Občutljivost fenomena najbolj kažejo izsledki raziskovanj kohabitacij v Veliki Britaniji, kjer se je skoraj polovica žensk, ki niso nikoli sklenile zakonske zveze, a živijo v kohabitaciji in več kot polovica razvezanih oz. ločenih žensk, ki tudi živijo v kohabitacijah, predstavilo, da so v zakonski zvezi. Prav tako je podrobnejša analiza odgovorov žensk, ki so se prvotno izjasnile kot »poročene«, pokazala, da so živele v več kot dvakrat dalj trajajočih konsenzualnih zvezah (28 mesecev), v primerjavi s tistimi, katere so se takoj izjasnile, da živijo v konsenzualni zvezi (13 mesecev). Znotraj prve skupine žensk je bilo več kot polovica mater otrok, ki so bili rojeni izven zakonske zveze (Brown in Kiernan v Prinz 1995, 73).

Tako je s poroko ženska postala del moževe rodbine in je bila pod oblastjo družinskega poglavarja. Kasneje se je vedno bolj uveljavljala oblika zakonske zveze, v kateri je ženska ostala del svoje rodbine in pod oblastjo svojega očeta ali pa je postala neodvisna od sorodstva.

Od leta 1976 je v slovenskem pravu podlaga za zakonsko zvezo in družinska razmerja ZZZDR. Za zakonsko zvezo se zakonca svobodno odločata, temelji pa na enakopravnosti zakoncev in njunem medsebojnem spoštovanju. Skupno pridobivata premoženje, s katerim sporazumno razpolagata. Zakonca imata pravico skupaj zahtevati sporazumno razvezo zakonske zveze, lahko pa jo zahteva tudi vsak zakonec zaradi nevzdržnosti.

Družbene spremembe in razvoj prava sta šla v smeri enakopravnosti in enakovrednosti tako na osebnem kot tudi na premoženjsko pravnem področju. Zakonska zveza ni več le institucija, namenjena zagotavljanju nasledstva, ampak je institucija medsebojne naklonjenosti partnerjev in njune želje po skupnem življenju.

1.1.2 Kratek zgodovinski pregled nastanka in razvoja instituta zakonske zveze

Kot je bilo že omenjeno, se je zakonska zveza skozi zgodovino ves čas spreminjala in dograjevala. Kot družbeno pomemben fenomen, ki v zelo veliki meri oblikuje odnose med ljudmi, je sledila razvoju ekonomskih, političnih, demografskih in drugih okoliščin. Ker je razvoj prinašal spremembe v mišljenju, pojmovanju in delovanju ljudi, so se osnovne civilizacijske norme spreminjale in vedno znova dograjevale. To se je dogajalo tudi z institucijo zakonske zveze.

»Večina pravnih zgodovinarjev vidi zametke prava zakonske zveze v prvih prepovedih spolnih odnosov med krvnimi sorodniki. Te so se pojavile že v praskupnosti« (Bakić v Žnidaršič 2002, 23).

Pravo zakonske zveze naj bi se tako pojavilo skupaj z nastankom prava nasploh, to je ob nastanku zasebne lastnine in v povezavi s tem z nastankom patriarhalne družine. Proizvajalna sredstva so iz kolektivne postala zasebna lastnina. Ženske in otroci so se prav tako izločili iz skupnosti in ostali vezani na enega moža oz. očeta. V teh novih okoliščinah in odnosih ima nadrejeni položaj možki oz. mož, ki je lastnik proizvodnih sredstev. V plemenih, kjer je potekalo ukvarjanje z živinorejo, je možki žensko kupil, ta pa

je po poroki vstopila v njegovo družino, ki je bila patriarhalno urejena (ibidem, 23-24). Takšne okoliščine so pogojevale, da se je običajno oblikovala pravna ureditev instituta zakonske zveze.

O družinskem pravu Slovencev iz najstarejše dobe vemo dokaj malo. O mnogoženstvu se govori, da je obstajalo v času vladavine kralja Sama. Smatramo, da so živeli v staroslovenski dobi v poligamiji le knezi in premožni ljudje, seveda le do pokristjanjenja. Za navadno ljudstvo pa ni verjetno, da bi imeli moški več žena, ker bi jih skupaj z otroki težko preživljali. Prav tako za kneze in premožne moške domnevamo, da so imeli samo eno zakonsko ženo, druge pa so bile le priležnice. Vsekakor je bilo mnogoženstvo v hišnih ali bratskih skupnostih izključeno. Krščanstvo je odpravilo mnogoženstvo in samovoljno odpuščanje žene iz zakonske zveze. O položaju žene v odnosu do moža v zakonski zvezi nimamo za starejšo dobo zanesljivih podatkov. Slovenske narodne pesmi navajajo, da je bila doba spolne zrelosti, ki naj bi veljala za sposobnost ženske za možitev, starost 11 oz. 12 let. Verjetno je, da je bila podrejenost žene v osebni in ekonomski pogledu izrazita, saj so za nezvestobo kaznovali le njo, moža pa ne. Mož je bil gospodar in upravitelj vsega rodbinskega imetja, tudi ženinega, razen njene obleke, telesnega perila in nakita (Dolenc 1935, 35-37).

»Iz slovenskih narodnih pesmi spoznamo, da je imel prav posebno vlogo delikt nezvestobe v zakonski zvezi. Mnogokrat je tu govora o osveti za takšen delikt, ki gre do usmrtnice, a za storilca tega ni ne svetne ne cerkvene kazni. Ni mogoče določiti, iz katere dobe izvirajo taki in podobni pravni nazori. Slutiti pa moremo, da so motivi iz teh narodnih pesmi zelo stari in da so se ohranili iz predkrščanske dobe« (ibidem, 49).

V starem pravu v osebni in imovinski pogledu ni bilo govora o enakopravnosti med moškimi in žensko, tako pri Slovencih kakor tudi pri drugih narodih.

Raziskav, ki bi se ukvarjale z zakonsko zvezo na prehodu iz plemenske družbe v razvito družbo zemljiških gospodstev (fevdalno družbo), starejša pravnozgodovinska veda za Slovence ni dala, čeprav delež slovenskih pravnikov pri raziskavi zgodovinskega in ženitnega prava ni bil majhen. Okolje, v katerem so delovali, jih je usmerjalo bolj v kozmopolitizem kot pa na posamezno etnično skupino, še posebej slovensko.

Prvi slovenski pisec, ki se je ukvarjal s slovansko zakonsko zvezo, je bil Pavel Turner, ki je leta 1874 objavil svojo štrasburško disertacijo o slovanskem družinskem pravu.³

---

³ Slawisches Familienrecht, Inaug.-Diss. Strassburg-London (Turner 1874).

Zakonska zveza je bila po Turnerju pogodbeno razmerje (slovanska zakonca sta sklepala življenjsko zvezo, v kateri sta si lahko po pogodbeni poti bodisi priznavala bodisi omejevala posamezne pravice), ki ni bilo sklenjeno v obliki kupoprodajne pogodbe kot pri Germanih, ampak kot izraz soglasja med ženinom in nevesto, ki je bilo bistveno tudi v primeru ugrabitve neveste. Zaradi tega je bilo po njegovem mogoče razvezati zakon⁴ s soglasjem med zakoncema (Vilfan 1996, 389-390).

Metod Dolenc (1935, 144) tudi navaja, da se moramo pri nas glede začetkov rodbinskega prava sklicevati predvsem na izvajanja pri staroslovanski dobi. Dopolnitve se nanašajo na vpliv germanskega in cerkvenega prava na domače pravo. Višji sloji na slovenskem ozemlju so bili večinoma neslovenskega rodu in so živeli po germanskih načelih.

Ko pregledamo vsa najvažnejša pravila po germanskem pravu živečih tako imenovanih višjih slojih na slovenskem ozemlju, lahko ugotovimo, da niso imela veliko vpliva na rodbinsko življenje slovenskega kmeta, dokler je živel v rodbinah oz. zadrugah.

Pri slovanskih prednikih Slovencev v zgodnjem srednjem veku ni relevantnih podatkov, ki bi jim lahko pripisovali neki razločnejši pravni pomen glede zakonske zveze kot o pravnem razmerju, v katerem je žena pogodbeni partner (Vilfan 1980, 451).

Z vsa previdnostjo, ki je potrebna ob tako krhkem in doslej malo obdelanem gradivu, moramo na splošno sklepati na to, da so slovanski predniki Slovencev prinesli s seboj pojem neke bolj ali manj trajne zveze med možem in ženo, pa tudi navado, da se ta zveza ustanavlja z nekimi javno izvršenimi obrednimi dejanji. Za sama zakonca je šlo gotovo predvsem za dejansko razmerje. Sam akt poroke, ločen od zaroke, posebno pa zakonska zveza kot pravna ustanova, postavljena pod varstvo katerega koli prava, sta očitno nastala pozneje, vsekakor po pokristjanjenju (Vilfan 1980, 453).

Pokristjanjevanje je po raznih slovenskih pokrajinah trajalo od druge polovice 8. stoletja, pa gotovo še do začetka drugega tisočletja.

Tako salzburški kot tudi oglejski patriarhi so se držali irskih misijonskih metod, ki so v času pokristjanjevanja pripomogle k temu (kar zadeva zakonsko zvezo), da so se ohranili različni poganski, v krščansko obleko odeti ženitveni običaji. Poznavanje krščanske doktrine o zakonski zvezi se je med pravkar pokristjanjenim ljudstvom omejevalo na nekaj glavnih elementov. Zagotovo to velja za načelno zahtevo po monogamiji ter

---

⁴ Beseda »zakon«, ki v več slovanskih jezikih praviloma označuje vrsto pravne norme, je v slovenščini sčasoma dobila pomen zakonske zveze. Natančneje Vilfan (1996, 395).

nerazvezljivosti zakonske zveze. Pri postavljanju posebnih pravil, ki so izrecno veljala kot regionalna, je bil posebno prizadeven oglejski patriarhat. Čedadaska sinoda iz leta 796, ki jo je sklical patriarh Pavlin, je med drugim sprejela tri člene o zakonski zvezi. Zakonske zveze niso smeli skleniti mladoletniki in osebe preveč različne starosti. Za prepričitev poroke med bližnjimi sorodniki so zahtevali nek minimum javnosti, med drugim sporočilo pristojnemu duhovniku o nameravani poroki. Leta 873 je papež Janez VIII. obvestil mejnega grofa Spodnje Panonije Koclja o izobčenju vseh tistih, ki bi repudirali⁵ svoje žene in ki bi se ponovno poročili, dokler bi bile njihove prejšnje žene še pri življenju. Takšna zavrnitev žena oz. razveza zakona ga je motila predvsem zato, ker je bila ostanek poganskih navad (ibidem, 457-459).

Vilfan opozarja, da je iz zgodovinskih dokumentov, izrazoslovja in navad razvidno, da se krščanske pravne norme v tistem času še zdaleč niso dosledno udejanjale v praksi.

Kar se tiče zakonske zveze v prvih stoletjih po pokristjanjenju in v fevdalnem (zemljiškogospodstvenem) sistemu nam pisni viri tistega časa dovoljujejo zasledovati posebnosti slovenskega razvoja le, če usmerimo pozornost na tista področja zakonske zveze, ki so ostala v pristojnosti svetnega partikularnega prava, torej na problem o mestu zakonske zveze v družbeni strukturi in na premoženjska razmerja med zakoncema. Pokristjanjevanje in krščanski vplivi v zvezi s pojmovanjem zakonske zveze so napredovali z uvajanjem sistema zemljiških gospodstev. Ko je bil ta proces v drugi polovici 11. stoletja vsaj formalno končan, so cerkveni predpisi prevladali nad prejšnjimi pravili in pri vladajočih strukturah pridobili izključno veljavo. Zemljiški gospodje so nad delom odvisnega prebivalstva (servi – nesvobodnjaki) imeli pravico odločanja o tem, s kom bo kdo sklenil zakonsko zvezo. Zlasti navade glede snubljenja pa dokazujejo, da je navedena pravica v praksi dobila obliko pristanka na poroko oz. ženitni konsenz (ibidem, 461-464).

Glede oblike sklepanja zakona je že od začetka 12. stoletja obveljalo cerkveno pravo (zakonska zveza se ustanavlja s cerkveno poroko v Rimskokatoliški cerkvi). Tako sklenjen zakon je spravil ženo pod moževo oblast. Otroci iz zakonske zveze so uživali večje pravice kot zunajzakonsko rojeni⁶, vendar so dobili koncem srednjega veka pravico, da zahtevajo od svojega nezakonskega očeta preživnino (Dolenc 1935, 145).

---

⁵ Repudiacija (lat.) zavrnitev; razveza zakona.

⁶ Zunajzakonski otroci so bili upoštevani šele potem, ko se je slovensko prebivalstvo pokristjanilo in je zadružno življenje že pojemale. Pravni položaj teh otrok se je uredil glede na vzor nemških priseljencev, saj so Slovenci prevzeli za nezakonske otroke srednjeveški nemški izraz »pankr«. Po vsej priliki je veljalo za slovenske nezakonske otroke na splošno germansko pravo. Natančneje Dolenc (1935, 147).

Pred cerkveno poroko⁷ so se sklepale zaroke (vnaprejšnji dogovori o porokah) z izmenjavo prstanov. V času poroke je izročil oče nevesti balo – veliko skrinjo perila in obleke. Če očeta ni bilo več med živimi, so se upoštevale njegove odredbe glede poroke hčera, ki jih je izrekel pred svojo smrtjo. V kolikor pa ni bilo takih odredb, je bil dolžan dati balo tisti brat, ki je prevzel vodenje domačije. Za čaščenje poroke so prispevali darila tudi sorodniki izven hiše.

Zakonska zvestoba se je zahtevala vselej do skrajnosti. Predzakonski spolni odnos, ki je imel za posledico zanositev, je bil občasno predmet pravde, vendar na splošno ni veljalo, da bi bil moški dolžan poročiti dekle, ki ga je zavedel k spolnemu občevanju. Običajno je vzel nezakonski oče svojega otroka v rejo in se je tako izognil plačevanju preživnine za otroka in mater ali vsaj za otroka. V tem primeru je pripadal otroku delež iz zapuščine, toda ne po pravilih, ki so veljala za njegove zakonske potomce, ampak le po »primernosti«, kar je pomenilo veliko manj.

Ločitve zakona pred ljudskimi sodniki ni bilo mogoče opraviti. Take pravde so spadale pred cerkveno sodišče. Samovoljnega razdiranja zakonske zveze pa ljudski sodniki niso trpeli. Če je žena zapustila moža zaradi nasilja nad njo, so mu zagrozili z odvzemom njegovega vinograda, če žene ne pripravi, da se vrne k njemu. Če pa je žena zapustila bolnega moža, so ji zagrozili s sodbo, da jo bodo na silo privedli nazaj (ibidem, 307-310).

Veliko družino (v splošnem sorodniško, ki je številčnejša od individualne družine in ki gospodari kot agrarna produkcijska enota pod patriarhalno avtoriteto starešine) so Slovenci v zgodnjem srednjem veku glede na gospodarske okoliščine skoraj gotovo poznali. Kar zadeva zakonsko zvezo, lahko povemo, da iz same narave velike družine izhaja, da je žena praviloma stopila v moževo družinsko skupnost in da sta bila oba glede gospodarjenja podrejena starešini. Mož je bil ženin gospodar le v omenjenem pomenu (ne tako kot v mali družini), kajti avtoriteta v družinskem gospodarstvu je bil starešina (Vilfan 1980, 465).

V srednjem veku je krščanstvo najprej sprejelo zakonsko zvezo, ki je obstajala v rimski državi, nato pa je postopoma oblikovalo svojo teorijo zakonske zveze. Cerkevna doktrina

---

⁷ Slovenski izraz poroka, ki ga je treba danes razločevati od zaroke, pomeni posebno smer v razvoju ženitnopravne terminologije. Glede poroke je slovenščina ubrala svojo pot (izraz je nastal samostojno in nima nikakršnega opravka z drugimi slovanskimi jeziki), kar velja še bolj in še zgovorneje za samo razmerje, ki je z njo nastalo – za zakonsko zvezo. Glej Vilfan (1996, 394-395).

pravi, da je zakonska zveza istočasno pogodba (naravnega prava) ter sveta skrivnost (Mladenović v Žnidaršič 2002, 26). Zakonska zveza je bila v preteklosti prisilna ustanova, ki jo ima katoliška doktrina za sveto skupnost. S cerkveno poroko se ustanovi dosmrtna življenjska skupnost zakoncev, ki je – razen izjemoma – nerazvezljiva (Tepavčević 2003, 355).

Galsko gibanje – galikanizem v Franciji, ki se je uprlo proti prevladi Rimskokatoliške cerkve, je skupaj s protestantskimi predstavniki opustilo ideje o zakonski zvezi, ki jih je zagovarjala katoliška doktrina. Bili so mnenja, da je le država tista, ki ima pravico, da uredi zakonsko zvezo kot pogodbeni odnos, cerkev pa naj se ukvarja z zakonsko zvezo kot sveto skrivnostjo. Podobno temu je tudi Luter dejal, da so vprašanja zakonske zveze v pristojnosti pravnikov, ne pa cerkve. Navedena stališča so imela prevladujoč vpliv na oblikovanje zakonodaje v zvezi z zakonsko zvezo v protestantskih državah (Žnidaršič 2002, 26).

V novem veku so zmagale ideje šole naravnega prava, ki so zatrjevale, da je zakonska zveza civilnopravna pogodba in zaradi tega cerkev nima pravice predpisovati pogojev za njeno sklepanje. Vrhunec prizadevanj in učenja navedene šole je pomenila francoska revolucionarna zakonodaja iz leta 1792, ki je razglasila obvezno civilnopravno sklepanje zakonske zveze in pravico države, da sama to institucijo pravno ureja (Bakić v Žnidaršič 2002, 71-72).

Slovenija je bila del habsburške monarhije, kjer je bila Katoliška cerkev priznana kot državna cerkev. Proti koncu 18. st. se je država dejansko sekularizirala, vendar je imela cerkev še vedno v rokah izobraževanje in karitativno dejavnost.

Katoliška cerkev je v sodobnem času najbolj organizirana verska skupnost v Sloveniji, ki še vedno skrbi za humanitarno dejavnost in vodi več gimnazij. Po drugi svetovni vojni se katoliški cerkvi v okviru skupne države Jugoslavije ni pripisovalo posebnega pomena. Šele z letom 1991 in novo ustavno ureditvijo smo v Sloveniji pričeli postopnemu normaliziranju odnosov med državo in verskimi skupnostmi.

Norme za cerkveno poroko katoličanov določa Zakonik cerkvenega prava (ZCP). Ko se reče, da zakon katoličanov ureja cerkveno pravo, se misli na cerkveno pravo Katoliške cerkve. Kadar zakonsko zvezo sklepajo katoličani, se morajo ravnati tudi po predpisih

civilnega prava. V primeru, da nobena stran ni krščena oz. ni katoliške vere, je za sklenitev zakonske zveze dovolj, da se upoštevajo le predpisi civilne oblasti. Norme cerkvenega prava glede sklenitve zakonske zveze so v novem ZCP iz leta 1983 bolj sproščene in ekumenske, kot so bile v ZCP iz leta 1917. V skladu s starim ZCP so bili vsi krščeni dolžni upoštevati katoliško zakonodajo glede sklepanja zakonske zveze. V sedanjem času Katoliška cerkev ureja zakon katoličanov le, če je vsaj ena stran katoliška. Katoliška cerkev je pristojna, da skrbi za zakone katoličanov in za mešane zakone, ničesar pa ne določa o zakonih, ki jih sklepajo nekatoličani (npr. evangeličani in pravoslavni, med seboj). Katoliška cerkev preprosto dopušča, da vsaka cerkev za svoje člane določa norme za sklepanje zakonske zveze. Civilno pravo priznava, da zakonske zveze katoličanov ureja tudi Katoliška cerkev. Ustava in državni zakoni RS, ki urejajo zakonsko zvezo in družinska razmerja, spoštujejo prepričanje vsakega posameznika in mu zagotavljajo pravico, da se svobodno odloča o veri in verskem obredu, ko sklepa zakonsko zvezo. Katoličani so dolžni, da kot državljani upoštevajo civilne predpise o sklepanju zakonske zveze. Slovenska civilna zakonodaja ne daje nobene možnosti, da bi samo cerkveno sklenjena zakonska zveza katoličanov imela tudi civilnopravne učinke. V skladu s to zakonodajo so katoličani dolžni, da zakonsko zvezo sklenejo najprej na način, kot je predpisan po tej zakonodaji, ker samo cerkveno sklenjene zakonske zveze niso civilnopravno priznane. V primeru, če bi katoličan sklenil le cerkveno zakonsko zvezo, brez civilne, bi zanj pomenilo, da je storil zakonski prekršek. Da bi se izognili napetostim med cerkvenim in civilnim pravnim redom, Katoliška cerkev ne nasprotuje, da katoličani zakonsko zvezo sklenejo najprej civilno – pred pristojnim državnim organom in šele nato v skladu s predpisano obliko cerkvenega prava. Čeprav ima civilna poroka svojo vrednost (ima obliko javnosti), pa vendar samo civilna poroka za katoličana ne zadošča, ker so za Katoliško cerkev veljavne le tiste zakonske zveze, ki so sklenjene v skladu s kanonskim pravom (Slatinek 2006, 71-75).

Pravila, ki določajo odnose v zakonskih zvezah, so dokaj občutljiva snov že kar se tiče civilnega prava, na cerkvenem področju pa se ta občutljivost le pogloblja, saj cerkev ne odstopa od svojih starih načel.

V sklepnem dokumentu plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem⁸ je zapisano, da je družinska pastorala ob naraščajočem pojavu svobodnih zvez pred novimi izzivi. »Gre za

---

⁸ Sklepni dokument Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem, Ljubljana 2002, št. 319.

mlade vernike, ki živijo v zunajzakonskih skupnostih in ne načrtujejo poroke. Največkrat bi se poročili cerkveno, ne pa tudi civilno. Razlogi so pogosto socialne, največkrat pa ekonomske narave. Zato se pojavlja vprašanje, ali je dovoljena cerkvena poroka brez civilne?« (Slatinek 2006, 85).

V skladu z zakonodajo RS je sklenitev samo cerkvenega zakona, brez sklenitve predhodnega civilnega, prekršek. Slatinek (2006, 86-87) je mnenja, da gre za nedoslednost civilnega prava, ker ZZZDR dalj časa trajajoči življenjski skupnosti moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze, priznava, da ima le-ta zanj enake pravne posledice, kot če bi sklenila zakonsko zvezo.⁹ Zato bi po mnenju tega avtorja ZZZDR moral tudi cerkveni poroki priznati enake družinskopravne posledice. To bi bilo možno le v primeru izenačitve pravic civilne in cerkvene poroke, kar je v sedanjem času nerealno pričakovati.

Vzpodbujanje vernih državljanov k samo cerkveni poroki brez predhodne civilne po sedanjih zakonodaji RS ni etično in je nedopustno, ker so zakoni napisani za vse in veljajo tudi za vse enako ne glede na versko ne/pripadnost. Vabiti državljane k zgolj cerkveni poroki bi pomenilo vabiti verne k neizpolnjevanju civilne zakonodaje. »Vprašanje cerkvene poroke brez civilne je torej vprašanje, kako priti do bolj pravičnih zakonov, ki bodo tudi vernim dali pravico, da svobodno in brez prekrška izbirajo med civilno in cerkveno poroko, kot to lahko delajo tisti, ki izbirajo med civilno poroko in tako imenovano svobodno zakonsko zvezo« (ibidem, 87-88).

1.1.3 Zakonska zveza v sodobnem času

Zakonske zveze so bile v preteklih obdobjih sklenjene predvsem iz interesa in ne iz ljubezni. »V predindustrijski družbi so družine večinoma funkcionirale kot proizvodne enote, ki so se ukvarjale s poljedelstvom ali z obrtjo ... Izbira zakonskega partnerja ni bila določena z ljubeznijo ali simpatijo, ampak s socialnim in ekonomskim interesom povezanim z nadaljevanjem družinskega podjetja ter skrbi za potomstvo« (Giddens 1993, 393).

---

⁹ ZZZDR, čl. 12

Primerjava zakonske zveze v preteklih stoletjih in v današnjem sodobnem času pokaže, da se je ta institucija v marsičem spremenila. Družbene spremembe in razvoj prava sta šla v smeri večje enakopravnosti med spoloma tako na osebnem kot tudi premoženjskopравnem položaju. Zakonska zveza ni več le institucija, namenjena zagotavljanju nasledstva, ampak vedno bolj izraz medsebojne ljubezni, naklonjenosti in želje po skupnem življenju partnerjev.

Zakonsko zvezo je predvsem kot pravni pojem poskušalo opredeliti oz. definirati veliko avtorjev, tako da poznamo različne definicije le-te (Žnidaršič 2002). V sodobnem slovenskem pravu definira zakonsko zvezo Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR, Ur. l. SRS, št. 15/76, 1/89, 14/89-p.b. in Ur. l. RS, št. 64/2001, 69-3093/2004-UPB1), ki je temeljna podlaga ureditve te institucije v Republiki Sloveniji. Izhodišče za takšno ureditev je Ustava Republike Slovenije (URS), Ur. l. RS, št. 33/91-I, 42/97 in 66/2000, ki kot najvišji pravni akt v državi delegira urejanje zakonske zveze in pravnih razmerij v njej na zakon (53. člen URS). Navedeni zakon je opredelil zakonsko zvezo kot monogamno skupnost heteroseksualnih partnerjev.

ZZZDR v prvem odstavku 3. členu določa, da je zakonska zveza z zakonom urejena življenjska skupnost moža in žene. V drugem odstavku istega člena pa določa, da je družbeni pomen zakonske zveze v zasnovanju družine.

Karel Zupančič (1993, 42-43) pravi: »Poudarjanje, da je zakonska zveza skupnost moškega in ženske, kaže na prokreativno komponento zakona. To še posebej potrjuje določba, da je družbeni pomen zakonske zveze v zasnovanju družine (člen 3/2); ta pomen je sicer najvažnejši, a ni edini.« Zupančič je v kasnejših pojasnjevanjih natančnejši, saj ugotavlja, da za sklenitev zakonske zveze ni odločilno, ali bo resnično pomenila temelj družine. Ker motiv za sklenitev zakonske zveze prava ne zanima, je po mnenju tega avtorja dopustna sklenitev zakonske zveze med žensko in moškim, ki zaradi starosti ali prizadetosti ne moreta imeti otrok in tudi med žensko in moškim, ki otrok ne želita imeti, kar je svobodna odločitev vsakega od njiju glede na zagotovilo v 55. členu URS, ki opredeljuje to svoboščino.¹⁰

Določba v drugem odstavku 3. člena ZZZDR, ki vidi družbeni pomen zakonske zveze edino in le v zasnovanju družine, je nepravilna, ker ni mogoče videti njenega družbenega

---

¹⁰ Ustava RS v 55. členu določa, da je odločanje staršev o rojstvu svojih otrok svobodno. Država zagotavlja možnosti za uresničevanje te svoboščine in ustvarja razmere, ki omogočajo staršem, da se odločajo za rojstva svojih otrok.

pomena le v ustvarjanju družine (katere sestavni del je vedno otrok), temveč tudi v obstoju kvalitetnih in stabilnih odnosov med moškim in žensko. Partnerja, ki nameravata skleniti zakonsko zvezo, se lahko zavestno odločita, da otrok ne bosta imela (ali pa vesta, da jih ne bosta mogla imeti), želita pa kljub temu svoje razmerje medsebojne navezanosti in razumevanja pravno urediti oz. potrditi (Žnidaršič 2002, 36).

Pridružujem se mnenju navedene avtorice, da bi bilo treba družbeni pomen pripisovati tudi (ali ga vsaj ne odrekati) zakonskim zvezam tistih oseb, ki otrok ne morejo ali ne želijo imeti, saj s sklenitvijo zakonske zveze partnerja namreč izkažeta željo in namen glede resnega razmerja, v katerem bosta zadovoljevala najpomembnejše človekove potrebe, med drugim tudi pripravljenost za pomoč in solidarnost do partnerja v primeru kakršnihkoli težav.

Pravna definicija zakonske zveze ne more na zadovoljiv način osvetliti tako multidimenzionalno in vsebinsko bogatega pojava, kot je zakonska zveza. Mogoče bi v ta namen bolje služila splošna definicija zakonske zveze, kakršno predlaga Mladenović (1989, 29): »Zakon je naravna - spolna in družbena vez, ki naj bi bila praviloma trajne narave med dvema osebama nasprotnih spolov, ki je odvisna od zgodovinsko družbenih pogojev in ima lahko različne oblike (skupinski zakon, poligamni zakon, monogamni zakon), različno formo (civilni, cerkveni, neformalni, faktični - dejanski) in različne vsebine in naloge (ekonomske, pravne, socialne, duhovne, moralne, psihične, estetske idr.).«

Menim, da zakonsko zvezo lahko opredelimo kot pravno in socialno institucijo, ki v različnih oblikah obstaja v vsaki družbi in kulturi skupaj z ostalimi aspekti socialnega življenja. Pojav zakonske zveze kot institucije so pogojevali predvsem družbeni in ekonomski razlogi. Nastala je pod vplivom kulturnih spodbud in določenega sistema socialne kontrole in pritiskov.

Za zakonsko zvezo bi lahko rekli, da je to družbena, verska in pravno urejena skupnost med dvema osebama, ki izpolnjujeta svoje obveznosti, ne da bi ogrožala pravice drug drugega.

V sodobnem svetu naj bi se moški in ženske poročali na temeljih ljubezni, spoštovanja, zaupanja, medsebojne pomoči in enakopravnega sodelovanja. »Poroko lahko definiramo kot socialno dovoljeno in sprejeto seksualno zvezo dveh odraslih oseb. Ko se dva poročita, postaneta sorodnika en drugemu in prav tako se sorodstveno povežejo njuni sorodniki« (Giddens 1993, 390).

Zanimivo je, zakaj se dva človeka odločita za skupno življenje oz. zakonsko zvezo. Razlogi za to so lahko različni: od tistih, ki imajo korenine globoko v nas in so povezani z medsebojno privlačnostjo (telesna privlačnost, osebnostna (značajska) privlačnost, podobnost, starost idr.), zaljubljenostjo, ljubeznijo, do socialnih, ekonomskih, družbeno statusnih idr. Iz kakršnih koli razlogov že pride do sklenitve zakonske zveze, pa je le-to težko ohraniti takšno, kot je bila na začetku. To ni enkratno dejanje, ampak dolgoročen proces, ki ga je treba nenehno izboljševati (obnavljati, dograjevati).

Splošno mnenje je, da je temelj »srečne« zakonske zveze in pogoj zanjo poznavanje svojih lastnih potreb ter posluš za potrebe partnerja, sposobnost in pripravljenost za učinkovit pogovor, pripravljenost na kompromise in zaupanje, vse v okviru varne zveze, katero gradita oba partnerja. Različni razlogi pa lahko pripeljejo do tega, da partnerja (eden ali oba) ne znata tako živeti (Kirk 1995, 35). Ni splošnega recepta, ki bi zagotovil popoln uspeh zakonske zveze, kajti kot je vsak človek drugačen, tako je tudi zveza dveh partnerjev, vsaka zase, drugačna in nepredvidljiva. Razumljivo je, da partnerja prej doživita razočaranje, če imata v skupnem življenju (oba skupaj in vsak posebej) prevelika pričakovanja in če drug na drugega projicirata lastne nemogoče želje, ki jih nikakor ne moreta uresničiti.

Janek Musek (1995, 152-153) glede dobrih zakonskih odnosov pravi, da je usoda vsake zakonske zveze odvisna največ od zakoncev samih, včasih pa tudi od drugih okoliščin, ki jih zakonci ne morejo v celoti nadzorovati ter da stoddotno veljavnih receptov za srečno zakonsko življenje ni mogoče dajati. Musek navaja, da je glede svetovanja zakoncem, ki hočejo ohraniti oz. poglobiti medsebojne odnose, možno iz življenjskih izkušenj in tudi iz raziskovalnih podatkov takšne nasvete strniti v nekaj naslednjih opornih točk:

- vzdrževanje pozitivnih in prijetnih izkušenj, pozitivnih vrednotenj in povezovanje teh izkušenj s partnerjem;
- ohranjanje privlačnosti, pozornosti in prijateljstva;
- ohranjanje podobnosti in vzajemnosti.

V preteklosti sta bili zakonska zveza in družina pogosto izenačevani, kar je najbolj očitno v primeru patriarhalne družine. Po Marku Mladenoviću (1989, 32) obstajajo med zakonsko zvezo in družino formalne in vsebinske razlike. Formalne razlike se nanašajo na velikost in strukturo zakonske skupine, vsebinske pa na bistveno stran zakonskih in družinskih odnosov.

Zagorka Golubović (1981, 66-67) navaja razlike med zakonsko zvezo in družino: *Družina se razlikuje od ustanove zakonske zveze, ker družinska skupnost lahko obstaja in uspešno funkcionira tudi izven okvirjev družbeno dovoljenih in uzakonjenih oblik ... Zakon in družina se ne moreta razdeliti kot dve posebni celoti, ker celo takrat, kadar gre za same zakonce (zakonski pari brez otrok), zakonska ustanova teži k temu, da preraste v družinsko skupnost, razen, če ni izključno zasnovana iz koristi. Zato se zakon kot ustanova lahko tretira samo kot pogodba med partnerjema, h kateri dajeta svoj pristanek, da izoblikujeta neko novo skupnost. Z drugimi besedami, zakon je družbeno sankcionirana oblika (v civiliziranih družbah pravno regulirana) formiranja družinske skupnosti. Toda treba je upoštevati tudi to, da je družina nastajala tudi izven družbeno dovoljenih predpisanih oblik zakona in se družinska skupnost ne more zreducirati na forme zakona.*

Po Golubović je zakonska zveza način, ki ga predpisuje družba, kako se bodo regulirali spolni odnosi in reprodukcija ter kot takšen služi kot osnova za formiranje družine. Iz teh razlogov se pravni in drugi normativni predpisi v glavnem nanašajo na zakonsko zvezo kot ustanovo in so sankcije jasno definirane, če zakonci ne izpolnjujejo obvez, ki izhajajo iz definicije zakonske ustanove.

Anton Trstenjak (1994, 97-98) je takole podal razmišljanje o zakonski zvezi: *Z zahtevo po enakopravnosti med možem in ženo se postavlja obenem zahteva o odprtosti zakona. Stara podoba družine je predstavljal zaprt tip zakona. Zakon je bil dejansko - čeprav ne načelno - nekakšna kletka, v kateri je imel mož ali oče svojo ženo in mater svojih otrok tako rekoč zaprto ... Odprt zakon ... daje možnosti za neomejen razvoj in zadovoljitev obeh osebnosti (žene in moža) ...*

V razvitem svetu se večina zakoncev poroča iz ljubezni, s prepričanjem, da jim bo le-ta še bolj obogatila vsakdanje življenje. Tako »danes prav iz potrebe po osebni ljubezni in intimnih čustvenih odnosih, zakon na novo vstaja iz ljubezni in začinja oblikovati novo podobo družine« (ibidem, 134).

Prostorsko in časovno opazovanje zakonskega življenja kaže, da so moške izbirali žene predvsem po družbenih interesih in potrebah »družine«, »hiše«, gospodarstva, družbenega položaja, ali pa v skladu s tradicijo pripadnosti določenemu družbenemu sloju, ne pa po lastnem, osebnem nagnjenju zaradi »ljubezni«. Vedno je prihajalo in še vedno

prihaja do nasprotja med zakonsko zvezo kot osebno zadevo in družino kot družbeno ustanovo. Vendar sta obe funkciji zakonske zveze pomembni. Zakonska zveza namreč po eni strani ureja razmerje med partnerjema, po drugi strani pa je osnova posebni družbeni ureditvi, ki zagotavlja varstvo mater in otrok, porazdeljuje delo in ureja odnose do drugih družin in javnih institucij. Gre torej za zakonsko zvezo v ožjem pomenu, kot osebno in zasebno povezanost dveh ljudi in družino kot posebno družbeno skupino. Do nedavnega je družina skoraj popolnoma prekrivala zakonsko zvezo in osebne interese zakoncev. Danes pa stopa v ospredje zakonska zveza in to zakonska zveza iz ljubezni, družina z vsemi svojimi, sicer pomembnimi, funkcijami pa stopa v ozadje (ibidem, 9 – 11).

»Zakonska zveza v naši družbi je svobodna, demokratična skupnost dveh odraslih oseb - moškega in ženske -, ki je družbeno priznana in varovana; stopnja varovanosti je v skladu z enakopravnim in svobodnim položajem vsakega posameznega partnerja in ne pomeni zanikanje svobode v odločanju o nastanku, delovanju in morebitni razpustitvi zakonske zveze« (Jogan 1979, 131).

O sodobni zakonski zvezi je Trstenjak (1994, 24) zapisal: »Zakon je osebna zveza dveh bitij v novo skupno življenje.« Avtor nadalje pripominja, da se zakonci v sodobnem času čedalje bolj zavedajo osebne povezanosti in ne podlegajo družinskim tradicijam in institucionalnim zahtevam.

Odnosi med zakoncema se smatrajo kot najbližji in najintimnejši odnosi med ljudmi, ker gre za emocionalne - najbolj pogosto pozitivno nabite odnose. Ljubezen, vzajemno spoštovanje, razumevanje, zaupanje, fizična in duhovna privlačnost so elementi, ki imajo danes usodni vpliv že pri sami sklenitvi zakonske zveze.

Zakonska zveza je poleg sorodstva najstarejša univerzalna ustanova v človeški skupnosti in kulturi. S sociološkega stališča je razlika med zakonsko zvezo in družino zelo jasna in enostavna, saj se družina definira kot skupina, zakonska zveza pa kot diadni odnos ali kot par. »Zakonska zveza se definira kot interpersonalni odnos, v katerem sta obe osebi enakomerno udeleženi v tem pojavu, tj. enakomerno sta aficirani tem odnosom, za razliko od udeleženi v skupini, kjer vsi člani le-te ne morajo v isti meri participirati ali biti pod vplivom skupine« (Milić 2007, 117). Milić pravi, da je zakonska zveza tudi družbena legitimacija seksualne aktivnosti partnerjev s ciljem rojevanja potomstva. Vsekakor je v družbah in kulturah od nekdanj obstajalo tudi rojevanje potomstva mimo zakonske norme, vendar je v tem primeru nepriznано potomstvo trpelo zaradi različnih sankcij in omejitev s strani družbene skupnosti. V današnjem času je tudi ta krivica do nelegitimnega in

zunajzakonskega potomstva odpravljena tako, da ni razlik glede statusov otrok rojenih v zakonski zvezi in zunajzakonskih skupnostih. To tudi govori o spremembah, ki jih zakonska zveza danes doživlja (ibidem, 117-118).

Zakonska zveza je dinamično razmerje, ki se nenehno spreminja. Prav tako se vsak človek spreminja, tako v sebi kot v očeh svojega partnerja. Življenje v dvoje, bodisi v zakonski zvezi bodisi v zunajzakonski skupnosti, je proces, ki se nenehno razvija in tako kot življenje samo prinaša s seboj naloge, ki jih je treba na vsaki stopnji obvladovati (Kirk 1999, 83-85). Zakonska zveza v sedanosti se razlikuje od zakonske zveze v preteklosti, kajti v zadnjih desetletjih se je kot institucija bistveno spremenila. V drugi polovici prejšnjega stoletja je pospešeno prehajala iz institucije socialno-ekonomske varnosti v enakovredno/enakopravno partnerstvo, od katerega vsak od partnerjev pričakuje čustveno in telesno ugodje ter zadovoljstvo pri udejanjanju potreb in ne nazadnje odgovornost glede izpolnitve uresničljivih pričakovanj.

»Po sodobni definiciji zakonske zveze je le-ta v prvi vrsti čustvena skupnost: njena osnova je torej ljubezen« (Beck-Gernsheim 2006, 98). V sodobni družbi je zakonska zveza osvobodjena različnih pritiskov in potreb, ki so jih določale tradicionalna družinska gospodinjstva in njihove zveze. Vloga ženske v sedanji družbi se je bistveno spremenila tako, da tudi tradicionalna definicija zakonske zveze ni več smiselna.

Skupnost sodobnega zahodnega zakona, ki predstavlja »deljeno identiteto« obeh partnerjev, se običajno vselej znova vzpostavlja v pogovoru. Vendar so pričakovanja glede tovrstnih verbalizacij v različnih kulturah različna. Zahodni meščanski način reševanja konfliktov, ki poteka preko pogovorov in razčiščevanj, nikakor ni univerzalen. Če v bikulturnem zakonu nemški partner pri njem vztraja, lahko pri svojem inozemskem partnerju ob tem trči na zid nerazumevanja. V mnogih drugih kulturah kot glavni kriterij »dobrega zakona« namreč ne služi vzajemna bližina zakoncev, temveč medsebojna odvisnost, odgovornost in skrb za družino, delitev dela po spolih in pragmatična trajnost (Elschenbroich v Beck-Gernsheim 2006, 98).

Stališča do družine kot skupnosti se v današnjem času spreminjajo v smeri postmaterializma in »afektivnega individualizma«, ki temelji na kvalitetnih medsebojnih odnosih med zakoncema. Zakonska zveza kot institucija pa se v zadnjih desetletjih vse bolj pojmuje kot svobodni dogovor med partnerjema, tako da zakonska zveza postaja vse

bolj skupnost in vse manj institucija (Rus in Toš 2005, 164). Postopna deinstitutionalizacija zakonske zveze je spodbudila individualizacijo odnosov med partnerjema in omogočila, da vsak posameznik oblikuje svoj način življenja v skladu s svojimi lastnimi prepričanji in izkušnjami.

»Novi trendi glede sklepanja zakonske zveze kažejo na to, da je interes za zgodnje sklepanje zakonske zveze upadel ne samo zaradi socialne negotovosti, ampak tudi zato, ker se mladi ljudje navdušujejo nad alternativnimi zvezami, ki so podobne zakonski zvezi. Formalna zakonska zveza je bila včasih edina legitimna in dovoljena zveza, ki je danes prepustila prostor številnim netradicionalnim oblikam skupnega življenja. Imenujemo jih kohabitacije« (Boh 1989, 277).

V sodobnem času veliko parov ne sklepa klasične zakonske zveze, ampak živijo v drugi formi skupnega življenja – zunajzakonski skupnosti oz. kohabitaciji, za katero ne stoji poročni list kot nekakšna garancija varnosti.

»Križa sodobnega zakona je predvsem posledica boja med spoloma oz. prizadevanj žensk, da se ekonomsko, politično, profesionalno in seksualno emancipirajo in popolnoma izenačijo z moškim spolom. Ko se bo ta proces emancipacije žensk uspešno zaključil, se bo verjetno križa zakona umirila. Zakon bo predvsem temeljil na vzajemnem spoštovanju, naklonjenosti in ljubezni, s tem pa bo tudi stabilnejši« (Savić 1988, 8).

1.2 OPUŠČANJE TRADICIONALNE ZAKONSKE ZVEZE ALI NJENA

PREOBRAZBA V SMERI VEČJE PRAVIČNOSTI IN ENAKOSTI

Zakonsko in družinsko življenje se je bolj ali manj intenzivno spreminjalo v različnih zgodovinskih obdobjih in se prilagajalo razvoju družbe in dogajanjem v njej.

Če se ozremo na družbenozgodovinske raziskave, lahko ugotovimo, da so bile zakonske zveze v predindustrijski družbi v glavnem zveze med dvema družinama, ne pa zveze med posameznima partnerjema. Glede na to ljudje takrat niso poznali izbire partnerja v današnjem smislu, ko se partnerji poročajo upoštevajoč občutke vzajemne čustvene privlačnosti. Takrat je bilo okolje, v katerem so se poročali, zelo ozko, saj se je upoštevalo stanovsko, premoženjsko, etnično in versko poreklo posameznika. Družine, širši sorodniki in pripadniki vaše skupnosti obeh bodočih zakoncev so se skupaj dogovorili o konkretni poroki. Partnerji se niso poročali iz ljubezni, ampak predvsem iz razlogov, ki so služili družini kot stanovski in ekonomski skupnosti. Tako je družinski obrat pridobival novo

delovno silo in tudi dediče, ki so ohranjali in povečevali premoženje družine ter njen ugled v okolju. Tovrstna ureditev porok je neizogibno vsebovala vrsto pritiskov in prisil. Iz tega tradicionalnega sistema porok so običajno izpadli najmlajši otroci in pripadniki manj vrednih rodov in najnižjih slojev. Pripadniki družin oz. skupnosti, ki so za svoje člane organizirali dogovorjene poroke, so bili v veliki meri zainteresirani tudi za to, da se bodo ti zakoni ohranili, zato pa so izkoristili vse možnosti socialnega nadzora, preko katerega so lahko še nadalje vplivali nanje (Beck – Gernsheim 2006, 91-92).

Družinsko življenje se je nedvomno spremenilo v času po renesansi in reformaciji. Do bistvenih sprememb pa je prišlo po pojavu sekularizacije družbe, ko je cerkev dokončno izgubila primat v njej. Zlasti pa se je družinsko življenje spremenilo z industrijsko revolucijo in s tem z velikimi premiki v načinih, kako so se moški, ženske in otroci preživljali. Za večino se je tesna odvisnost od družinskega življenja in domače ekonomije zmanjšala. Veliko vlogo so z dejavniki, ki so jih izzvali množični mediji, imeli politični sistemi, pritisk interesnih skupin, svoboščine in finančne in izobraževalne priložnosti. Ta proces se je nadaljeval z drugo industrijsko revolucijo – z razmahom uradniških, trgovskih in učiteljskih poklicev. Ko se je razširilo izobraževanje in se je v povojni Evropi in Ameriki začela tretja industrijska revolucija, so se možnosti še povečale (Goody 2003, 244).

Kot ugotavlja Goody, je potrebno izpostaviti, da spremembe v zakonski zvezi in družini segajo daleč v zgodovino (od nastanka bronaste dobe, ki je vpeljala nove oblike razslojevanja, temelječe na lastništvu zemlje, razvoju rokodelstva in urbanega življenja). Tako so spremembe v sorodstvu in zakonski zvezi, ki so se začele v pozni antiki, povezane s prihodom krščanstva, pomembne za nadaljnji zgodovinski potek oblikovanja zakonskega in družinskega življenja.

Dolga zgodovina evropske družine in tudi zakonske zveze ima številne posebnosti. Posebej je zanimiva doktrina Katoliške cerkve, po kateri zakonske zveze ni mogoče razvezati, razen v izjemnih primerih, kajti ločitev je vedno izjema in ne pravilo.

Katoliška cerkev pozna dve obliki ločitve in sicer razvezo zakonske zveze (kadar zakon ni bil izvršen) in ločitev ob obstoječi zakonski zvezi (kadar se eden od zakoncev vede nemoralno in nepravilno do svojega partnerja, je nedolžni zakonec upravičen, da se od njega loči; gre za fizično ločitev zakoncev ob obstoječi zakonski zvezi). S fizično ločitvijo zakoncev, ki ne prizadene zakonske vezi, se zakoncema daje priložnost, da resno premislita o svojih zakonskih problemih in se potrudita, da čim prej obnovita skupno

zakonsko življenje. V glavnem se to zgodi s tihim ali izrečenim odpuščanjem nedolžnega zakonca. To se lahko zgodi tudi tako, da zakonec, ki je povzročil ločitev, nedolžnega zakonca prosi, da se spravita. Ob vsaki ločitvi mora biti zagotovljena dolžnost vzdrževanja zakonca in tudi vzgoja otrok. Čeprav prihaja do situacij, ko imata oba zakonca vsak svoje razloge za ločitev, nikakor ne moremo govoriti o sporazumni ločitvi. Ločitev ob obstoječi zakonski zvezi, ki je nastopila zaradi katerega koli razloga (najbolj pogosta razloga sta prešuštvo in zapustitev zakonca), mora vedno dovoliti škof in traja samo za določen čas, tako da ne prizadene obstoječe zakonske vezi, ampak kliče zakonca k spravi in odpuščanju (Slatinek 2005, 136-137). Cerkev ne govori o možnem izostanku medsebojne ljubezni zakoncev, kar je temeljni pogoj za skupno življenje v zakonski zvezi, kajti če ljubezni ni več, je zakonska zveza nevzdržna oz. postane dejansko mrtva. To neizpodbitno dejstvo bi morala upoštevati tudi katoliška doktrina pri obravnavi ločitve zakoncev.

Postopek za ločitev je bil v skladu s katoliško doktrino vseskozi zelo drag in kompliciran in preprostim ljudem nedostopen; pogosto pa sploh niso vedeli za to možnost. Cerkev je tudi na podlagi te doktrine pridobila veliko moč nad družino in v družbi, to pa ji je omogočilo, da je kopičila sredstva, ki so se prenašala nanjo iz družin in mestnih skupnosti.

Ena izmed temeljnih značilnosti zakonske zveze v Evropi je bila vse do 19. stoletja ta, da so ženske, ko so se poročale, prejele nekaj svojega imetja v obliki dote. Ta je strukturirala celotno področje (izbiro partnerja, položaj žensk v zakonski zvezi ipd.). Posebej je pomembno to, da so ženske po moževi smrti dobile nadzor nad premoženjem, ki je v prejšnjih časih pogosto prešlo v roke cerkve. V splošnem je dota povečala moč žensk in jim je bila v veliko pomoč v vsakdanjem življenju (Goody 2003, 131-148). Prav tako so družinsko življenje spreminjale vojne in revolucije, posebej pa vojne v prvi polovici 20. stoletja, ko je prihajalo do množičnega ločevanja družin, ubijanja moških in posiljevanja žensk, ki so v težkih razmerah morale same skrbeti za družine.

Kar se tiče družinskih sistemov, Evropa kljub skupni krščanski veri ni bila homogena, saj so manjšine z drugih celin prinesle lastne prakse, npr. Judje, ki so se ravnali po zapovedih iz Stare zaveze, čeprav so se priseljenci pogosto tudi prilagodili prebivalstvu v širši skupnosti. Nomadski Romi so ohranili lastne značilnosti glede na njihov način vsakdanjega življenja. Muslimani so kot osvajalci ali pa kot spreobrnjenci v Italiji, Španiji in Vzhodni Evropi ohranili oz. pridobili bližnjevzhodne prakse (Guichard v Goody 2003, 149). Te muslimanske prakse nikakor niso sprejemljive za krščanstvo, kjer je v veljavi le monogamija.

Poleg monogamije, ki se smatra kot najbolj civilizacijska forma zakonske zveze, saj omogoča največjo stopnjo svobode in enakopravnosti partnerjema, obstajajo tudi oblike skupnega zakona: poliandrija in poliginija; obe skupaj imata skupen naziv poligamija. Skupne oblike zakonske zveze z izjemo današnjih muslimanskih držav in nekaterih afriških skupnosti so preteklost.

V islamu se zakonska zveza sprejema pozitivno in se mlade opogumlja, da se poročajo z izrecnim ciljem, da se izognejo izpostavljanju seksualni skušnjavi. Po »šerijatu« je zakonski dogovor (»nikah«) pravni dogovor, ki je podrejen Božjim zakonom. To ni, kot v krščanstvu, zakrament. Po večini pravnih avtoritet lahko »velij« ali čuvaj ženske (po navadi je to njen oče) stopi v zakonsko zvezo v njenem imenu in večina se strinja, da se žensko lahko prisili, da se poroči z moškim, ki ga je izbral njen oče. Predpostavlja se, da je interes muslimanske žene zavarovan z doto (»mehrom«), ki jo daje njen mož, to je znesek denarja ali njegovega ekvivalenta v hišnem blagu ali premičninah, kar ostane v njeni lasti, v kolikor bi njen mož sprožil postopek za razvezo zakonske zveze. Mož ima pravico do razveze (»talkom-a«) z odpovedjo zakonskega življenja ali z enostransko izjavo. On mora trikrat izgovoriti besedilo »zapuščam te«; prve dve izjavi sta pospremljeni s t.i. »iddetom« ali razdobjem čakanja treh menstruacijskih ciklusov, da se ugotovi, ali je žena noseča, in če je noseča, se tako zagotovi očetovstvo za otroka. V tem času ju družina in prijatelji opogumljajo in spodbujajo pomiritev. V kolikor sprava ne uspe, je s tretjo izjavo razveza končana brez postopka na sodišču. Mož ima po navadi skrbništvo nad otroci in sicer za dečke pri dopoljenih sedmih letih in za deklice pri dopoljenih devetih letih starosti. V kolikor je žena iniciatorka za razvezo, kar je procedura znana kot »hul«, potem ona žrtvuje svoj doto (»mehr«). Moškim muslimanom je dovoljeno, da se poročijo z nemuslimanskimi ženskami, obratno pa ne velja. Patriarhalna dojemanja prežemajo »šerijat« in tako ga tolmači večina tradicionalistov. Pravica moža na seksualno zadovoljitev je »dana od Boga«. Zato žena nima pravice, da zavrne seksualne zahteve svojega moža. Med »ši'iti« so seksualni privilegiji moškega šli še dlje: dogovor o začasni zakonski zvezi (»mut'a« ali »sigheh«) se lahko podpiše za določeno razdobje začeni z eno uro pa do devetindevetdeset let. Medtem ko kritiki smatrajo, da je ta institucija forma legalizirane prostitucije, so jo vodilne osebe v Islamski republiki Iranu aktivno promovirale s trditvijo, da predstavlja etično in moralno superiorno alternativo »svobodnim« zvezam med spoloma, ki prevladujejo na Zahodu (Ruthven 2003, 106-108). Torej, po »ši'itski« šoli pravi eden izmed zakonov islama, da se zakonska zveza lahko uresniči na dva načina: trajno ali za določen čas. Trajna zakonska zveza in zakonska zveza za določen čas sta podobni v nekaterih

svojih ureditvah in tudi različni v nekaterih drugih. Ena od značilnosti, ki ju razlikuje, je ta, da se pri zakonski zvezi za določen čas ženska in moški v prvi vrsti odločita, da se bosta obvezala za določeno obdobje, na koncu tega obdobja pa lahko zakon podaljšata, če sta temu naklonjena, v kolikor pa tega ne želita, se lahko razideta. Druga značilnost je ta, da imata več svobode pri dogovarjanju glede rokov in pogojev v skladu z lastnimi željami. Na primer, v trajni zakonski zvezi je moški odgovoren, bodisi da je to njemu všeč ali ne, za dnevne stroške, oblačenje, stanovanje in vse druge življenjske potrebe kot so zdravila in zdravniška nega, medtem ko se v zakonski zvezi za določen čas par združuje po svobodnem dogovoru, katerega oba sama določita. V trajni zakonski zvezi, bodisi da ji je to všeč ali ne, mora žena sprejeti moškega kot glavo hiše in izvrševati tisto, kar zahteva od nje v interesu družinske situacije, medtem ko je v zakonski zvezi za določen čas vse odvisno od dogovora, za katerega sta se moški in ženska med seboj dogovorila. V trajni zakonski zvezi imata žena in mož, bodisi da to želita ali ne, obojestransko pravico do vzajemnega dedovanja, medtem ko v zakonski zvezi za določen čas ni tako. Glede na to je dejanska in esencialna razlika med zakonsko zvezo za določen čas in trajno zakonsko zvezo v tem, da je prva navedena svobodna, kar se nanaša na omejitve in pogoje, odvisna je od izbire in dogovora med obema stranema. Dejstvo, da je zakonska zveza začasna, daje obema stranema neko vrsto svobode, ker (glede na določitev trajanja dogovora) lahko udejanjata svoja prepričanja. V primeru trajne zakonske zveze niti ena od obeh strani (brez privoljenja druge strani) nima pravice odločiti, da ne želi imeti otrok ali da prakticira preprečevanje spočetja, medtem ko v zakonski zvezi za določen čas pristanek druge strani ni nujen. Pravzaprav je tudi to neka svoboda, ki je dana paru. Pri otrocih, rojenih v paru, ki je začasno v zakonski zvezi, se ne dela nobenih razlik v primerjavi s potomstvom iz trajne zakonske zveze (Mutahheri 1997, 31-32).

Mutahheri pravi, da zaradi tega, ker so nekateri ljudje v imenu tega (muslimanskega) zakona zlorabili ta zakon in ga še zmeraj zlorablajo, sam zakon še ni napačen. Če bi se ta zakon preklical, se s tem ne bi ustavila dejanja, ki so vredna očitkov, spremenila bi se samo forma. Poleg tega bi se pojavilo nešteto nevšečnosti, ki bi se pojavile zaradi ukinitve tega zakona. Ko je treba reformirati in zbuditi človeka, ne smemo sprožiti napada na duh zakona preprosto zaradi pomanjkanja sposobnosti in pripravljenosti na reformo pri človeku in glede na to človeka razrešiti odgovornosti, zakon pa smatrati odgovornim (ibidem, 32-33). Navedeno kaže, da je potrebno spremeniti miselnost ljudi, kar pa ni enostavno. »Za spreminjanje tradicionalnih vzorcev in uveljavljanje novih spoznanj je potrebno daljše obdobje, obenem pa organizirana dejavnost družbe na vseh področjih, da bi ustvarili

družbene in ekonomske pogoje za vse demokratične spremembe» (Tepavčević 2005, 399).

V raziskovanjih v osemdesetih letih dvajsetega stoletja, ki se nanašajo na stopnjo sklepanja zakonskih zvez, je bil Robert Chester med prvimi, ki so ugotavljali, da je pogostost porok med mladimi v mnogih zahodnih državah upadla (Chester v Haralambos in Holborn 2002, 563). Stopnja sklepanja zakonskih zvez med osebami mlajšimi od trideset let je najprej začela upadati na Švedskem in Danskem. Ta trend se je v zgodnjih sedemdesetih letih prejšnjega stoletja nadaljeval v Britaniji, ZDA in Zahodni Nemčiji in se je nato razširil na Francijo. V letih 1981-1990 je letna pogostost porok v Britaniji pri vseh starostnih skupinah upadla s 7,1 na tisoč za zakonsko zvezo primernih prebivalcev na 6,8 in leta 1995 na manj od 6. V letih 1960-1975 se stopnja sklenjenih zakonskih zvez v vseh državah Evropske skupnosti zmanjšuje in se v vseh, razen na Danskem, upad nadaljuje tudi v letih 1975-1994 (Haralambos in Holborn 2002, 563).

Glavni vzroki¹¹, ki v moderni družbi zaznamujejo seksualno in natalitetno dekompozicijo zakonske zveze, so povezani s temeljnimi strukturnimi in družbenimi spremembami, ki so se najprej zgodile v najbolj razvitih družbah in so se zelo hitro uveljavile tudi v manj razvitih sredinah (Milić 2001, 126). Milić navaja nekatere izmed bistvenih sprememb:

- seksualna revolucija iz 60-ih let prejšnjega stoletja;
- emancipacija žensk, ki poteka od konca druge svetovne vojne in se pospešuje v 70-ih letih;
- proces individualizacije.

Mnogi trdijo, da zakonska zveza vse bolj izgublja na popularnosti, kajti vse manj ljudi se odloča zanjo; vse več ljudi je takšnih, ki izbirajo med možnimi alternativami konvencionalnem zakonskem življenju. Te alternative se pojavljajo v številnih variantah (Haralambos in Holborn 2002, 563).

Tranzicija zakonske zveze v moderni družbi oz. v družbi pozne moderne poteka tako, da se namesto edine oblike, v preteklosti sprejete zakonske skupnosti, trajne monogamije, pojavljajo nove oblike partnerstva: nove forme kohabitacij in seksualnih »združevanj« kot so zunajzakonska heteroseksualna kohabitacija, zunajzakonska in zakonska

---

¹¹ Natančen opis vzrokov glede dekompozicije zakonske zveze (ibidem, 126-127).

homoseksualna kohabitacija, »odprti zakon«, »zakoni na daljavo« (commuting marriages), multilateralni zakoni, zakoni, ki se odpovedujejo otrokom itd. (Milić 2001, 124). Tako pojem partnerstva predpostavljajo različne, bolj ali manj trajne oblike življenja v paru, ki temeljijo na medsebojni privlačnosti in ljubezni. »V sodobnem zakonu se partnerska skupnost ustvari na osnovi ljubezni in čustev. V skladu s tem se vzpostavi novo pravilo odločanja, ki se glasi: tam, kjer umrejo čustva, naj se konča tudi zakon« (Beck-Gernsheim 2006, 112). Ljubezen je osnovni pogoj za intimno življenje partnerjev in zato se partnerstva in tudi zakonske zveze prekinejo, ko je ljubezen prenehala.

Ulrich Beck (2006, 25) ugotavlja, da so še v šestdesetih letih preteklega stoletja bile družina, zakonska zveza in poklic zavezujoče oblike skupnega načrtovanja življenjskih shem, položajev in biografij, danes pa se na vseh teh področjih odpirajo nove možnosti (ni več jasno, ali se bomo poročili, ne da bi živeli skupaj, ali bomo zaplodili in vzgojili otroka znotraj ali izven družine, ali ga bomo zaplodili in vzgojili skupaj s človekom, s katerim živimo, ali s tistim, ki ga ljubimo in ki živi z neko drugo osebo ipd.). Vse to lahko razumemo kot razraščanje novih možnosti različnih položajev in situacij, ki so bile poprej možne samo v okviru zakonske zveze in družine.

Bolj, ko zakonske zveze razpadajo in izginjajo, širše so možnosti različnih življenjskih slogov. Sedaj bi lahko vzpostavljali takšne zveze, ki temelje na duhovnem sorodstvu oz. na enakovrednem partnerstvu dveh oseb, ki sta si blizu po značajih in svetovnih nazorih (Beck-Gernsheim 2006, 71). Za današnjo žensko navedena avtorica pravi, da mora sprva v čisto ekonomskem smislu načrtovati svoje lastno preživetje (po potrebi tudi brez moža) in se mora vse bolj razumevati kot samostojna osebnost, ki razpolaga s svojimi lastnimi interesi, pravicami, načrti za bodočnost in možnostmi izbire. Po njenem mnenju je značilnost obdobja moderne med drugim v tem, da postajajo življenja posameznikov bolj odprta, hkrati pa so tudi kompleksnejša in polna protislovij. Pri teh strukturnih spremembah ima pomembno vlogo vrsta pogojev (hiter tempo socialnih sprememb, vse bolj kompleksna diferenciacija družbe, vse obsežnejša erozija tradicionalnih zvez in življenjskih stilov), ki vse bolj vplivajo na družbo in zasebno življenje posameznikov. Tako mora posameznik, če se hoče uspešno znajti znotraj svojega okolja in če si hoče izgraditi stabilno identiteto, razviti precej višjo storilnost kot v prejšnjem času. Glede na rezultate socioloških in psiholoških študij dobi zakonska zveza v tem kontekstu popolnoma nov pomen, kajti v sodobni družbi ni več vezana na pritiske in potrebe, ki so jih narekovale tradicionalna družinska gospodinjstva in njihove sorodstvene zveze, ampak je njena podlaga ljubezen in

je to v prvi vrsti čustvena skupnost. Ta nova skupnost zakoncev je izraz njune zavestne odločitve in ima tudi možnost izhoda iz nje, torej takšna zakonska zveza se ohranja tako dolgo, dokler jo še zakonca lahko prenašata, izbereta pa jo sama, saj se jima izkaže, poleg vseh alternativnih možnosti, kot najboljša možna izbira.

Izkušnje nam kažejo, da ljubezen, kakršna se izraža v okviru sodobnih zvez, ni za zmeraj dana, temveč si jo je treba nenehno znova pridobivati in jo negovati. Vsekakor drži, da oblike življenja in ljubezni, kakršne so običajne v današnji družbi, vsebujejo vrsto potencialnih razočaranj in konfliktov, kar je bilo prisotno tudi v preteklosti, vendar s strožjimi določili in prisilami. Beck-Gernsheim (2006, 114) trdi, da naš cilj nikakor ne more biti v vračanju nazaj k starim oblikam nadzora in omejitve, ampak v tem, da poskušamo najti nove oblike skupnega življenja, ki dovoljujejo svobodo in so hkrati razmeroma trajne. Beck (2006, 161) predvideva, da se bo sedanji kaos ljubezni verjetno uredil v skladu s popolnoma normalnimi tehničnimi, organizacijskimi in pravnimi načeli obdobja moderne, h katerim sodijo enakost, denar, pogodbe, pedagogika, psihoterapija itd.

Pri oblikovanju skupnega življenja, postavljanju norm in vrednot in v primeru razreševanja težav (čustvenih, pravnih in ekonomskih) med partnerjema ali pri njunem razhajanju je treba imeti ves čas v ospredju varovanje otrokovih koristi in pravic, kot navaja drugi odstavek 5.a člena Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Uradni list RS, št. 69-3093/2004 – ZZZDR-UPB1): »Starši delajo v otrokovo korist, če zadovoljujejo njegove materialne, čustvene in psihosocialne potrebe z ravnanjem, ki ga okolje sprejema in odobrava in ki kaže na njihovo skrb in odgovornost do otroka ob upoštevanju njegove osebnosti in želja.« Otrok ni dovolj velik razlog za skupno življenje, če med staršema ni obojestranske povezanosti in ljubezni, kar pomeni nenehno čustveno izmenjavanje, dajanje in sprejemanje, pogovarjanje in soustvarjanje oz. uresničevanje zastavljenih ciljev. Odločitev za otroka bi moralo biti odgovorno dejanje in naj bi se moški in ženska odločala zanj šele potem, ko se dovolj dobro spoznata in se čutita sposobna zadovoljiti svoje medsebojne potrebe (čustvene spolne in druge), ki pogojujejo skupno življenje, kajti v nasprotnem primeru dokaj hitro pride do medsebojnega razhajanja.

Tragično in neizogibno dejstvo je, da po razvezi zakonske zveze mnogi očetje enostavno izginejo. Glede na objavljene izsledke nacionalne raziskave, ki so jo med leti 1976 in 1987 izvedli na univerzi v Pensilvaniji (ZDA), in ki je vključila skoraj tisoč otrok ločenih staršev iz različnih socialno-ekonomskih skupin, skoraj polovica otrok ni videla svojih očetov v

prejšnjem letu (Secunda 1993, 202). Nemalokrat se dogaja tudi v Sloveniji, da nekateri očetje vidijo svoje otroke šele takrat, ko preteče več let po razvezi zakonske zveze oz. razpadu zunajzakonske skupnosti, in sicer ko jih bivše partnerke oz. polnoletni otroci (dijaki in študenti) »prisilijo« k urejanju preživnine.

V 70-ih in 80-ih letih prejšnjega stoletja je skoraj polovica otrok v ZDA pred svojo polnoletnostjo izkusila ločitev staršev. Večina raziskovalcev se strinja, da ločitev najbolj vpliva na najmlajše otroke, saj se ta izkušnja zelo zgodaj in zelo globoko vtisne v njihove identitete. Po drugi strani lahko ločitev pri starejših otrocih, posebej najstnikih, povzroči prezgodnjo samoizločitev iz lastnih družin ter njihovo popolno navezanost na sovrstnike ali starejše mentorje – voditelje, kjer bodo poiskali tolažbo in podporo. Taki odnosi so lahko škodljivi ali spodbudni (ibidem, 196-197).

Problemi prilagajanja otrok, katerih starši se (nekvalitetno) razvezujejo, se kažejo v njihovem vedenju (pokažejo agresivno obnašanje do avtoritet, imajo težave sami s sabo – nizko samospoštovanje in težave s sovrstniki) in učenju (težje obvladujejo učno snov, pogosto izostajajo od pouka in tudi pogosto zapuščajo šolanje). Navedeno ugotavljam iz svojih dolgoletnih praktičnih izkušenj (na Centru za socialno delo Ljubljana Šiška) pri opravljenih svetovalnih razgovorih ob razvezah zakonskih zvez in prenehanju zunajzakonskih skupnosti (to predvsem velja za najstniške otroke, katerih starši se težko sprijaznijo z zaključitvijo partnerskega odnosa in težave iz le tega prenašajo na starševski odnos). »In če novi očim ali mačeha, oziroma partner, vstopi na prizorišče, je najstnik tisti, ki – poslušajoč na novo odkriti glas upornišтва – skoraj nikoli ne okleva, da bi izrazil/a svoje nezadovoljstvo nad novo zvezo in zahtevo po vzpostavitvi nezaželenega, umetnega zavezništva s svojim očimom ali mačeho« (Secunda 1993, 197). »Velikodušnost, širina dojemanja in pogledov bivših zakoncev omogočajo, da po razvezi vzdržujeta kvaliteten starševski odnos, tako da otrok nosi čim manj posledic njune razveze. Na ta način njun otrok vzdržuje pozitiven emocionalni odnos z obema staršema in vgrajuje v svojo osebnost njune vzgojne vplive in tudi njegov psihosocialni razvoj poteka normalno« (Tepavčević 1998, 88).

V ZDA ugotavljajo, da bo polovica otrok doživela razvezo svojih staršev (Ahlburg in De Vita 1992). Število zakonskih parov, ki vzgajajo svoje otroke, se pomembno zmanjšuje od 1970 leta dalje (U.S. Bureau of the Census 2001).

Od obdobja klasične moderne so se korenito spremenila temeljna pravila, na katerih ljudje sedanjega časa utemeljujejo svojo zasebnost. Danes posameznice in posamezniki zelo različno prihajajo v delovno kariero, v partnersko skupnost in lastno družino. Prehodi niso več vnaprej določeni, ampak so vedno bolj individualizirani, diferencirani, nagibajo se k deregulaciji.

Tako je tudi odločitev za prihodnje starševstvo posledica pogajanja o odnosih, kajti danes se vse več mladih odloči, da preizkusijo medsebojne odnose in skrbno pretehtajo svojo odločitev, preden se zavežejo starševstvu (Ule in Kuhar 2004, 217-218). Preizkušanje odnosov v poskusnih partnerstvih je dobra odločitev. Če se ženska in moški spoznavata v poskusnem partnerstvu, lahko ustvarita trdno razmerje ali pa se lahko razideta brez posebnih težav.

Spremembe v pozni moderni oz. postmoderni družbi se na ravni osebnega življenja kažejo v prestrukturiranju zasebnosti («postmoderna zasebnost») in v preobrazbi intimnosti (Giddens 2000; Beck in Beck-Gernsheim 2006). Kot pravi Giddens (2000, 35-42), »te spremembe vključujejo nastajanje in oblikovanje novih partnerskih razmerij, ki temeljijo na demokratičnosti in reflektivnosti.«

Pri poskusu pojasnitve trenda preobrazbe zakonske zveze je treba opozoriti na to, da se ne spreminjajo le vsebinski izzivi za oblikovanje novih družinskih skupnosti, temveč tudi družbeni pogoji za njihov obstoj. Pod vplivom težkih materialnih okoliščin, nezaposlenosti, nerešenega stanovanjskega vprašanja, kot tudi strahu, da se prevzame odgovornost, ki jo nalaga družinska skupnost, se ji vse več mladih, posebej iz urbanih okolij, izogiba, ali pa jo prelaga na pozna dvajseta ali trideseta leta.

Strokovnjaki za razmerja nas potemtakem poučujejo, da je zavezanost, posebej še dolgotrajna, past, ki se ji je treba izogibati bolj od vseh drugih nevarnosti. Razpon človeške pozornosti se je skrčil, še bolj pa se je skrajšal čas za napovedovanje in načrtovanje. Prihodnost je bila zmeraj negotova, njena muhavost in bežnost pa nikoli nista bili tako neobvladljivi, kakor sta zdaj v tekočem modernem svetu »prožnega dela«, krhkih človeških vezi, tekočih razpoloženj, plavajočih groženj in neustavljivega galopa kameleonskih nevarnosti. Še nikoli nismo tako močno občutili nedoumljivosti, neprepustnosti, neznanega, tega, kar je zunaj človeškega nadzora – »absolutno drugega«, kot pravi Emmanuel Levians (Bauman 2008, 65).

Ker je bila meščanska zakonska zveza mišljena in sklenjena za stalno, lahko opišemo vedno pogostejše ločitve in razveze ter upadanje nagnjenja do sklepanja zakonske zveze kot znake njene deinstitutionalizacije (Sieder 1998, 280). »Meščanski zakon o zakonski zvezi in družini je vzpostavil in kulturno etabliral elementarno samoumevne kontekste pomenov in napotkov, ki so »pod eno streho« povezali ljubezen, zakon, skupno življenje in gospodinjstvo, spolnost in ustanavljanje družine... Današnja deinstitutionalizacija zakonske zveze in družine je vidna predvsem v tem, da ti konteksti nimajo več obvezujočega značaja« (Tyrell v Beck-Gernsheim 2006, 102). Pomembno se povečuje število zunajzakonskih zvez. »Čas, ki ga pari preživijo skupaj v zunajzakonski skupnosti, se podaljšuje in vse bolj se zdi, da izbirajo zunajzakonsko skupnost kot dolgoročno alternativo zakonski zvezi« (Chandler v Haralambos in Holborn 1999, 378-379). Joan Chandler je mnenja, da se to odraža v vse večjem številu otrok, rojenih zunaj zakonske zveze; ob tem pa partnerja ne čutita več izrazitega pritiska glede poroke oz. legitimizacije nosečnosti. Tako so mnogi današnji starši ločili rojevanje in vzgojo otrok od tradicionalne zakonske zveze (ibidem, 379).

Glede na to, da gre za očiten pojav širših razmer, ki se nanaša na deinstitutionalizacijo zakonske zveze, bi na tem mestu podal samo kratko razlago o zunajzakonski skupnosti v Republiki Sloveniji. Pravna ureditev zunajzakonske skupnosti v Sloveniji lahko služi tudi drugim državam kot dober primer urejevanja razmerij med starši in otroci. Namesto zakonske definicije oz. opisanega izraza »dalj časa trajajoča življenjska skupnost moškega in ženske, ki nista sklenila zakonske zveze, ima zanj enake pravne posledice (...), kot če bi sklenila zakonsko zvezo« (člen 12/1 ZZZDR) in ki sicer najbolje izraža bistvo take skupnosti, se je ustalilo ime »zunajzakonska skupnost« tako, da ga je sprejela tudi ustava (53. in 54. člen URS).

Zunajzakonska skupnost je družinskopravno razmerje. Zakon priznava dejansko razmerje moškega in ženske, ki nista sklenila zakonsko zvezo, če so izpolnjeni predpisani pogoji in ga uredi s tem, da veže nanj določene pravne posledice, pravice in dolžnosti. Gre torej za pravno priznano zunajzakonsko skupnost v nasprotju s tako skupnostjo, ki je pravo ne priznava, ker niso podani za priznanje predpisani pogoji. Taka skupnost obstaja zgolj kot dejansko razmerje, tako kot je to med družinskimi razmerji npr. zaroka (Zupančič 1993, 86).

Zupančič navaja, da za pravno priznanje zunajzakonske skupnosti morajo biti izpolnjeni trije pogoji:

- da obstaja med partnerjema življenjska skupnost;
- da traja ta skupnost dalj časa;
- da niso podane okoliščine, zaradi katerih bi bila morebitna zunajzakonska skupnost med partnerjema neveljavna.

Prvima dvema pogojema (življenjski skupnosti in njenemu trajanju) zakon ni predpisal določene vsebine, kar je namenoma, kajti le tako se lahko pri odločanju o obstoju zunajzakonske skupnosti upoštevajo vse okoliščine konkretnega primera. Življenjska skupnost partnerjev mora biti glede na vsebino enaka kot je življenjska skupnost, ki naj obstaja med zakoncema. Pogoj dolžine trajanja skupnosti je odvisen zlasti od tega, ali se v skupnosti rodi otrok/otroci. Kljub nekaterim težavam, ki nastopajo v zvezi z ugotavljanjem trajanja, je prevladalo stališče, da zaradi različnosti odnosov v skupnostih in njihove intenzivnosti, tudi v bodoče ni smiselno z zakonom predpisovati najkrajšega časa, da bi skupnost lahko šteli za »dalj časa trajajočo«, kot zahteva zakon. Pri tretjem pogoju je zahtevo, da ne smejo obstajati zadržki, zakonodajalec postavil zato, da bi izenačil zunajzakonsko skupnost z zakonsko zvezo tudi v pogojih za njen obstoj oz. za njeno pravno priznanje (ti pogoji ustrezajo pogojem za veljavnost zakonske zveze). Pri tem se upravičeno zastavlja vprašanje, ali je tako koncipirana zunajzakonska skupnost res toliko »svobodnejša« od zakonske zveze, da jo je bilo vredno pravno institucionalizirati (ibidem, 87-89).

Upadanje pogostnosti porok nikakor ne pomeni, da je uspešno partnerstvo danes kaj manj cenjeno, nasprotno: od partnerjev se v medsebojnem odnosu pričakuje čedalje več, tako da ima vse več moških in žensk legalizacijo njihovega razmerja za odvečno. Sklenitev zakonske zveze je torej postala zgolj ena v vrsti možnih opcij partnerskega življenja. Tako je meščanska zakonska zveza izgubila monopol edine povsem legitimne in legalne oblike skupnega življenja in spolnega razmerja. Vse večja deinstitutionalizacija zakonske zveze se izraža med drugim v umiku prisilnega značaja norm zakonskega in družinskega prava in v izgubi pomena institucij, ki so nekoč postavljale norme in kaznovale, kakršne so bile krščanske cerkve. Te so izgubljale moč že s postopnim uvajanjem civilne poroke v prvi polovici 20. stoletja, upadanje članstva od sedemdesetih let prejšnjega stoletja naprej pa

jim je še dodatno odvzelo upravičenost, da se kot normativna instanca vmešavajo v zakonsko in družinsko življenje (Sieder 1998, 256-257).

Zakonska zveza je imela v svoji zgodovini številne razvojne faze. K njeni sedanji podobi so v veliki meri prispevale ekonomske, kulturne, politične in ideološke spremembe v preteklem stoletju. Zakonodajne reforme so postopoma odpravile različne vidike neenakosti med zakoncema. Postopoma se je uveljavil pluralizem družinskih in partnerskih skupnosti, kar je povzročilo, da poroka postaja kot institucija pravne varnosti partnerjev nepotrebna, saj je pravna varnost omogočena tudi na drugačne načine. »Alternativa zakonski zvezi je zunajzakonska zveza parov, ki niso formalno poročeni« (Haralambos in Holborn 1999, 378). Poroka je postala le eden izmed načinov osnovanja družine, ker družina ni več neposredno povezana s poroko.

Današnja sodobna družba zahteva, da je treba nujno sprejeti in spoštovati vse ureditve življenjskih skupnosti oz. življenja v gospodinjstvu (nuklearne družine, razširjene družine, homoseksualni pari, samska gospodinjstva idr.), kar pojmuje kot pluralistično usmeritev (različne družinske oblike), za katero je pomembna strpnost v najširšem smislu zagotavljanja človekovih pravic, predvsem pa koristi mladoletnih otrok.

2 PREOBRAZBA ZAKONSKE ZVEZE

2.1 PRAVIČNA ZAKONSKA ZVEZA IN SVOBODA PARTNERJEV

V Sloveniji in Evropi je skozi stoletja Rimskokatoliška cerkev (in tudi pravo pod njenim močnim vplivom) z vsemi silami branila institucijo zakonske zveze. Pogosto je ta religiozni in pravni pritisk deformiral smisel in vsebino zakonske zveze, saj ni bilo dovoljeno razhajanje partnerjev ne glede na to, da je med njima postalo skupno življenje nevzdržno oz. da je tudi že prenehalo. Kljub temu, da Rimskokatoliška cerkev ne odstopa od svojih tradicionalnih opredelitev, se je v zadnjih treh desetletjih prejšnjega stoletja, v sodobni družbi, spreminjanje stališč do razveze institucionaliziralo z različnimi spremembami v zakonodaji, ki so močno olajšale razvezo.

Transformacija zakonske zveze (in družine) v dvajsetem stoletju, zlasti v socialističnih državah, je tako očitna, da prihaja do potrebe po sociološki presoji upravičenosti klasično-

pravnega tretmana te institucije, saj ta tretman izhaja iz osnovne koncepcije o zakonski zvezi kot temelju družine (Bosanac 1967, 147).

Zunajzakonske zveze oziroma kohabitacije, ki so nastajale v delavskem razredu (vključno s tistimi, v katerih so se rodili otroci), niso edine napovedovale moderne zakonske zveze in družine. Ljudje so že prej pogosto čutili odpor do formalne zakonske zveze. Sporazumne zveze so bile znane od nekdaj, vendar se jih je delavski razred v začetku 19. stoletja veliko bolj posluževal zaradi izogibanja stroškom in tudi trajni zavezanosti. Cerkevne poroke ni bilo mogoče razvezati, sporazumno zvezo pa je lahko razdrl vsakdo, brez formalnih postopkov (Seccombe in Thompson v Goody 2003, 199). Mladi moški in ženske so že v 18. in začetku 19. stoletja z lastnimi dohodki lahko planirali svoje načrte in izpolnjevali življenjske cilje. Tako so tudi izbirali partnerja oz. partnerico brez poročnega lista, kar je pomenilo, da nista več do konca življenja zavezana drug drugemu.

Spremembe, ki so jih spodbujali žensko gibanje in liberalne ideologije nasploh, so zelo vplivale na moč in naloge v domači skupini – družini, pa tudi na seksualno revolucijo v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. V družbi je prišlo do pospešene udeležbe žensk na vseh področjih. Ekonomija in posvetne ideologije so kot glavni dejavniki postopno prevladale nad ideologijo cerkve in verskih organizacij in spremenile obrise zakonske zveze oz. družinskega življenja (Goody 2003, 245). Žensko gibanje je terjalo enakopravnost obeh spolov in zahtevalo njeno uresničitev v okviru demokratizacije »zasebnih« področij življenja. Dostopnost srednjega in višjega izobraževanja za ženske je pospešila razmislek in razpravo o položaju žensk v družbi in družini. Nedvomno je javna razprava vsaj med deli prebivalstva za vedno postavila pod vprašaj tradicionalne predstave o vlogah moškega in ženske (Sieder 1998, 235). Menim, da je pravično povedati, da feministke povsod terjajo samostojnost in enakost za ženske in pravičnejšo ureditev družbenih in političnih institucij.

Preteklo stoletje, posebej njegova druga polovica, predstavlja revolucionarno obdobje v preobrazbi zakonske zveze in družine. Ta trend se nadaljuje tudi v tem stoletju in je težko predvideti, koliko časa se bo še spreminjala socialna fizionomija teh dveh institucij, predvsem pa zakonske zveze.

V naši družbi nasploh je mnogo aktualnih sprememb, ki močno vplivajo na položaj in delovanje sobivanja partnerjev v zakonski zvezi in različnih skupnostih. Ravno te spremembe in problemi, ki iz njih izhajajo, pa imajo zelo velik vpliv na preobrazbo zakonske zveze. Aktualni trend sprememb nastaja v družbi hkrati z demokratizacijo

odnosov, individualizacijo posameznikov (tudi pri izbiri partnerja, delovanja zakonske zveze in družine), emancipacijo žensk, vseobsegajočo ekonomsko in politično globalizacijo.

Velik razmah demokracije je močno povezan z upadanjem vpliva tradicije in nekdanjih življenjskih navad, ki se pospešeno zgublajo v individualizaciji odnosov.

Napredek individualizma in enakosti je pripeljal do velike spremembe v odnosih med spoloma. Ženske odločajo kdaj bodo imele otroke s posledicami na nataliteto in strukturo gospodinjstva, katero je zelo težko pojasniti. Individualizem in kontrola rojstev sta pripeljala do tega, da feministična gibanja proklamirajo enakost spolov na vseh področjih. Intenzivnost proklamiranja je v veliki meri odvisna od države in jo spremlja tudi transformacija načina življenja in vrednot (Mendras 2004, 141).

V procesu globalizacije oz. nadziranja celotnega človeštva s strani majhnega števila velikih korporacij in vodilnih mogotcev svetovne ekonomije, so vzpostavljene razmere, ki uničujejo posameznike, majhna podjetja in s tem tudi družine. Zaradi težke situacije, v kateri se nahaja sodobno človeštvo, je sklepanje zakonske zveze in ustanavljanje družine postalo težje kakor kadar koli prej. Vendar situacija ni brezizhodna, saj so možnosti velike, če je človek dovolj dozorel, da jih prepozna.

Od vseh sprememb, ki se dogajajo v današnjem razvitem svetu, ni nobena bolj pomembna od tistih, ki potekajo v naši zasebnosti – v seksualnosti, v emocionalnih zvezah, v zakonski zvezi ali v družini (Giddens 2005, 77). Vsekakor so to najtežje in najbolj neprijetne spremembe, ker njihov pomen zadeva bistvo našega emocionalnega življenja.

»Seveda drži, da si ljudje na vse kriplje prizadevajo pobegniti iz »rajskih mučilnic« legaliziranega življenja v dvoje. K takšnim poskusom pobega sodijo izogibanja poroki, razveze, ločitve brez razveze, itd. Vendar ljudje tega ne počnejo zaradi tega, ker bi se resnično radi osvobodili partnerstva, temveč zato, da bi bili prosti za iskanje nove, boljše, lepše srčne zveze, ki bi izpolnila vse tisto, kar prejšnja ni mogla« (Beck 2006, 193).

Navedene besede avtorja implicirajo dejstvo, da v sedanjem času pospešeno poteka preobrazba tradicionalne zakonske zveze v smeri večje pravičnosti in enakosti med spoloma, tj. v moderno partnerstvo, temelječe na enakopravnosti partnerjev.

Glede trenda preobrazbe zakonske zveze bi rad opozoril na to, da se ne spreminjajo le vsebinski izzivi za oblikovanje novih družinskih skupnosti, temveč tudi družbeni pogoji za njihov obstoj.

»Zakonska zveza je sprejemanje posledic, ki jih naključna znanstva odklanjajo (ne želijo sprejeti) ali vsaj izjava o nameri sprejemanja – v času trajanja zakonske zveze« (Bauman 2003, 52). Po njegovem se zdi, da je najbolj temeljen dosežek virtualne bližine ločitev med komuniciranjem in odnosom. V nasprotju s starodobno topografsko bližino, ta ne zahteva niti vnaprejšnje vzpostavljanje vezi niti posledično rezultatov pri vzpostavljanju vezi. »Biti povezan« stane manj kot »biti zaročen« - je pa tudi znatno manj produktivno v smislu gradnje vezi in ohranjanja vezi. Virtualna bližina blaži pritisk, ki ga običajno izvaja ne-virtualna bližina. Postavlja tudi vzorec za vsako drugo bližino. Sedaj je naloga bližine samo ocenjevati prednosti in pomanjkljivosti vsake druge bližine s standardi virtualne bližine (ibidem, 62-63). Kajti pod vplivom modernizacije so se spremenili tudi zakonska zveza, intimna razmerja, vzorci delovanja, mišljenja, čustvovanja. Življenjske poti niso več določene vnaprej, posamezniki pa morajo oblikovati svoje biografije, vsak sam zase, saj jih v to sili moderni individualizem.

Zakonska zveza še nikoli ni bila tako neopredeljena z materialnimi predpostavkami, kot je danes, kajti zaposleni moške in žene so finančno neodvisni od družine. Za razliko od družbe stanovskih hierarhij zakonska zveza ne služi več veliki politiki in ohranjanju dinastij oz. posestev. Zveza partnerjev, ki se poročijo zaradi stanovske ustreznosti je stvar preteklosti, kar velja tudi za zakonsko zvezo, ki se ohranja preko skupne delitve dela (Beck 2006, 193). Dejstvo je, da v sedanjem času partnerji ustanavljajo zakonsko zvezo na podlagi svoje volje, ne pa zaradi ekonomskih razlogov ali pod pritiski družine. To jim prinaša svobodo pri odločanju kakor tudi nove napetosti, veliko napornega dela in medsebojnega usklajevanja in prilagajanja.

Medsebojno prilagajanje seveda mora imeti mero. Če se skušata zakonca v vseh stvareh prilagoditi drug drugemu, potem bosta nujno začela doživljati svoj odnos kot omejevanje in ogrožanje osebne svobode in ustvarjalnosti. Z nikomer ne moremo biti srečni, če nam ne dovoli ohraniti naših posebnosti. In dobro je, če takšne posebnosti znamo drug pri drugemu ceniti. To največkrat ni težko, saj navadno ne gre za takšne posebnosti našega partnerja, ki bi nam lahko škodovale in bile neprijetne. Pametno je, da svojega partnerja celo spodbudimo v tistih pogledih, kjer je uspešen in talentiran, pa čeprav se v njih zelo razlikuje od nas. Pozitivno vrednotenje dobrih in uspešnih strani

partnerja nas ne more motiti in če je takšno vrednotenje vzajemno, je to velika spodbuda za oba (Musek 1995, 153-154).

Za uspešno zakonsko zvezo je zelo pomembno, da se zakonska partnerja počutita enakovredno. Tudi v primeru morebitnih konfliktov bi morala veljati enakovrednost partnerjev oz. ne bi bilo pravično, da se po končanem prepiranju eden od partnerjev počuti kot zmagovalec in drugi kot poraženec. Zaradi ekonomske neodvisnosti žensk ni več možno ohraniti zakonske zveze pod prisilo, ampak le-ta obstane samo na podlagi vzajemnega soustvarjanja, spoštovanja in ljubezni partnerjev.

»Ljudje se vedno bolj opredeljujejo, da živijo skupaj – da kohabitirajo pred sklenitvijo zakonske zveze, ali je to pravzaprav nadomestek le tej« (Giddens 2003, 186). Ta avtor pravi, da se svet družine zelo razlikuje od tistega pred petdesetimi leti; čeprav instituciji družina in zakonska zveza še obstajata in so pomembni za naše življenje, se je njun pomen dramatično spremenil. »Formalizirana zakonska zveza izgublja socialni status in pomen: vse več ljudi, predvsem mladih, ne živi v zunajzakonskih partnerskih skupnostih zgolj do obdobja, ko se rodijo otroci, ampak tudi po njem« (Rener 2006, 96).

Odkar je ženska postala ekonomsko neodvisna od moškega, ji zakonska zveza ne predstavlja več ekonomske varnosti, kot je bilo to nujno potrebno v pretekli zgodovini. Med mladimi ženskami obstaja želja po neodvisnosti in samouresničevanju, bodisi preko dela, bodisi preko družine, bodisi po pripravljenosti na rizike in spremembe. V tem smislu obstaja vse večje približevanje med tradicionalnimi vrednotami moških in novimi vrednotami žensk. Vrednote mlajše generacije so formirane glede na sprejemanje tistih svoboščin, ki v glavnem niso bile dosegljive prejšnjim generacijam, npr. svobodno odločanje žensk o zaposlitvi, o kontroli rojstev, o enaki svobodi gibanja in izbiri lastnega načina življenja (Giddens 2003, 194-197). Vključevanje »ženske perspektive« v znanstveni in politični diskurz je prispevalo tudi k spremembam socialnih norm in vrednot. Tako je ženskam priznana potreba glede lastne delovne kariere kot legitimna, kar je zmanjšalo vpliv dotedanjih tradicionalnih vrednot in seksističnih ideologij, povezanih z dolgo vladavino tradicionalnega patriarhata (Bobić 2007, 217).

Korenite družbene spremembe so povzročile bistvene demografske spremembe, kar je posebej vplivalo na zakonsko zvezo tj. partnerstvo. V kontekstu demografskih sprememb beležijo statistike sledeče: upadanje števila sklenitev zakonskih zvez, zvišanje števila

razvez zakonskih zvez, porast števila zunajzakonskih skupnosti oz. kohabitacij, porast števila nezakonskih rojstev, upadanje rodnosti, porast števila enostarševskih družin, naraščanje reorganiziranih družin idr.

Število ljudi, ki se odločajo za različne življenjske vzorce (izven običajnih družin), kot tudi število ljudi, ki ostaja brez otrok, še naprej pospešeno narašča. Kljub temu, da je v današnji družbi prisotno visoko vrednotenje trdnih razmerij in odgovornega starševstva, živi vedno več ljudi v nestalnih razmerjih in vedno več jih je takšnih, ki imajo izkušnje z ločitvijo. O vprašanju, kako vse to učinkuje na intimne odnose med partnerjema in kako vse to vpliva na dogajanja v družbi, potekajo danes intenzivne razprave.

V svoji razpravi v zvezi z reformo zakonske zveze, Mary Lyndon Shanley (2006) ne izpostavlja intimnega partnerskega odnosa oz. spreminjanja pomena intimnosti, ki ga Anthony Giddens (2000) poimenuje »čisto razmerje«, kjer naj bi vladala spolna in čustvena enakost, ki prinaša zadovoljstvo obema partnerjema. Ta pojav vključuje radikalne premike na intimnem, ljubezenskem področju v smislu enakosti in svobode za vse vrste intimnih partnerskih razmerij in bo predvidoma v tej smeri potekala tudi reforma zakonodaje o zakonski zvezi.

Giddens govori o čistih razmerjih in sotočni ljubezni, kjer partnerja vzdržujeta zvezo le, dokler ta izpolnjuje njuna pričakovanja, potrebe in želje; hkrati pa ta razmerja niso nujno vezana na spolne sheme. Čista razmerja pojasnjuje z večanjem števila razvezanih zakonskih zvez, z zmanjševanjem števila porok oz. zmanjševanjem pomena zakonske zveze (vedno več partnerjev živi v kohabitacijah). V takšno razmerje se vstopa, v njem ostaja ali se iz njega izstopa prostovoljno; seveda pa je takšen odnos pogojen z vzajemnostjo in enakopravnostjo, fokusiran je na intimnost in je refleksiven, ni dan enkrat za vedno, ampak se mora na njem stalno delati. Gre torej za preobrazbo intimnosti. Za njeno uveljavitev v partnerstvu pa je zaslužno žensko gibanje. Pomembno komponento te preobrazbe predstavlja tudi »plastična seksualnost«, ki pomeni predvsem ločevanje seksualnosti od reprodukcije, ekonomskih vprašanj in predstavlja spodkopavanje heteroseksualnih norm, tako da množica raznolikih seksualnih identitet postaja izbira.

Giddens omenja, da so geji in lezbijke začeli s čistimi razmerji pred heteroseksualci, ker so morali shajati drug z drugim brez tradicionalnih okvirov zakonske zveze, torej v takšnih pogojih, ki temeljijo na enakosti.

Čisto razmerje ima tendenco, da postane prevladujoča oblika današnjega partnerstva, v katerem se partnerja združita zaradi obojestranskega zadovoljstva. Nadaljuje se le toliko dolgo, dokler obe strani smatrajo, da je vredno ostati v njem. Čisto razmerje, po Giddensovem opisu, ni takšno kot je to bila nekoč zakonska zveza, ki je predpostavljala brezpogojno posvečenost drugi osebi kot je – »dokler naju smrt ne loči«, v dobrem in slabem, v bogastvu in revščini, kar se zdi za naš čas velika zanka, ki se je treba izogibati za vsako ceno. Danes zavezanost partnerstvu temelji na intimnosti in medsebojnem zaupanju med partnerjema, kar zahteva čisto razmerje. Značilnost čistega razmerja je, da se lahko prekine s strani enega ali drugega partnerja, v vsakem trenutku. Da bi nek partnerski odnos imel možnosti, da obstane je nujna posvetitev partnerjev drug drugemu, vendar prevelika posvetitev le enega je riziko, da bo užaljen v prihodnosti, če se njuna zveza prekine.

V zvezi s tem je zanimivo razmišljanje Zygmunta Baumana (2003, 90), ki pravi: Vaša odvisnost – zaradi »čistosti« vaše zveze – ni nujno in ni treba, da bo recipročna. Zaradi tega ste vi vezani, vendar je vaš partner svoboden, da odide, in nobena vrsta zveze, ki vas lahko zadrži na mestu ni dovolj kot zavarovanje, da ne bo odšel. Široko razprostranjena in zares običajna zavest, da so vse zveze »čiste« (tj. krhke, nagnjene k razhajanju, da je malo verjetno, da bodo trajale dalj časa kot ugodnosti, ki jih prinašajo in tako naj bi bilo vedno, oziroma »do nadaljnjega«) težko, da je tisto področje, na katerem se zaupanje vkorenini in razcveta.

Po Giddensu sotočna ljubezen predpostavlja enakost (da se partnerja odpreta drug drugemu) pri čustvenem dajanju in prejemanju, tako da se ljubezen med partnerjema razvije samo toliko, kolikor se razvije njuna intimnost. Giddens ne ve, kakšno perspektivo ima čisto razmerje, saj ga drži skupaj to, da ga je vredno nadaljevati, dokler sta oba partnerja zadovoljna. Tako nihče ne more napovedati ali bo imelo čisto razmerje bolj razdiralne kakor pa združujoče posledice. Omenjeni avtor napoveduje le partnerske zveze, ki bodo bolj egalitarne in manj obremenjene s tradicionalnostjo družbe.

Če je Giddensova analiza točna, lahko ponudi pojasnilo za vse večjo stopnjo razvez zakonskih zvez in razpada drugih oblik zvez, kot tudi vse večji pluralizem družinskih oblik. Kontinuirano popularnost zakonske zveze lahko smatramo samo kot močno željo popolnega odnosa. Tisto v čemer ima Giddens zagotovo prav je, da imamo danes veliko večjo možnost izbire kakor v preteklosti (Haralambos in Holborn 2002, 579).

Giddens pojasnjuje čista razmerja z zmanjševanjem števila porok, tj. z zmanjševanjem pomena zakonske zveze (kar se odraža na vedno večjem številu kohabitacij), z večanjem števila razvez zakonskih zvez ter s pluralizacijo družinskih oz. življenjskih oblik. Čisto razmerje se ne nanaša samo na zakonsko zvezo, ampak velja za vse vrste intimnih partnerskih razmerij.

Oblike zakonske zveze in družine, ki so jih prakticirale starejše generacije, so postale, glede na družbene spremembe, v veliki meri nepovratne. Ženske se nikakor ne bodo vrstile v prejšnje (tradicionalno) življenje v družini, ki jim je prinašalo veliko težav, iz katerega so se z veliko odrekovanja in trpljenja ter bojevanja za svoje pravice uspele osvoboditi. Današnja zakonska zveza in tudi intimna partnerstva ne morejo biti več taka, kot so jih predpostavljale vrednote iz preteklosti. Aktivno ustvarjanje in vzdrževanje enakopravnega partnerskega odnosa, ki implicira enakovredno emocionalno komunikacijo med partnerjema, je neizogibna podlaga za ustanovitev in ohranjanje zakonske zveze in družine oz. partnerstva nasploh.

V demokratični družbi se zakonska zveza razume kot skupnost dveh enakopravnih ljudi, v kateri nihče nima pravice, da svoje želje postavlja pred partnerjevimi. Zakonska partnerja morata odločitve sprejemati skupaj, v nasprotnem pa bo eden od partnerjev (tisti, ki vedno popušča) čedalje več frustriran, vse dokler se končno ne naveliča in si zaželi zbežati iz nevdružne zveze. Najbolje je, da partnerja čim prej dojameta, da sta za odločitve in reševanje problemov odgovorna oba in da si odgovornost porazdelita enakovredno.

2.2 JAVNI STATUS ALI INDIVIDUALNA POGODBA

Sklenitev zakonske zveze je postala zgolj ena v vrsti možnih opcij partnerskega življenja. Tako je meščanska zakonska zveza izgubila monopol edine povsem legitimne in legalne oblike skupnega življenja in spolnega razmerja (Sieder 1998, 256).

Sieder navaja naslednje vzroke za upadanje pripravljenosti na poroko: povečana poklicna udeležba žensk, ki so tako veliko bolj neodvisne od sredstev zakonskih mož; večja legitimnost alternativnih družinskih oblik in nedružinskih življenjskih oblik, predvsem življenjskih skupnosti brez poročnega lista; boljši pravni in družbeni status izven zakonske zveze rojenih otrok in njihovih mater; splošna težnja k individualizaciji, spričo katere je videti dolgoročno socialna, materialna in psihična zveza vse večje osebno tveganje in ovira pri mobilnosti v poklicni karieri; nazadovanje števila nezaželenih nosečnosti in

rojstev, kar ima za posledico zmanjšanje števila porok, ki so bile sklenjene predvsem zaradi zanositve (ibidem, 256).

Vse večja deinstitutionalizacija zakonske zveze se izraža med drugim v umiku prisilnega značaja norm zakonskega in družinskega prava in v izgubi pomena institucij, ki so nekoč postavljale norme in kaznovale, kakršne so bile krščanske cerkve. Te so izgubljale moč že s postopnim uvajanjem civilne poroke v prvi polovici 20. stoletja, upadanje članstva od sedemdesetih let prejšnjega stoletja naprej pa jim je še dodatno odvzelo upravičenost, da se kot normativna instanca vmešavajo v zakonsko in družinsko življenje večine prebivalstva.

V sodobnosti je poroka postala le eden izmed načinov osnovanja družine, ker družina ni več neposredno povezana s poroko.

Milan Savić (1988, 9-10) pravi, da se mnogi pari zavestno odločajo za skupno življenje brez poročnega lista iz naslednjih razlogov:

- menijo, da poročni list pogosto daje občutek lažne varnosti (občutek, da ne obstaja nikakršna nevarnost za obstoj zakonske zveze), zaradi česar se partnerji pričenjajo medsebojno zapostavljati oz. si ne prizadevajo za poglobljanje partnerskih odnosov;
- menijo, da se partnerji v klasični zakonski zvezi veliko težje odločijo za razhod (»da spakirajo kovčke in izginejo«), obenem pa opazijo, da klasične zakonske zveze mnogih njihovih prijateljev, sorodnikov in staršev zelo slabo funkcionirajo (stalni spopadi in prepiri), pa si zaradi tega ne upajo stopiti v takšno skupnost;
- ne želijo se v javnosti pojavljati kot zakonski pari in pri tem drugim sporočati »to je moja soproga« ali »to je moj mož«, ker jim to zveni preveč posestniško, temveč želijo nastopati kot dve popolnoma neodvisni osebnosti z različnimi interesi, z lastnim krogom prijateljev itd.;
- v primeru razhoda so manj izpostavljeni opravljanju kot »pravi zakonci«;
- svoje svobode in neodvisnosti ne želijo izgubiti;
- posebno jim je simpatična možnost, da se kadarkoli lahko razidejo brez kakršnih koli zakonskih procedur;
- partner lahko počne vsaj deloma vse tisto, kar mu je všeč in kar si želi (npr., da včasih odpotuje sam na vikend ali letovanje).

Savić je mnenja, da v zunajzakonskih skupnostih nastajajo zelo veliki problemi pri razhajanju partnerjev, posebej glede delitve skupnega premoženja in v odnosu do skupnih otrok. Zato priporoča, da zunajzakonski partnerji vendarle sklepajo pisne pogodbe glede navedenih vprašanj, da bi se v primeru razhoda lahko na njih sklicevali (ibidem, 10). Mnenje navedenega avtorja se je potrdilo tudi v vsakdanji sodni praksi v zvezi s prenehanjem zunajzakonskih skupnosti.

Danes so v razvitem svetu pogoste alternativne oblike partnerskega in družinskega življenja, ki niso več stigmatizirane kot v preteklosti, temveč jih večina sprejema kot normalne načine življenja. To vse bolj velja tudi za druge oblike življenja v dvoje, kot so npr. homoseksualne zveze (Goody 2003, 240). Zagovorniki pogodbene zakonske zveze podpirajo zakonsko priznanje porok istospolnih partnerjev, kar je v skladu s svobodo posameznika, vendar nekatere države zavračajo to možnost, s tem pa kažejo, da pluralizma, zasebnosti in osebne izbire ne jemljejo resno. Zakonsko zvezo za istospolne pare lahko dosežemo le s spremembo zakonodaje – sprememba vsebine zakonskega (in družinskega) prava (Lyndon Shanley 2006, 21).

Lyndon Shanley pravi: »Zakonodaja bi morala biti spolno nevtralna, dovoljevati bi morala tako poroke z več moškimi kot tudi z več ženskami. Razen ko gre za zaščito pred prisilo, prevaro in drugimi oblikami zlorab, ki izničijo vsako pogodbo, bi si ljudje lahko izbrali več zakonskih partnerjev« (ibidem, 23). Nasprotniki poligamije so prepričani, da je poligamija globoko patriarhalna. Lyndon Shanley meni, da bi se v primeru legalizacije množstvene zakonske zveze morali najprej spopasti z vprašanjem, ali je poligamijo mogoče preoblikovati v skladu z načelom enakosti, kajti enakost mora biti osrednja značilnost vsakega zakonskega reda, ki hoče temeljiti na pravičnosti. Lyndon Shanley komentira nekatere kritike zakonodaje oz. daje odgovore na konservativno pojmovanje zakona o zakonski zvezi, ki naj bi bil v nasprotju z enakostjo in naj bi ogrožal osebno svobodo partnerjev. Med drugimi navaja kontraktualizem, ki si prizadeva za obravnavo državljanov kot svobodnih in enakopravnih odraslih, s tem da zakonski zvezi nehamo pripisovati poseben javni status in udeleženi partnerjem prepustimo, da si sami določajo njene okvire in pogoje z individualnimi pogodbami. Njeno mnenje je, da kontraktualizem predpostavlja, da je vsaka zakonska zveza posebna pogodba med dvema osebama, ne pa razmerje, pri katerem bi imela legitimni interes javnost (vendar pa javnost ima interes glede pogojev zakonske zveze). Pogodbeni model predstavlja način v smislu izbire in pogajanja v zakonski zvezi, tako da je oblikovanje poročne pogodbe za par vzpodbudna in

koristna vaja, kajti potencialna partnerja spodbudi, da ocenita svoje individualne potrebe in vire osebnega zadovoljstva ter jasno izrazita svoja pričakovanja. Lyndon Shanley upravičeno navaja, da pogodba ne izraža predstave o brezpogojni predanosti partnerjev drug drugemu ali razmerju samemu, saj pogodba namesto zakonske zveze temelji na menjalni perspektivi, tako da vsaka stran ponudi nekaj svojega in se strinja s pogoji zamenjave. Vendar je to, kar lahko zahteva medsebojna ljubezen, nepredvidljivo oz. nemogoče določiti vnaprej.

Po pojmovanju Lyndon Shanley je kontraktualizem kot alternativa zakonski zvezi privlačnejši, a ima tudi dve pomanjkljivosti:

- pogodbeni model obravnava ljudi kot racionalne in vezane posameznike, premalo pa upošteva skupne potrebe in medsebojno odvisnost, ki se oblikuje v zakonski zvezi oz. drugih skupnih razmerjih ter temelji na necelovitem razumevanju osebnosti partnerjev;
- kljub temu, da poudarja potrebo po svobodi pri izbiri partnerjev, kontraktualizem ne posveča dovolj pozornosti pozitivnemu delovanju države (zakonodaja) za povečevanje enakosti in enakih možnosti onstran svobode in pravice do združevanja, torej preozko pojmuje pravičnost.

Avtorica kot primerno rešitev predlaga tretjo smer, tako da poročeni par pomeni nekaj več kot posamezna člana zakonske zveze ter da lahko zakonca glede na svoje razmerje postavljata zahteve, ki se razlikujejo od tistih, ki bi jih imela kot posamezna partnerja. Obenem bi zakonsko zvezo uredila tako, da bi lahko ženske in moški, ne glede na barvo kože, socialni razred ali spolno usmerjenost, enako prevzemali odgovornost za družinsko življenje in uživali njegove dobrine. To avtorica imenuje »enakostatusni pogled«, ki ima za cilj ohraniti idejo, da je zakonska zveza posebna vez, ki si zasluži javni status in obenem zavrača pomembne elemente tradicionalnosti, ki niso združljivi s svobodo in enakostjo (ibidem, 15).

Lyndon Shanley utemeljeno opozarja na pomanjkljivosti kontraktualizma, saj se s pogodbami še vedno lahko ohranja neenakost med moškim in žensko v zakonski zvezi. V zvezi s prihodnostjo (pravno ureditvijo) zakonske zveze pa dileme le predstavi in nikakor ne razreši. Tako ni konkretizirala, ali bo prišlo do dokončne opustitve tradicionalne zakonske zveze, ali pa nasprotno, do njenega preporoda v smeri večje družbene pravičnosti in enakosti. Vsekakor pa ima njeno prizadevanje za reformo zakonske zveze v

skladu z načeli pravičnosti, enakosti in enake svobode za vse državljane pozitivne učinke za nadaljnji potek preoblikovanja te institucije.

Potrebno je pripomniti, da so predporočne oz. partnerske pogodbe povsem normalen pojav v sodobni družbi. Pogosto se sklepajo pred začetkom skupnega življenja. Partnerji potrjujejo svoje materialno stanje in se s tem izogibajo problemom, ki kasneje lahko nastanejo, v kolikor pride do prekinitve skupne zveze. Omenjene pogodbe dajejo odgovore na vprašanja: Kaj? in Kako?, če skupnega življenja ni mogoče nadaljevati. S tem se zmanjšujejo nepotrebne travme, neprijetnosti in nepravilnosti ob morebitni prekinitvi zveze. S te strani je potrjevanje natančno opredeljenih pravic in obveznosti partnerjev (zakonskih ali zunajzakonskih), v kolikor pride do razhajanja, realno in normalno. Določeni pari so glede tega še vedno skeptični, saj zanje predporočna oz. partnerska pogodba pomeni dejanje nezaupanja. Zagovarjajo stališče, da čustev in razuma ni mogoče opredeliti v navedenih pogodbah in v kolikor nekdo ne verjame bodočemu zakoncu oz. partnerju in če meni, da bi ga le-ta lahko prevaral, zapustil, prenehal ljubiti ipd., potemtakem je morda najbolje, da sploh ne razmišlja o zakonski zvezi oz. partnerstvu.

Statistični podatki, empirične raziskave in teoretske analize v zadnjih desetletjih kažejo, da se bistveno spreminja pomen zakonske zveze v kontekstu postmodernizma. Prevladujejo težnje k liberalizaciji zakonske zveze in preobrazbi družinskih odnosov (pluralizem družinskih vzorcev). V ospredje prihaja individualizem. »Individualizacija pomeni, da so ljudje osvobojeni ponotranjenih spolnih vlog, kakršne so ideologije industrijskih družb predvidevale v življenjskih shemah znotraj malih družin« (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 13). Individualizem temelji na kvalitetnih odnosih med zakoncema oz. partnerjema, ko je mogoče združiti kariero z družinskim življenjem; seveda pa morata biti partnerja sposobna vzdrževati enakovredno partnerstvo, v katerem sta oba srečna in zadovoljna.

V današnjem času je veliko priročnikov, ki poleg odvetnikov priporočajo ljudem sestavo predporočnih oz. partnerskih pogodb, v katerih naj poskušajo urediti čim več vidikov skupnega življenja. Beck (2006, 177) pravi: »Pogodbena varnost je razvrednotila prav to, kar naj bi pravzaprav omogočila: ljubezen.« Tako je pogodbena zakonska zveza oz. »pogodba o čustvih« odgovor na probleme, pred katerimi naj bi jih ščitila (ibidem, 178). Vsekakor pa poročne pogodbe omogočajo tudi hitrejšo in bolj učinkovito iztožitev določenih zahtev v konfliktnih situacijah partnerjev. Pogodba bi morala vnaprej urediti in

zavarovati vse, kar bi lahko povzročalo morebitne konflikte, ki bi lahko privedli do razveze (skupno premoženje, vprašanje preživnine, problemi povezani z otroki – varstvo, vzgoja in oskrba, delitev dela v gospodinjstvu, koriščenje dopustov, prostega časa, vprašanje urejanja spolnosti partnerjev, načrtovanje rojstev otrok itd.). Marsikaj se je možno dogovoriti, določiti in overiti pri notarju.

Razvezne izkušnje, pogodbe in same razveze se vzajemno podpirajo in povezujejo.

Izkušnje sodobne družbe (npr. v Nemčiji in ZDA) nam kažejo, da narašča število parov, ki svoje bodoče skupno življenje vnaprej uredijo s predporočno oz. poročno pogodbo (Beck-Gernsheim 2006, 111).

Ne glede na to, ali avtorji označujejo obdobje zadnjih nekaj desetletij kot novo, najpogosteje postmoderno obdobje, ali pa vztrajajo pri tem, da je še vedno moderna oz. pozna moderna, vsi pišejo o trendu novih pojmovanj družinske skupnosti. Poudarjajo vse bolj osrednjo vlogo družine kot življenjske skupnosti in hkrati vse očitnejšo krizo zakonske zveze kot institucije. Torej nikakor ne gre za krizo družine, ampak za krizo zakonske zveze.

Zakonska zveza je vse manj prostor zunanjega nadzora in različnih prisil ter vse bolj prostor, ki omogoča enakovredno izražanje čustev in osebni razvoj partnerjev. Gre predvsem za premik od družbenega k individualnem nadzoru, ki je bolj odvisen od kvalitete medsebojnih odnosov in osebnih vrednot kot pa od socialnih struktur in družbenih norm (Boh in drugi 1989). Zakonci so vedno manj pripravljeni podrežati svoje zasebno življenje javnim (družbenim) normam, ker zakonsko zvezo čedalje manj pojmujejo kot javno institucijo, ampak predvsem kot sporazumno enakopravno razmerje oz. pogodbeno razmerje. Ne glede na to, kako pojmujejo zakonsko zvezo, je za uspeh le-te v ospredju partnerski odnos. Bauman (2003, 16) navaja, da je neuspeh medsebojnega odnosa, pogosteje kot ne, neuspeh komuniciranja. Ko partnerja komunicirata drug z drugim, morata vedno prevzemati vso odgovornost za svoja dejanja in za svoje reakcije, saj nihče drug ne more biti odgovoren za njuno početje. Komuniciranje med partnerjema je izjemno pomembno in ima v njunem odnosu osrednjo vlogo. Kajti številni nesporazumi in resni problemi v partnerski zvezi so posledica slabe komunikacije. Medsebojna poštenost, iskrenost, prijaznost in strpnost je najboljša pot za reševanje konfliktov. Odvisno od vrste in spretnosti komunikacije se lahko preprečijo ali tudi izzovejo mnogi konflikti med partnerjema. Komunikacijske spretnosti (verbalne in neverbalne) predstavljajo

večdimenzionalen pojem in vsaka izmed njih ima poseben učinek na zadovoljstvo v partnerstvu oz. zakonski zvezi.

2.3 DELITEV DELA IN RAZMERJE MOČI V ZAKONSKI ZVEZI

Na delitev dela in razmerje moči v zakonski zvezi se navezujejo številna vprašanja in dileme, ki jih zagotovo spodbuja in izziva vsakdanja (ne)pravičnost procesov delitve dela med spoloma v družini in družbi nasploh. To je eno izmed tistih področij, o katerih se nenehno govori, piše in razpravlja.

Šestdeseta in sedemdeseta leta prejšnjega stoletja predstavljajo v sociologiji družine razdobje, v katerem so vsa pričakovanja za emancipacijo žensk usmerjena v njihovo množično zaposlovanje – delo za zaslužek izven družine. Danes se v številnih najbolj razvitih državah v svetu vključno z ZDA delež zaposlenih žensk s kontinuirano delovno kariero bliža deležu 50% v delovnem kontingentu prebivalstva, tako da lahko rečemo, da v novo tisočletje ženske vstopajo z enakopravno delovno pozicijo v družbi. Seveda pa to še vedno ne pomeni, da so ženske popolnoma izenačene z moškimi glede na višino dohodka za isto delo, kot tudi glede možnosti za napredovanje (Milić 2007, 143-144). Reprezentativni empirični podatki v sociološki literaturi (Olivera Burić-Ćuković in Anđelka Zečević, 1968) potrjujejo hipotezo, da vpliva vključitev žensk na trg dela na transformacijo celotne družine, posebej na razmerje moči in avtoritete med zakoncema (Bobić 2007, 216).

Zaposlovanje žensk je največ prispevalo k začetku odpravljanja tradicionalne delitve vlog med moškim in žensko v zakonski zvezi oz. družini. Tako se je začela podirati patriarhalna struktura odnosov med spoloma. Postopno razpadanje patriarhalne družine je moškemu odvzelo privilegij gospodarja, ki ščiti družino navzven in odloča o vsem navznoter. Tudi nanj je padel določen del bremena iz gospodinjstva in vzgoje otrok, ki je bil prej izključno ženska skrb. »Bolj pravična razdelitev gospodinjskega dela ni v tem, da bi ženske prevalile vse »breme« gospodinjstva na moška pleča, temveč v tem, da bi si celotno skupno delo bolj pravično razdelila. In obratno, to pomeni, da bi bila moški in ženska, ki imata otroke, bolj izenačena tudi v smislu zaposlitve« (Westerberg 1996, 150-151). Kajti šele s prestrukturiranjem družbe in z vključitvijo reprodukcije (ljudi) v kontekst družbeno pomembnega, vrednega in varovanega, se postopno oblikujejo okoliščine za resnično doseganje enakopravnosti med moškim in žensko (Jogan 1990, 127).

V literaturi se pogosto omenjajo negativni medsebojni vplivi dela in družine. S socialnopsihološkega stališča je ta odnos multidimenzionalen, tj. istočasno obstajajo pozitivni in negativni vplivi z različno vsebino. Prav to tezo je potrdila primerjalna študija v petih evropskih državah (Černigoj-Sadar 1989), katere izsledki so pokazali, da sta plačano delo in družina nagrajujoča za oba spola, včasih celo bolj za žensko. Osebno zadovoljstvo in učenje boljših socialnih odnosov sta med najbolj pogosto omenjenimi vplivi plačanega dela na družino in obratno. Vsekakor pa izkušnje glede pozitivnega vpliva ne pomenijo, da ne obstajajo konflikti med obema področjema življenja. Več faktorjev (zgodovinski, kulturni in ekonomski) določa, katero življenjsko področje bo potenciralo konflikte. V navedeni študiji je bilo ugotovljenih nekaj splošnih vzorcev odnosov med plačanim delom in družino. Za ženske predstavlja vir konfliktov družina, za moške pa plačano delo. Seveda pa vsebina konfliktov odraža tudi možnosti in fleksibilnost družbenega sistema (Černigoj-Sadar 1991, 77).

»Za enakopravnost žensk in moških na trgu delovne sile so odločilnega pomena socialna politika skrbi za otroke, enakopravnejša delitev plačanega in neplačanega dela med spoloma in možnosti za usklajevanje delovnega in drugih področij življenja« (Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar 2006, 716). »Položaj ženske v družini je v največji meri določen z njenim položajem v plačanem delu (služba) in ne obratno, ...« (Walby 1986, 70). Brez spremembe zavesti (načina miselnosti v družbi) in enakopravnega/enakovrednega sodelovanja obeh spolov ni mogoče doseči enakih možnosti žensk v zasebnem in javnem življenju (Tepavčević 1998, 29).

Glavna sprememba je brez dvoma v tem, da se vladavina moških ne vsiljuje več kot očitna in samoumevna. To se je zgodilo predvsem zaradi velikanskega kritičnega dela feminističnega gibanja, kateremu je vsaj na določenih področjih družbenega prostora uspelo prekiniti krog moške dominacije tako, da se omenjena sprememba od sedaj pojavlja v mnogih primerih kot nekaj, kar je treba braniti ali opravičiti, nekaj, česar se je treba braniti ali zaradi česar se je treba opravičevati. Odpravljane samoumevnosti prihaja skupaj z globokimi spremembami, ki so se zgodile pri položaju žensk, zlasti v najbolj pomembnih družbenih skupinah. Tako imajo ženske lažji dostop glede pridobitve srednje in visoke izobrazbe in plačanega dela in s tem tudi do javne sfere. S tem so se odmaknile

od domačih opravil¹² in funkcije reprodukcije (v povezavi z napredkom in uporabo kontracepcijskih sredstev in zmanjšanjem števila članov družine), posebej s kasnejšim sklepanjem zakonske zveze in rojevanjem, s prekinitvijo profesionalne aktivnosti v času rojstva otroka in tudi z zvišanjem stopnje razvez in zmanjšanjem števila porok (Hoffman v Bourdieu 2001, 122-123). Od vseh dejavnikov sprememb je vsekakor najpomembnejši ekonomska neodvisnost žensk, ki jim omogoča, da odločajo o svoji svobodni izbiri in spremembi družinske strukture. Seveda pa je nujno, da se ženske še nadalje bojujejo proti moški dominaciji, ki v glavnem prevladuje pri pridobitvi najbolj prestižnih poklicev v zaposlitveni hierarhiji in v najbolj profitnih segmentih družbe ter tudi pri napredovanju v karieri. Kajti formalno enakost med moškimi in ženskami še vedno prikriva dejstvo, da ženske večinoma zasedajo manj visoke položaje na družbeni lestvici oz. slabše plačana delovna mesta.

Najboljša potrditev nevarnosti položaja, ki ga imajo ženske na tržišču dela, je brez dvoma dejstvo, da so ženske še vedno manj plačane kot moški pri enakih delovnih pogojih in rezultatih dela, ženske dobivajo manj pomembna mesta, čeprav imajo enako izobrazbo in so posebej proporcionalno bolj pogosto prizadete z brezposelnostjo in začasno zaposlitvijo in pogosto umaknjene na delovna mesta za določen čas, kar ima med drugim za posledico njihovo hitro izključitev iz iger moči in perspektiv za kariero (Maruani v Bourdieu 2001, 127).

Sicer so same spremembe položaja žensk še vedno podvržene logiki tradicionalnega modela delitve med moškim in ženskim. Moški še nadalje obvladujejo javni prostor in polje moči (posebno ekonomski, v proizvodnji), medtem ko ženske ostajajo (predvsem) posvečene privatnemu prostoru (domačem prostoru reprodukcije), kjer se ovekoveči logika ekonomije simboličnih sredstev ali tistim vrstam širjenja tega prostora, ki spadajo v socialne in vzgojne sfere (posebno bolniške) ali pa v svet simbolične proizvodnje (na književnem, umetniškem ali novinarskem polju, itd.) (Bourdieu 2001, 129).

---

¹² Vsekakor je eden od nezanemarljivih faktorjev množična proizvodnja tehničnih sredstev in potrošniških dobrin, ki prispevajo k olajšanju domačih opravil: kuhanja, pranja, čiščenja, nakupovanja itd. (dejstvo je, da so tako v Evropi kot v ZDA gospodinjstvu postopoma namenjali čedalje manj časa). Vendar pa se ni dalo časovno bistveno omejiti nege in varstva otrok ter skrbi za šolske obveznosti in zunajšolske dejavnosti letih.

Poiskati je treba možnosti, kako usmerjati razvoj na vseh ravneh glede zagotavljanja čim boljše ekonomske uspešnosti, enakopravnosti med spoloma in enakega vrednotenja plačanega (javnega) in neplačanega (zasebnega) dela. V zvezi s tem je primer dobre prakse uvajanje certifikata *Družini prijazno podjetje*.

Podlaga za pridobitev navedenega certifikata je sistem *European work & family audit* (razvila ga je nemška organizacija *Beruf und Familie* in izhaja iz certifikata *Beruf & Familie*, ki ga je razvila ta organizacija in ga podeljujejo od leta 1999), katerega licenco kot osnovo za podeljevanje certifikata uporabljajo tudi v Avstriji, na Madžarskem, Slovaškem in v italijanski pokrajini Bolzano. Certifikat se pridobi le z revizorskim postopkom, katerega namen je ocenjevanje podjetij in svetovanje delodajalcem oz. izbranim delovnim skupinam pri izbiri ustreznih strategij in konkretnih ukrepov zaradi boljšega upravljanja s človeškimi viri v smislu usklajevanja poklicnega in družinskega življenja zaposlenih (Kranjc Kušlan v Kanjuo Mrčela in Černigoj Sadar 2007, 101).

Certificiranje pomeni, da revizorji v podjetju pregledajo prakso in stanje na področjih, ki vplivajo na možnosti zaposlenih za lažje usklajevanje poklicnega in družinskega življenja. To so: delovni čas, organizacija dela, delovno mesto, obveščanje in komuniciranje, vodenje, človeški viri/osebnostni razvoj, nagrajevanje ter storitve za družine. S pomočjo zunanjega strokovnjaka/strokovnjakinje delovna skupina oceni obstoječe stanje in določi namen izboljšav (Kanjuo Mrčela in Černigoj Sadar 2007, 103).

Uvajanje certifikata *Družini prijazno podjetje* je v Sloveniji pomembna novost (v okviru razvoja partnerstva *Mladim materam/družinam prijazno zaposlovanje* pobude EQUAL Slovenija je od leta 2006 do leta 2007 potekal pilotski projekt z namenom seznanitve zainteresirane javnosti in podjetij, ki so se prijavila na javni razpis glede pridobivanja pogojev za podelitev osnovnega certifikata *Družini prijazno podjetje*).

Država ima pri uvajanju družini prijazne politike v podjetjih zelo pomembno vlogo, predvsem pa s primerno zakonodajo na področju trga dela, enakih možnosti in zdravja, z obveščanjem, ustrezno finančno podporo ter načrtovanjem in udejanjanjem programov, s katerimi se razširja zavedanje o pomembnosti družini prijaznih ukrepov (Kanjo Mrčela in Černigoj Sadar 2007, 136). Družini prijazni ukrepi se nanašajo na področje ravnanja s človeškimi viri in so zelo pomembni za starše, ki imajo majhne otroke, posebej pa za enoroditeljske družine mladih žensk/mater, pri katerih je posebej pereča nezmožnost usklajevanja dela z družinskimi obveznostmi, kar predstavlja pogost vzrok za

diskriminacijo na trgu dela, ki se kaže v težji zaposljivosti, manjših možnostih za dodatno izobraževanje in usposabljanje ter v počasnejšem napredovanju na delovnem mestu. »Ker bo delež žensk med zaposlenimi naraščal (...), bo vprašanje združevanja dela in družine vedno pomembnejše. Zaradi uveljavljanja načela enakih možnosti in večje zaposlenosti žensk bodo morali moški prevzeti nase več družinskih obveznosti, kar pomeni, da bodo tudi sami vse bolj zainteresirani za možnosti usklajevanja dela in družine« (Kanjuo Mrčela in Černigoj Sadar 2007, 144).

Navedene splošne ugotovitve potrjujejo tudi empirične raziskave, npr. anketa (leta 2003) na reprezentativnem vzorcu 878 nemških podjetij je ugotovila, da je prevladujoči motiv podjetij za uvajanje družini prijaznih ukrepov (oz. za takšno kadrovske politiko), ki upoštevajo družinske obveznosti zaposlenih, ta, da se poveča zadovoljstvo zaposlenih z delom, obenem pa ugotavljajo, da taka kadrovska politika omogoča povečanje konkurenčnosti na trgu dela, s čimer lahko obdržijo in pritegnejo kvalitetno delavstvo (čim višja je stopnja izobrazbe zaposlenega in čim bolj specifična so zahtevana znanja, tem težje in zato dražje je najti nadomestno osebo). Nenazadnje je treba poudariti, da družini prijazna politika prinaša korist tako delodajalcu kot delojemalcu (za delodajalca pomeni doseganje boljših poslovnih rezultatov, za delojemalca pa lažje usklajevanje dela in družinskih obveznosti). Ne smemo pozabiti, da je pri tem zelo pomembno, da podjetja uvajajo tiste ukrepe, ki bodo zadovoljili želje in potrebe zaposlenih, predvsem pa mlajših žensk/mater, ker je to najbolj obremenjena skupina glede usklajevanja družinskih in delovnih obveznosti. Ugotovitve, ki jih navaja Becker (2006) kažejo, da je odsotnost mater v družini prijaznih podjetjih v Nemčiji 19 mesecev in v primerljivih podjetjih, ki niso družini prijazna, pa celo 28 mesecev (Kanjuo Mrčela in Černigoj Sadar 2007, 144-147).

Če zaposleni starši zaradi delovnih obveznosti ne morejo ustrezno opravljati svojih družinskih nalog, se ta problem kaže tudi na državni oz. družbeni ravni (Levin-Epstein v Kanjuo Mrčela in Černigij Sadar 2007, 159). Otroci v takšnih družinah so pogosto bolj problematični kot drugi (to se kaže v njihovi slabši šolski uspešnosti in pogostejših vedenjskih težavah), kar pa je na koncu vedno družbeni problem. Družini prijazni ukrepi so v veliko pomoč staršem, da primerno skrbijo za svoje otroke (jim nudijo pomoč pri učenju, se redno udeležujejo roditeljskih sestankov, govorilnih ur in dogodkov v vrtcih in šolah ipd.). Vse to veliko prispeva k primernemu razvoju otrok in zmanjšuje osip med izobraževanjem ter socialne in druge probleme (Kanjuo Mrčela in Černigoj Sadar 2007, 159).

Dvojna delovna obveznost žensk postavlja žensko v pozicijo »dvojne prisotnosti« v družbi, tj., da je prisotna v dveh ključnih družbenih sferah (privatni, tj. družinski in javni sferi dela), kar odpira ženski nekatere popolnoma nove možnosti. Ženske niso več predmet razdora in nevoščljivosti, ampak predstavljajo most, ki združuje in povezuje razdvojene svetove: družino in tržišče, družino in delo, privatno in javno ter dve ideologiji: instrumentalno ideologijo moškega sveta in ekspresivno ideologijo ženskega sveta. Tako ženske pridobivajo večjo moč kot so jo kdaj koli prej imele. V družbi izginja delitev med ženskami, ki hočejo in tistimi, ki nočejo delati. Vse ženske morajo delati, vse to tudi gotovo želijo do določene stopnje in vse si prizadevajo za zaposlitev v določenem obdobju svojega življenja (Bimbi v Milić 2007, 150).

V sodobni družbi se ženski ponujajo nove možnosti, da lahko udeležijo svoje ideje glede pomembnih sprememb v obeh navedenih sferah, pri čemer se za spremembe v družini lahko angažira kot javni, enakovredni akter in ne več kot podrejeni partner v zakonski zvezi in obrobni (nepomemben) član družbe. Prav tako pa lahko ženska prispeva k spremembam v delovni sferi glede na svoje izkušnje iz privatne (družinske) sfere. Na tak način postaja ženska bolj samostojna v svojem življenju in čedalje manj odvisna od moškega oz. enakovreden partner moškemu v privatni in javni sferi.

»Kakor poudarjajo številni raziskovalci, se je s tem, ko se je zmanjšala moč religije, sankcij in institucij, na katerih temeljijo številne današnje oblike družinske »svobode« (...), zmanjšala tudi moč sankcij za druge oblike medsebojnega vedenja« (Goody 2003, 207). To zmanjšanje je nedvomno posledica vpliva zaposlenosti žensk in tudi neodvisnosti družinskih gospodinjstev od sorodniških struktur.

Anđelka Milić (2007, 203) ugotavlja, da empirično opazovanje odnosov moči v konkretnih družinskih enotah predpostavlja, da je treba razločno razmejiti nekaj ravni delovanja s pozicij moči. V tem kontekstu se kažejo trije aspekti:

- zakonska moč na ravni obeh zakoncev,
- starševska moč na ravni odnosov starši – otroci,
- družinska moč kot moč družinske skupine, da strateško deluje v družbenem okolju.

Milić navaja, da so empirične raziskave glede porazdelitve moči v odnosih med zakoncema v moderni družini izhajale iz hipoteze transformacije patriarhalne porazdelitve

moči. Pričakovalo se je, da bodo raziskovanja potrdila tezo o dominantnem deljenem tipu avtoritete med zakoncema. Ta raziskovanja, ki so bila posebej aktualna v 60-ih in 70-ih letih prejšnjega stoletja, so se nanašala na opazovanje odločanja v družini kot indikatorju razporeditve družinske moči. Glede tega se je posebej vztrajalo pri »skrajni instanci« v tem procesu, tj. na tem, kdo ima zadnjo besedo, ko se o nečem odloča.

Navedena avtorica navaja tudi, da ima vsaka oblika odnosov moči tri pomembne aspekte oz. dimenzije:

- podlage ali temelji moči,
- procesi, preko katerih se moč realizira,
- rezultati odnosov moči.

Številne raziskave v drugi polovici preteklega stoletja v zvezi z razmerjem moči med partnerjema v zakonski zvezi so imele v ospredju konceptualizacijo oz. operacionalizacijo koncepta razdelitve moči v družini, niso pa šle na teoretsko pojasnitev in povezovanje moči v socialni strukturi in družini. S tradicionalnega aspekta je jasno, da zakonca (mož in žena) v zakonsko zvezo vstopata kot neenaka partnerja in da poroka le potrjuje to njuno neenakost, tj. dominacijo moškega nad žensko v zakonski zvezi. Vse dokler vladajoča družinska ideologija in dejanski družbeni odnosi sugerirajo ženski, da je njena edina legitimna interesna in delovna sfera le družina, dom in otroci ter da je moževa obveznost, da skrbi za preživljanje družine, ne moremo govoriti o enakosti partnerjev, pa tudi ne o enaki porazdelitvi moči v družini (ibidem, 206).

Ne glede na vse izboljšave in možnosti, ki jih ženska pridobi z zaposlitvijo, poroka zakoncev tudi nadalje predstavlja »združevanje neenakih, kjer žena dolguje spoštovanje možu, ki jo v zameno ščiti« (Pateman v Milić 2007, 206). Nihče pa se ne vpraša, pred kom je treba ščititi žene v demokratični družbi?

Kolikor se sklicujemo na teoretike naravnega prava, se zdi, da je sklenitev zakonske zveze edini način, na kateri se ženske kot »naravna bitja«, torej v osnovi inferiorna, umestijo v socialno situacijo. Zaradi tega »so ženske prisiljene v to edino možnost«, da bi lahko našle izhod iz »naravnega stanja«, v katerem eksistirajo kot naravna bitja. Na tej podlagi lahko ugotovimo, da ko se govori o enakosti med spoloma v zakonu, ne gre za stopnjo te enakosti, temveč za različne in neprimerljive kvalitete in je težko dojeti, kako je med neenakimi enakost sploh mogoča. Zato lahko trdimo, da »moški delajo ženskam

prvorazredno uslugo«, ko jih iz »naravnega stanja« premeščajo v sistem civilne družbe na podlagi poroke. Vendar je treba to uslugo plačati, tako da je v tem smislu povsem pravilen zaključek avtorice, da zakonska zveza vodi ženske v stanje »civilnega suženjstva« (ibidem, 206).

Z zaposlitvijo žensk in z njihovim zasedanjem položajev v delovni karieri izven družine se situacija pomembno spreminja. Ta spremenjena situacija ne vodi avtomatično do prerazporeditve moči v zakonski zvezi in družini, vendar pa postavlja ženske in moške v položaj, da se lahko pogovarjajo/dogovarjajo glede »interesnih sfer« v zakonski zvezi in družini. Prav na podlagi teh dogovorov zakoncev bi bile smiselne empirične raziskave, ki bi odkrivale, katere so te »interesne sfere«, ki jih moški in ženske vidijo kot izključno svoje in za katere se bodo pogajali, ter katere sfere prepuščajo drug drugemu brez pogajanj. Takšna situacija je pomembna tudi za enega izmed sodobnih teoretikov moči v družini, ko opozarja, da »premik k egalitarni strukturi avtoritet ne signalizira tudi »konca moči«, kakor bi to hoteli razložiti nekateri analitiki« (Scanzoni v Milić 2007, 206). Po tem avtorju egalitarna zakonska zveza predstavlja veliko več »eksplicitnih in odprtih procesov kontrole«, kot je to navada pri tradicionalnem, segregiranem obrazcu zakonskih vlog in odnosov (ibidem, 206-207).

V novejšem času si zakonci oz. družinski člani urejajo in usklajujejo svoje življenje skladno z delovnimi in drugimi obveznostmi ter osebnimi možnostmi in družbenimi vrednotami. Vsakodnevni ritem zakoncev v glavnem opredeljujejo delovne obveznosti.

Glede sprememb v odnosu med starši in otroci ima sprememba v življenju žensk veliko vlogo. Matere danes delajo izven doma v veliko večjem številu in z delom začno, ko so njihovi otroci relativno mladi. Da bi dosegle pričakovanja tako doma kot v službi, potrebujejo matere veliko več pomoči od svojih partnerjev in otrok. To je povečalo pritisk na očete, da aktivno sodelujejo pri vzgoji otrok in tudi na otroke, da odgovorno upravljajo s svojim življenjem brez večjega starševskega nadzora in da pomagajo svojim materam pri hišnih opravilih. Kakor se je spremenilo življenje staršev, se je spremenilo tudi življenje otrok (Cheal 2008, 106).

V skladu z novimi globalnimi razmišljanji in vrednotenji je zaposlitev oz. delo vrednota v ospredju in zato predvsem določa položaj zakoncev v zakonski zvezi, družini in širšem družbenem okolju.

V slovenskem prostoru sta delo in družina dominantni vrednoti. Glede na podatke raziskav SJM 2003/04 (Toš 2004) je bilo več kot devet desetih anketirancev mnenja, da je družina v njihovem življenju zelo pomembna, po stopnji pomembnosti pa je delo nekoliko manj pomembno; vendar več kot polovica anketirancev ocenjuje delo kot zelo pomembno, dve petini pa kot precej pomembno. V zvezi s stopnjo pomembnosti dela ni razlik med spoloma, ženske pa družino pogosteje kakor moški ocenjujejo kot zelo pomembno. Rezultati raziskav (Ule in Kuhar 2003, Kanjuo Mrčela in Černigoj Sadar 2006 in 2007) kažejo, da uresničevanje vrednot dela in družine v praksi postaja za mlade generacije vedno težje.

V sedanjem času globalne ekonomske krize je zelo pomembno, ali sta zaposlena oba zakonca ali le eden. Tudi ni vseeno, ali imata redno zaposlitev ali delata le začasno oz. pogodbeno, niti ni vseeno, ali je nekdo zaposlen in poleg tega ne/opravlja gospodinjska dela. Ker so še vedno različna področja dela različno družbeno vrednotena, je bistvenega pomena, katere delovne obveznosti opravlja kateri od zakoncev in kako se pri tem usklajujeta ter na kakšen način drug drugemu zagotavljata možnosti enakopravnega/enakovrednega delovanja.

Enakopraven, demokratičen odnos med partnerjema oz. zakoncema temelji na svobodnem odločanju za vstop v skupnost in svobodnem ostajanju v njej. To je skupen projekt, ki se lahko popolnoma uresniči s pripravljenostjo za sodelovanje in skupno razvijanje v njem ter s skupnimi prizadevanji, obojestranskim spoštovanjem, upoštevanjem želja in potreb obeh partnerjev (zakoncev) kakor tudi njunih mladoletnih otrok. Uresničevanje življenja je odvisno od zadovoljevanja naših potreb.

William Glasser (1998, 39) je prepričan, »da smo, poleg preživetja, ki je v veliki meri odvisno od naše fiziologije, genetsko programirani za poskuse zadovoljevanja štirih psiholoških potreb: po ljubezni in pripadnosti, po moči, po svobodi in po zabavi.« Najbolje je, da so omenjene psihološke potrebe v ravnovesju. Ko spoznamo svoje potrebe, običajno tudi prepoznamo, katera je zadovoljena (ko se počutimo dobro) in katera ni (ko se počutimo slabo). »Če je katera od človekovih potreb nekaj čisto posebnega, potem je to potreba po moči« (ibidem, 48). Prav zaradi izkazovanja moči si ljudje ustvarjajo hierarhijo v partnerski oz. zakonski zvezi in družini (tudi pri vsem, kar počnejo v življenju). Potrebno se je naučiti, kaj pomeni deliti moč v odnosu oz. imeti enakovreden odnos. Pomembno je, da je moč enakomerno porazdeljena.

Znano je, da razvoj vsakega posameznika vedno poteka znotraj razvoja družine. »Moč družine vedno prevlada nad močjo posameznika, saj je njegova temeljna psihična struktura prepletena in zgrajena v družinskem sistemu in njegovi zgodovini ter aktualnih odnosih, v katerih in ob katerih je posameznik odraščal in se izoblikoval na edinstven način« (Kompan Erzar 2003, 31). Moč družine se praviloma najprej pokaže pri otroku, saj je le-ta najbolj ranljiv član družine. Otroci so neverjetno občutljivi na odnos staršev do njih in se odzivajo v skladu s tem. Na razvoj otrok pa najbolj vpliva odnos, ki ga ima vsak izmed staršev do samega sebe. Družinska vloga otrok je močnejša od tega, kar si oni želijo, doživljajo.

»Demokratična delitev moči je možna le kot skupen projekt staršev in otrok in torej predpostavlja, da tudi otrok lahko izrazi svoje potrebe, čustva in konflikte« (Čačinovič-Vogrinič 1998, 176). Po mnenju Čačinovič-Vogrinič smo danes v položaju, ko je treba narediti psihološki korak naprej v smislu razvidnosti družine, osveščanja o družini in o njeni usmerjenosti v družbene spremembe. Otrok potrebuje doživetje demokratične izkušnje delitve moči in odgovornosti med staršema oz. v celotni družini, vendar je ob tem potrebno načrtno spreminjati tudi otrokov družbeni položaj, ki je objektivno položaj podrejenosti.

Pri različnih oblikah partnerskega konflikta dobijo otroci neverjetno moč v družini, čeprav si je ne želijo, ker jim moč, ki jo imajo nad odraslimi, predstavlja breme, jih bega in dela negotove. V primeru partnerskega konflikta se skrita moč družine iz partnerskega odnosa, kjer ima razvojni potencial, prenese v otroški podsistem in tako blokira razvoj otroka ter posredno tudi razvoj celotne družine (Kompan Erzar 2003, 39).

Distribucija moči je stvarnost vsake družine in mora postati razvidna v procesu razvoja družine, če jo hočemo obvladati in spreminjati. Distribucija moči v družini kaže tendenco, da se vzdržuje, ker le-ta prinaša vsem članom nek dobiček, tudi v primeru bolezni, saj se na ta način vzpostavlja varnost udeležencev (Čačinovič-Vogrinič 1998, 181). Avtorica poudarja sledeče: »Poseben, najmanj raziskan problem, ki še prispeva k napetosti v raziskovanju delitve moči, je problem moči otroka v družini« in tudi meni, da si tozadevno lahko samo zastavljamo vprašanja glede temeljev otrokove moči, kako se le-ti spreminjajo v času njegovega odraščanja, pa vprašanja glede definiranja družbenih norm in specifičnih norm v posamezni družini in nadalje, kako vloga otroka v družini vpliva na to, kakšne možnosti si bo pridobil za doseganje »nameravanih učinkov«? (ibidem, 181).

Raziskave v Sloveniji kažejo, da se sodobni moški aktivno vključujejo v skrb za otroke in povečujejo svoj delež v partnerskem in družinskem delu, še posebej, če so njihove partnerice zaposlene. Vendar kot moški sami priznavajo, njihove partnerice še vedno

prevzemajo večinski delež skrbi za otroke (Rener, Švab, Žakelj in Humer 2005; 2006). Istočasno s povečevanjem zaposlenosti žensk se je v Sloveniji razvijala tudi primerna socialna politika, ki je v veliko podporo starševstvu. Družina z zaposlenima obema staršema je postala nekaj normalnega, samoumevnega. Tudi sodobna slovenska politika zaposlovanja (z obstoječo zakonodajo) ponuja dobro podlago glede enakopravne udeležbe obeh spolov na trgu delovne sile in v skladu s smernicami EU izpostavlja enakopravnost žensk in moških v zvezi z ustvarjanjem možnosti za usklajevanje dela in zasebnega življenja (Kanjuo-Mrčela in Černigoj-Sadar 2006, 719).

Slovenska družinska politika ima z mehanizmi usklajevanja dela in družine ter politike enakih možnosti pomemben vpliv na očete, da se bolj aktivno vključujejo v skrb za otroke. Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (Ur. list, RS, št. 97/01, 76/03, v nadaljevanju ZSDP) je prinesel med drugim tudi novo pravico do očetovskega dopusta skupaj s starševskim nadomestilom. V skladu z ZSDP ima oče neprenosljivo pravico do 90-dnevnega očetovskega dopusta. Po tem zakonu mora oče izrabiti očetovski dopust v trajanju 15 dni od rojstva otroka do dopolnjenega šestega meseca njegove starosti (za teh 15 dni velja pravica do očetovskega nadomestila, ki znaša 100% plače). Preostalih 75 dni lahko izkoristi v obliki polne odsotnosti z dela najpozneje do otrokovega tretjega leta starosti (za teh 75 dni država zagotavlja plačilo prispevkov za socialno varnost od minimalne plače).

Kot dobrodošel in izjemno koristen se kaže prvi del očetovskega dopusta v trajanju 15 dni po rojstvu otroka, ko se očetje aktivno vključujejo v sodelovanje, predvsem glede podpore partnerici v zvezi z družinskimi opravili, v skrbi za starejše otroke in igro z njimi ter tudi z delno skrbjo in nego za novorojenega otroka (Rener, Švab, Žakelj in Humer 2005). V praksi se je izkazalo, da delodajalci pogosto ovirajo izrabo očetovskega dopusta za nego in varstvo otroka, saj je še vedno v naši družbi prisotna miselnost, da je oskrba, varstvo in vzgoja otrok v domeni mater oz. žensk.

Zanimivo je razmišljanje Ivana Kuvačiča, ki meni, da ženska ne more udeležiti emancipacije, če ne bo najprej odklonila svoje normativne ženstvenosti, svoje dolžnosti do moža, do otrok, do družbe, do zakonske zveze in do vsega drugega razen do same sebe. Njena dolžnost do same sebe ni prava dolžnost, ker ni dolga, če sta dolžnik in upnik ista oseba. Njeno plačilo je le izpolnitev individualne volje, za katero je vsaka dolžnost omejitvev. Zato mora ženska popolnoma odkloniti dolžnost. V tej odklonitvi se nahaja njena

svoboda, ker je lažna izjava, da je danes ženska neposredno sužnja moškega, ampak je neposredno sužnja dolžnosti (Kuvačić 2004, 532).

»Vse bolj predvidljive nevarnosti, da bo zakonu spodletelo in da bo prišlo v družinski zvezi do prekinitve kontinuitete, spodbujajo iskanje alternativnih življenjskih oblik; od njih se moški in ženske nadejajo, da lahko preprečijo občutno nesorazmerje moči med partnerjema in omogočijo bolj prožno vzajemno delitev dela, pa tudi, da bodo posledice prekinitve takega odnosa manj dramatične« (Sieder 1998, 277).

Sedanja družba z razvito institucionalno mrežo za podporo zaposleni ženski in materi, z razvitim trgom delovne sile in z večjo delovno aktivnostjo prebivalstva bo intenzivirala delo ženske v javni sferi. S tem se bodo povečale možnosti zavestne izbire med različnimi oblikami in individualiziranimi življenjskimi stili. Intenzivna družbena preobrazba v vse večji tržni ekonomiji (privatizacija) bo vplivala ne le na povečano usmerjenost žensk k poklicu in karieri, ampak tudi na porast nestabilnosti obstoječih zakonskih zvez, kar bo prispevalo k porastu enostarševskih družin. Po drugi strani se lahko pričakuje še izrazitejše prelaganje vstopanja v zakonsko zvezo in trajnejši partnerski odnos ter formiranja družine na poznejše življenjsko obdobje in posledično tudi na izbiranje stila samskega življenja. Polno razumevanje teh strukturnih sprememb v družbi, ki je v fazi preobrazbe, bi bilo v tem, da se omogoči vpogled v individualne potrebe prebivalstva, da se mu posveča večja pozornost z uveljavljanjem praktičnih političnih ukrepov in akcij (zakonodajnih, socialno varstvenih in prebivalstvenih), kakor tudi ohranjanje vseh tistih, ki so že v veljavi v postmoderni (evropski) družbi.

3 PARTNERSKE ZVEZE V SODOBNEM SVETU

3.1 POJEM IN DEFINICIJA KOHABITACIJ

Jan Trost (1980, 21) v svojem članku *Cohabitation Without Marriage in Sweden* med drugim navaja, da Švedski davčni sistem že dolgo časa pozna definicijo kohabitacije¹³; leta pravi, da če imata neporočena moški in ženska »dolgo trajajoče« obdobje skupnega življenja in skupaj imata ali sta imela otroke, potem se šteje, da sta v smislu davčnih obveznosti kot zakonca.

---

¹³ Kohabitacija se čedalje bolj uporablja kot izraz za opisovanje statusa parov, ki so neporočeni, so seksualni partnerji in delijo isto gospodinjstvo (Združeni narodi 1990).

V predlogu vladne komisije v zvezi z državnimi posojili družinam za nakup ali izgradnjo novega doma (SOU 1975, 5) je bila obravnavana tudi definicija kohabitacije. Predlagana je naslednja definicija: »Moški in ženska, ki stalno živita skupaj v pogojih, podobnih zakonski zvezi.«

Trost pravi, da prihaja definicija kohabitacije, ki jo zelo pogosto uporabljajo v ZDA in nekaterih evropskih državah, od avtorice Macklin (1972). Omenjena avtorica definira kohabitacijo kot dve osebi nasprotnega spola, ki delita skupno spalnico vsaj štiri noči na teden v trajanju vsaj treh zaporednih mesecev. Ta definicija kohabitacije je le navidezna, saj ni natančna. »Regulacija kohabitacije bo odprla pot do reguliranja in priznanja drugih vrst zvez kot virov pravic. Če to pomeni homoseksualne zveze, zakaj ne potem ne-seksualnih partnerstev, bodisi med ljudmi enakega ali različnega spola, kot na primer dveh prijateljev ali brata in sestre? Kohabitacijo je težko definirati in dajanje pravic kohabitantom bi bil pomemben vir sporov, prav tako pa povečanih stroškov za poslovne družbe in skupnosti« (Morgan 2000, 75).

Že v sedemdesetih letih je bila na Švedskem splošna usmerjenost k nevtralnosti pravne ureditve, kar pomeni, da mora država v različnih pogledih upoštevati željo posameznika do kohabitacije brez sklenitve zakonske zveze. Takšna kohabitacija se je že takrat obravnavala kot popolnoma sprejemljiva alternativa sklenitvi zakonske zveze. S tem, da je sprejel svobodo izbire, je zakonodajalec zavrnil možnost, da bi podelil kohabitaciji popolnoma enake legalne posledice kot zakonski zvezi. Namesto tega je bilo odločeno, da bo vsako pravno področje posebej obravnavano, da bi se ugotovilo, v kolikšni meri obstaja družbena ali praktična potreba po enakem odnosu do kohabitacije in zakonske zveze (Agell 1980, 252-253).

V prid pravnemu priznanju kohabitacije delujejo določeni faktorji. V okoliščinah, ko zakonodaja družinskim članom zapoveduje obveznosti, ki bi drugače izhajale iz družbe nasploh, imajo zakonodajalci in sodišča očitno motivacijo za precej široko interpretacijo družine, tako da se breme prenese z družbe na kohabitirajoči par (MacDougall 1980, 316).

MacDougall je mnenja, da se to odseva v zakonodaji, ki:

- posamezniku (deloma) zanika socialno pomoč, ko le ta stopi v kohabitacijo;
- nalaga nenehno finančno odgovornost moškemu, ki je bil »in loco parentis« z otrokom;
- zahteva od osebe, da vzdržuje drugo osebo, s katero je pred tem bil(a) v kohabitaciji.

Nekaj teh primerov se lahko pojasni z željami udeleženih strank, toda glavna motivacijska sila, ki leži za vsiljevanjem odgovornosti v vseh teh situacijah, izhaja iz želje, da bi prenesli odgovornost na osebe, ki živijo v družini podobnih situacijah. Tako bi se izognili škodoželjnim primerjavam z osebami, ki živijo v zakonsko zasnovanih družinah in bi hkrati zaščitili družbo pred bremenom vzdrževanja tistih, ki bi drugače bili upravičeni do socialne podpore.

Kathleen E. Kiernan in Valerie Estaug (1993, 69) pravita, »da je kohabitacija kompleksna zadeva, ki zajema različne življenjske ureditve.« Avtorici sta mnenja, da glede kohabitantov lahko identificiramo tri glavne skupine, razporejene po velikosti:

- Nikoli poročeni mladostniški pari brez otrok. To so »godni kohabitantni«, ki so verjetno najmanj problematični. Večinoma so to kratkotrajne življenjske ureditve, ki prerastejo bodisi v zakonsko zvezo ali prekinitvev razmerja. Velik del britanske družbe bi svetoval mladim, da ustvarijo skupno življenje preden sklenejo zakonsko zvezo. Trend bi se lahko nadaljeval v takšni smeri, da bi kohabitacija postala norma »skupnega življenja« pred sklenitvijo zakonske zveze in bi tako postala institucionaliziran del procesa dvorjenja, podoben obdobju zarok, ki je bil običajen v preteklosti.
- Kohabitanti po razvezi zakonske zveze, ki so v povprečju starejši in ravno tako njihova zveza traja dlje. Večina ima otroke iz prejšnje (zakonske) zveze in v mnogih primerih gre za obnovljene družinske vzorce in so dejansko priznane družine z vsemi pripadajočimi kompleksnimi značilnostmi. Petdeset odstotkov takšnih kohabitantov ima mladoletne otroke ali otroke, ki jih podpirajo. V veliki večini primerov po razvezi otroke prevzame mati in jih pripelje v novo (kohabitacijsko) zvezo.
- Nikoli poročeni pari z otroci. Pri teh nikoli poročenih kohabitantih ima samo ena četrtnina otroke, ki jih podpirajo. Takšne družine imajo v povprečju nižje dohodke in prejemajo različne podpore in dodatke. Moški partnerji v takšnih zvezah so večinoma nezaposleni in so nekvalificirani ali polkvalificirani delavci.

Okoliščine, potrebe in zahteve se glede teh treh skupin lahko razlikujejo, prav tako tudi politike do njih.

Pri analizi zakonske zveze in kohabitacije je pomembno uporabljati nedvoumno nomenklaturu, da bi se izognili nesporazumom. Običajno je, da se za nove socialne in naravne fenomene uvede nova terminologija. V primeru kohabitacije je to še posebej težavno, ker le-ta v družbi še ni povsem sprejeta kot socialna institucija; to dejstvo ovira razvoj nedvoumnega sistema definicij. Prvi korak bi bil vzpostavitev terminologije o kohabitaciji, ki bi omogočila enako količino informacij, kot tista o zakonski zvezi. Imenovati zakonsko zvezo kot legalno ali formalno zvezo je na nek način zavajajoče; kohabitacija ni niti nelegalna niti ne nujno bolj neformalna od zakonske zveze. Termin kohabitacija se ne nanaša na attribute, kot so neporočen ali nezakonski. Prav tako poskusna zveza ali konsenzualna zveza nista dobro izbrana izraza. Pojmi, ki se uporabljajo za določanje nezakonskih zvez se zlahka lahko pomešajo z izrazi za določanje izvenzakonskih zvez; zadnje so pravzaprav odnosi, ki dopolnjujejo sistem zakonske zveze. Oba tipa zvez sta preprosto označena kot zveze; dvoje ljudi, ki sta vključena v katerikoli tip zveze, se imenuje par, zakonski par ali kohabitirajoči par (Prinz 1995, 7-8).

Tabela 3.1 pokaže izraze, ki jih je navedeni avtor uporabil v svoji študiji, kot tudi tiste, ki se jih le-ta dosledno izogiba.

Tabela 3.1: Sistematika opisnih pojmov

Opisni pojmi	Zakonska zveza	Kohabitacija	Zakonska zveza ali kohabitacija
Sinonimi	Zakonska zveza	Konsenzualna zveza	Zveza
Zavajajoči ali diskriminirajoči sinonimi	Formalna zveza Legalna zveza Konvencionalna zveza Institucionalna zveza	Konsenzualna poroka Poskusna poroka Nezakonska kohabitacija Izvenzakonska kohabitacija	-
Vključene osebe	Zakonca	Kohabitirajoči par	Par
Oblikovanje zveze	Poroka	Kohabitacija	Oblikovanje partnerske zveze
Razpad zveze	Razveza Ločitev	Dehabitacija	Razpad partnerske zveze
Začetni dogodek	Poroka	Vselitev v skupen prostor	-
Certifikat	Poročni list	Certifikat o registraciji	-

Vir: Prinz (1995, 8).

Iz zgoraj navedene tabele je med drugim razvidno, da kohabitacija preneha na dva načina:

- z razhodom partnerjev, ki se imenuje dehabitacija (ta izraz je ekvivalenten izrazu razveza v primeru zakonske zveze),
- s poroko kohabitirajočih partnerjev.

Medtem ko poroka označuje začetek zakonske zveze, vselitev v skupne prostore označuje začetek kohabitacije. Kohabitacija se običajno definira kot status parov, ki so neporočeni, so seksualni partnerji in delijo isto gospodinjstvo. Ta direktna definicija je problematična, ker je subjektivna in ima različne pomene. Ideja za subjektivno definicijo kohabitacije leži v dejstvu, da osebe same definirajo kohabitacijo. Če bi v družbi obstajal konsenz o pomenu pojma kohabitacija, potem ne bi bilo težav; običajno oba partnerja na enak način definirata skupno situacijo. Po dehabitaciji pa ni nujno, da je tako. Eden od partnerjev bo lahko na minulo zvezo gledal kot na kohabitacijo, medtem ko drugi ne bo (ibidem, 8).

Kohabitacija razlikuje štiri razvojne stopnje ali štiri različne stopnje družbene tranzicije partnerstva. Na prvi stopnji se kohabitacija pojavi kot devianten fenomen, ki ga prakticira majhna skupina populacije. Po pravilu so to izobraženi, pogosto predhodno poročeni, nekonformisti, ki živijo v urbanih okoljih. Zakonska sila, ki stoji za tem, je protest proti družbi in oblasti. Na drugi stopnji postane kohabitacija družbeno sprejeta kot uvod v zakonsko zvezo. Večinoma funkcionira kot poskusno obdobje za mlade pare in se ob želji po otrocih spremeni v zakonsko zvezo. Kohabitacija je torej bolj začasna kot stalna. Na tretji stopnji kohabitacija postane družbeno sprejeta kot alternativa zakonski zvezi. Je permanentna alternativa, za katero se pari odločijo zaradi njene različnosti od zakonske zveze, kot je na primer domnevno večja neodvisnost in enakopravnost med partnerjema. Rojstvo otrok ni več vezano le na zakonsko zvezo. Končno na četrti stopnji kohabitacija postane vrsta zakonske zveze ali raje zakonska zveza postane vrsta kohabitacije. Tradicionalna zakonska zveza izgine; zakonska zveza in kohabitacija se glede življenjskega stila močno zblížata in odgovornosti se med partnerja enakomerno porazdelijo. Partnerska tranzicija je končana z novo obliko nuklearne družine; ko se to uveljavi, razlika med zakonsko zvezo in kohabitacijo postane nepomembna. Navedene stopnje variirajo v dolžini trajanja in je zato težko določiti, kdaj in v kolikšni meri bo končna stopnja dosežena.¹⁴ Ko enkrat neka država doseže določeno stopnjo, poti nazaj ni. Prav

---

¹⁴ Leta 1985 je bila Švedska edina, ki je presegla tretjo stopnjo in se počasi začela približevati situaciji, ko kohabitacija postane vrsta zakonske zveze. Delež kohabitirajočih parov je bil zelo velik in polovica otrok se je rodila izven zakonske zveze. Glej Prinz (1995, 111).

tako, ko se določena stopnja doseže, obstajajo vzporedno z njo vse prejšnje oblike kohabitacije (ibidem, 107-108).

Družbeno tranzicijo, ki tradicionalne (patriarhalne) odnose spreminja v moderno partnerstvo, temelječe na enakopravnosti (enakovrednosti), predvsem poganja dejstvo, da spreminjajoče se vloge žensk in moških v družbi vplivajo na to, da postaja obstoječa zakonodaja neustrezna. Navedena tranzicija bo zaključena oz. bo popolna, ko bo družba dosegla enakopravnost (enakovrednost) med spoloma.

V številnih zahodnoevropskih državah je upad razširjenosti prve zakonske zveze od šestdesetih let prejšnjega stoletja sovpadal s porastom razširjenosti zunajzakonske kohabitacije. Zgodnji, indirektni, dokaz za razširjenost kohabitacije je porast deleža zunajzakonskih rojstev, ki je narasel iz relativno nizkega in stabilnega odstotka, ki je odseval rojstva otrok pri samskih ženskah. Kasneje, ko so države, v katerih se je pojavil porast zunajzakonskih rojstev, začele zbirati podatke o razširjenosti zunajzakonskih zvez, je postalo očitno, da je delež zunajzakonskih rojstev posredni, čeprav nepopoln, indikator tega pojava - razširjenosti zunajzakonskih zvez – kohabitacij (Macura 1997, 36).

V današnjem času je kohabitacija tipičen začetek prve zveze med moškim in žensko v zahodnoevropskih in severnih državah (Haskey v Morgan 2000, 9). Medtem ko gre porast kohabitacij vzporedno z upadanjem zakonskih zvez, ne glede na to ali gre za odloženo ali predvideno sklenitev zakonske zveze, se poraja vprašanje, v kolikšni meri eno nadomešča drugo in ali to konotira zavračanje zakonske zveze kot take. Tako kot nadomestitev s kohabitacijo ne more predstavljati edinega faktorja, ki vpliva na upad števila zakonskih zvez, je lahko kohabitacija pomembno gonilo, ki stoji za upadom števila zakonskih zvez iz razlogov, ki so drugačni od enostavnega nadomeščanja zakonske zveze. Povečanje števila kohabitacij je postavljeno v kontekst »druge demografske tranzicije«, ker so jih, kot fleksibilna in začasna alternativa zakonski zvezi, omogočili dejavniki kot so visoko učinkovita kontracepcija in rekreacijski seks (Morgan 2000, 10).

Avtorica zagovarja tezo, da enako priznanje zakonske zveze in kohabitacije vodi k večji stabilizaciji in uspehu kohabitacije. Spričo očitnega pomanjkanja partnerskih zvez bi le-te morali podpreti, ne glede na obliko, v kateri se pojavljajo (ibidem, 74).

Čeprav je bila zakonska zveza v preteklosti osnovna oblika združevanja dveh ljudi, zagotovo to danes ni. Danes je morda primerneje govoriti samo o združevanju in

razhajanju. Vse večje število parov, ki so v daljši zvezi, se odloča, da ne sklene zakonske zveze, ampak da živijo neporočeno in vzgajajo otroke skupaj. Čeprav je kohabitacija čedalje popularnejša, raziskave kažejo, da je zakonska zveza še vedno veliko stabilnejši (trajnejši) odnos. Kohabitacije so trikrat do štirikrat manj stabilne od zakonskih zvez (Giddens 2003, 199-200).

Če hočemo kohabitacijo kot alternativni stil partnerstva raziskati, opisati in razumeti, je potrebno, da jo predhodno definiramo in precizno razmejimo v odnosu do zakonske zveze (Bobić 2003, 36). Bobić v svoji demografsko sociološki študiji navaja, da definicija kohabitacij, ki jo je postavil Prinz (1995), izključuje večino mladih ljudi v starosti od 20 do 24 let (pretežno študentsko populacijo), ki živijo v t.i. LAT formah (»living apart together«), v ločenih gospodinjstvih, kar nujno ne pomeni, da so samski, saj se nekateri zelo posvečajo odnosom (ibidem, 36).

Vse več mladih, predvsem študentk in študentov, svojo podaljšano mladost živi pri starših (časovno trajanje tega obdobja podaljšujejo glede na podaljšan čas šolanja oz. študija), kar je opazno tudi v Sloveniji (Rener 2006, 18). Prav tako po končanem šolanju in ob prvi zaposlitvi vedno več mladih nadaljuje z življenjem pri starših, veliko pa jih bivanje doma kombinira z občasnim bivanjem pri partnerjih v študentskih domovih in drugje (Švab 2001, 169).

Tega obdobja novega načina poldružinskega življenja se je prejela oznaka LAT faza, živeti skupaj in hkrati narazen. Tak način življenja je težko meriti s statističnimi merskimi instrumenti, ker lahko pomeni številne življenjske aranžmaje:

- živeti doma v času podaljšanega šolanja (do 26 let),
- živeti doma tudi po zaključku šolanja in zaposlitvi,
- živeti doma z občasnim življenjem drugje,
- živeti drugje z rednim obiskovanjem starševske družine in s kontinuirano uporabo njenih uslug in storitev (Rener 2006, 97).

Rener pravi, da je LAT faza vmesna faza med družinsko odvisnostjo in od izvirne družine docela neodvisnim življenjem. Njena bistvena značilnost je ekonomska odvisnost ali polodvisnost od staršev ob hkratni socialni neodvisnosti.

Torej, LAT faza deluje kot prehodno socialno obdobje, ki mladim ljudem omogoča bolj uspešen vstop na trg dela in oblikovanje partnerstva oz. lastne družine. Spremlja jo veliko različnih razlogov, zaradi katerih mladi ostajajo pri starših dlje časa: na eni strani so to podaljšano šolanje oz. študij, nezaposlenost in s tem težave pri ekonomski neodvisnosti in

pridobitvi stanovanja ipd., na drugi strani pa jim odgovarja ugodnost življenja doma (ekonomska in emocionalna varnost, razumevanje s starši ipd.). LAT faza tako deluje kot preizkušnja in priprava na bolj uspešen prehod v samostojno življenje v partnerstvu – kohabitaciji.

Porast deleža neporočenih mladih ljudi se običajno razume kot njihova želja, da bi dlje ostali samski. Toda biti neporočen še ne pomeni biti samski, saj v nekaterih državah pari sobivajo (kohabirajo) brez sklenitve zakonske zveze. V zahodnih družbah pozna poroka še ne pomeni poznega začetka skupnega življenja, saj je predporočna kohabitacija vse bolj pogosta. Želja po skupnem življenju ostaja relativno močna, čeprav normativni pritisk v smeri sklenitve zakonske zveze postaja šibkejši (Cheal 2008, 89).

Smatram, da bi lahko kohabitacijo, ki postaja vse bolj pogosta oblika partnerskih razmerij v sodobnem svetu, definirali kot obliko partnerske skupnosti, kadar partnerja živita intimno skupno življenje, brez civilne in/ali cerkvene poroke oz. sklenitve zakonske zveze.

V sodobni družbi, kjer je individualizacija na visoki stopnji, družina nima več odločilnega vpliva na odločitev mladih ali bodo živeli v kohabitaciji ali pa v zakonski zvezi. Verjetno so razlogi glede odločitve za življenje v kohabitaciji ali pa za sklenitev zakonske zveze (oz. morebitne prekinitve ene in druge ali pa prehoda iz kohabitacije v zakonsko zvezo) v glavnem pogojeni z ocenitvijo partnerjev o obliki zveze, ki jim v dani situaciji najbolj ustreza.

Zakonska zveza in kohabitacija sta alternativni, med katerima ljudje lahko izbirajo. Kohabitacija ima v veliki meri družinski status, saj ima veliko kohabitantov otroke. Vsekakor je pa to status, kjer je nivo gotovosti nižji kot pri poroki. V tem smislu se lahko vprašamo po značilnostih tistih, ki se odločijo za kohabitacijo in tistih, ki se poročijo. Eno je gotovo: v svojem poročilu za ZDA Bumpass s sodelavci pravi, da se kohabirajoči pari bojijo, da bo sklenitev zakonske zveze omejila njihovo osebno svobodo (Bumpass, Sweet, Cherlin v Cheal 2008, 89).

Odkritje močne negativne korelacije med predporočno kohabitacijo in stabilnostjo zakonske zveze je eno od bolj zapletenih vprašanj družinske sociologije zadnjih let. Splošno mnenje je, da skupno življenje pred sklenitvijo zakonske zveze daje ljudem možnost preizkusa njihovega odnosa ter odločenosti o skupnem življenju. Razmerja, ki ne

delujejo dobro, naj bi se končala brez sklenitve zakonske zveze, medtem ko bi razmerja, ki preživijo in vodijo v sklenitev zakonske zveze, postala bolj stabilna. Skupno življenje pred sklenitvijo zakonske zveze naj bi bil torej učinkovit način, kako naj bi par zmanjšal možnost razveze. Toda to ni tisto, kar so raziskave potrdile. Pari, ki so živeli skupaj pred sklenitvijo zakonske zveze, imajo večje možnosti, da se bodo razšli, kakor tisti, ki so se poročili brez predhodnega skupnega življenja.

David Hall je postavil hipotezo, po kateri je negativna korelacija, ki so jo našli med predporočno kohabitacijo in stabilnostjo zakonske zveze, posledica narave odnosa med kohabitirajočimi partnerji (Hall, 1996). Ljudje, ki živijo skupaj pred sklenitvijo zakonske zveze, so za razliko od tistih, ki začno skupno življenje šele s poroko, manj zavezani instituciji zakonske zveze in so bolj zavezani odnosu, ki ga Hall, sledeč Giddensu, imenuje čisti odnos. To je odnos, kjer partnerja razvijeta zvezo, katere moč je odvisna od njune lastne interakcije in ne od zunaj vsiljenih pritiskov. Takšne zveze so torej organizirane in vzdrževane v prvi vrsti na osnovi vrednot, ki so lastne udeležencem teh zvez. Te zveze ne temeljijo na zunanjih socialnih silah, kot so norme, tradicije ali formalne institucije. Nasprotno, vzdržujejo jih partnerji na osnovi zmožnosti in realizacije samoaktualizacije znotraj zveze. Če odnos ne vodi k samoaktualizaciji, potem bo razpadel. Čisti odnos se lahko konča bolj ali manj v vsakem trenutku na pobudo kateregakoli od partnerjev (Cheal 2008, 110-111).

V naši družbi se še vedno s strani nekaterih (tradicionalnih) skupin prebivalstva sumničavo gleda na partnerje, ki živijo v kohabitacijah. Družbeni status partnerjev v klasični zakonski zvezi je še vedno bolj sprejemljiv kot v kohabitaciji. Vsak posameznik ima pravico, da sam izbira obliko partnerstva, ki je v skladu z njegovimi/njenimi prepričanji in ki mu/ji najbolj ustreza. Prav tako bi lahko družba z več tolerantnosti sprejemala nove forme skupnega življenja partnerjev in jim zagotovila vse pravice kot jih ima klasična zakonska zveza.

3.2 TEŽAVE PRI REGISTRACIJI KOHABITACIJ

Težave pri definiranju kohabitacij so povezane tudi s težavami pri registraciji tega pojava. Preciznost pri definiranju kohabitacij bi olajšala reševanje številnih osebnih in družbenih dvomov, pričakovanj, pravic, obveznosti in odgovornosti. V državah, v katerih ne obstaja popolna zakonska opredelitev kohabitacije, se s strani institucij, strokovnjakov in

posameznikov (sodišča, odvetniki idr.) subjektivno ocenjuje začetek, trajanje in konec le-te, kot tudi upošteva ustrezne terjatve (preživnine, pokojnine, stanovanja, dediščine idr.). V primeru spora je posebej občutljivo vprašanje soglasja obeh partnerjev, njunih sorodnikov, državnih institucij in organov glede začetka in trajanja tovrstnih zvez (Bobić 2003, 37).

V zadnjih dveh desetletjih preteklega stoletja so se pričele bolj poglobljene razprave med različnimi avtorji glede opredelitve kohabitacije kot ne/deviantnega fenomena ali socialne institucije. »Fenomen je lahko devianten (...), npr. gledano statistično, če ne sledi vzorcu statistične normalnosti« (Trost, v Prinz 1995, 76). V tem smislu se je kohabitacija v vseh evropskih deželah morala začeti kot devianten fenomen. Biti devianten pomeni delovati v nasprotju ali na nek način nasprotovati normam in pričakovanjem družbe. Po Lesthaegeju (1992) pojav kohabitacije koincidira z željo po deviantnem obnašanju (v svoji začetni fazi je kohabitacija signalizirala protest proti avtoriteti ter proti konformizmu in konvencionalizmu malomeščanske poroke). Podatki iz Švedske tega mnenja nekako ne podpirajo, saj se je tam kohabitacija začela med delavstvom. J. Hoem (1986) ugotavlja, da ne obstajajo dokazi, da bi moderna kohabitacija nastala kot študentsko gibanje. Norveški podatki vsaj delno podpirajo domnevo, da je moderna kohabitacija nastala kot praktični življenjski sporazum v vrstah nekonvencionalne inteligence in se posledično razširila v ostale segmente populacije (Blom v Prinz 1995, 76).

Pauline Tapp (1980, 443-444) navaja, da sta dve študiji¹⁵, ki sta bili izvedeni na Novi Zelandiji, pokazali:

- neporočeni kohabitirajoči partnerji ne predstavljajo deviantne podskupine družbe in so zelo podobni poročenim parom;
- nezakonski otroci iz takšnih zvez, ki živijo pri svojih kohabitirajočih starših, ne predstavljajo rizične skupine;
- odnos družbe ne podpira pravne diskriminacije izvenzakonskih otrok in takšnih zvez.

Bo Lewin (1982) trdi, da če so razlike med zakonskimi in kohabitirajočimi partnerji zanemarljive, potem kohabitacija ne more biti alternativa zakonski zvezi, ampak le njena varianta. Lewin je mnenja, da povečano število kohabitacij ne predstavlja grožnje zakonski

---

¹⁵ Prva študija je bila izvedena leta 1970 in je zajela vse nezakonske novorojenčke na Novi Zelandiji, ki so bili prijavljeni in evidentirani pri Oddelku za socialne zadeve, tako kot to nalaga zakon. Druga študija pa je bila izvedena leta 1976 in je zajela 28 kohabitirajočih parov z otroci.

zvezi, ker večina kohabitirajočih parov nima nobenih pomislekov glede sklenitve zakonske zveze, sprejemajo enake norme, ki so primerne za zakonske in kohabitacijske zveze in celo razmišljajo, da bi se nekoč poročili (Lewin v Prinz 1995, 78). Lewin tudi pravi, da bi kohabitacija primarno pomenila odložitev poroke do trenutka, ko bi poročni obred služil kot akt potrditve in ne kot dejanje tranzicije. Po tej interpretaciji je kohabitacija nekako enaka zakonski zvezi in razlika med obema ni pomembna. Tako zakonska zveza kot kohabitacija lahko pomenita odločitev o ustanovitvi skupnega gospodinjstva (Manting v Prinz 1995, 78).

Večina raziskav o kohabitacijah trpi zaradi skupnega problema, tj. pomanjkanja ustreznih podatkov. Zaradi neobstoja legalnega registra in fiksnega datuma začetka zveze je podatke o kohabitacijah veliko težje zbrati kot podatke o zakonskih zvezah. Ključni registri in cenzusi, ki pokrivajo celotno populacijo, tradicionalno beležijo samo zakonske zveze. Samo v nekaterih redkih državah se konsenzualne zveze omenjajo v popisih. Kot Sogner provokativno trdi: »Če ni poroke, ni kaj registrirati, vse dokler uradi za statistiko ne dobijo dovolj moči, da začno pristojnim postavljati vprašanja« (Sogner v Prinz 1995, 72). Seveda so imela nasprotovanja beleženju konsenzualnih zvez različne vzroke. Obstajalo je mnenje, da fenomen ni posebej pomemben. Poleg tega je obstajalo oklevanje pri postavljanju takšnih vprašanj, saj družba ni odobraval takšnih zvez. Nenazadnje je obstajal strah pred napačnimi ali lažnimi podatki.

Evidentno je, da se morajo podatki, ki zadevajo kohabitacijo, vključiti v evropske popise. Le-te ponavadi izvajajo v desetletnih intervalih in informacije, ki temeljijo na desetletnem zamiku, ne morejo veliko pomagati pri razumevanju hitro spreminjajočih se družbenih procesov, kot je npr. kohabitacija.

Zato se morajo uporabljati informacije, ki izhajajo iz vzorčnih raziskav, ki pa so povezane z nekaterimi težavami:

- Težave so z definicijo pojma. Definicija kohabitacije (npr. njena dolžina trajanja) je nejasna in lahko se spreminja od raziskave do raziskave.
- Formulacija relevantnih vprašanj je ključnega pomena.
- Obliko in velikost vzorca je težko določiti. Kohabitacija je v nekaterih državah še vedno redek pojav in tam bo nacionalni vzorec dal relativno majhno število takšnih parov. Kohabitacije se močno spreminjajo glede na strukturo prebivalstva, npr. starost, izobrazbo itn.
- To je lahko zelo občutljiva tema, saj bodo nekateri posamezniki raje povedali, da živijo sami, čeprav dejansko živijo v kohabitaciji s partnerjem. Razlogi za to med

drugim lahko ležijo v manjših davčnih obveznostih, večjih socialnih dodatkih, stanovanjskih pravicah v primeru prekinitve zveze.

- Retrospektivne študije predpostavljajo, da se časovni okvir opazovanega fenomena lahko natančno določi. V primeru kohabitacije je to problematično, saj pari sami z gotovostjo ne vedo, kdaj se je zveza začela.
- Raziskave, ki prikazujejo informacije o nekem časovnem okviru, se nanašajo samo na tiste pare, ki so vztrajali v svoji zvezi. Smrtnost ali emigracija nista zajeta v takšnih raziskavah. Končno, neodzivnost bo najverjetneje selektivna. Pari, ki še niso sami pri sebi razjasnili karakterja svoje zveze, bodo najverjetneje zavrnilo sodelovanje pri takšni raziskavi (Prinz 1995, 72-73).

V različnih državah (tudi članicah EU) se pojavljajo alternativne interpretacije kohabitacije. Podatki o kohabitaciji so še vedno redki, čeprav se v demografski literaturi o tej temi veliko razpravlja. Ne preseneča, da je večina študij na to temo bila izvedena v državah, kjer je konsenzualna zveza relativno razširjena, kot so Francija, Nizozemska in, najbolj prominentno, v Skandinavskih državah. Kohabitacije ne tretirajo vedno na enak način; njena interpretacija se spreminja in temu fenomenu se pripisujejo različne vloge in funkcije. Večina razlik izhaja iz razlik med posameznimi državami in časovno gledano, v deležu kohabitacije, čeprav se pojavljajo razlike tudi v posameznih pristopih k temu problemu (ibidem, 76).

V postindustrijski družbi informatike in storitev se pojavlja tudi popularen življenjski stil zakonov na razdaljo (commuting marriages), katerega prakticirajo zrelejši pari, predvsem ženske in moški, ki se zelo posvečajo poklicu in karieri in so primorani, da pogosto potujejo ter da živijo v različnih mestih in tudi državah, npr. v državah ZDA. Zaradi njihove vse večje pogostosti obstajajo stališča, da bi jih bilo potrebno zajeti v sistem stalnega statističnega registriranja in spremljanja (Klijzing in Macura 1997).

V prihodnosti se bodo mnoge institucije, tako javne kot zasebne, morale odzvati na rastoče število kohabitacij, še posebej, če bodo te zveze postale trajnejše s čedalje večjim številom otrok. Kako se bodo odzvale na prevladujoči stališči glede tega? Eno stališče je, da se mora pravna razlika med kohabitacijo in zakonsko zvezo ohraniti, ker bi odstranitev le-te spodkopala pozicijo slednje. Drugo stališče pa ni naklonjeno polnemu priznanju kohabitacije, ker bi tako sililo neporočene pare v pravni okvir, ki ga že s samo opredelitvijo za kohabitacijo poskušajo zaobiti.

Kohabitacija ima številne značilnosti zakonske zveze: skupno domovanje, ekonomsko zvezo, spolno intimo in, ne tako redko, otroke. Ali obstaja resnična razlika med tema dvema? Lahko bi pomislili, da je ena od razlik v tem, da kohabitacija v začetku ne predvideva trajne zaveze, čeprav lahko med partnerjema obstaja razumevanje, da je to prihodnja možnost. V vsakodnevem življenju razlik med zvezama ni veliko in v sklopu teh dveh vrst zvez obstaja več variant, kakor bi jih našli v primerjavi med njima samima. Glavna razlika ima manj opraviti z zasebno sfero kakor z institucionalnim okvirjem naše družbe. Možno je, da veliko ljudi živi v kohabitaciji ne da bi se informirali o posledicah neskljenjene zakonske zveze (Kiernan in Estaugh 1993, 70).

Glede na navedeno lahko pripomnimo, da je pot kohabitacije v zadnjih desetletjih zelo napredovala tako, da se sedaj nahaja na stopnji, ki je postala že sprejeta oblika obnašanja v širši družbi, tudi v Sloveniji. »Zakonska zveza ponuja alternativni življenjski stil kohabitaciji. Obe zvezi sta prostovoljni in vsaka od njiju je na svoj način privlačna za različne ljudi v različnih okoliščinah« (Maley v Morgan 2000, 81).

Sprašujemo se, zakaj je za mnoge pare tudi v Sloveniji kohabitacija bolj ustrezna od zakonske zveze? Znano je, da poroka implicira sprejetje delno restriktivnega in, na mnogih področjih, preživetega ZZZDR. Zaradi manjše stopnje institucionalizacije kohabitacija izboljšuje pogajalske pozicije obeh partnerjev.

Liberalni zakoni in politične opredelitve glede konsenzualnih zvez se občasno navajajo kot glavni razlog za nagli porast števila kohabitacij. Medtem ko restriktivne politike očitno zavirajo razvoj novih oblik življenjskega sožitja, vzročno-posledična povezava med zakonodajo in vedenjem ni povsem jasna.

Na splošno je znano, da spremembe zakonodaje niso predpogoj marveč posledica določenih sprememb v obnašanju v družbi. Po pravilu se družbeno obnašanje in norme spreminjajo hitreje od zakonodaje (Wingen v Prinz 1995, 85). Prinz navaja, da tako tudi kohabitacija ni nastala kot posledica liberalnih zakonov, ampak je moral biti nekonsistenten in pogosto konfuzen zakonski okvir sprejet, potem ko je bilo ugotovljeno večje število konsenzualnih zvez.

V zvezi s težavami pri definiranju in registraciji kohabitacij oziroma kot posledica tega prihaja do pomanjkanja objektivnih in sistematičnih podatkov, kar otežuje različne postopke, ki se nanašajo na prenehanje kohabitacij, kakor tudi znanstveno raziskovanje tega pojava.

Kljub vsem dosedanjim prizadevanjem razvitih zahodnih držav, predvsem EU, še vedno niso odpravljeni problemi definiranja kohabitacij oz. njihove zakonske registracije.

Odpor države v zvezi z registracijo kohabitacije, ki bi bila zajeta v podatkih državne statistike, se izraža v določenih razlogih kot so: napačno prepričanje o deviantnosti in marginalizaciji fenomena, vztrajno prepričanje, da bi to povečalo nadaljnjo dekonstrukcijo zakonske zveze ter njeno privlačnost, regulacija kohabitacije bi odprla pot do reguliranja in priznanja drugih vrst zvez kot virov pravic (homoseksualne zveze, potem tudi ne/seksualna partnerstva, bodisi med ljudmi enakega ali različnega spola, kot na primer dveh prijateljev ali različnih sorodnikov), bojazen prevelikega (neprimernega) odziva verskih institucij, predvsem katoliške cerkve glede »deregulacije« zakonske zveze, vprašanje podatkov glede osebne (intimne) sfere kohabitantov ipd.

Vse navedeno kaže, da je kohabitacijo težko natančno in zadovoljivo opredeliti. Dajanje enakih pravic kohabitantom kot partnerjem v zakonski zvezi bi prineslo povečane stroške za podjetja in druge poslovne družbe, prav tako bi to bil pomemben vir sporov v družbi, ki se še vedno demokratizira. Ne glede na to postaja čedalje bolj očitno, da je treba kohabitacijo vključiti v popise in državno statistiko, pred tem pa je nujno, da se jo precizno definira in zakonsko regulira.

Pri popisih prebivalstva (tudi pri uveljavljanju različnih pravic s strani države) se določeno število kohabitantov deklarira, da živijo kot samske osebe, čeprav v resnici živijo v kohabitaciji, vendar so prijavljeni na različnih naslovih bivanja. To se dogaja zaradi številnih razlogov (pridobitev več denarnih socialnih pravic, ohranitev določenih finančnih in materialnih ugodnosti ipd.).

Kadar se ugotavlja retrospektiva raziskovanja kohabitacije, se poleg vprašanja soglasja glede definicije kohabitacije pojavlja tudi vprašanje določitve časa njenega začetka. Če se kot »kohabitacija« razume skupnost seksualnih partnerjev, ki delijo skupno gospodinjstvo, potem se kot začetek lahko vzame datum vselitve v skupno stanovanje. V kolikor kohabitacija vsebuje skupnost s priznanjem očetovstva otroka, rojenega v zvezi, potem se kot datum začetka konsenzualne zveze lahko vzame datum spočetja, rojstva ali priznanja očetovstva. V nekaterih evropskih državah (Norveška, Švedska, Francija) je sprejeta istopomenska popisna definicija, ki pravi, »da se kot konsenzualne zveze tretirajo zveze oseb, ki delijo isto gospodinjstvo in dajo izjavo, da živijo v kohabitaciji« (Bobić 2003, 38).

Ne glede na to, da v nešteto primerih kohabitacije nimajo prihodnosti (prav tako kot zakonske zveze), so le-te realnost sedanje in bodoče družbe z vsemi svojimi prednostmi in pomanjkljivostmi. S tem dejstvom se bodo morale soočiti socialne politike vseh držav EU in tudi drugih razvitih držav zahodnega sveta, ki bodo vsekakor morale v afirmacijo kohabitacije združiti elemente socialne pravičnosti s ciljem doseganja osebne svobode vseh ljudi, ki bo pripomogla k ustvarjanju okoliščin, kjer bosta enakopravno, s polno svobodo in možnostjo izbire sobivali zakonska zveza in kohabitacija, kakor tudi druge vrste zvez.

3.3 KONCEPTI STATUSOV PARTNERSKIH ZVEZ

V preteklosti se je zakonska zveza obravnavala kot nujna za ohranitev večine dolgo trajajočih odnosov; drugi zakonski statusi so označevali življenje brez permanentnega partnerja (partnerska dimenzija). Stanje neporočenosti je reflektiralo določene tipe življenjskih ureditev (aranžmajev): življenje s starši, samsko življenje ali življenje v razširjenem gospodinjstvu kot nesorodniški član družine. Stanje poročenosti je reflektiralo življenje v nuklearni družini (rezidencialna dimenzija). Velika večina rojstev se je zgodila v okviru zakonske zveze (prokreativna dimenzija).

V zadnjih desetletjih so različne dimenzije zakonske zveze postale ohlapne. Spremembe v konceptu statusa legalne zakonske zveze so neizogibne, čeprav se še najdejo opravičila za uporabo tradicionalnega koncepta. Status zakonske zveze mora biti ponovno prilagojen, da bo reflektiral sodobne življenjske ureditve. Nov koncept se lahko izpelje iz aplikacije različnih dimenzij zakonskega statusa v hierarhičnem načinu.

Prvi kriterij, ki bi ga morali upoštevati, je rezidencialna dimenzija; samski se morajo razlikovati od parov (pari so definirani kot osebe, ki živijo pod isto streho). Drugi kriterij je pravna dimenzija. Med samskimi lahko razlikujemo štiri tradicionalne statute. Uradno poročeni, a separirani individuumi so del skupine »poročeni samski«. Med pari najprej razlikujemo legalno poročene pare od kohabitirajočih parov. V okviru zadnjih lahko razlikujemo štiri tradicionalne legalne statute. Ljudje, ki so uradno poročeni toda kohabitirajo z nekom drugim, so del skupine »poročeni kohabitanti«. Tretji kriterij je partnerska dimenzija (samo za samsko populacijo). Tudi samski imajo lahko permanentnega partnerja. Na koncu je četrta dimenzija (dimenzija potomstva). Življenje v paru se ne ujema nujno z imetjem otrok. Po drugi strani samsko življenje ne izključuje

nujno življenja z otroci, neodvisno od tretjega kriterija. Nov koncept, ki upošteva vse štiri dimenzije statusa zakonske zveze, se obravnava kot »koncept statusa razširjene zveze«. Poenostavljen koncept imenovan status zveze, vključuje le rezidencialno in pravno dimenzijo (Prinz 1995, 10-11).

Tabela 3.2: Trije alternativni koncepti življenjskih aranžmajev: dimenzije statusa zakonske zveze, statusa zveze in statusa razširjene zveze

Status zakonske zveze			
1. Nikoli poročeni			
2. Poročeni			
3. Razvezani			
4. Ovdoveli			
Status zveze			
1. Samski	nikoli poročeni		
2. Samski	poročeni		
3. Samski	razvezani		
4. Samski	ovdoveli		
5. Poročeni pari			
6. Kohabitirajoči pari	nikoli poročeni		
7. Kohabitirajoči pari	poročeni		
8. Kohabitirajoči pari	razvezani		
9. Kohabitirajoči pari	ovdoveli		
Status razširjene zveze			
1. Samski	nikoli poročeni	z otroki	s partnerjem
2. Samski	nikoli poročeni	z otroki	brez partnerja
3. Samski	nikoli poročeni	brez otrok	s partnerjem
4. Samski	nikoli poročeni	brez otrok	brez partnerja
5. Samski	poročeni	z otroki	s partnerjem
6. Samski	poročeni	z otroki	brez partnerja
7. Samski	poročeni	brez otrok	s partnerjem
8. Samski	poročeni	brez otrok	brez partnerja
9. Samski	razvezani	z otroki	s partnerjem
10. Samski	razvezani	z otroki	brez partnerja
11. Samski	razvezani	brez otrok	s partnerjem
12. Samski	razvezani	brez otrok	brez partnerja
13. Samski	ovdoveli	z otroki	s partnerjem
14. Samski	ovdoveli	z otroki	brez partnerja
15. Samski	ovdoveli	brez otrok	s partnerjem
16. Samski	ovdoveli	brez otrok	brez partnerja
17. Zakonski partnerji		z otroki	
18. Zakonski partnerji		brez otrok	
19. Kohabitirajoči partnerji	nikoli poročeni	z otroki	
20. Kohabitirajoči partnerji	nikoli poročeni	brez otrok	
21. Kohabitirajoči partnerji	poročeni	z otroki	
22. Kohabitirajoči partnerji	poročeni	brez otrok	

23. Kohabitirajoči partnerji	razvezani	z otroki	
24. Kohabitirajoči partnerji	razvezani	brez otrok	
25. Kohabitirajoči partnerji	ovdoveli	z otroki	
26. Kohabitirajoči partnerji	ovdoveli	brez otrok	

Vir: Prinz (1995, 12).

Če identificiramo vse štiri dimenzije v konceptu statusa razširjene zveze, bomo dobili 26 različnih oblik, za razliko od 9 oblik v konceptu statusa zveze in samo 4 oblike v konceptu statusa zakonske zveze, kar je razvidno iz tabele 3.2.

3.4 RAZŠIRJENOST KOHABITACIJ

Sodobne kohabitacije nastajajo v povsem spremenjenih družbenih okoliščinah in se pospešeno širijo. Temeljijo pa na korenito drugačni motivacijski osnovi v primerjavi s prejšnjimi oblikami zunajzakonskih zvez. Kohabitacija postaja vse bolj razširjen in uveljavljen model skupnega življenja mladih ljudi. Obdobje preizkušanja življenja v paru ne samo, da praviloma predstavlja predhodno obdobje pred sklenitvijo zakonske zveze, ampak se že v nekaterih okoljih razume, da vstop v zakonsko zvezo brez predhodne kohabitacije predstavlja deviantno obliko obnašanja (Bjeren v Avramov 1993, 105).

Podatke uradne statistike porok in razvez zakonskih zvez verjetno presega skokovito naraslo število parov, ki živijo v kohabitacijah.ocene kažejo na to, da je v poznih osemdesetih letih prejšnjega stoletja v Zvezni republiki Nemčiji živelo med 1 in 2,5 milijona oseb v zunajzakonskih življenjskih skupnostih (kohabitacijah). Ločitev v takih skupnostih oz. »zakonih brez poročnega lista« pa ne spremlja nobena statistika. Presenetljiva je tudi samoumevnost, da se te oblike skupnega življenja, ki so v 60-ih letih prejšnjega stoletja veljale kot sporne in zatirane (»koruzništvo«), zdaj v družbi splošno sprejemajo. Ta »kvazi-institucionalizacija« izvenpravnih in izvendružinskih oblik skupnega življenja signalizira, verjetno bolj kot fenomen sam, tempo spremembe, kajti še pred nekaj desetletji so bili družina, zakonska zveza in poklic povezani v življenjskih načrtih ljudi in tudi v veliki meri zavezujoči. V sedanjem času so se na sploh odprle možnosti različnih izbir (Beck 2001, 149). Vse to, kar je bilo nekoč združeno v družini in zakonski zvezi, je v današnjem času

pripeljalo do naraščajoče raznolikosti situacij in položajev, kar se odraža tudi v pojavu kohabitacij.

Kohabitacije so se množično uveljavile najprej v skandinavskih državah, nato pa v državah Zahodne Evrope. Sistematska spremljanja tega pojava na Danskem so pokazala, da je bil delež žensk, ki so živele v kohabitaciji v starosti od 20 do 24 let povečan z 29% v 1975 letu na 44% v 1981 letu (Matthiessen 1988). V obdobju med 25 in 39 letom je na Švedskem kohabitiralo 31%, na Danskem pa 25% žensk. V kolikor se opazuje delež kohabitacij pri vseh relacijskih kombinacijah, potem podatki pokažejo, da se je delež kohabitacij na Danskem povečal z 8% v 1974 letu na 15% v 1983 letu. Ankete, ki so izvedene v ostalih evropskih državah, so pokazale, da se od skupnega števila žensk, starih od 20 do 24 let, ki živijo v kohabitaciji s partnerjem, giblje delež v razponu od 11% v Veliki Britaniji do 69% na Švedskem (Van de Kaa 1987). Bolj prepričljiva slika o razširjenosti kohabitacij se kaže kot odgovor na vprašanje: »Ali ste kdaj kohabitirali?« V Franciji je tretjina mladih v določeni fazi svojega življenja živela neporočeno v skupnosti s partnerjem nasprotnega spola (Festy in Roussel 1979). Med anketiranimi Američani 1979 leta jih je 65% izjavilo, da so kohabitirali pred sklenitvijo zakonske zveze (Macklin 1980). Na Švedskem je v letu 1979 kohabitacija prakticirana pred sklenitvijo zakonske zveze pri 99% porok (Trost 1980). (Povzeto po Avramov 1993).

Sredi šestdesetih let prejšnjega stoletja je 5% nikoli prej poročenih žensk v Veliki Britaniji kohabitiralo pred poroko. V devetdesetih letih je ta delež dosegel 70% ljudi, ki so kohabitirali z bodočim zakonskim partnerjem (Haskey 1995). V novejšem času se predpostavlja, da znotraj populacije pod 35 let, 79% moških in 71% žensk kohabitira (Ermisch 1998).

V začetku 80-ih let preteklega stoletja je ocenjeno, da je beleženje števila konsenzualnih zvez (kohabitacij) poraslo s 30% na 59% na Norveškem, v Franciji, Angliji in Velsu (Kielman 1992). Na Švedskem je bilo predpostavljeno število kohabitacij večje od registriranega v obdobju od 1975 do 1990 do 30% (Bobić 2003).

Predzakonska kohabitacija se posebej pojavlja pred drugo in naslednjimi sklenitvami zakonske zveze; med ženskami je ta delež 90%, kar ob koncu prejšnjega stoletja za Veliko Britanijo ugotavlja Patricia Morgan. Avtorica pravi, da je še pred letom 1998 12% moških in 11% žensk pod 60. let v Veliki Britaniji kohabitiralo. Pri mlajših skupinah je več

žensk v kohabirajočih kakor v zakonskih zvezah. Leta 1995 je to znašalo 55% žensk med 20. in 24. letom (v primerjavi z 11% leta 1980). Neporočeni moški in ženske (samski in ločeni) med 25. in 34. letom imajo največji delež kohabitantov – 40% moških in 34% žensk (Morgan 2000, 9).

Miroslav Macura (1997) ugotavlja, da je porast deleža zunajzakonskih rojstev kazalec pojava razširjenosti kohabitacij. Namreč podatki o deležu zunajzakonskih rojstev za 14 tranzicijskih držav, razen za Ukrajino in Romunijo, kjer podatki niso bili dostopni, kažejo na to, da vse doživljajo porast razširjenosti zunajzakonskih rojstev. V nekaterih državah je bil ta porast med leti 1982 in 1993 bolj skromen kakor v drugih, pod 50%. Med države z bolj skromnim porastom spada tudi nekdanja Vzhodna Nemčija, ki je pa po drugi strani že leta 1982 imela največji odstotek zunajzakonskih rojstev (29%), in Belorusija in Litva, z najnižjim začetnim odstotkom (okoli 7%). Drugi dve državi, Estonija in Madžarska, sta doživeli več kot podvojitve deleža, Estonija iz relativno visokega začetnega odstotka in Madžarska iz relativno nizkega. Preostalih devet držav je doživelo porast v razponu med 50 in 100 odstotkov, začeni z nizkim do srednjim začetnim odstotkom deleža zunajzakonskih rojstev v letu 1982. Kot rezultat teh premikov v letu 1993 ali v nekaterih primerih neposredno pred tem letom, je bil delež zunajzakonskih rojstev v šestih tranzicijskih državah pod 15%; na Poljskem je bil verjetno zaradi vpliva rimskokatoliške cerkve ta delež najnižji: 7% v letu 1992. Med preostalimi državami so tri – Madžarska, Rusija in ZR Jugoslavija – imele delež med 15% in 20%; naslednji dve – Bolgarija in Latvija – sta imeli ta delež med 20% in 25%; in, na koncu, tri – nekdanja Vzhodna Nemčija, Estonija in Slovenija – nad 25%. Estonija in nekdanja Vzhodna Nemčija sta dosegli 40-odstotni delež zunajzakonskih rojstev. V številnih primerih so bili relativno visoki odstotki v letu 1993 doseženi kot rezultat pospešitve porasta deleža, ki je v grobem sovpadal z začetkom hitrega upadanja deleža prve sklenitve zakonske zveze. To še posebej velja za Bolgarijo, Rusijo in tri baltske države. V nekaterih drugih državah, kjer je bil upad v številu prve sklenitve zakonske zveze med letoma 1982 in 1993 večinoma stalen, je tudi delež zunajzakonskih rojstev stalno rasel. To je bil slučaj z Madžarsko in Slovenijo. Omenjeni dokazi napeljujejo na to, da je v tranzicijskih državah kohabitacija kot nadomestek za zakonsko zvezo v stalnem porastu že od zgodnjih osemdesetih let ter da je ta porast bil pospešen v tistih državah, kjer se je pojavil upad v številu prve sklenitve zakonske zveze. Nihče seveda ne more z gotovostjo trditi, da je porast deleža zunajzakonskih rojstev definitivni indikator razširitve konsenzualnih zvez, kot so tiste, ki so

se v 60-ih letih začele pojavljati v Zahodni Evropi. Mogoče je, čeprav ne zagotovo, da porast zunajzakonskih rojstev predstavlja nastanek takšnih zvez in hkrati tudi drugih tipov zvez, ki jih sklepa relativno majhno število parov na zahodu, tistih parov, ki imajo intimne spolne odnose, toda zaradi različnih razlogov živijo ločeno (Macura 1997, 36-38).

V današnjem času se je fenomen kohabitacije razširil na vse države EU, postal pa je tudi prevladujoč začetek prve zveze med partnerjema.

V Vzhodni Evropi je bila okoli leta 1970 razširjenost zunajzakonskih rojstev na splošno nizka, to je v času, ko se je ta pojav geografsko že začel širiti (Svet Evrope 1994). Leta 1970 so samo tri države: Avstrija, Danska in Švedska imele delež zunajzakonskih rojstev večji od 10%. Na Švedskem je ta odstotek bil najvišji: 18,3%. Pet držav je imelo ta delež med 5% in 10%, medtem ko je v drugih ta odstotek bil pod 5%. Vse te države so doživljale porast zunajzakonskih rojstev, ki je v nekaterih severnih državah v zgodnjih devetdesetih znašal med 40% in 50% - Danska (46,6 leta 1992), Norveška (42,9 leta 1992) in Švedska (50,4 leta 1993). V nekaterih državah, kot so npr. Grčija, Italija ali Švica, je delež po zahodnoevropskih standardih ostal relativno nizek – okoli 7% ali manj. V nekaterih državah, Finski, Franciji in Veliki Britaniji, so bili deleži blizu 30%. To napeljuje na zaključek, da je bila v zgodnjih 90-ih letih Zahodna Evropa pred vzhodnoevropskimi državami glede deleža zunajzakonskih rojstev. Po drugi strani pa se zdi, da se, sodeč po zgoraj omenjenih podatkih in analizi, razlike med omenjenima skupinama držav naglo zmanjšujejo. Če upoštevamo, da razširjenost zunajzakonskih zvez predstavlja tudi razširjenost zunajzakonskih kohabitacij, potem sledi, da se število slednjih v vzhodnoevropskih državah močno približuje tistemu v Zahodni Evropi. Še posebej so tiste države, ki so najbolj »pozahodnjene«, kot sta Slovenija in Estonija, že ujele korak z zahodnoevropskimi državami (Macura 1997, 38-39).

Navedeno potrjuje, da so tranzicijske države doživele in še nadalje doživljajo velike demografske spremembe, ki so bile večinoma sprožene s političnimi, ekonomskimi in družbenimi spremembami. Intenziteta teh sprememb je med različnimi državami različna, verjetno kot posledica različnih družbenih in ekonomskih pogojev ter vrednot.

Rezultati Evropske raziskave vrednot kažejo, da v Sloveniji, na Češkem in Švedskem približno dobra tretjina mladih med 17. in 25. letom živi v stalnem odnosu s partnerjem, v Italiji pa samo desetina. V starostni skupini med 26. in 33. letom je med Čehi najvišji odstotek tistih, ki živijo v stalnem partnerskem odnosu (80%), sledijo Slovenci z nekaj več kot 70%, nato Švedi s skoraj 70% in Italijani z le 40%. Zadnji podatek kaže, da v Italiji

kohabitacija, tj. skupno življenje brez poroke, ni običajna praksa (zaradi odlašanja s poroko Italijani »ujamejo« preostale tri države šele od starosti 34 let dalje. Očitno je, da v Italiji kohabitacija praktično ni legitimna oblika sobivanja, saj je manj kot desetina takih, ki so kdaj živeli v partnerskem odnosu, ne da bi se poročili. Med Švedi je takih približno polovica v vseh starostnih skupinah, razen v najmlajši skupini, kjer jih je približno tretjina. Slovenija in Češka sta si po odstotku kohabitacije podobni; v prvi starostni skupini jih je približno desetina, v drugi pa dobra četrtina (Ule in Kuhar 2004).

Raziskovanja (demografski podatki in ankete) o stališčih glede kohabitacije ob koncu prejšnjega stoletja kažejo, da je v večini držav EU kohabitacija faza, ki praviloma poteka pred sklenitvijo zakonske zveze (Hoffmann-Nowotny 1987). Podatki kažejo tudi, da je v skandinavskih državah, predvsem na Švedskem in Danskem, kohabitacija vse pogosteje nadomeščala zakonsko zvezo. To se je dogajalo tudi na Češkem, Norveškem, v Sloveniji, Veliki Britaniji, Nemčiji, Franciji in drugod.

V zadnjih desetletjih je opazen trend uveljavljanja kohabitacij, zmanjšanja števila porok in porasta razvez zakonskih zvez. V naslednjih desetletjih lahko pričakujemo nadaljnji porast kohabitacij in širjenja tudi drugih zvez, kar se bo odrazilo na demografskih procesih in spremembah v demografski strukturi prebivalstva.

Znano je, da se kohabitacija kot množična oblika intimnih odnosov med heteroseksualnimi partnerji pojavlja od konca sedemdesetih let prejšnjega stoletja najprej v skandinavskih državah, potem v Severni Ameriki, nato pa se razširja tudi na druge evropske države. Na primer, v letu 2004 je na Švedskem kohabitiralo 48% moških in žensk v starosti med 30. in 39. letom življenja, na Finskem 38%, na Danskem 33%, v Franciji 31%, medtem ko je bila kohabitacija v Evropi najmanj razširjena na Portugalskem (9%) in v Grčiji (8%) (Kiernan 2004).

V letu 2003 je bilo v ZDA 4,6 milijonov kohabitantskih gospodinjstev. V Kanadi je bila kohabitacija nekoliko manj razširjena kot v ZDA, bila pa je zelo številčna v francoskem delu Kanade, Quebecu. V devetdesetih letih preteklega stoletja je v Quebecu 80% žensk pred sklenitvijo zakonske zveze živelo v kohabitaciji (Seltzer 2004). Poleg Evrope in Severne Amerike pa kohabitacija v obliki konsenzualnih zvez obstaja skoraj v vseh državah Srednje in Južne Amerike.

Tudi pred pojavom seksualne revolucije v šestdesetih letih prejšnjega stoletja v ZDA, ki jo nekateri avtorji smatrajo kot enega izmed vzrokov kohabitacije (Treas in Giesen 2000), je

bila le-ta običajna v mnogih družbah kot konsenzualna zveza, zlasti v državah Južne Amerike (Parrado in Tienda 1997; De Vos 1999).

Za kohabitiranje pravijo, da je le-to običajno kratkotrajno. Polovica takšnih zvez ne traja niti leto dni, bodisi zato, ker kohabitirajoči partnerji sklenejo zakonsko zvezo, bodisi ker ugotovijo, da ne morejo nadaljevati skupnega življenja (Bumpass in Lu 2000). Kohabitacija se prekinja veliko lažje kot zakonska zveza, ker za to ne obstajajo ne zakonske ne družbene ovire, a partnerji, ki kohabitirajo imajo bolj liberalna stališča o prekinitvi zveze (Axinn in Thornton 1993) in so manj seksualno monogamni kot posamezniki v klasičnih zakonskih zvezah (Clarkberg, Stolzenberg in Waite 1995; Forste in Tafner 1996).

Vprašanje, kakšen je vpliv kohabitacije na bodoče partnerske odnose v primeru, da se partnerji odločijo, da prekinejo kohabitacijo in sklenejo zakonsko zvezo, je bilo predmet mnogih raziskovanj, opravljenih v Zahodni Evropi in Severni Ameriki. Vendar ni bilo enotnega zaključka. Tako se je v Veliki Britaniji in Severni Ameriki pokazalo, da so zakonske zveze, sklenjene po kohabitiranju, manj trajne kot zakonske zveze, sklenjene brez predhodne kohabitacije (Brien in Waite 1995; Berrington in Daimond 1999; Bumpass in Lu 2000), medtem ko se v Nemčiji in Franciji ni pokazal neugoden vpliv predhodnega kohabitiranja na trajanje zakonske zveze (Leridon 1990; Brien in sodelavci 1995). Verjetno, da je ta vpliv v precejšnji meri odvisen od socialnih pogojev in družbenega odnosa do pojava kohabitacije.

Kohabitacija se v glavnem še vedno obravnava kot razvojna faza partnerskih odnosov ali kot priprava za zakonsko zvezo, čeprav tendenčno postaja vse bolj zamenjava za klasično zakonsko zvezo (Seltzer 2000). Veliko vprašanj v zvezi s kohabitacijo ni še raziskanih, med njimi je najpomembnejše, ali je kohabitacija le etapa v razvoju zakonskih odnosov ali pa je morda zamenjava za klasično zakonsko zvezo.

3.5 SPOLNOST IN IZBIRA PARTNERJA

Eden med najpomembnejšimi dogodki v človeškem življenju je navezovanje tesnih medosebnih stikov. Tako sta tesno prijateljstvo in partnerstvo hkrati človeški potrebi in vrednoti, ki sta se uveljavili v vseh kulturah. Običajno je takšen partnerski odnos podlaga

za intimne odnose in tudi podlaga za spolno partnerstvo pri nastajanju in oblikovanju skupnega partnerskega življenja oz. zakonske zveze (Musek 1995, 109).

Na nastajanje in oblikovanje partnerskih odnosov vsaj v začetku zelo močno vpliva medsebojna privlačnost in vse njene prvine (telesna, spolna privlačnost, starost, bližina, podobnost idr.). Kot kažejo raziskave, so ti vplivi precej kompleksni in niso izenačeni pri obeh partnerjih. Tudi tukaj obstajajo razlike med spoloma. Zdi se, da je pri vzpostavljanju partnerskih odnosov telesna privlačnost pomembnejša za moške kot za ženske (Stroebe, Insko, Thompson in Layton v Musek 1995, 112).

V zvezi s spolnostjo in izbiro partnerja je pri obeh spolih prisotno neizogibno razmišljanje o osnovnem vprašanju, ki se nanaša na možnosti in način obojestranskega uresničevanja zadovoljivega življenja v dvoje.

Kadar govorimo o spolnosti in izbiri partnerja, ne moremo mimo zaljubljenosti, ki jo Pavao Brajša (1986, 15-18) povzame na podlagi opisa vrste avtorjev (Stekla 1921, Stendhal 1962, Schwarz 1964, Freud 1967, Janet 1968, Lidz 1970, De Rougemont 1974, Borneman 1978, Streaan 1981, Tennov 1981), ko pravi, da bi lahko za zaljubljenost rekli, da je to stanje predhodnega in omejenega trajanja, ki zadostuje za osnove, ne pa za ohranjanje daljšega medčloveškega odnosa (npr. zakonskega) in da ima osnovne značilnosti:

- izključenost svobodnega delovanja po svoji volji (očaranost, fasciniranost, trpljenje, podvrženost obsesijam, nezaželenost določenega vedenja idr.);
- nekritičnost, nerealnost in subjektivnost v zaznavanju zunanje resničnosti (napačno interpretiranje, precenjevanje, opažanje le tistega, kar ustreza in negiranje vsega drugega, ignoriranje pravih dejstev, nesposobnost za soočenje z resničnostjo, slepota in gluhost za vse, česar ne želimo videti in slišati);
- projiciranje lastnega narcizma, lastnih želja in idealov v partnerja;
- izključevanje razuma in logike (iracionalno vedenje);
- prevladovanje afektivnosti in izpostavljenost spremenljivim čustvenim razpoloženjem;
- regresivno in infantilno vedenje;
- simbiozno spajanje s partnerjem in odvisnost od njega;
- dominiranje lastnega nezavednega in podzavestnega (nerazumljivo vedenje);
- maksimalna ekskluzivnost (povezanost le z ljubljnim partnerjem);

- krepitev navedenih značilnosti, če zaljubljeni naleti na ovire, prepreke, oteževalne okoliščine, če je razmerje z ljubljeno osebo ogroženo.

Brajša pravi, da je napačno, če zaljubljenost vrednotimo kot nekaj dobrega ali slabega, zdravega ali bolnega, normalnega ali nenormalnega; dejstvo je, da le-ta obstaja, da večina ljudi ima to izkušnjo in da se na podlagi zaljubljenosti mnogi tudi poročajo, da ima pomembno vlogo pri izboru (zakonskega) partnerja, da je to nekaj, kar ostane vsem v prijetnem spominu in da je prikrajšan in osiromašen vsakdo, ki take izkušnje ni doživel. Vendar taka oblika ljubezni – zaljubljenost ni nobena garancija za kvalitetno in trajno (zakonsko) razmerje.

Poleg že povedanega o zaljubljenosti je omenjeni avtor na podlagi nekaj bolj naključno izbranih misli in opisov ljubezni (»prave, resnične, avtentične ljubezni«), ki so jo opredelili določeni avtorji (Marx 1961, Fromm 1965, Rattner 1965, Firestone 1975, Engels 1976, De Beauvoir 1977, Tennov 1981, Allendy 1981, Maslow 1982), strnil njene osnovne značilnosti:

- Prava, avtentična in resnična ljubezen je taka, s katero se je treba ukvarjati in zanjo skrbeti. To je proces, ne pa stanje, aktivnost in ne pasivnost, zahteva trud in je nekaj, kar moramo sami narediti. Lahko se kot stanje začne, če pa želimo, da traja, ga moramo spremeniti v dejavnost, saj je le aktivnost, za katero skrbimo, lahko osnova za kvaliteten in dolgotrajen (zakonski) odnos.
- Taka ljubezen zahteva recipročnost, obojestransost in je skupno delo dveh, ki se ljubita; odvisna je od obeh partnerjev, ne le od enega; za neuspeh sta vedno kriva oba.
- Pravi ljubezni partnerjeva individualnost ni ovira, saj je ljubezen povezovanje različnosti in ne njeno uničevanje. Prava in avtentična ljubezen se ne boji konfliktov, konfrontacije, saj to spremeni v priložnost za poglobljanje in razvoj odnosa.
- Resnična ljubezen se nenehno spreminja, je vsak dan drugačna in ni monotona, statična. Razvija se le z obojestransko aktivno udeležbo obeh partnerjev in zahteva stalno prilagajanje obeh. Njenega poteka ni mogoče predvideti in je različna ter edinstvena za vsak par posebej. Vsakodnevno se je potrebno zanjo boriti in jo na novo potrjevati (ibidem, 20-23).

Ugotavljam, da se zgoraj navedene značilnosti ujemajo z opisom idealtipskega Giddensovega »čistega razmerja«.

Interakcijski proces, v katerem poteka demokratizacija intimnosti (vključuje visoko stopnjo individualizacije, komunikacijsko odprtost, odsotnost kakršnekoli prisile, vzajemno partnersko odgovornost in zaupanje), je »čisto razmerje«, katerega vzpostavljanje in vzdrževanje temelji na »sotočni ljubezni«, ki motivira partnerja k vzajemnim prizadevanjem za ohranjanje partnerske zveze, vendar le toliko časa, dokler ocenjujeta, da so njuna prizadevanja obojestransko zadovoljiva (Giddens v Bernik 2010, 9).

Iz navedene Brajšine razprave lahko zaključimo, da je zaljubljenost samo nek začetek ljubezni, začetek partnerskega odnosa, ki ga je treba nenehno negovati in razvijati. V večini primerov naredita partnerja samo ta prvi korak, zato zlahka stopita v partnerstvo. Vse redkeje ga tudi ohranita, ker pozabljata, da je zaljubljenost le spodbuda za enakovredno vsakdanje (so)delovanje obeh za graditev kvalitetne ljubezni oz. partnerskega razmerja. Zaljubljenost je nekaj, kar pride in mine, tako v zakonski zvezi kot tudi v drugih zvezah, zato je nesmiselno iskati popolnost v zvezi in pri partnerju, ker tudi mi sami nismo popolni.

Zdi se, da ljubezen uživa drugačen status kot drugi enkratni dogodki zaljubljenosti. Zares se človek lahko zaljubi več kot enkrat in so nekateri ljudje ponosni ali pa se pritožujejo, ker se lahko prehitro zaljubijo in tudi »odljubijo«, enako tudi nekateri drugi, ki jih spoznavajo v tem procesu. Obstajajo dovolj trdna prepričanja, da se ljubezen, posebej pa stanje zaljubljenosti, kaže kot periodično stanje, podvrženo ponavljanju, ki kliče h ponovnim poskusom. Zdi se namreč, da je romantična definicija ljubezni - »dokler naju smrt ne loči«, definitivno zastarela, ker ji je minil rok trajanja zaradi radikalne preobrazbe sorodniških struktur, ki jim je služila in iz katerih je črpala moč in lastno pomembnost (Bauman 2003, 4-5).

Vendar je ljubezen zelo pomembna, predvsem za mlade ljudi, ker so prepričani, da lahko izrazijo in uresničijo svojo individualnost v zvezi, ki temelji na ljubezni. »Ljubezen ne temelji več na normah in tradicijah, ker le-te ne obstajajo več v splošno sprejeti ali v glavnem sprejeti formi. Ljudje preizkušajo vrsto življenjskih oblik, kot so kohabitacija, zakonska zveza in razveza, vse zaradi močne želje po resnični ljubezni« (Haralambos in Holborn 2002, 580). V današnjem svetu individualizacije, ki vključuje širjenje različnih področij življenja, se od posameznikov pričakuje, da se soočajo z lastnimi odločitvami in

prevzemajo odgovornost glede udejanjanja ljubezni. »Ljubezen nam je potrebna kot nikoli poprej in hkrati je bolj nemožna, kot kadarkoli poprej« (Beck in Beck-Gernsheim 2006, 9). Ljubezen, ki jo sugerira sodobna družba, postaja vse bolj bežna in neuresničljiva, saj ne najdemo resničnih primerov idealne ljubezni, vendar vedno več upanja vlagamo vanjo, zato pa lahko rečemo, da je kot takšna v vsakem partnerskem odnosu ne le potrebna, ampak nujna, če hočemo, da bo ta kvaliteten in za oba partnerja sprejemljiv, zadovoljiv ter uresničljiv. Brez take (iluzije) ljubezni postane partnerski odnos monoton, nehuman, nevzdržen in je obsojen na propad, kar se negativno odraža predvsem na mladoletnih otrocih, ki jih nemalokrat starša uporabljata in tudi zlorabljata kot nadomestilo za svojo neuresničeno ljubezen. Ljubezen do otrok nikakor ne more nadomestiti tiste med partnerjema (staršema), saj je kvalitetna partnerska ljubezen pogoj za kvalitetno starševstvo.

Dobro razumevanje odnosov in čustvenih reakcij posameznikove družine (v otroštvu oz. adolescenci), ki najmočneje zaznamujejo njegov razvoj, postane temelj njegove identitete in samostojnosti. »Adolescenca je prelomno obdobje v izgradnji identitete posameznika in to še posebej velja na področju spolne identitete in spolnosti« (Kompan Erzar 2003, 137). Ker je adolescenca izjemno kritično obdobje mladostniškega dozorevanja, je prav v njej najbolj pomembno, da vsak posameznik dobi kontrolo nad svojim telesnim spolnim razvojem.

Razvoj mladostnika v dobi adolescence zahteva od staršev, da mu spolnost v polnosti ovrednotijo s postavitvijo ustrezne meje tako, da je omogočeno odkrito izmenjevanje informacij, ki jih mladostnik potrebuje, da na razumljiv način podajo poglede na spolnost, predvsem pa jo povežejo z odnosi, saj spolnost pomeni sprejemanje svoje vloge kot moški in ženska, nova doživetja, občutja, zunanjo podobo in tudi nadzor nad svojim telesom. V tem obdobju je tudi naloga staršev, da mladostniku omogočijo, da telesne občutke in določene situacije lahko prevede v sporočila o svojem čustvovanju, potrebah po varnosti, bližini, pripadnosti, razumevanju samega sebe in drugih, po sprejemanju, dožemanju sveta idr. Kajti mladostnik bo svoj spolni razvoj lahko vključil v svoje doživljanje drugih in sveta le pod pogojem, če bo odzivnost telesa sprejel kot možnost glede razlikovanja med različnimi odnosi (varnosti, nevarnosti, bližine, oddaljenosti, zaljubljenosti, prijateljstva idr.). Na ta način se bo v čustvenem svetu mladostnika zarisala razmejitev med odnosi, kjer bo prisotno spoštovanje sebe in drugih ter odnosi, v katerih tega ne bo (ibidem, 138-140).

Spolnost ni več tabu tema za mladostnike, kot je to bila v prejšnjem stoletju, ki je prinašalo spopade med viktorijansko in svobodno seksualno moralo. Preteklost je povečevala nedolžnost pred sklenitvijo zakonske zveze, status zakoncev in materinstvo. Danes je nedolžnost pogosto vir sramu, ne konzumiranje seksualnega zadovoljstva sramotno in zasmehovano med mladimi.

V razvitih evropskih družbah¹⁶ (tudi v Sloveniji) glede primarne starosti za prvi spolni odnos prevladujejo stališča, da je ta odločitev prepuščena predvsem posameznikom in njihovi kompetentnosti za odločilni korak v spolnem odraščanju. Kot je pokazala raziskava (iz leta 2000) o spolnem vedenju v Sloveniji, ni mogoče določiti primerne časa za začetek spolne aktivnosti glede na starost, ampak naj bi bilo to odvisno od posameznikove individualne presoje. Tako je pomemben vidik spolnega vedenja (prvi spolni odnos) prepuščen permisivni spolni morali, ki ne dopušča le visoke samostojnosti v spolnem vedenju, ampak od vsakega posameznika zahteva določeno kompetentnost za sprejemanje tovrstnih pomembnih odločitev kot tudi obvladovanje njihovih posledic (Bernik in Klavs 2011, 156-157). Poudariti je treba, da je »pozitivno doživljanje spolnosti pri mladih (...) povezano predvsem z možnostjo za uveljavitev njihove avtonomije in samoodločanja« (Bernik in Hlebec 1998, 84).

Za človeško spolnost lahko rečemo, da je sestavni del vsakega partnerskega in zakonskega odnosa. Lahko jo razdelimo le na dve osnovni obliki, vendar podlaga za to razdelitev ni biološka (anatomska ali fiziološka), ampak socialno-psihološka oz. odnosna. Pojavlja se glavno vprašanje, koliko je v to seksualnost vključena osebnost partnerja in v kakšnem odnosu eksistirata osebnosti obeh partnerjev. Vsekakor je od kvalitete medsebojnega odnosa odvisna tudi kvaliteta seksa partnerjev. Zato lahko razlikujemo spolnost, v kateri se srečujeta človeški osebnosti (medosebna seksualnost v ožjem pomenu besede) in spolnost, v kateri marsičesa od tega ni v njeni vsebini (nagonska spolnost v ožjem pomenu besede). Prva omogoča resnično in odprto komunikacijo med partnerjema in se tudi obnavlja, osvežuje in spreminja v odnosu z istim partnerjem in je monogamna. Pri drugi pa je odveč resnična in odprta komunikacija med partnerjema, osvežitev in spremembo ji prinaša samo menjava partnerjev in je poligamna. Kratko povedano, medosebni seks je kvalitetnejši, bolj človeški in trajnejši, v njem partnerja

---

¹⁶ Podobno kot v Sloveniji kažejo tudi podatki iz britanske raziskave (Johnson in dr. 2004; povzeto po Bernik in Klavs 2011, 157) na postopno izginjanje razlike med spoloma v starosti ob prvem spolnem odnosu, tako da je kljub medgeneracijskemu zniževanju povprečne starosti ob prvem spolnem odnosu spolna kompetentnost pripadnikov mlajše generacije ob tej izkušnji višja, kot je bila pri predhodnih generacijah.

uspešno premagujeta običajna fiziološka in življenjska nihanja intenzivnosti seksualne aktivnosti in privlačnosti; brezosebni nagoni seks (v ožjem smislu) pa je slabši, manj human in kratkotrajen, hitreje pripelje do prekinitve zveze (Brajša 1986, 23-26).

Kvalitetna spolnost je v partnerstvu (zakonski zvezi) neločljiva od samega partnerstva, saj je le-ta v bistvu rezultat kvalitetnega partnerstva. »Dejstvo, da se večina spolnih aktivnosti dogaja v partnerskih zvezah, je mogoče pojasniti predvsem s tem, da je spolnost pogosto doživljana kot sredstvo za vzpostavljanje in ohranjanje partnerske zveze, hkrati pa je vstopanje in vztrajanje v partnerski zvezi močno motivirano (tudi) s tem, da stabilna zveza omogoča redno spolnost« (Bernik in Klavs 2011, 132). Tako je spolnost pomemben dejavnik stabilnosti partnerske zveze, obenem pa partnerska zveza omogoča in tudi spodbuja večjo pogostost in kvaliteto spolnih odnosov.

»Ohranjanje spolne privlačnosti in ljubezni je slej ko prej pomembna postavka uspešnih zakonskih odnosov. Zdi se, da si tudi zakonski partnerji želijo predvsem to, kar si želijo drug od drugega partnerji nasploh« (Musek 1995, 138).

Za uresničevanje kvalitetne spolnosti med partnerjema je najpomembnejše, da sta oba osebno zrela in odgovorna, sposobna in pripravljena, da med seboj razvijata kvaliteten odnos, ki predpostavlja kvalitetno obojestransko komunikacijo in enakopravno (enakovredno) dogovarjanje za sodelovanje v vseh segmentih vsakdanjega življenja. »Za oba spola pa je verjetno prednost partnerske zveze v tem, da praviloma ponuja stabilen okvir za redne spolne odnose ter usmerja spolno komunikacijo in zmanjšuje možnost nesporazumov« (Bernik in Klavs 2011, 132). Navedena avtorja ugotavljata, da so Slovenci glede družbene organiziranosti spolnega življenja močno podobni prebivalcem zahodnoevropskih držav. Čeprav je spolnost, ki ne poteka v partnerskih zvezah, čedalje manj stigmatizirana, tudi v Sloveniji večina spolnih odnosov poteka v različnih partnerskih zvezah, tako da ni videti, da bi se vloga teh zvez v družbeni organiziranosti spolnosti pomembno zmanjševala. Tudi pri nas so partnerske zveze postale manj formalne in bolj raznovrstne, saj sta se ob zakonski zvezi uveljavili kohabitacija – partnersko življenje v dvoje brez poroke in ločeno partnersko življenje v dvoje. Kljub temu, da se partnerske zveze med seboj razlikujejo, so v današnji družbi vse razumljene kot monogamne, čeprav kaže, da zveza monogamnosti ni enaka pri obeh spolih, saj še vedno imajo moški pogosteje kot ženske (medtem, ko so v partnerski zvezi) dodatne spolne partnerje (ibidem, 178).

Glede organiziranosti spolnega življenja je med drugimi dejavniki izjemnega pomena kvaliteta komunikacije med spolnimi partnerji. Spolnost je v partnerstvu neuspešna in zagotovo neuresničljiva, če poteka v neskladni komunikaciji (verbalni in neverbalni) med partnerjema. V tem primeru se partnerja nemalokrat ne slišita oz. slišita le tisto, kar je povedano med vrsticami. Veliko je izgovorjenega tudi brez besed, kar je za partnerja pogosto odločilno, ne pa tisto izrečeno. Govorica telesa je izjemnega pomena za partnersko razmerje. Za spolnost je splošno znano, da je le-ta ena izmed temeljnih oblik komuniciranja med partnerjema v njunem razmerju.

»Spolnost je najvišja oblika nebesedne komunikacije, je govorica telesa. Čeprav ne more nikoli nadomestiti besednega izražanja občutij, je trdna vez med zakoncema ... Spolno življenje pogosto res odseva kakovost komunikacije med partnerjema. V skladnem razmerju lahko tako spolni kot besedni komunikaciji rečemo »ljubljenje«; oboje je mogoče samo, če imata partnerja čas in posluh drug za drugega ter znata izražati svoja čustva« (Kirk 1999, 184-185).

Kirk pravi, da tudi za spolnost velja tako kot za druge oblike komunikacije v zakonu, da morata partnerja odkrito izražati svoja pričakovanja in občutke. Avtorica navaja, da se ljubezen kaže na različne načine in da je eden izmed temeljnih zaupanje, saj se v tem najbolj kaže medsebojna vdanost. Kajti, če partnerja drug drugemu zaupata, razkrivata svojo pravo podobo (svoja čustva, duševnost, misli, duha in telo). To počneta s pristno in odprto komunikacijo in bolj ko se drug drugemu odkrivata, globlje spoznavata tudi samega sebe in vse več si imata zaupati (ibidem, 186).

Da bi izpolnjevali kvalitetno ljubezen in zadovoljivo spolnost v partnerstvu, je potreben ustrezen izbor partnerja. Pri tem udejanjanju moramo upoštevati naloge sodobnega partnerstva, ki jih narekuje današnji čas in svobodna odločitev partnerjev samih brez stranskih pritiskov, kot se je to dogajalo v ne tako oddaljeni preteklosti. Kot je splošno znano, so ljudje v pred moderni družbi imeli majhno možnost izbire svojih vlog v družini in zakonski zvezi, vendar jim je bila omogočena določena stabilnost in varnost. Današnja sodobna družba pa omogoča svobodno izbiro partnerja, ki se ne podreja prejšnjim socialnim pritiskom in je samoumevno, da mora vsak od partnerjev zaščititi svoje interese. »Dandanes si mora vsak sam načrtovati svojo lastno življenjsko pot in sestaviti svojo lastno biografijo. To pomeni tudi potrebo po čim natančnejšem kratkoročnem in dolgoročnem načrtovanju življenjskih faz na najrazličnejših področjih, od študijske usmeritve ali vrste

poklicnega usposabljanja, do iskanja ustreznega poklica, stanovanja in partnerja» (Beck-Gernsheim 2006, 125-126).

Pomembno je poudariti, da mlade ženske, ki se izobražujejo v istih pogojih kot moški, ne želijo in tudi ne morejo biti žene na isti način kot so bile njihove babice. Za njih je poroka pomemben dogodek in nočejo pasivno čakati, da bodo izbrane, temveč tudi same želijo izbirati s tem, da izključno zavračajo prevzem vloge soproge in matere. Tako je postopoma prišlo do poročne prakse, ki ni več izmenjava med družinami, ampak afirmacija vzajemne izbire med mladimi ljudmi. To je sčasoma postala neodtujljiva potreba, ki so jo ljudje sprejeli in se ji ne želijo več odpovedati (Kuvačić 2004, 84).

Izbira partnerja temelji na dveh različnih ravneh, tj. zavedni in nezavedni. Posameznik išče takega partnerja, ob katerem se bo počutil sprejetega, torej da njegovi obrambni mehanizmi ustrezajo temu odnosu. Navadno so izbire partnerjev zasnovane na otroški samopodobi. Glede na to je temeljni namen pri odnosih med odraslimi, da posameznik razširi svojo sposobnost za ljubezen (Gostečnik v Kompan Erzar 2003, 197-198), kar naj bi bil dober napotek za kvalitetno izbiro partnerja. Ko izbiramo partnerja, izbiramo nekoga, ki nas bo imel rad na nam znan način, tj. tako, da sprejemanje njegove ljubezni od nas ne bo zahtevalo spremembe samopodobe. Tako bomo na zunaj izbrali osebo, ki nas bo na nek način dopolnjevala, saj nas bodo privlačile prav tiste lastnosti, ki jih pri sebi v največji meri pogrešamo. Kmalu se bo izkazalo, da bodo prav te lastnosti postale najbolj moteče za nadaljevanje skupnega življenja. Torej, najljubše lastnosti partnerja iz časa naše zaljubljenosti nam bodo kasneje povzročale največ bolečin; v nasprotju z zaljubljenostjo pa pomenijo pravi odnosi nenehen izziv naši samopodobi. Zanimivo je, da nas partnerji z lastnostmi, ki bi dejansko obetale trdno zakonsko zvezo in obojestransko odrasel, ljubeč in spoštljiv odnos, bolj odbijajo kot privlačijo, ker teh njihovih lastnosti ne znamo prepoznati (Kompan Erzar 2003, 198).

Vsekakor je uspešnost partnerstva v veliki meri odvisna od naših zavednih pričakovanj in tudi iluzij o tem, kakšen bi moral biti idealni – »pravi« partner. Kasnejše težave namreč najbolj pogosto izvirajo iz napačnih predstav o ljubezni, nerealnih predstav o sebi in partnerju ter partnerskem oziroma zakonskem odnosu.

Eden najpomembnejših predpogojev za srečno zakonsko življenje in skladno družino je pravilen izbor zakonskega partnerja. Po psihoanalitični teoriji ta izbor ni nikoli naključen, kajti pri izboru partnerja so udeleženi tako zavedni kot tudi nezavedni težko razumljivi

razlogi oz. motivi. Zavedni motivi so nam znani in jih lahko kontroliramo, nezavednih pa ponavadi v začetku ne opažamo oz. jih tematiziramo in reflektiramo kasneje, ko začnemo dvomiti v pravilnost svojega izbora (Savić 1988, 33).

Napačen izbor partnerja prinaša mnoge posledice in stiske v življenju. Partner, ki tako izbere, bo imel neizpolnjeno življenje, polno grenkobe in nezadovoljstva.

Mary Kirk (1999, 52) je mnenja, da izbira zakonskega partnerja poteka na treh stopnjah:

- Prvi dve sta zavestni, tako da partnerja izbiramo na podlagi socio-kulturnih dejavnikov (okolje, interesi, izobrazba) ter glede na njegove očitne lastnosti, kot so telesna privlačnost, nastop in nazori. Včasih se za nekoga odločimo zavestno tudi zato, ker smo prepričani, da z njim lahko ustvarimo drugačen odnos, kot smo ga videli pri svojih starših. Kljub temu pa na to, kar pričakujemo, na partnerja oz. na vlogo enega ali drugega, precej vplivajo vedenjski vzorci staršev iz prvotne družine.
- Tretja, podzavestna stopnja nas po eni strani žene v varno podoživljanje znanih scenarijev, čeprav so lahko boleči in pogubni, po drugi strani pa v zadovoljevanje nezavednih potreb, ki izvirajo iz najzgodnejših odnosov in doživetij.

V zahodni kulturi je danes normalno, da izbira zakonskega partnerja temelji na tesnem zbližanju, medsebojni privlačnosti in ljubezni. Ti kriteriji so v naši kulturi v ospredju in so izrinili nekatere druge, ki so bili pomembni v preteklosti (npr. pripadnost istemu sloju, upoštevanje socialnih in ekonomskih razmer, dogovori med starši itd.) in so v nekaterih drugih kulturah še danes pomembnejši. Kljub temu, da se nekateri poročajo tudi iz drugih razlogov (npr. zaradi nosečnosti, osamljenosti, skupnih interesov), je nekaj običajnega, da poroka temelji na medsebojni privlačnosti in ljubezni (Musek 1995, 130-131).

V kolikor med bodočima partnerjema obstaja iskrena naklonjenost in ljubezen, se tudi med njima izgradi resničen temelj, ki omogoča ustanovitev srečne skupnosti, v kateri se bodo rojevali in vzgajali samo zaželeni in srečni otroci.

Izbira partnerja ne more biti prepuščena naključju, saj bi bilo to preveč tvegano in neodgovorno. Prav tako izbira partnerja ne more biti prepuščena v odločanje drugim ljudem (staršem, prijateljem, raznim svetovalcem in posrednikom), ker bomo v partnerstvu živeli mi, ne oni. To je bil včasih običajen način za sklenitev zakonske zveze, ponekod pa se je ohranil še do danes. Tako bi izbira partnerja morala biti resna in odgovorna

življenjska odločitev, ki je nikakor ne smemo prepustiti drugemu, ne glede na to, da nam želi vse dobro in da je tudi »strokovnjak«. Glede izbora partnerja ne morejo namesto nas odločati niti različne računalniške obdelave ali testi, ki se izvajajo v zvezi s tem. Za dober partnerski odnos se morajo partnerji »najti« sami, z neposrednim medsebojnim kontaktiranjem, kar ni niti lahko, niti enostavno. To je kompliciran proces, ki kljub naši svobodni osebni odločitvi poteka v okvirih zavednega in nezavednega v nas, kar se lahko pojasni in analizira le s psihodinamskega stališča.¹⁷ V kolikor glede problematike izbire partnerja uporabimo odnosno psihodinamiko¹⁸, nam postane jasno, kako bi bila navedena izbira najbolj kvalitetna; daje nam tudi teoretično osnovo, kako je treba mlade pripraviti na to izjemno pomembno življenjsko odločitev:

- Pri izbiri partnerja ni toliko važno, koga smo izbrali, ampak predvsem to, ali smo skupaj z njim pripravljeni razvijati in ohranjati kvaliteten medsebojni odnos (odnos, s katerim se bosta oba ukvarjala, izpopolnjevala, ki ga ne bosta zapustila niti prepustila samemu sebi in ga ne bosta žrtvovala otrokom, poklicu, družbenemu okolju). Težava ni v tem, če v začetku drug drugemu ustrežata, ampak v tem, če sta se pripravljena aktivno medsebojno prilagajati in v medsebojnem odnosu spreminjati, saj je pripravljenost za ohranjanje kvalitetnega odnosa najbolj pomembna komponenta kvalitetne izbire partnerja.
- Ko si izberemo življenjskega partnerja, je nujno, da z njim takoj začnemo vaditi in izpopolnjevati kvalitetno in odprto medsebojno komunikacijo, saj je tisto, kar nas dela srečne ali nesrečne, odvisno od kvalitete medsebojne komunikacije. Ponovno je poudarek na tem, da ni toliko pomembno, koga smo izbrali, ampak bolj je pomembno, ali smo se z njim naučili komunicirati, dogovarjati in reševati probleme skupaj.
- Pri izbiri partnerja in tudi pri sklepanju zakonske zveze je zelo pomembno, da pošteno in odkrito povemo, kaj drug od drugega pričakujemo in potrebujemo. Od samega začetka bi se morali o tem jasno pogovarjati in tudi dogovarjati, kajti samo tako je mogoče preprečiti spreminjanje partnerstva (zakonske zveze) v medsebojno izkoriščanje in zlorabljanje, kar potem nujno pripelje do kronične utrujenosti in nezadovoljstva enega ali obeh. Vsak partner prinese v partnerstvo (zakonsko zvezo) svojo nedokončano in konfliktno preteklost, ki se vpleta v njuno sedanost in

---

¹⁷ Psihodinamika je, v najširšem pomenu besede, globinska psihologija, ki proučuje globlje, včasih tudi nezavedne faktorje človekovega vedenja (Brajša 1986, 38).

¹⁸ Odnosna psihodinamika (Brajša 1981, 1982) razlaga človeško vedenje na osnovi teorije odnosov, teorije komunikacije in teorije odnosnih obrambnih mehanizmov (ibidem, 39).

obremenjuje njun odnos. O vsem tem se je treba čim prej, v samem začetku zveze, pogovarjati, probleme sproti reševati in ne jih odrivati (Brajša 1986, 36-40).

Dejstvo je, da na naše življenjsko pomembne odločitve, kot je izbor kohabitirajočega ali zakonskega partnerja, veliko vplivajo dogajanja v naši preteklosti in doživljanja v otroštvu v izvorni družini. Danes je popolnoma jasno, »da je družina sistem odnosov, ki zaznamuje našo izbiro partnerja, naše vzorce čutenja in čustvovanja, naš odnos do otrok – to resnico lahko najbrž sprejme vsak. Vzorci vedenja in čustvovanja se ponavljajo ali obnavljajo v novih okoliščinah in z novimi ljudmi« (Erzar 2001, 5).

Za skupno razvijanje v partnerski zvezi morata partnerja predhodno končati razvojne stopnje otroštva in adolescence, tj. psihičnega ločevanja od staršev, da bi dosegla psihosocialno, odnosno zrelost in individualizacijo ter se usposobila za kvalitetno ljubezen. Kohabitacije in zakonske zveze ne propadajo samo zaradi neusklajenih koristi posameznega para, ampak tudi zato, ker partnerji ne poznajo nezavednih dogajanj, ki odločajo o njihovi izbiri. Vsaka partnerska zveza pa je razvojni proces, s katerim se morata aktivno ukvarjati oba partnerja od samega začetka njune udeležnosti.

Izbira partnerja (kohabitirajočega ali zakonskega) je zelo kompleksen pojav, ki ga pogosto ne moremo kontrolirati. Partnerstvo pa je lahko kvalitetno in izpolnjeno, če obstaja pripravljenost obeh partnerjev za aktivno sodelovanje in ohranjanje kvalitetnega odnosa. Pri tem ima največji pomen vsakdanja odprta in jasna komunikacija ter nesebično prizadevanje glede prepoznavanja tudi nekaterih ne popolnoma zavestnih potreb, ki jih vsak od partnerjev prinese v partnersko oz. zakonsko zvezo.

V današnjem svetu visoke individualizacije imajo odnosi dva obraza. Odnosi lebdiyo nekje med lepimi sanjami in nočnimi morami in ni razvidno, kdaj eno prehaja v drugo. Ti dve uprizoritvi največji del časa kohabitirata – čeprav na različnih nivojih zavesti. V fluidnem modernem življenju, ki nas obdaja, so partnerske zveze morda najpogostejša, najakutnejša, najbolj dojemljiva in najbolj problematična utelešenja ambivalentnosti. Te zveze so v današnjem času najbolj aktualna tema v družbi in na pogled edina družbena igra, ki jo je vredno igrati kljub njenim razvpitim rizikom (Bauman 2009, 10-11).

Vse bolj izstopa individualno in osebno tako, da je pravica vsake posamezne osebe, da sama izbira svojega partnerja. »Za pozno moderno je značilno, da postajajo merila o izboru potencialnega partnerja/ke v razvoju posameznika od adolescence do dobe

odraslosti zelo izoblikovana in kompleksna« (Žakelj 2012, 40-41). Uresničevanje partnerstva (tudi poroke) otežuje čedalje kasnejša ekonomska osamosvojitve mladih ljudi, bodisi zaradi podaljševanja šolanja, bodisi zaradi pomanjkanja sredstev za skupno samostojno življenje. V današnjih pogojih, kjer so vsem dostopna zelo učinkovita kontracepcijska sredstva, so intimni odnosi med mladimi ne le sprejemljivi in samoumevni, ampak tudi zaželeni zaradi medsebojnega spoznavanja in prilagajanja. Vse večja pričakovanja glede izbire partnerja zahtevajo tudi več odgovornosti, kar se bolj izraža pri ženskah, ki se zaradi materinske funkcije počutijo bolj varne v trdnem partnerstvu, kjer je preizkušeno in zagotovljeno vzajemno spoštovanje, zaupanje in enakopravnost /enakovrednost.

Iz navedenega teoretičnega raziskovanja lahko med drugim ugotovimo, da se partnerji pri realizaciji partnerstva vse bolj usmerjajo v takšne odnose, ki zahtevajo demokratično, enakovredno in avtentično spolno komunikacijo (v enakopravni/enakovredni partnerski zvezi je spolnost postala ključna sestavina partnerske komunikacije). Prav tako se sodobna partnerstva – kohabitacije čedalje bolj približujejo »sotočni ljubezni« in »čistim razmerjem«.

B EMPIRIČNI DEL

V empiričnem delu predstavljam (1) relevantne statistične podatke državne statistike Republike Slovenije (poroke, razveze, nezakonska rojstva, priznanja očetovstva), (2) kvantitativno in kvalitativno analizo intervjujev s pari, ki živijo v zunajzakonski skupnosti (kohabitaciji), (3) analizo tipologije parov, ki živijo v zunajzakonski skupnosti (kohabitaciji).

4 PRIKAZ RELEVANTNIH STATISTIČNIH PODATKOV

Statistični podatki in raziskave v državah Evrope in Severne Amerike (med njimi Slovenije), ki se nanašajo na pogostost sklepanja porok, število razvez in rojstev v zunajzakonskih skupnostih, govorijo o decentralizaciji zakonske zveze in pluralizaciji partnerskih skupnosti – kohabitacij.

Statistični podatki bodo začetni vir izkustvene evidence. Iz uradnih podatkov državne statistike se lahko izvede pomembne ugotovitve in osnovne zakonitosti. Čeprav statistični viri (popisi prebivalstva in demografska statistika) ne beležijo podatkov o razširjenosti različnih zunajzakonskih partnerskih skupnosti (kohabitacij), se bodo uporabili vsi dostopni podatki o zakonskem in zunajzakonskem vedenju, da bi posredno dobili globalni vpogled v trende obnašanja glede zakonske zveze in partnerstva prebivalcev v slovenskem prostoru.

4.1 PRIKAZ PODATKOV DRŽAVNE STATISTIKE RS

4.1.1 Poroke

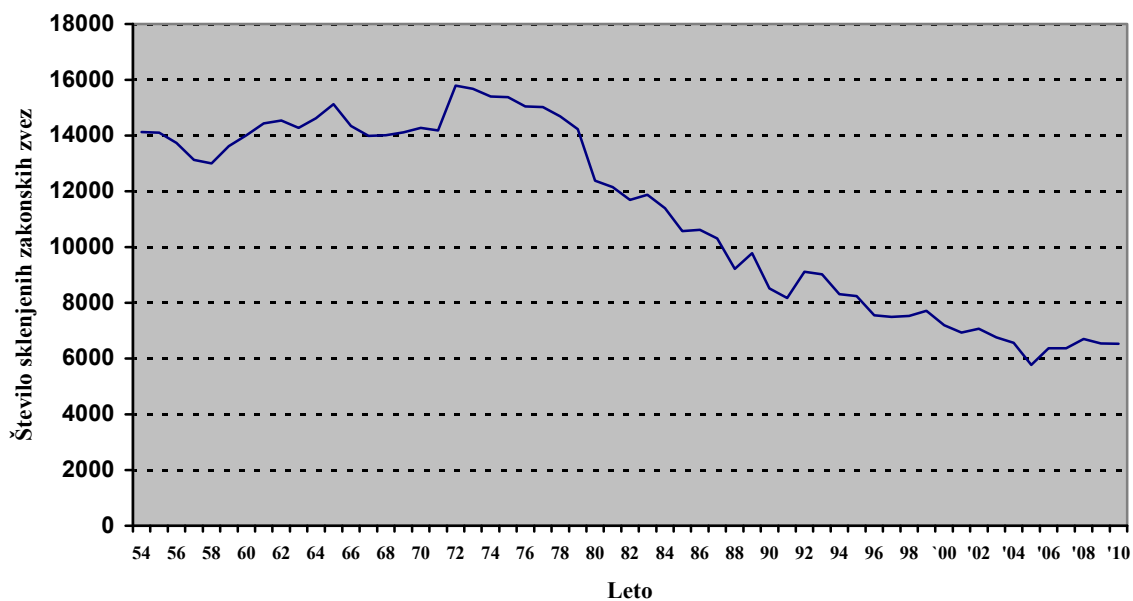
Tabela 4.1: Število sklenjenih zakonskih zvez v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

Leto	Število	Leto	Število	Leto	Število	Leto	Število
1954	14126	1969	14113	1984	11386	1999	7716
1955	14105	1970	14281	1985	10579	2000	7201
1956	13740	1971	14186	1986	10621	2001	6935
1957	13124	1972	15792	1987	10307	2002	7064
1958	12998	1973	15681	1988	9217	2003	6756
1959	13618	1974	15408	1989	9776	2004	6558
1960	14013	1975	15379	1990	8517	2005	5769
1961	14442	1976	15048	1991	8173	2006	6368
1962	14535	1977	15026	1992	9119	2007	6373

1963	14277	1978	14695	1993	9022	2008	6703
1964	14622	1979	14230	1994	8314	2009	6542
1965	15121	1980	12377	1995	8245	2010	6528
1966	14348	1981	12153	1996	7555		
1967	13984	1982	11689	1997	7500		
1968	14010	1983	11878	1998	7528		

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva.

Graf 4.1: Število sklenjenih zakonskih zvez v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

Tabela 4.2: Število sklenjenih zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

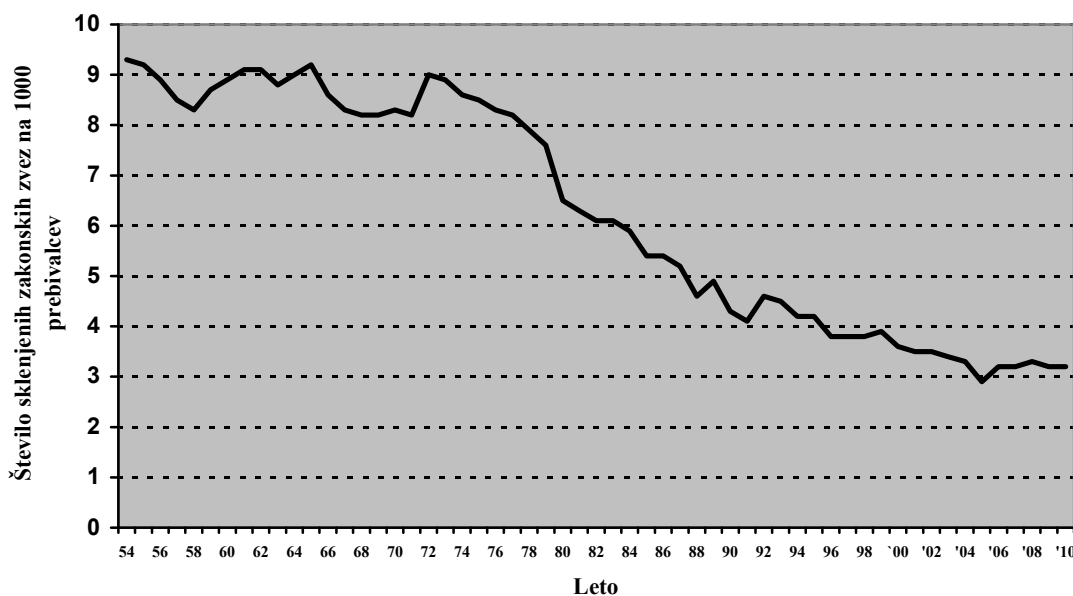
Leto	Število	Leto	Število	Leto	Število	Leto	Število
1954	9,3	1969	8,2	1984	5,9	1999	3,9
1955	9,2	1970	8,3	1985	5,4	2000	3,6
1956	8,9	1971	8,2	1986	5,4	2001	3,5
1957	8,5	1972	9,0	1987	5,2	2002	3,5
1958	8,3	1973	8,9	1988	4,6	2003	3,4
1959	8,7	1974	8,6	1989	4,9	2004	3,3
1960	8,9	1975	8,5	1990	4,3	2005	2,9
1961	9,1	1976	8,3	1991	4,1	2006	3,2
1962	9,1	1977	8,2	1992	4,6	2007	3,2
1963	8,8	1978	7,9	1993	4,5	2008	3,3
1964	9,0	1979	7,6	1994	4,2	2009	3,2
1965	9,2	1980	6,5	1995	4,2	2010	3,2
1966	8,6	1981	6,3	1996	3,8		

1967	8,3	1982	6,1	1997	3,8		
1968	8,2	1983	6,1	1998	3,8		

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva.

Graf 4.2: Število sklenjenih zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

Do leta 1977 je bilo število sklenjenih zakonskih zvez v rahlem porastu. V letu 1976 je bil sprejet zakon, v katerem sta bili zakonska zveza in zunajzakonska skupnost pravno izenačeni. To je najbrž tudi bistveni vzrok, da po letu 1977 število sklenjenih zakonskih zvez nezadržno upada.

4.1.2 Razveze

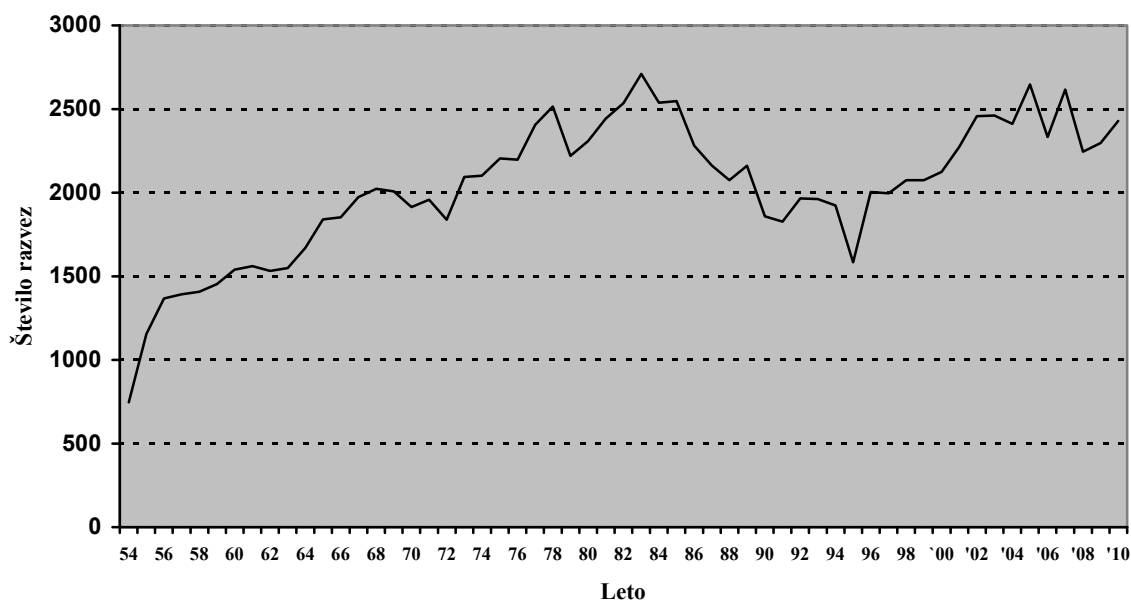
Za Slovenijo so na voljo podatki o razvezah od leta 1954. Od takrat pa do začetka 80-tih let je število razvez naraščalo. Takrat pa se je trend obrnil in število razvez upada. Seveda pa je ta upad v veliki meri odvisen tudi od povečanja števila zunajzakonskih skupnosti na račun števila sklenjenih zakonskih zvez. Med leti 1991 - 2000 pa se trend obrne v smer naraščanja števila razvez zakonskih zvez v Sloveniji. Pozneje lahko ugotavljamo trend zmanjševanja njihovega števila.

Tabela 4.3: Število razvez zakonskih zvez v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

Leto	Število	Leto	Število	Leto	Število	Leto	Število
1954	747	1969	2008	1984	2538	1999	2074
1955	1155	1970	1913	1985	2547	2000	2125
1956	1367	1971	1957	1986	2281	2001	2274
1957	1393	1972	1840	1987	2163	2002	2457
1958	1408	1973	2093	1988	2075	2003	2461
1959	1454	1974	2102	1989	2161	2004	2411
1960	1540	1975	2205	1990	1858	2005	2647
1961	1562	1976	2198	1991	1828	2006	2334
1962	1532	1977	2406	1992	1966	2007	2617
1963	1550	1978	2515	1993	1962	2008	2246
1964	1671	1979	2220	1994	1923	2009	2297
1965	1841	1980	2309	1995	1585	2010	2430
1966	1853	1981	2443	1996	2004		
1967	1973	1982	2537	1997	1996		
1968	2023	1983	2710	1998	2074		

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva.

Graf 4.3: Število razvez zakonskih zvez v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

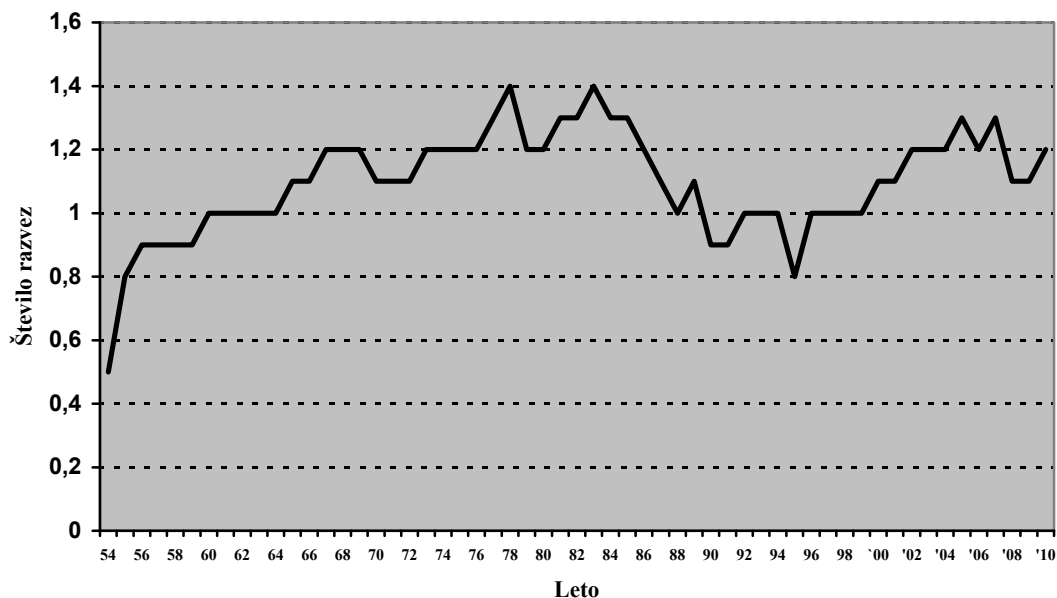
Tabela 4.4: Število razvez zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

Leto	Število	Leto	Število	Leto	Število	Leto	Število
1954	0,5	1969	1,2	1984	1,3	1999	1,0
1955	0,8	1970	1,1	1985	1,3	2000	1,1

1956	0,9	1971	1,1	1986	1,2	2001	1,1
1957	0,9	1972	1,1	1987	1,1	2002	1,2
1958	0,9	1973	1,2	1988	1,0	2003	1,2
1959	0,9	1974	1,2	1989	1,1	2004	1,2
1960	1,0	1975	1,2	1990	0,9	2005	1,3
1961	1,0	1976	1,2	1991	0,9	2006	1,2
1962	1,0	1977	1,3	1992	1,0	2007	1,3
1963	1,0	1978	1,4	1993	1,0	2008	1,1
1964	1,0	1979	1,2	1994	1,0	2009	1,1
1965	1,1	1980	1,2	1995	0,8	2010	1,2
1966	1,1	1981	1,3	1996	1,0		
1967	1,2	1982	1,3	1997	1,0		
1968	1,2	1983	1,4	1998	1,0		

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva.

Graf 4.4: Število razvez zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

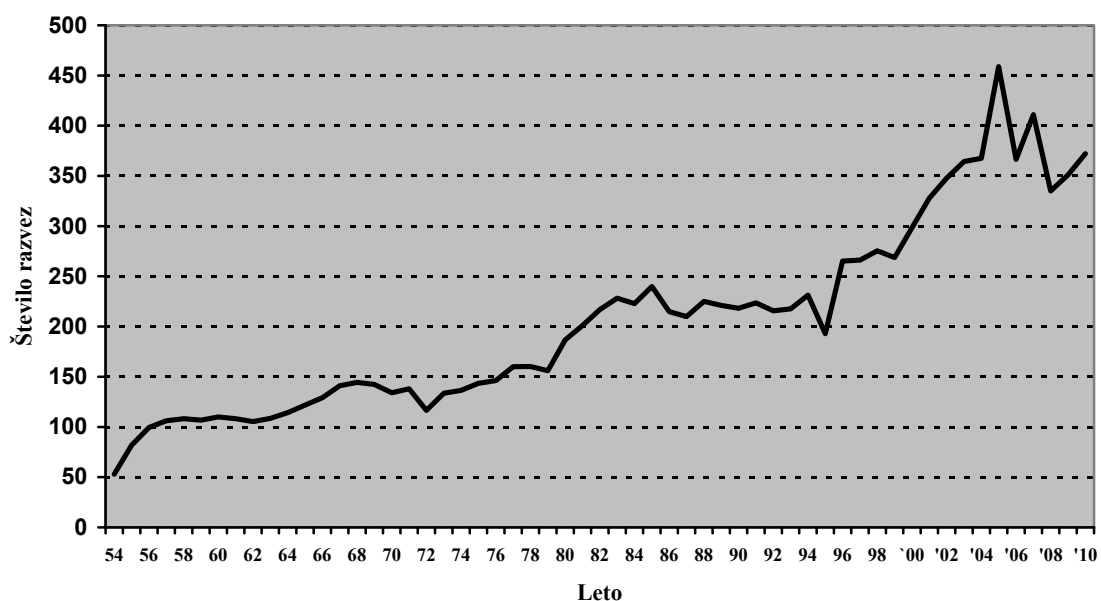
Število razvez zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v Sloveniji se v opazovanem obdobju obnaša zelo podobno kot število razvez zakonskih zvez v absolutni številki. Posebej to velja za obdobje zadnjih 20 let, ko se število prebivalcev ni bistveno spremenilo.

Tabela 4.5: Število razvez na 1000 sklenjenih zakonskih zvez v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

Leto	Razveze na 1000 porok	Leto	Razveze na 1000 porok	Leto	Razveze na 1000 porok	Leto	Razveze na 1000 porok
1954	52,9	1969	142,3	1984	222,9	1999	268,8
1955	81,9	1970	134,0	1985	239,8	2000	295,1
1956	99,5	1971	138,0	1986	214,8	2001	327,9
1957	106,1	1972	116,5	1987	209,9	2002	347,8
1958	108,3	1973	133,5	1988	225,1	2003	364,3
1959	106,8	1974	136,5	1989	221,1	2004	367,6
1960	109,9	1975	143,4	1990	218,2	2005	458,8
1961	108,2	1976	146,1	1991	223,7	2006	366,5
1962	105,4	1977	160,1	1992	215,6	2007	411,0
1963	108,6	1978	160,2	1993	217,5	2008	335,1
1964	114,3	1979	156,0	1994	231,3	2009	351,1
1965	121,8	1980	186,6	1995	192,9	2010	372,2
1966	129,1	1981	201,0	1996	265,3		
1967	141,1	1982	217,0	1997	266,1		
1968	144,4	1983	228,2	1998	275,5		

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva.

Graf 4.5: Število razvez na 1000 sklenjenih zakonskih zvez v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

Iz tabele oziroma grafa je razvidno, da je v Sloveniji delež zakonskih zvez, ki so se razvezale, v povprečju naraščal v vsem opazovanem obdobju razen zadnjih petih let

(2006-2010). V posameznih letih so bila večja ali manjša nihanja. Največji absolutni porast razvez na 1000 sklenjenih zakonskih zvez beležimo v letu 1980, ko se je razvezal že skoraj vsak peti zakonski par. Od leta 1981 do 1994 se delež razvez skoraj ustali med petino in četrtno sklenjenih zakonskih zvez. V letih 1996 in 2000 pa ta delež ponovno zelo naraste; v teh letih se razveže precej več kot četrtna zakonskih parov – v zadnjih letih se razveže nekaj več kot tretjina zakonskih parov. V zadnjih letih pa je ta delež nekoliko upadel, vendar še vedno predstavlja dobro tretjino; zaradi nihanj ne moremo sklepati, kako se bo pojav razvijal v prihodnje. Upoštevati moramo tudi podatek, da število sklenjenih zakonskih zvez upada na račun zunajzakonskih skupnosti, o teh pa nimamo relevantnih podatkov.

Podobno ugotavlja tudi Katja Boh (1989, 279) za evropske razmere v prejšnjem stoletju, ko pravi: »Medtem ko so bile v preteklosti razveze zakonskih zvez težavne in jih praktično ni bilo, je v tem stoletju število razvez izjemno naraslo. Po relativno kratkem stabilnem obdobju takoj po drugi svetovni vojni je neizogibno nastopilo obdobje prilagajanja vsakdanjemu življenju, tako da so bile naslednje dekade zaznamovane s pospešenim porastom razvez, višek pa je njihovo število doseglo v osemdesetih letih.«

Število razvez zakonskih zvez je v zadnjih desetletjih naraščalo povsod po Evropi in tudi pri nas v Sloveniji. Menjala so se obdobja skokovitega porasta in obdobja stagnacije pojava. V zadnjih letih se je to število spet močno povečalo in se v teh letih razveže že več kot vsaka tretja sklenjena zakonska zveza. S tem v zvezi postavlja Katja Boh (ibidem, 280-281) zanimivo hipotezo: »... čeprav ne bi bilo nobenih sprememb v zakonodaji v zvezi z razvezo, bi število razvez verjetno poraslo že zaradi demokratizacije odnosov med partnerjema in naraščajoče neodvisnosti žensk.«

4.1.3 Nezakonska rojstva

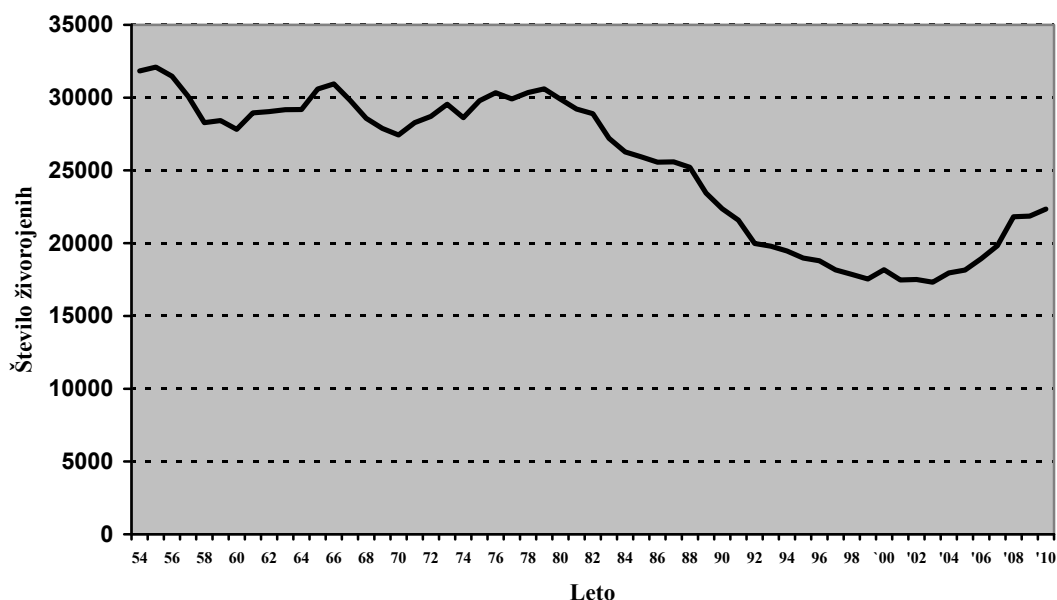
Tabela 4.6: Število živorojenih otrok v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

Leto	Živorojeni skupaj	Leto	Živorojeni skupaj	Leto	Živorojeni skupaj	Leto	Živorojeni skupaj
1954	31828	1969	27883	1984	26274	1999	17533
1955	32096	1970	27432	1985	25933	2000	18180
1956	31466	1971	28278	1986	25570	2001	17477
1957	30086	1972	28713	1987	25592	2002	17501

1958	28284	1973	29548	1988	25209	2003	17321
1959	28429	1974	28625	1989	23447	2004	17961
1960	27825	1975	29786	1990	22368	2005	18157
1961	28955	1976	30339	1991	21583	2006	18932
1962	29035	1977	29904	1992	19982	2007	19823
1963	29174	1978	30354	1993	19793	2008	21817
1964	29184	1979	30604	1994	19463	2009	21856
1965	30587	1980	29902	1995	18980	2010	22343
1966	30941	1981	29220	1996	18788		
1967	29824	1982	28894	1997	18165		
1968	28580	1983	27200	1998	17856		

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva.

Graf 4.6: Število živorojenih otrok v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

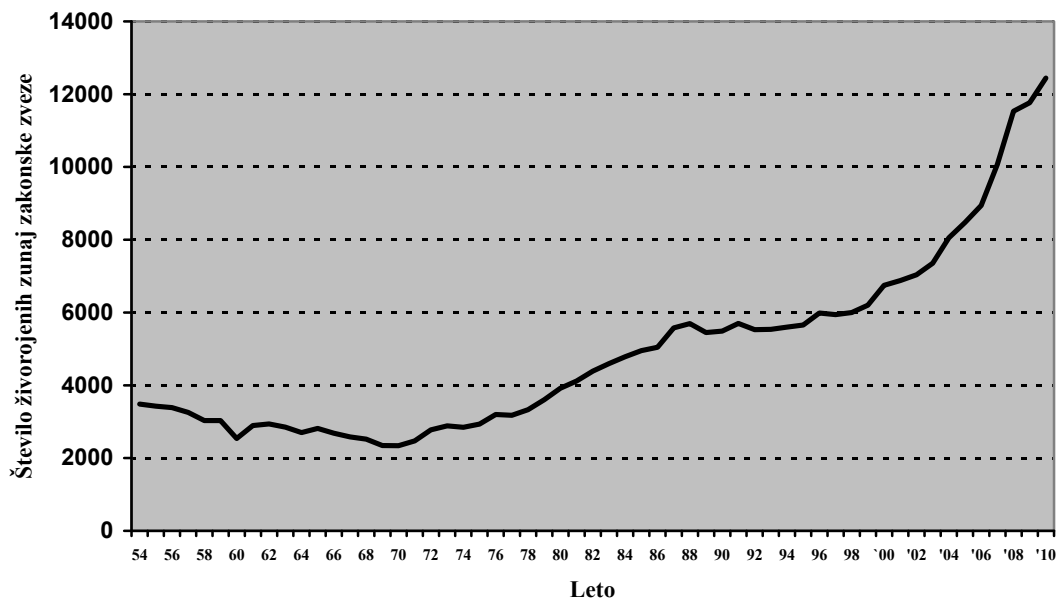
Tabela 4.7: Število živorojenih otrok zunaj zakonske zveze v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

Leto	Živorajeni zunaj zakonske zveze - število	Leto	Živorajeni zunaj zakonske zveze - število	Leto	Živorajeni zunaj zakonske zveze - število	Leto	Živorajeni zunaj zakonske zveze - število
1954	3485	1969	2346	1984	4785	1999	6203
1955	3428	1970	2340	1985	4954	2000	6746
1956	3385	1971	2470	1986	5043	2001	6881
1957	3255	1972	2777	1987	5578	2002	7037
1958	3032	1973	2887	1988	5698	2003	7354

1959	3031	1974	2844	1989	5451	2004	8053
1960	2538	1975	2935	1990	5488	2005	8475
1961	2896	1976	3198	1991	5702	2006	8943
1962	2937	1977	3177	1992	5529	2007	10071
1963	2851	1978	3328	1993	5536	2008	11531
1964	2699	1979	3602	1994	5600	2009	11767
1965	2815	1980	3919	1995	5657	2010	12441
1966	2685	1981	4117	1996	5984		
1967	2582	1982	4389	1997	5942		
1968	2520	1983	4598	1998	6001		

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva.

Graf 4.7: Število živorojenih otrok zunaj zakonske zveze v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

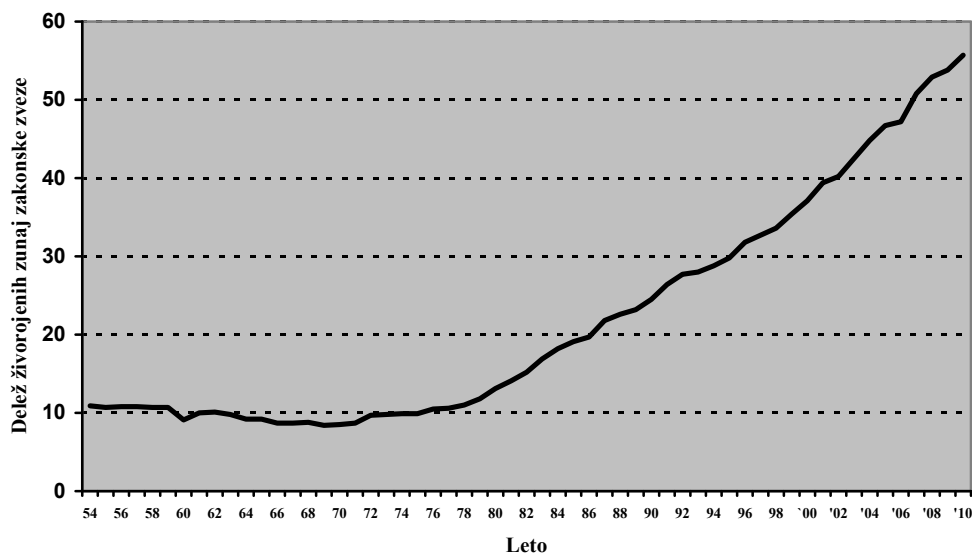
Tabela 4.8: Delež živorojenih otrok zunaj zakonske zveze v Sloveniji v letih od 1954 do 2010 - (%)

Leto	Živorajeni zunaj zakonske zveze – (%)	Leto	Živorajeni zunaj zakonske zveze – (%)	Leto	Živorajeni zunaj zakonske zveze – (%)	Leto	Živorajeni zunaj zakonske zveze – (%)
1954	10,9	1969	8,4	1984	18,2	1999	35,4
1955	10,7	1970	8,5	1985	19,1	2000	37,1
1956	10,8	1971	8,7	1986	19,7	2001	39,4
1957	10,8	1972	9,7	1987	21,8	2002	40,2
1958	10,7	1973	9,8	1988	22,6	2003	42,5
1959	10,7	1974	9,9	1989	23,2	2004	44,8

1960	9,1	1975	9,9	1990	24,5	2005	46,7
1961	10,0	1976	10,5	1991	26,4	2006	47,2
1962	10,1	1977	10,6	1992	27,7	2007	50,8
1963	9,8	1978	11,0	1993	28,0	2008	52,9
1964	9,2	1979	11,8	1994	28,8	2009	53,8
1965	9,2	1980	13,1	1995	29,8	2010	55,7
1966	8,7	1981	14,1	1996	31,8		
1967	8,7	1982	15,2	1997	32,7		
1968	8,8	1983	16,9	1998	33,6		

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva.

Graf 4.8: Delež živorojenih otrok zunaj zakonske zveze v Sloveniji v letih od 1954 do 2010 - (%)

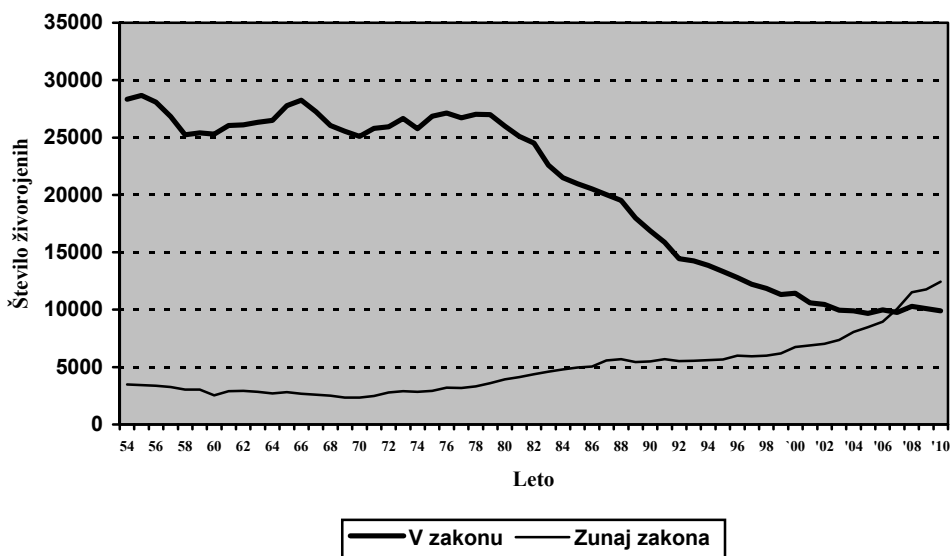

Spremembe v zvezi z oblikovanjem in življenjem družine v zadnjih desetletjih s porastom zunajzakonskih skupnosti, enostarševskih družin, kasnejšim odločanjem za starševstvo, rojevanjem otrok zunaj zakonske zveze, naraščanje žensk brez živorojenih otrok, vedno večjo pogostostjo razvez posledično vodijo do zelo nizke rodnosti.

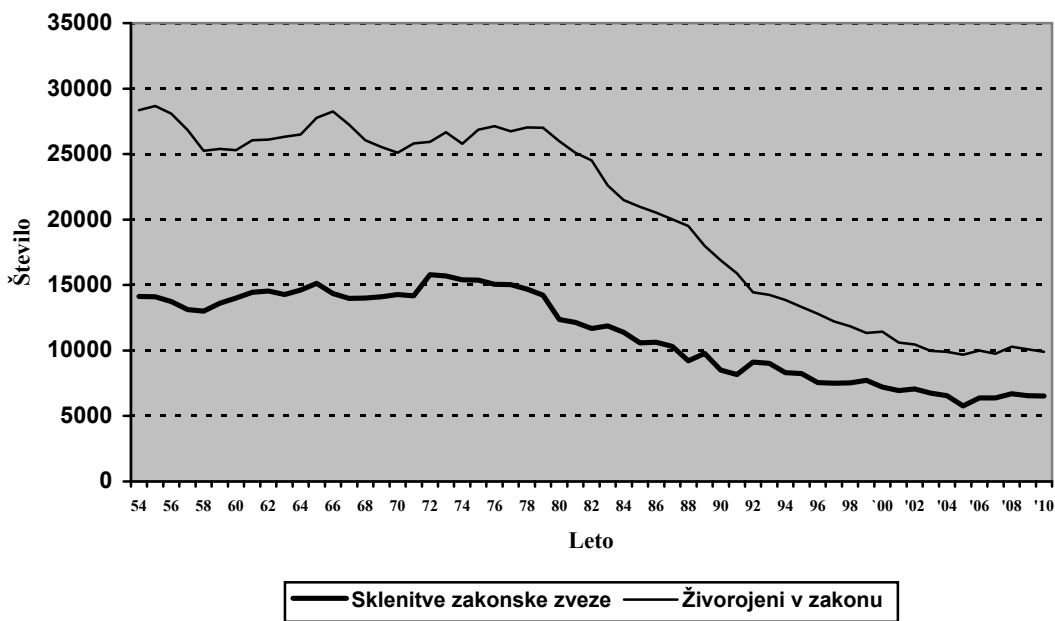
Vedno višja izobrazba žensk (dalj časa študirajo zaradi doseganja višje ravni izobrazbe) pomeni kasnejšo odločitev za materinstvo in vodi v odlaganje odločitve za materinstvo in je zato eden od pomembnih dejavnikov zniževanja rodnosti.

Graf 4.9: Živorojeni otroci v zakonski zvezi in zunaj zakonske zveze v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

Graf 4.10: Živorojeni otroci v zakonski zvezi in sklenjene zakonske zveze v Sloveniji v letih od 1954 do 2010

4.1.4 Priznanja očetovstva

Priznanje očetovstva je postopek, ko moški skladno z veljavnimi zakonskimi predpisi prizna otroka za svojega in je veljavno samo, če se s priznanjem strinja tudi otrokova mati. Priznanje očetovstva oče poda za otroka, rojenega zunaj zakonske zveze.

Takšnih otrok se v Sloveniji rodi vsako leto več. Leta 1976 sta bili z zakonom izenačeni zakonska zveza in zunajzakonska skupnost. Pred tem letom se je delež otrok, rojenih

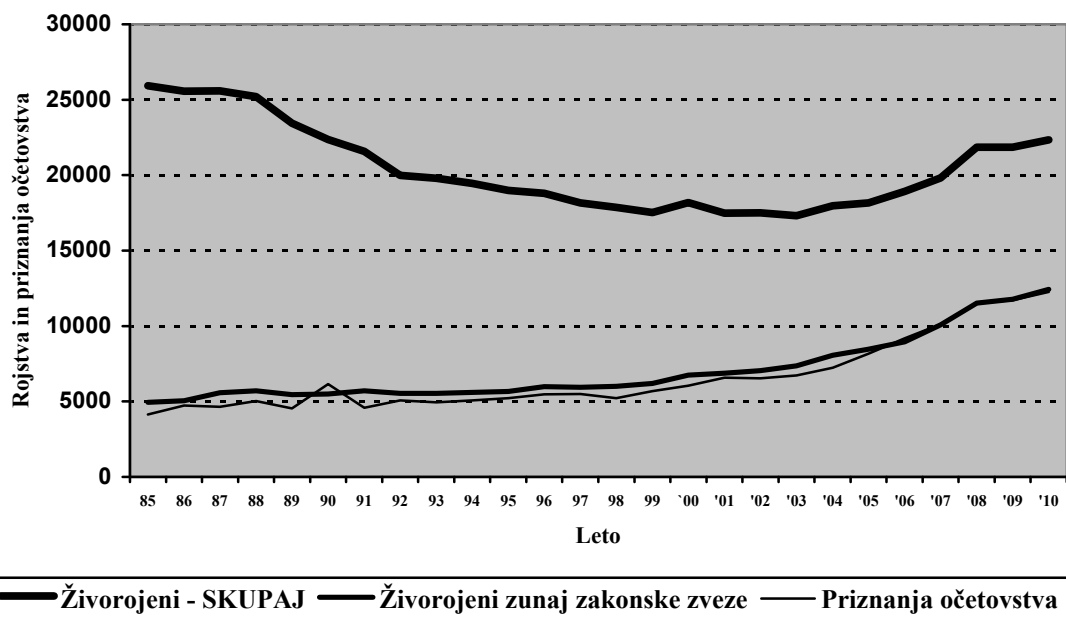
zunaj zakonske zveze, gibal okrog 10%, leta 2002 pa je presegel 40%. Število priznanj očetovstva narašča skladno s številom rojenih otrok zunaj zakonske zveze. Na osnovi podatkov popisa 2002 je mogoče posredno sklepati, da večina otrok, ki so rojeni zunaj zakonske zveze, živi s starši v zunajzakonskih skupnostih. V letu 2010 je bilo v Sloveniji 12.265 priznanj očetovstva. Za 94,16% otrok je bilo priznanje očetovstva podano do otrokovega dopolnjenega prvega meseca starosti.

Tabela 4.9: Živorojeni otroci, živorojeni zunaj zakonske zveze in priznanja očetovstva, Slovenija, 1985–2010

	Živorojeni - skupaj	Živorojeni zunaj zakonske zveze	Priznanja očetovstva
1985	25933	4954	4143
1986	25570	5043	4727
1987	25592	5578	4644
1988	25209	5698	5034
1989	23447	5451	4544
1990	22368	5488	6150
1991	21583	5702	4575
1992	19982	5529	5062
1993	19793	5536	4952
1994	19463	5600	5072
1995	18980	5657	5228
1996	18788	5984	5474
1997	18165	5942	5499
1998	17856	6001	5220
1999	17533	6203	5676
2000	18180	6746	6053
2001	17477	6881	6584
2002	17501	7037	6528
2003	17321	7354	6715
2004	17961	8053	7230
2005	18157	8475	8175
2006	18932	8943	9191
2007	19823	10071	10116
2008	21847	11531	11552
2009	21856	11767	11.709
2010	22343	12441	12.265

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva.

Graf 4.11: Živorojeni otroci, živorojeni zunaj zakonske zveze in priznanja očetovstva, Slovenija, 1985–2010

Tabela 4.10: Priznanja očetovstva po starosti otroka, Slovenija, 1985–2010

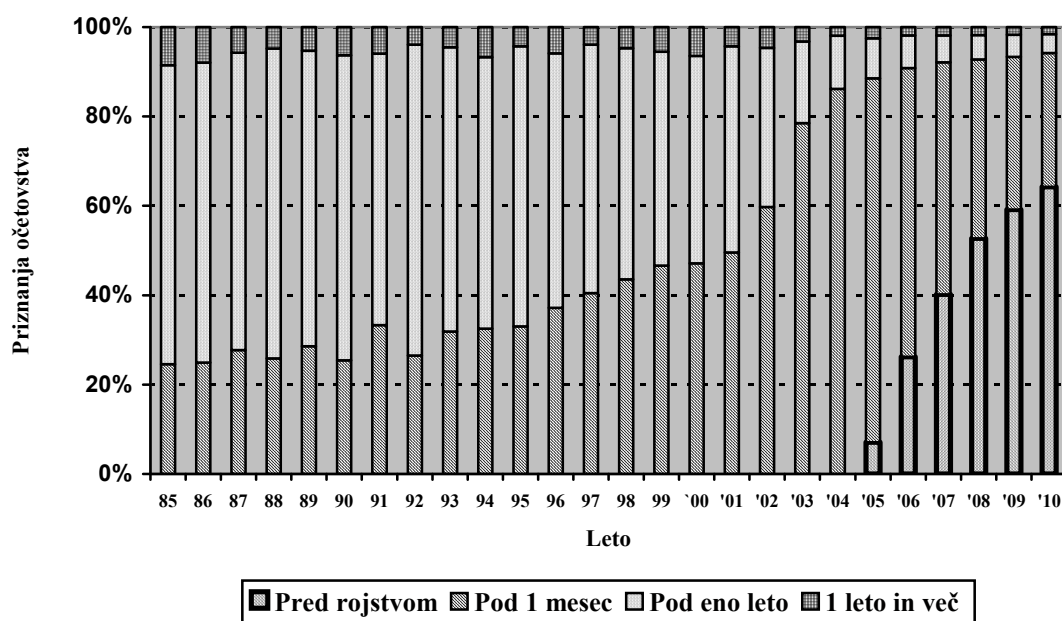
Leto	Skupaj	Starost otroka							
		pred rojstvom	pod 1 mesec	1-11 mesecev	1-4 leta	5-9	10-14	15-19	20 +
1985	4143	-	1018	2771	235	75	23	8	13
1986	4727	-	1177	3175	259	81	20	6	9
1987	4644	-	1289	3090	180	61	11	7	6
1988	5034	-	1301	3493	152	62	13	6	7
1989	4544	-	1300	3003	148	59	15	8	11
1990	6150	-	1563	4200	249	78	27	19	14
1991	4575	-	1525	2779	151	80	25	10	5
1992	5062	-	1342	3520	110	50	27	5	8
1993	4952	-	1578	3152	128	53	24	7	10
1994	5072	-	1648	3083	194	78	38	18	13
1995	5228	-	1725	3280	153	38	11	10	11
1996	5474	-	2036	3117	202	60	36	12	11
1997	5499	-	2224	3057	124	55	20	12	7
1998	5220	-	2274	2698	141	59	28	9	11
1999	5676	-	2646	2715	180	85	24	14	12
2000	6053	-	2853	2808	213	109	39	14	17
2001	6584	-	3262	3041	132	83	28	18	20
2002	6528	-	3902	2324	137	96	30	22	17
2003	6715	-	5271	1226	114	53	24	13	14
2004	7230	-	6231	861	78	41	19	-	-
2005	8175	580	6658	733	91	49	32	13	19

2006	9191	2408	5943	668	89	28	24	14	17
2007	10116	4062	5254	614	96	40	19	18	13
2008	11552	6088	4627	632	92	45	23	23	22
2009	11.709	6.928	4.003	576	77	50	33	20	22
2010	12.265	7.885	3.664	525	89	37	22	23	20

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva.

V zadnjih desetih letih je bilo za kar 95% otrok dano priznanje očetovstva, še preden so dopolnili prvo leto starosti. Vsako leto pa vedno več očetov poda priznanje očetovstva v prvem mesecu po rojstvu otroka, predvsem zaradi ureditve dokumentov (rojstnega lista, zdravstvenega zavarovanja ipd.). Tako smo v letu 2002 zabeležili, da je bilo očetovstvo za več kot polovico otrok (60%) priznано, še preden je otrok dopolnil 1 mesec starosti. Od leta 2006 dalje pa strmo narašča število priznanj očetovstva še pred rojstvom otroka in v letu 2008 krepko preseže polovico vseh priznanj očetovstva. Po eni strani to pripisujemo pravici očeta do koriščenja plačanega in neplačanega očetovskega dopusta, po drugi strani pa to kaže na vse bolj pogosto obliko partnerske skupnosti – kohabitacije.

Graf 4.12: Priznanja očetovstva po starosti otroka, Slovenija, 1985–2010

Vira: Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva.

V nadaljevanju bo podan prikaz tega področja v evropskih državah – med njimi tudi Slovenije – kar nam bo dalo jasnejšo sliko o stanju v slovenskem prostoru.

4.2 PRIKAZ PODATKOV EVROPSKIH DRŽAV

4.2.1 Prikaz živorojenih otrok na 1000 prebivalcev, deleža živorojenih otrok zunaj zakonske zveze, sklenitev zakonskih zvez na 1000 prebivalcev in razvez zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v evropskih državah

Tabela 4.11: Prikaz podatkov za evropske države, 2006 in 2007

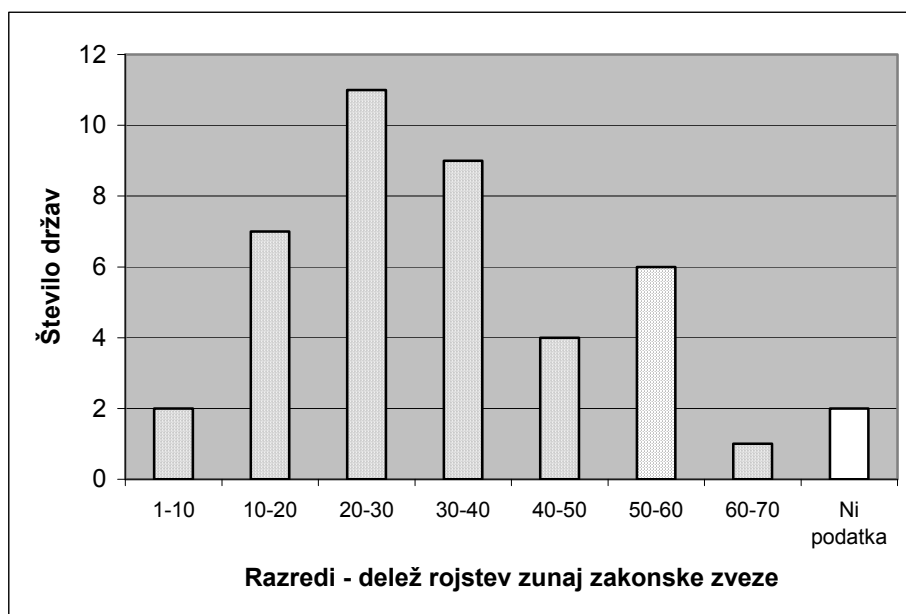
Država	Živorajeni na 1000 prebivalcev	Živorajeni zunaj zakonske zveze (%)	Sklenitve zakonskih zvez na 1000 prebivalcev	Razveze zakonskih zvez na 1000 prebivalcev
Države EU-27				
Avstrija	9,2	38,2	4,3	2,4
Belgija	11,4	39,0	4,3	2,9
Bolgarija	9,8	50,2	3,9	2,1
Ciper	10,8	5,6	7,5	2,1
Češka republika	11,1	34,5	5,5	3,0
Danska	11,7	46,1	6,7	2,6
Estonija	11,8	58,1	5,2	2,8
Finska	11,1	40,6	5,6	2,5
Francija	12,8	50,5	4,2	2,2
Grčija	9,8	5,0	5,2	1,2
Irska	16,2	33,2	5,1	0,8
Italija	9,5	20,7	4,2	0,8
Latvija	10,2	43,0	6,8	3,3
Litva	9,6	29,2	6,8	3,4
Luksemburg	11,4	30,7	4,1	2,3
Madžarska	9,7	37,5	4,1	2,5
Malta	9,5	24,9	6,1	0,0
Nemčija	8,3	30,0	4,5	2,3
Nizozemska	11,0	39,7	4,5	2,0
Poljska	10,2	19,5	6,5	1,7
Portugalska	9,7	33,6	4,4	2,4
Romunija	10,0	26,7	8,8	1,7
Slovaška	10,1	28,8	5,1	2,3
Slovenija*	9,8	50,8	3,2	1,3
Španija	10,9	28,4	4,6	1,7
Švedska	11,7	54,7	5,2	2,3
Združeno kraljestvo	12,6	43,7	5,2	2,6
Druge evropske države				
Albanija	10,5	...	7,1	1,3
Belorusija	10,7	21,2	9,3	3,7
BiH	8,6	11,6	5,6	0,4

Črna gora	12,5	15,6	6,8	0,7
Hrvaška	9,5	11,0	5,0	1,1
Islandija	14,5	65,6	5,5	1,6
Lihtenštajn	10,0	17,1	5,1	2,8
Makedonija	11,1	12,6	7,6	0,7
Moldavija	10,6	22,7	8,2	3,9
Norveška	12,4	54,5	5,0	2,2
Rusija	11,3	28,0	8,9	4,8
Srbija	9,2	22,5	5,6	1,1
Švica	9,9	16,2	5,3	2,6
Turčija	19,4	...	8,9	1,3
Ukrajina	10,2	21,4	9,0	3,8

Vir: Eurostat - Eurostat Reference Database.

* Vir: Source: Statistični urad Republike Slovenije.

Graf 4.13: Države po razredih deleža rojstev zunaj zakonske zveze

Države po razredih deleža rojstev zunaj zakonske zveze:

1-10 – Grčija, Ciper

10-20 – Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Makedonija (nekdanja jugoslovanska republika), Črna gora, Švica, Lihtenštajn, Poljska

20-30 – Italija, Belorusija, Ukrajina, Srbija, Moldavija, Malta, Romunija, Ruska federacija, Španija, Slovaška, Litva

30-40 – Nemčija, Luksemburg, Irska, Portugalska, Češka republika, Madžarska, Avstrija, Belgija, Nizozemska

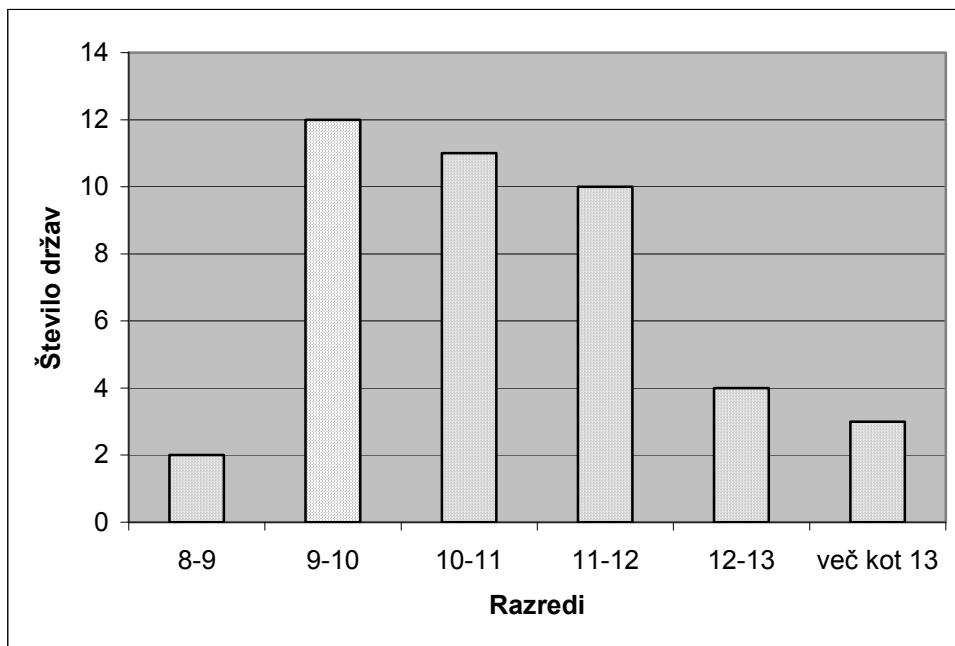
40-50 – Finska, Latvija, Združeno kraljestvo, Danska

50-60 – Bolgarija, Francija, **Slovenija**, Norveška, Švedska, Estonija

60-70 – Islandija

Ni podatka - Albanija, Turčija

Graf 4.14: Države po razredih živorojenih otrok na 1000 prebivalcev

Države po razredih živorojenih otrok na 1000 prebivalcev:

8-9 – Nemčija, Bosna in Hercegovina

9-10 – Avstrija, Srbija, Hrvaška, Malta, Italija, Litva, Portugalska, Madžarska, **Slovenija**, Grčija, Bolgarija, Švica

10-11 – Lihtenštajn, Romunija, Slovaška, Ukrajina, Poljska, Latvija, Albanija, Moldavija, Belorusija, Ciper, Španija

11-12 – Nizozemska, Češka republika, Makedonija (nekdanja jugoslovanska republika), Finska, Ruska federacija, Belgija, Luksemburg, Danska, Švedska, Estonija

12-13 – Norveška, Črna gora, Združeno kraljestvo, Francija

več kot 13 – Islandija, Irska, Turčija

4.2.2 Statistični podatki o razvezah zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v nekaterih državah Evropske skupnosti

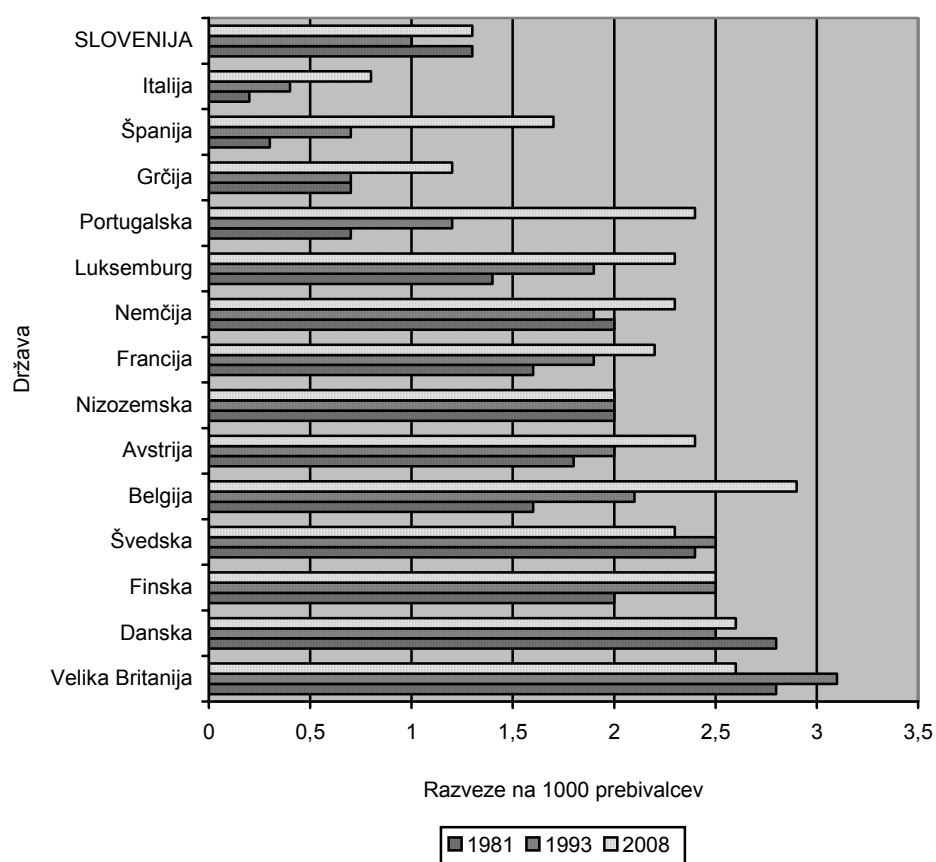
Tabela 4.12: Razveze zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v nekaterih državah Evropske skupnosti v letih 1981, 1993 in 2008

	1981	1993	2008
Velika Britanija	2,8	3,1	2,6
Danska	2,8	2,5	2,6
Finska	2,0	2,5	2,5
Švedska	2,4	2,5	2,3
Belgija	1,6	2,1	2,9
Avstrija	1,8	2,0	2,4
Nizozemska	2,0	2,0	2,0
Francija	1,6	1,9	2,2
Nemčija	2,0	1,9	2,3
Luksemburg	1,4	1,9	2,3
Portugalska	0,7	1,2	2,4
Grčija	0,7	0,7	1,2
Španija	0,3	0,7	1,7
Italija	0,2	0,4	0,8
Slovenija	1,3	1,0	1,3

- Viri: - Eurostat. *Social trends* (1996, 57).
 - Statistični urad Republike Slovenije. Rezultati raziskovanj št. 664, *Prebivalstvo Republike Slovenije* (1994, 158).
 - Eurostat. Reference Database.

Graf 4.15: Razveze zakonskih zvez na 1000 prebivalcev v nekaterih državah Evropske skupnosti v letih 1981, 1993 in 2008

Zanimiva je primerjava števila razvez zakonskih zvez na 1000 prebivalcev med nekaterimi državami Evropske skupnosti v letih 1981, 1993 in 2008. Podatki so prikazani v tabeli 4.12 in grafu 4.15. Število razvez zakonskih zvez je močno naraščalo v obdobju, ko je prišlo do omogočanja in kasneje do olajšanja postopka razveze (ni več potrebno dokazovanje krivde enega od zakoncev), v zadnjem desetletju pa se stabilizira. Prvi zakon o razvezi »brez krivde« je nastal v nekaterih razvitih državah sredi 60-tih let (v Sloveniji ZZZDR, 1976). Podatki o številu razvez zakonskih zvez za nekatere države Evropske skupnosti za leta 1981, 1993 in 2008 govorijo, da je število razvez na 1000 prebivalcev skoraj v vseh državah poraslo, razen na Nizozemskem, kjer je ostalo enako in v Veliki Britaniji, Danski, Finski, Švedski in Sloveniji pa vrednosti bolj ali manj nihajo.

Iz prikazanega vidimo, da je Slovenija med državami z najmanjšim številom živorojenih otrok na 1000 prebivalcev, po deležu rojstev zunaj zakonske zveze pa je med državami z

največjim deležem, kar kaže, da je število kohabitacij čedalje večje in zaradi tega je ta pojav potrebno raziskati in mu dati ustrezno mesto v družbenem prostoru in zakonodaji.

5 ANALIZA IN PRIKAZ POPULACIJE PAROV, KI ŽIVIJO V KOHABITACIJI

5.1 METODOLOŠKA IZHODIŠČA

5.1.1 Predmet raziskovanja

Predmet proučevanja v pričujočem raziskovanju, ki se nanaša na slovenski prostor, so zunajzakonske skupnosti – kohabitacije.

Zunajzakonske skupnosti (kohabitacije) so bile v Sloveniji prvič evidentirane leta 1981. Ker ne obstaja njihova registracija, je zloraba tega instituta v praksi zelo pogosta (čeprav številni pari dejansko živijo v zunajzakonski skupnosti (kohabitaciji), tega formalno ne uveljavljajo, po drugi strani pa uveljavljajo socialne prejemke za enostarševsko družino, ipd.), poleg tega pa je raziskovanje kohabitacij praktično onemogočeno. Z uvedbo očetovskega dopusta pa je možno detektirati tiste kohabitacije, pri katerih očetje podajajo vloge za priznanje očetovstva pred rojstvom otroka, kar jim omogoča koriščenje očetovskega dopusta takoj po rojstvu otroka. Tu gre za kohabitacije, ki so dokaj trajne in zato dejansko predstavljajo alternativo zakonski zvezi. Prav te kohabitacije so predmet raziskovanja pričujoče disertacije.

Menim, da je treba izpostaviti, da gre za enega redkih socioloških raziskovanj partnerskih skupnosti kot oblike preobrazbe partnerstva v novejšem času v Sloveniji. Pri tem je namreč potrebno raziskati možnosti in načine spremembe patriarhalne zakonske zveze v »čisto partnersko razmerje«. To ne pomeni nujno zavračanja zakonske zveze, ampak predvsem zavračanje le-te kot institucije. In kohabitacija je neinstitucionalna partnerska zveza in kot taka predstavlja alternativo zakonski zvezi.

5.1.2 Cilj raziskovanja

Cilj raziskovanja ni narediti popolnega pregleda nad stanjem obstoječih sodobnih partnerskih (družinskih) skupnosti v Sloveniji, pač pa dovolj celovito prikazati kohabitacijo kot alternativo zakonski zvezi v soočanju z izzivi in orientacijami sodobne družbe pri odgovarjanju na dileme v zvezi s krizo zakonske zveze. Osredotočil sem se namreč na to, da dejansko raziščem obstoj potencialov kohabitacije in njenega razvoja ter nakažem nadaljnje možne trende v kontekstu spreminjanja zakonske zveze.

5.1.3 Splošna teza in hipotezi

Čedalje večja deinstitucionalizacija zakonske zveze kaže na to, da zakonska zveza ni več družbeno predpisana oblika partnerskega življenja in kot posledica tega prihaja do širitve oz. večjega uveljavljanja kohabitacij in destigmatizacije življenja v le-teh. Prav tako postaja čedalje bolj aktualno raziskovanje narave intimnih odnosov (Giddens 2000, Bauman 2003, Beck in Beck-Gernsheim 2006). V zadnjih letih sem tudi pri svojem delu opazil izjemen porast rojstev v zunajzakonskih skupnostih. Tudi ta porast nam kaže na zmanjševanje privlačnosti zakonske zveze kot institucije.

V okviru zgoraj navedenega postavljam **splošno tezo in dve hipotezi**.

Splošna teza doktorske disertacije se glasi:

V slovenskem prostoru je v zadnjih treh desetletjih opazen izrazit upad števila sklenitev zakonskih zvez in prav tako izrazit porast števila kohabitacij, zato kohabitacije niso več marginalen pojav, temveč pojav, ki domnevno kaže na spremembe v vrednotenju pomena sklepanja zakonske zveze. Splošna teza disertacije je, da so kohabitacije v prvi vrsti odraz spremenjenega vrednotenja zakonske oziroma partnerske zveze. Kot pomembna življenjska izbira velikega števila ljudi izražajo težnjo, da bi se ustalile in razširile kot način vsakdanjega življenja in kot osnova za družinsko življenje.

Hipotezi, ki sta postavljeni v kontekstu z zgoraj navedeno splošno tezo v disertaciji, sta:

1) Kohabitacija je bolj odraz osebnih izbir kot odraz ovir za sklenitev zakonske zveze.

H: Kohabitacija je v večji meri odraz kohabitacije kot vrednote po sebi kot odraz ovir za sklenitev zakonske zveze (pomanjkanje finančnih virov, neustrezno stanovanje, problemi z zaposlitvijo ipd.; kohabitacije, ki temeljijo na vrednotnem zavračanju zakonske zveze, so pogostejše od kohabitacij, do katerih prihaja zaradi ovir pri sklepanju zakonske zveze). Med kohabitanti prevladujejo tisti, ki zavračajo zakonsko zvezo nad tistimi, ki jo sprejemajo, a je zaradi trenutnih ovir ne morejo skleniti.

2) Izkušnja kohabitacije utruje odločitev za kohabitacijo tudi v prihodnosti.

H: Med pari, ki so se odločili za kohabitacijo, prevladujejo pari, ki preferirajo kohabitacijo kot svojo življenjsko izbiro tudi v prihodnosti.

5.1.4 Metode raziskovanja

Glede na naravo vprašanj, predvsem pa odgovorov in tudi zaradi obsežnosti gradiva so podatki statistično obdelani s kombinacijo metod kvantitativne in kvalitativne analize, za posamezne vsebine pa sem uporabil le kvalitativen pristop, za druge pa le kvantitativen pristop; za slednje sem izračunal ter grafično in tabelarično prikazal strukture obravnavanih kohabitirajočih parov glede na vrednosti določenih parametrov. Posebno pozornost sem posvetil razlikam med spoloma v odnosu do kohabitacije in v smislu opazovanih karakteristik.

5.1.5 Populacija in viri podatkov

Z vidika idealnih pogojev izvajanja raziskave bi populacijo raziskave definirali kot vse pare, ki živijo v zunajzakonski skupnosti na področju Republike Slovenije po stanju v obdobju izvajanja raziskave. Ob tem bi morali definirati tudi minimalno trajanje obdobja skupnega življenja oziroma druge kriterije (npr. aplikacijo za socialne transferje), po katerih bi se par kvalificiral kot par, »ki živi v zunajzakonski skupnosti«. Ker pa v danih okoliščinah ni bilo mogoče ne popisati te populacije oziroma identificirati njenih enot, ne izbrati reprezentativnega vzorca, smo populacijo definirali glede na dostopnost podatkov.

Populacijo sestavljajo pari (57 parov) s področja Centra za socialno delo Ljubljana Šiška, ki živijo v kohabitacijah in so v letu 2010 urejali priznanje očetovstva pred rojstvom otroka zaradi priznanja pravice do očetovskega dopusta. Tako definirano populacijo je mogoče pojmovati tudi kot priročni vzorec splošne slovenske urbane populacije kohabitantov, kar pomeni, da podatki strogo vzeto veljajo sicer samo za obravnavano populacijo, domnevamo pa, da jih morda lahko posplošimo na druga mestna okolja v Sloveniji. Za kvalitativno analizo (v naslednjem podpoglavju), pri kateri ugotavljamo pojavljanje posameznih variabel (pojmov) in odnosov med njimi na osnovi izbora enot po kriteriju teoretične relevantnosti, pa je ta vzorec domnevno dovolj relevanten, saj pokriva širok razpon različnih značilnosti parov.

5.1.6 Vprašalnik in izvedba intervjujev

Ključne variable oziroma skupine variabel za opis kohabitacij:

- Demografske in socialno-ekonomske značilnosti
- Roditeljstvo/starševstvo
- Delo (in kariera)
- Kakovost življenja
- Življenjski cilji
- Partnerstvo
- Komunikacija
- Partnerski proces
- Pogled na družino porekla
- Refleksivna biografija partnerskih zvez

Podatke za raziskavo sem pridobil s pomočjo vprašalnika kot pomožnega sredstva pri poglobljenem polstrukturiranem intervjuju. Vprašalnik je sestavljen iz dveh glavnih delov: prvi del predstavljajo vprašanja o demografskih in socialno-ekonomskih značilnostih partnerjev v kohabitacijah, drugi del pa so vprašanja o značilnostih življenja kohabirajočih partnerjev, ki so združena v sklope: roditeljstvo/starševstvo, delo (in kariera), kakovost življenja, življenjski cilji, partnerstvo, komunikacija, partnerski proces, pogled na družino porekla, refleksivna biografija partnerskih zvez.

Intervjuje sem izvajal na domovih kohabitantov po predhodnem telefonskem dogovoru oziroma najavi obiska. Posebej sem opravil intervju z vsakim od obeh članov intervjuvanega para. Povprečno trajanje posameznega intervjuja je bilo 1h in 15min, torej povprečno dve uri in pol za par. Intervjuji so potekali v obliki pogovora v sproščenem vzdušju. Med nami je vladalo zaupanje, ker smo kvalitetne kontakte vzpostavili že pri njihovem urejanju priznanja očetovstva na CSD Ljubljana Šiška. Od šestdesetih parov, ki sem jih prosil za sodelovanje, so samo trije pari odklonili zaradi različnih razlogov.

Vprašalniku za raziskavo značilnosti življenja kohabirajočih partnerjev sem dodal lestvico za preverjanje hipoteze o tipologiji kohabitacije, kar je predstavljeno v posebnem poglavju.

5.2 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

5.2.1 Socialno-demografski podatki o populaciji kohabitantov

Glede demografskih in socialno-ekonomskih značilnosti se pari in posamezniki precej razlikujejo. Zato navajam preglednice teh značilnosti.

Tabela 5.1: Starost kohabitantov v dopolnjenih letih

Starost	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
21-25	10	8,8	3	5,3	7	12,3
26-30	42	36,7	16	28,1	26	45,6
31-35	44	38,6	30	52,6	14	24,6
36-40	16	14,0	7	12,3	9	15,8
več kot 40	2	1,7	1	1,7	1	1,7
Skupaj	114	100,0	57	100	57	100

Opraviti imamo torej s populacijo od 20 do 40 let, v kateri zavzemajo tri četrtine pari v starostnem razponu od 25 do 35 let. Moški so v povprečju nekoliko starejši, saj med njimi prevladuje kategorija od 31-35 let. Ženske so nekoliko mlajše, z modalno vrednostjo v razredu 26-30 let.

Tabela 5.2: Izobrazba kohabitantov

Izobrazba	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Osnovna šola	3	2,6	3	5,3	0	0,0
Srednja šola	55	48,2	30	52,6	25	43,9
Višja šola	5	4,4	3	5,3	2	3,5
Visoka šola	12	10,5	5	8,8	7	12,3
Univerza	37	32,5	16	28,1	21	36,8
Magisterij	1	0,9	0	0,0	1	1,8
Doktorat	1	0,9	0	0,0	1	1,8
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Izobrazbena distribucija je bimodalna: skoraj polovica anketiranih ima srednjo šolo (odstotek anketiranih z osnovno šolo je skoraj zanemarljiv), druga slaba polovica pa ima univerzitetno oziroma visokošolsko izobrazbo. Zanimiv, pravzaprav presenetljiv podatek je

dejstvo, da ima večina žensk univerzitetno oziroma visoko izobrazbo, več kot polovica moških pa srednjo šolo.

Tabela 5.3: Zaposlitveni status

Status	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Študent	1	0,9	0	0,0	1	1,8
Zaposlen	103	90,4	57	100,0	46	80,7
Brezposeln	10	8,8	0	0,0	10	17,5
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Vidimo, da je devet desetih te populacije zaposlenih, kar logično sledi iz dejstva, da je po mnenju anketiranih zaposlitev eden od pomembnih pogojev, da so se odločili za otroka. Vendar opazimo, da je med ženskami skoraj petina nezaposlenih, medtem ko v tej populaciji ni nezaposlenih moških.

Tabela 5.4: Zaposlenost

Zaposlenost	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Študent	1	0,9	0	0	1	1,8
Zaposlen za določen čas	19	16,7	11	19,3	8	14,0
Zaposlen za nedoločen čas	84	73,7	46	80,7	38	66,7
Brezposeln	10	8,8	0	0	10	17,5
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Tri četrtine anketiranih so zaposlene za nedoločen čas, med moškimi kar 4 petine, med ženskami pa dve tretjini. V splošnem imamo torej v tej populaciji opraviti z visoko ali srednje izobraženimi pari, kjer je zaposlen vsaj moški, kar kaže, da v splošnem verjetno niso materialno ogroženi.

Tabela 5.5: Občina prebivališča

Občina prebivališča	Vsi	Moški	Ženske
Cerknica	1	1	0
Hrastnik	2	1	1
Kranj	1	1	0
Ljubljana	100	49	51
Medvode	2	1	1
Mengeš	1	0	1
Novo mesto	1	1	0
Trebnje	1	1	0
Trzin	2	1	1

Vrhnika	2	1	1
Zagorje	1	0	1
Skupaj	114	57	57

Tabela 5.6: Regija prebivališča

Regija prebivališča	Vsi	Moški	Ženske
Dolenjska	2	2	0
Gorenjska	2	1	1
Ljubljana	106	52	54
Notranjska	1	1	0
Štajerska	3	1	2
Skupaj	114	57	57

Tabela 5.7: Kraj prebivališča

Kraj prebivališča	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Mesto	89	78,1	43	75,4	46	80,7
Manjše mesto	4	3,5	2	3,5	2	3,5
Primestno okolje	17	14,9	9	15,8	8	14,0
Vaško okolje	4	3,5	3	5,3	1	1,8
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Zgornje tri tabele jasno kažejo, da imamo opraviti z urbano populacijo, ki živi v glavnem mestu (tri četrtine) ali primestju.

Tabela 5.8: Intervjuvanci prebivajo:

S kom stanujejo?	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Sam	3	2,6	1	1,8	2	3,5
Pri starših	15	13,2	8	14,0	7	12,3
S partnerjem	96	84,2	48	84,2	48	84,2
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Tabela 5.9: Lastništvo stanovanja oziroma hiše

Lastništvo stanovanja (hiše)	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Stanovanje intervjuvanca	12	10,5	9	15,8	3	5,3
Najemniško stanovanje	8	7,0	4	7,0	4	7,0
Partnerjevo stanovanje	11	9,6	3	5,3	8	14,0
Podnajemniško stanovanje	10	8,8	4	7,0	6	10,5
Skupno stanovanje	36	31,6	18	31,6	18	31,6
Stanovanje staršev	25	21,9	15	26,3	10	17,6

Stanovanje staršev partnerja	12	10,5	4	7,0	8	14,0
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Velika večina anketiranih živi skupaj s partnerjem v skupnem stanovanju, ne ločeno in ne pri starših.

Tabela 5.10: Stanovanjski prostor

Stanovanjski prostor	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Garsonjera	4	3,5	2	3,5	2	3,5
Enosobno stanovanje	15	13,2	7	12,3	8	14,0
Dvosobno stanovanje	49	43	25	43,9	24	42,1
Trisobno stanovanje	35	30,7	17	29,8	18	31,6
Hiša	11	9,6	6	10,5	5	8,8
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Stanovanjski standard te populacije je, sodeč po velikosti stanovanja (število prostorov), dober. Dobre štiri petine živijo v vsaj dvosobnem stanovanju.

Tabela 5.11: Prihodki

Prihodki – kdo?	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Oba partnerja lastne prihodke	96	84,2	49	86,0	47	82,5
Intervjuvanec lastne prihodke	8	7,0	8	14,0	0	0,0
Partner lastne prihodke	9	7,9	0	0,0	9	15,8
Družinska pokojnina	1	0,9	0	0,0	1	1,8
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Samo en par živi od socialnega transfera oziroma pokojnine. Vsi ostali imajo prihodke, več kot devet desetih je parov, kjer imata oba partnerja lastne prihodke. Med ženskami je približno šestina odvisna od partnerjevih prihodkov; moški imajo vsi svoje prihodke. Prihodki, kot kaže naslednja tabela, 84 odstotkom zadoščajo, ostalim ne. Kaj natančno pomeni, da jim ne zadoščajo, ne vemo; vemo pa, da mnogim denarja ni nikoli dovolj.

Tabela 5.12: Ustreznost prihodkov za (normalno/običajno) preživetje

Prihodki – zadoščajo?	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Zadoščajo	96	84,2	49	86,0	47	82,5
Ne zadoščajo	18	15,8	8	14,0	10	17,5
Skupaj	114	100	57	100,0	57	100

Tabela 5.13: (Ne)lastnina hiše oz. stanovanja

	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Hiša oz. stanovanje						
Osebna	12	10,5	9	15,8	3	5,3
Najemniška	8	7,0	4	7,0	4	7,0
Partnerjeva	11	9,6	3	5,3	8	14
Podnajemniška	10	8,8	4	7,0	6	10,5
Skupna	36	31,6	18	31,6	18	31,6
Lastnina staršev	27	23,7	15	26,3	12	21,1
Lastnina staršev partnerja	10	8,8	4	7,0	6	10,5
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Tabela 5.14: Lastništvo pohištva

	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Lastnina pohištva						
Osebna	6	5,3	2	3,5	4	7,0
Partnerjeva	3	2,6	3	5,3	0	0
Podnajemniška	2	1,8	1	1,8	1	1,8
Skupna	88	77,2	44	77,2	44	77,2
Lastnina staršev	14	12,2	7	12,2	7	12,2
Lastnina staršev partnerja	1	0,9	0	0	1	1,8
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Tabela 5.15: Lastništvo avta

	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Lastnina avta						
Lasten	42	36,8	26	45,6	16	28,1
Partnerjeva lastnina	14	12,3	3	5,3	11	19,3
Skupna lastnina	55	48,3	27	47,4	28	49,2
Lastnina staršev	2	1,7	1	1,7	1	1,7
Lastnina staršev partnerja	1	0,9	0	0	1	1,7
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Tabela 5.16: Lastnina naprav (razni stroji, klimatske naprave, ipd.)

	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Lastnina naprav						
Lastna	18	15,8	7	12,3	11	19,3
Partnerjeva lastnina	4	3,5	4	7,0	0	0
Skupna lastnina	88	77,2	44	77,2	44	77,2
Lastnina staršev	3	2,6	2	3,5	1	1,8
Lastnina staršev partnerja	1	0,9	0	0	1	1,8
Skupaj	114	100	57	100,0	57	100,1

Tabela 5.17: Lastnina gospodinjskih aparatov

	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Lastnina aparatov						
Lastna	9	7,9	3	5,3	6	10,5
Partnerjeva lastnina	4	3,5	4	7,0	0	0
Skupna lastnina	90	78,9	45	78,9	45	78,9
Lastnina staršev	10	8,8	5	8,8	5	8,8
Lastnina staršev partnerja	1	0,9	0	0	1	1,8
Skupaj	114	100	57	100	57	100

Da gre za materialno kar dobro preskrbljeno populacijo, je razvidno iz gornje tabele. Poleg lastništva stanovanja ali hiše imajo avto, pohištvo in razne naprave in aparate. Poudarek vprašanja je bil sicer na lastništvu. Pokaže se, da je pri večini lastnina skupna.

Družbeni status zveze kohabitantov:

Vsi anketiranci (brez izjeme) izjavljajo, da jih okolje sprejema in da so reakcije okolja popolnoma normalne. Tudi sorodniki, vključno s starši in starimi starši, jih sprejemajo in podpirajo. Del sorodnikov, predvsem starši in tudi stari starši, pa njihovo skupno življenje sicer tolerirajo, vendar pričakujejo od njih čimprejšnjo poroko. Tako je izjavilo 13 moških (22,8%) in 14 žensk (24,7%), iz česar vidimo, da ni bistvene razlike med spoloma in da je kohabitacija družbeno (neformalno okolje) sprejeta, nediskriminirana, čeprav več kot petinski delež bližnjega sorodstva pričakuje sklenitev zakonske zveze.

Naj povzamemo. Socialno-demografski kazalci kažejo, da imamo pri naši stotnji parov, ki živijo v zunajzakonskih skupnostih in imajo otroke, opraviti z mlado mestno populacijo sredi najaktivnejših in najbolj plodovitih let, s srednjo ali visoko izobrazbo, materialno dobro situirano, ki se preživlja z zaposlitvijo; ki živi neodvisno od staršev in ki v svojem okolju ni diskriminirana. Moški so nekoliko starejši od žensk, z nekoliko nižjo izobrazbeno stopnjo, v večjem deležu zaposleni in z lastnimi prihodki kot ženske; razlike pa niso velike.

5.2.2 Roditeljstvo/starševstvo

5.2.2.1 Predpogoji za odločitev za rojstvo otroka

Tabela 5.18: Predpogoji za rojstvo otroka

	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Stanovanje	70	61,4	35	61,4	35	61,4
Zaposlitev	78	68,4	42	73,7	36	63,2
Prihodki	101	88,6	51	89,5	50	87,7
Stabilna zveza	109	95,6	55	96,5	54	94,7
Planirana poroka	6	5,3	1	1,8	5	8,8
Ni razmišljal	1	0,9	1	1,8	0	0

Razvidno je, da je pri odločitvi za otroka najpomembnejši pogoj stabilnost zveze, potem pa prihodki. Da sta zaposlitev in stanovanje dobila nekaj manj glasov, je razumljivo: velika večina ima ta dva pogoja izpolnjena. Ženskam se zdi v nekoliko manjšem številu zaposlitev pomembna, saj računajo na partnerjevo zaposlitev; morda so pripravljene ostati gospodinje.

5.2.2.2 Želje glede spola otroka

Tabela 5.19: Zaželeni spol otroka

Katerega spola je/bo otrok	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Hčerka	4	3,5	2	3,5	2	3,5
Sin	8	7,0	5	8,8	3	5,3
Oba spola	1	0,9	0	0	1	1,7
Vseeno	101	88,6	50	87,7	51	89,5
Skupaj	114	100	57	100	57	100

Iz tabele je razvidno, da je večini parov vseeno, kakšnega spola naj bo otrok. So pa ob osnovnem odgovoru dodali še različna mnenja. En par si je želel dva sina in eno hčerko, kar se jima je tudi uresničilo; drugi par ima sina, pa si zdaj želi hčerko, par, ki ima hčerko, si pa želi še sina; kar precej je takih, ki si za prvega otroka želijo sina; zanimivo pa je tudi

mnenje, da si želi sina zato, ker ga je lažje vzgajati kot deklico. Kaj s tem mislijo, ni jasno; morda lažje zato, ker se domnevno lažje uporabi trše prijeme.

5.2.2.3 Mnenja o idealnem in realnem številu otrok

Tabela 5.20: Idealno število otrok

Idealno število otrok	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
1	7	6,1	4	7,0	3	5,3
2	51	44,7	25	43,9	26	45,6
2 do 3	27	23,7	12	21,1	15	26,4
3	22	19,3	12	21,1	10	17,5
3 do 4	4	3,5	3	5,3	1	1,8
4	1	0,9	0	0	1	1,8
5	2	1,8	1	1,8	1	1,8
Skupaj	114	100,0	57	100,2	57	100,2

5.2.2.4 Število otrok v družinah intervjuvancev

Tabela 5.21: Število otrok

Koliko otrok imate sedaj?	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
1	53	46,5	27	47,4	26	45,6
2	23	20,2	12	21,1	11	19,3
3	3	2,6	1	1,8	2	3,5
4	1	0,9	0	0	1	1,8
pričakuje 1.	30	26,3	15	26,3	15	26,3
pričakuje 2.	2	1,8	1	1,8	1	1,8
pričakuje 5.	2	1,8	1	1,8	1	1,8
Skupaj	114	100,1	57	100,2	57	100,1

Skoraj polovica parov ima zdaj enega otroka ali pa pričakuje prvega otroka. Približno petina ima dva otroka. Ostalih je malo. To pomeni, da 70 odstotkov že ima enega ali več otrok, nekaj več kot 25 odstotkov (26,3) pa pričakuje prvega otroka. Ostalih, ki pričakujejo drugega ali tretjega otroka, je malo. S tem bo polovica parov dosegla po njihovem idealno število otrok; ostali se bodo trudili še naprej. Kot kaže spodnja tabela, so otroci stari od nekaj mesecev do 10 let, kar približno nakazuje tudi staž zunajzakonskih skupnosti.

Tabela 5.22: Starost otrok

Starost 1.otroka	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
0	30	26,3	15	26,3	15	26,3
0,2	4	3,5	2	3,5	2	3,5
0,4	4	3,5	2	3,5	2	3,5
0,6	2	1,8	1	1,8	1	1,8
0,7	7	6,1	3	5,3	4	7
0,8	8	7	4	7	4	7
0,9	4	3,5	2	3,5	2	3,5
1	2	1,8	1	1,8	1	1,8
1,1	4	3,5	2	3,5	2	3,5
1,2	8	7	4	7	4	7
1,3	2	1,8	1	1,8	1	1,8
1,4	4	3,5	2	3,5	2	3,5
1,5	2	1,8	1	1,8	1	1,8
2	4	3,5	2	3,5	2	3,5
2,5	2	1,8	1	1,8	1	1,8
3	8	7	4	7	4	7
3,5	4	3,5	2	3,5	2	3,5
4	1	0,9	1	1,8	0	0
5,4	2	1,8	1	1,8	1	1,8
5,9	2	1,8	1	1,8	1	1,8
7	3	2,6	1	1,8	2	3,5
7,3	2	1,8	1	1,8	1	1,8
7,5	2	1,8	1	1,8	1	1,8
8	1	0,9	1	1,8	0	0
10	2	1,8	1	1,8	1	1,8
Starost 2.otroka	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
0,4	2	1,8	1	1,8	1	1,8
0,5	2	1,8	1	1,8	1	1,8
0,6	4	3,5	2	3,5	2	3,5
0,7	3	2,6	2	3,5	1	1,8
0,8	1	0,9	1	1,8	0	0
1	2	1,8	1	1,8	1	1,8
1,2	2	1,8	1	1,8	1	1,8
1,4	2	1,8	1	1,8	1	1,8
1,5	4	3,5	2	3,5	2	3,5
4,5	2	1,8	1	1,8	1	1,8
5	2	1,8	1	1,8	1	1,8
6	1	0,9	0	0	1	1,8
7,1	1	0,9	0	0	1	1,8
10	1	0,9	0	0	1	1,8
Starost 3.otroka	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
0,9	2	1,8	1	1,8	1	1,8
3,1	2	1,8	1	1,8	1	1,8

4	1	0,9	0	0	1	1,8
8	1	0,9	0	0	1	1,8
	Vsi		Moški		Ženske	
Starost 4.otroka	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
0,8	1	0,9	0	0	1	1,8
1,6	2	1,8	1	1,8	1	1,8

5.2.2.5 Odločanje intervjuvancev za rojstvo otroka (otrok)

Tabela 5.23: Odločanje o rojstvu otroka

	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Kdo odloča o rojstvu otroka						
Oba	99	86,8	50	87,7	49	86,0
Spontano	1	0,9	0	0	1	1,7
Partnerka	10	8,7	5	8,7	5	8,7
Za prvega otroka je dal idejo partner, za druga dva pa je bila skupna odločitev	4	3,6	2	3,6	2	3,6
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Glede na socialno-demografsko sestavo populacije lahko pričakujemo visoko stopnjo enakopravnosti in soodločanja v teh zvezah. Tako nas ne preseneča, da se v skoraj devetih desetinah oba odločata, da »naročita« otroka. Zanimivo pa je, da je v preostalih primerih v glavnem to ideja partnerke. Prav tako je znamenje enakopravnosti odločanje o otrokovem priimku. Razen izjem naj bi otrok nosil priimka obeh partnerjev (spodnja tabela).

5.2.2.6 Izbira otrokovega priimka

Tabela 5.24: Odločanje o priimku otroka

	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Priimek						
Partnerjev	4	3,5	2	3,5	2	3,5
Obeh	109	95,6	54	94,7	55	96,5
Vseeno	1	0,9	1	1,8	0	0
Skupaj	114					

Velika večina anketiranih se odloči, naj ima otrok oba priimka; ni razlike med spoloma.

5.2.2.7 Pomembni standardi pri vzgoji otrok od rojstva do odraslosti - mnenja intervjuvancev

Tabela 5.25: Standardi pri vzgoji otrok

Standardi pri vzgoji	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Prehrana	114	100	57	100	57	100
Obleka	23	20,2	10	17,5	13	22,8
Dopust (čim več časa preživeti z otrokom)	76	66,7	34	59,6	42	73,7
Izobrazba	113	99,1	57	100	56	98,2
Poklic	9	7,9	4	7	5	8,8

Poleg prehrane in drugih za preživetje nujnih reči, ki jih je treba zagotoviti, se zdi skoraj vsem najpomembnejši kriterij ali cilj dobre vzgoje, izobrazba; poleg tega pa 'čim več časa preživeti z otrokom'. Poklic se ljudem ne zdi prav dosti pomemben. To seveda lahko pomeni, da bodo otroci imeli precej prosto izbiro pri poklicnih interesih, starši jih bodo pritiskali le pri tem, da končajo čim višjo stopnjo šole. To pomeni precejšnjo kulturno razliko v primerjavi s prejšnjimi generacijami, ko je bil poklic pomembnejši od izobrazbe, ki je bila rezervirana le za redke.

Podoben kulturni premik lahko razberemo tudi iz odgovorov na spodnjo tabelo. Staršem je pomembna sreča v življenju. Preživetje ni v ospredju tako, kot je bilo v prejšnjih generacijah, ki so si za otroke želele 'lažje delo', 'boljši poklic', 'višji standard'. Zdaj je pomembna 'sreča' kar koli že to pomeni. Starši si tudi želijo, da bi bil otrok 'dobro vzgojen', kar koli že to pomeni. Poklicni uspeh je šele na tretjem mestu. To pomeni, če nekoliko spekuliramo, da jim je 'sreča', recimo 'samouresničenje' pomembnejše od tega, kako bodo opravljali družbene vloge. Očitna prevlada individualističnih vrednot.

5.2.2.8 Mnenja intervjuvancev glede pričakovanj o dosežkih otrok

Tabela 5.26: Pričakovani dosežki otrok

Dosežek v življenju	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Sreča	111	97,4	54	94,7	57	100
Poklicni uspeh	63	55,3	26	45,6	37	64,9
Uspeh v športu	6	5,3	3	5,3	3	5,3
Premoženje	9	7,9	5	8,8	4	7
Dobra vzgoja	107	93,9	53	93	54	94,7
Izobrazba	85	74,6	37	64,9	48	84,2

5.2.2.9 Razmišljanje intervjuvancev o možnosti, da bi se razšli s partnerjem - mnenja o tem, kaj bi se takrat zgodilo z otroki

Velika večina (95 oziroma 83,3%) intervjuvanih (51 moških in 44 žensk) ni nikoli razmišljala o možnosti, da bi se razšli s partnerjem; 1 intervjuvanka je pomislila, ne da bi si to želela, druga pa je razmišljala o tem in sklenila, da bi se trudila, da ne bi šla narazen; ostali (14,5%) razmišljajo o tej možnosti. Vsi brez izjeme pa so mnenja, da bi pri razhodu bila na prvem mestu korist otroka. To so pravzaprav spodbudni podatki, ki so glede na delež razvez med sklenjenimi *zakonskimi* zvezami, prav presenetljivi. So pa logično povezani s prepričanjem ljudi, ki so se namenili živeti zunaj zakonske zveze, ker naj bi jih ne vezale formalne pogodbe ampak čustvo ljubezni in medsebojne naklonjenosti in spoštovanja.

5.2.3 Delo (in kariera)

5.2.3.1 Mnenja intervjuvancev o pomenu dela

Tabela 5.27: Pomen dela

Kaj vam pomeni delo?	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Veselje	85	74,6	43	75,4	42	73,7
Veselje (kakor kdaj)	1	0,9	0	0	1	1,8
Preživetje	86	75,4	45	78,9	41	71,9
Napredovanje	64	56,1	32	56,1	32	56,1
Nagrade	28	24,6	13	22,8	15	26,3
Gmotna varnost	113	99,1	56	98,2	57	100
Uresničevanje posebnih želja in potreb	30	26,3	14	24,6	16	28,1

Zaposlitev, delo v službi, je po mnenju vseh predvsem zagotovilo gmotne varnosti. Ne gre pa spregledati tudi, da je trem četrtinam vprašanih tudi v veselje. Glede na izobrazbeno strukturo domnevamo, da veliko intervjuvanih dela v poklicih, ki omogočajo ustvarjalnost in so notranje nagrajujoči.

5.2.3.2 Usklajevanje zaposlitve in družine

Velika večina intervjuvanih (89 oziroma 78,1%) je mnenja, da jim uspeva usklajevanje zaposlitve in družinskega življenja; 21 (18,4%) pa je takih, ki jim to včasih uspeva, včasih pa ne; samo 4 so taki, ki pravijo, da jim nikakor ne uspeva. Prav tako so 4 mnenja, da usklajevanje sploh ni možno, 1 (ženska) pa pravi, da je mož službeno veliko odsoten in je zato breme družine na njej.

5.2.3.3 Mnenja intervjuvancev o tem, da je zaposlen samo moški

Manj kot polovica intervjuvanih (30 moških in 16 žensk) ima pozitivno mnenje o tem, da bi bil zaposlen samo moški, posebej bi bilo to koristno v primeru, da je v družini več otrok, posebej dokler so majhni; problem pa vidijo v tem, da en osebni dohodek ne zadostuje za dostojno življenje družine. Posebej še naglašajo pomembnost varne zaposlitve v omenjenem primeru. Več kot pol (27 moških in 41 žensk) pa jih meni, da je prav, da delata oba in si tudi delita delo doma in pri vzgoji otrok. Poudarjajo tudi pomembnost finančne neodvisnosti partnerjev, pa tudi to, da nekateri ne bi prenesli dejstva, da so samo doma.

5.2.3.4 Mnenja intervjuvancev o tem, da se samo moški posveča poklicu (karieri)

46 intervjuvancev se strinja, da je to v redu, pogoj za to pa je dogovor s partnerico, pogoj je tudi to, da ne sme trpeti družina, moški ne sme zanemarjati partnerice in otrok.

Ostali so nasprotnega mnenja, menijo, da je to krivično do ženske, da je prav, da delata kariero oba, oziroma, da naj dela kariero tisti, ki ima boljše možnosti, nekateri pa menijo, da v družini ni mogoče delati kariere, ne da bi trpela družina, torej otroci in partnerica in da gre vedno za uveljavljanje enega na račun drugega.

Med spoloma ni razlik.

5.2.3.5 Mnenja intervjuvancev o tem, da je zaposlena samo ženska

Polovica jih meni, da je to čisto v redu, pogoj pa je, da bi morala imeti visok osebni dohodek, dovolj denarja za preživetje družine, pogoj je tudi, da se partner strinja in jo pri tem podpira. Samo ženska naj bo zaposlena v primeru, če pride do situacije, da je to nujno ali pa če ima ženska boljše možnosti v poklicu, da lahko zagotovi materialne pogoje za

življenje družine, oziroma, če moški ne bi dobil zaposlitve in v primeru njegove bolezni. Je pa res, da smo navajeni, da v glavnem delajo moški.

Druga polovica pravi, da je pošteno, da delata oba, da je tistemu, ki ne dela, dolgčas, da človek potrebuje finančno neodvisnost, da je zaposlitev pomembna za oba spola, prav tako družinsko življenje. Moški mora delati, ženska je po naravi lažje doma, kajti če je človek sam doma, zapade v monotonijo, tisti, ki ne dela, je v podrejenem položaju, posvečanje poklicu popestri življenje, zato je potrebno, da je vsak dejaven v družini in kot prinašalec prihodkov, da sta vlogi enakomerno porazdeljeni, če moški ne bi delal, bi verjetno zapadel v depresijo.

Med spoloma ni bistvene razlike.

5.2.3.6 Mnenja intervjuvancev o tem, da se samo ženska posveča poklicu (karieri)

Več kot polovica (62) jih meni, da je to sicer v redu, vendar pa je v tem primeru treba življenje družine prilagoditi temu: dokler so otroci majhni, to ne gre, kasneje pa lahko; če bi partnerica imela možnost uspeti, bi ji stal ob strani in jo podpiral, če ima boljše možnosti za višji OD, se je treba uskladiti in prilagoditi, predvsem paziti na to, da otrok oz. družina ne bi preveč trpela; vsekakor mora biti dogovor med partnerjema, podpiranje partnerja, ženska mora imeti priložnost, za določen čas, če bi se ženska preveč časa posvečala poklicu in delala kariero, potem je težko imeti otroka; gre za vprašanje pomembnosti družine oz. kariere.

Ostali so mnenja, da sta partnerja enakopravna, da ni moški v podrejenem položaju, da moški izgubljajo svojo vlogo v družbi, zato je prav, da se oba posvečata poklicu in delata kariero, nihče se ne sme temu odpovedati, če je to v zadovoljstvo obeh, to bi bilo sebično; da je bolj pomembna družina in otroci (predvsem majhni) kot le posvečanje poklicu in delanje kariere, da je družina na prvem mestu in želi, da je partnerica več časa z družino, ker bi bila v tem primeru preveč odsotna, ker bi potrebovali varuško za otroke; nekatere pa bi to motilo.

Med spoloma je precejšnja razlika, čeprav ne v vsebini odgovorov ampak v njihovem številu: kar 37 moških meni, da je v določenih pogojih prav, da samo ženska dela kariero, med ženskami pa je takih le 23.

5.2.4 Kakovost življenja

5.2.4.1 Mnenja intervjuvancev o pomembnosti materialnih dobrin

Tabela 5.28: Pomembnost materialnih dobrin

Pomembnost materialnih dobrin	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Bivanje						
Hiša z vrtom	32	28,0	16	28,0	16	28,0
Stanovanje	76	66,7	40	70,2	36	63,2
Stanovanje in hiša z vrtom	6	5,3	1	1,8	5	8,8
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0
	Vsi		Moški		Ženske	
Pomembnost materialnih dobrin	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Avto1	65	57	31	54,4	34	59,6
Avto2	38	33,3	20	35,1	18	31,6
Kolo	1	0,9	1	1,8	0	0
Tehnične naprave	73	64	41	71,9	32	56,1
Klima	18	15,8	10	17,5	8	14
Vikend	21	18,4	10	17,5	11	19,3
Vikend (na morju)	1	0,9	0	0	1	1,8
	Vsi		Moški		Ženske	
Preživljanje dopustov	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Hribi	1	0,9	1	1,8	0	0
Hribi, morje	27	23,7	15	26,3	12	21,1
Hribi, morje, tujina	53	46,5	24	42,1	29	50,9
Hribi, tujina	1	0,9	0	0	1	1,8
Morje	19	16,7	10	17,5	9	15,8
Morje, tujina	8	7	3	5,3	5	8,8
Ne	2	1,8	2	3,5	0	0
Nudil bi le otroku primerne dopuste	1	0,9	1	1,8	0	0
Tujina	2	1,8	1	1,8	1	1,8

Stanovanje, tehnični predmeti, avto, možnost preživljanja prostega časa ob morju, v planinah ali na potovanjih – s temi označevalci lahko zamejimo predstavo o kakovostnem življenju naših intervjuvancev. Prosti čas preživljajo s partnerjem v krogu družine in prijateljev, včasih sorodnikov – doma. Včasih se gre na kavo v bar, včasih na koncert, na kosilo ali večerjo v restavracijo, v kino. Odgovori moških in žensk se ne razlikujejo bistveno. Ena od razlik je v tem, da je žensk, ki omenjajo obisk kavarne (bara), več kot moških. Verjetno se za tem skriva potreba po klepetu s prijateljicami. To je podoba vsakdanjega preživljanja prostega časa med letom. Seveda bi bilo lepo, ko bi za te

dejavnosti in ta slog imeli več prostega časa in da ne bi bilo treba skrbeti za preživetje, a tudi tako slaba polovica meni, da imajo prostega časa dovolj. Tudi delo jih vleče.

5.2.4.2 Intervjuvanci o preživljanju prostega časa

Tabela 5.29: Preživljanje prostega časa

	Vsi		Moški		Ženske	
S kom preživljajo prosti čas	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
S partnerjem	111	97,4	55	96,5	56	98,2
Sam	2	1,7	2	3,5	0	0
Z otroki	1	0,9	0	0	1	1,8
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0
	Vsi		Moški		Ženske	
Še s kom preživljajo prosti čas	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Družina	81	71,1	41	71,9	40	70,2
Prijatelji	76	66,7	37	65,0	39	68,4
Kolegi	1	0,9	1	1,8	0	0
Sorodniki	21	18,4	6	10,5	15	26,4
Znanci	1	0,9	1	1,8	0	0
	Vsi		Moški		Ženske	
Kje preživljajo prosti čas	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Doma	106	93	52	91,2	54	94,7
Obiskovanje restavracij	33	28,9	15	26,3	18	31,6
Obiskovanje kavarn	47	41,2	20	35,1	27	47,4
Obiskovanje gledališča	8	7	2	3,5	6	10,5
Obiskovanje kinopredstav	18	15,8	8	14	10	17,5
Obiskovanje koncertov	42	36,8	21	36,8	21	36,8
Obiskovanje rekreacijskih centrov (bazeni)	37	32,5	20	35,1	17	29,9
	Vsi		Moški		Ženske	
Koliko prostega časa imajo	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Dovolj	47	41,2	20	35,1	27	47,3
Premalo	63	55,3	34	59,7	29	51,0
Preveč	2	1,7	2	3,4	0	0
Problem je, ker ga sploh nima	1	0,9	1	1,8	0	0
Skoraj nič	1	0,9	0	0	1	1,7
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

5.2.5 Življenjski cilji

5.2.5.1 Razvrščanje življenjskih ciljev po pomembnosti

Tabela 5.30: Najvažnejši cilji in vrednote v življenju

Vrednota	Vsi	Pov.ocena	Moški	Pov.ocena	Ženske	Pov.ocena
Zdravje	110	5,58	54	5,57	56	5,59
Družina	73	4,51	36	4,44	37	4,57
Prosti čas	60	2,17	34	2,18	26	2,15
Vzgoja otrok	47	3,11	28	3,18	19	3
Srečno skupno življenje	43	3,53	24	3,42	19	3,68
Prijatelji	37	2,51	14	2,5	23	2,52
Denar	33	2,91	20	3,05	13	2,69
Osebna sreča	28	4,32	14	4,43	14	4,21
Zaposlitev	26	3,31	12	3,17	14	3,43
Ustrezen OD	24	3,12	13	3,46	11	2,73
Razumevanje	23	3,13	10	3,1	13	3,15
Stanovanje	21	2,67	12	2,58	9	2,78
Osebni razvoj	20	3,5	10	2,9	10	4,1
Poštenost	19	2,84	9	2,78	10	2,9
Poklicni uspeh	14	2,5	7	2,14	7	2,86
Zaupanje	12	2,92	5	4	7	2,14
Ljubezen	12	4,08	6	4	6	4,17
Spoštovanje	11	2,82	3	3,33	8	2,62
Zadov. v službi	11	2,54	5	2,8	6	2,33
Zvestoba	11	1,64	5	1,4	6	1,83
Ločeno od sorodstva	11	2,09	6	1,33	5	3
Vera	5	1,6	2	2	3	1,33
Izobrazba	4	2,75	1	4	3	2,33
Osebna svoboda	4	1,75	1	1	3	2
Usklajevanje	3	1	1	1	2	1
Odgovornost	3	2,33	2	2	1	3
Finančna neodvisnost	3	3	2	3,5	1	2
Pogovor	2	1	1	1	1	1
Iskrenost	2	2,5			2	2,5
Skrb za okolje	2	2	1	2	1	2
Dobrodelnost	2	1	1	1	1	1
Enako družbeno okolje	2	2,5	1	4	1	1
Poklicno izpopolnjevanje	2	2,5			2	2,5
Ustvarjalnost	1	3			1	3
Dopust	1	2	1	2		

Korektnost	1	2	1	2		
Enakopravnost	1	1			1	1

5.2.5.2 Omejitve glede uresničevanja življenjskih ciljev

Mnenja o družbenem sistemu in državi je izrazilo 19 moških in 24 žensk. Kapitalizem kot tak povzroča materialno usmerjenost in posledično preveliko odtujenost med ljudmi, država je premalo socialna, kar je zelo velika ovira za normalno življenje, država oz. vladajoči ne upoštevajo malega človeka (delavcev), zakoni oz. predpisi in uredbe so le na papirju, vladajoči pa jih ignorirajo in izkoriščajo v svoj prid (hipokrizija vladajočih oz. nosilcev kapitala), država premalo spoštuje državljane, slab sistem šolstva in zaposlovanja, eno leto porodniškega dopusta te lahko hitro stane službe, ko ni s strani države nobena garancija, da je služba sigurna, država premalo skrbi za mlade družine (prisotno je le govorjenje o tem) in ne nudi nobenih ugodnosti za življenje v partnerstvu oz. mladim družinam, nefunkcionalen sistem zaposlovanja in varovanja mladih družin (premalo stanovanj in delovnih mest za mlade, za družino se ne moreš odločiti, če nimaš službe in stanovanja, preveč zahtevna zakonodaja za vrtce, stanovanja, zdravstvene zadeve, za pridobitev denarnih socialnih pomoči - nizki cenzusi), neprimerni davki (predvsem pri zamenjavi stanovanja), neurejen šolski sistem, neurejen zdravstveni sistem, nizek standard večine državljanov, premalo odgovornosti do gospodarstva in tudi premalo posluha za pravice delavcev glede odpuščanja iz služb, premalo vrtcev, neustrezne osnovne šole (preveč formalističnega življenja), prevelik vpliv kapitalizma, vse je preveč usmerjeno v dobiček in je le-to prevladujoča vrednota, kar je slabo na račun prostega časa, preveč birokracije, predolga pot do odgovorov na vloge s strani družbenih institucij, v naši državi ni pomembno kakšne imaš potencialne, nove ideje, ker vse poteka v koloteku neke rutine, rabiš veliko časa, da nekaj premakneš.

Mnenje o lokalnih ovirah je izrazilo 11 moških in prav toliko žensk. Institucije delajo tako, da se te čim prej rešijo, dokler sam ne ugotoviš, da nisi dobil tega, kar ti pripada, delujejo preveč birokratsko (preveč administracije), funkcionirajo le po političnih navodilih. Zdravstvo je neurejeno (čakalne dobe) predvsem pediatrija (če je otrok hospitaliziran v bolnišnici in je star eno leto, njegova mama ne more biti zraven) in tudi šolstvo (npr. ni izrednega študija v Ljubljani za določene poklice). Promet je neurejen - mestni in primestni. Premalo kreditov, premalo naredijo za ekologijo, premalo posluha za težave

mladih ljudi, premalo posluha za težave navadnih ljudi, premalo razumevanja, korektnosti, tudi v šolskih institucijah glede nosečnic, premalo stanovanj, vrtcev in subvencij za le-te, premalo novih zaposlitev, preveč je birokratizacije.

Na ovire s strani staršev je opozorilo 5 moških. Doma so bile težke razmere, majhni prihodki in malo možnosti za izobraževanje, družina mu je omejevala študentske načrte, ni zagotavljala gmotne in čustvene podpore njuni zvezi, prezgodaj ostal brez obeh staršev.

O ovirah s strani staršev je spregovorilo 8 žensk. Mama jo je preveč omejevala v življenju, nerazumevanje za želeni poklic, ni podpore s strani staršev, premalo posvečanja s strani staršev, da bi razvila svoje talente, s strani starih staršev (partnerjevih) omejevanje obiskov, ker nista poročena, starša jo včasih utrujata, ker jim je na nek način ovira; njej družina predstavlja ujetost (kot kletka), zelo veliko vmešavanje v njene odločitve.

15 moških je opozorilo na težave v službi. Težko je dobiti primerno službo v svojem poklicu, posebej redno zaposlitev, težave pri nadaljevanju študija v njegovem poklicu, delodajalci oziroma nadrejeni ne omogočajo izobraževanja in napredovanja, mobing - namensko izčrpavanje pri delu, slabi odnosi v službi, pritiski, borba za ohranitev delovnega mesta, veliko dela, neprimeren način dela, velike preobremenitve (fizične in psihične). Eden pa ima premalo časa za posvečanje družini zaradi službenih obveznosti v tujini. Eden pa je koristil očetovski dopust in mu je delodajalec dal odpoved v službi.

17 žensk ima poklicne ovire. Ne opravlja tistega poklica, ki bi ga rada opravljala, pomanjkanje delovnih mest, predolg delovni čas (pozno popoldne), prenaporno delo, težko pridobiti delovno mesto v svojem poklicu brez ustreznih izkušenj, težko je uskladiti zaposlitev in študij, v družbi je prisotna seksistična varianta tako, da moški prej dobijo zaposlitev in imajo višji OD. Ena od intervjuvank stremi k temu, da bi imela privaten vrtec, kjer bi delala z velikim veseljem v največjo korist otrok in tudi v zadovoljstvo staršev (v družbenih vrtcih je veliko otrok in tudi nezadovoljnih staršev).

Osebne ovire je navedlo 5 moških. Gre za pomanjkanje časa, ker preveč dela v službi in za premalo samoiniciativnosti. Eden se je prej nesrečno poročil, enega pa ovira priimek (južnjaški).

Osebne ovire je izrazilo 11 žensk. Navedle so naslednje: živčnost, premajhna samozavest, neorganiziranost, ne verjame sama v sebe, zmanjka ji energije za načrtovanje prihodnosti, omejuje jo pomanjkanje discipline, ima težave glede zaupanja partnerju, v otroštvu ni bilo možnosti, da bi se ukvarjala s športom, zdravstvene težave (duševna bolezen), zgolj

nepravilne odločitve, napačen pristop. Ena pa navaja, da je imela spontan splav po rojstvu prvega otroka in si močno želi drugega otroka.

5.2.5.3 Pričakovanja od drugih

Moški (odgovorilo 41) pričakujejo od države boljše pogoje za mlade družine (več delovnih mest za mlade ljudi, več neprofitnih stanovanj po razumni ceni, boljše možnosti za pridobitev kreditov, brezplačni vrtci, podpora pri vzgoji otrok, predvsem finančna, olajšave pri šolanju otrok nižje davke in različnih subvencij), zagotovitev normalnega življenja za družine (ustrezna družinska politika), zagotovitev institucionalnih okvirov, regulative šolstva, vrtcev, stimulacijo podjetij v smislu davčnih olajšav, da država postane bolj socialna, da se uzakoni družbena odgovornost, da se zagotovi več delovnih mest in boljše osebne dohodke, dvig družbenega standarda, da se omogoči možnosti za enakopraven razvoj idej vseh državljanov in da ne bo več privilegiranosti in nepotizma, da se zagotovi večja racionalnost glede davkoplačevalskega denarja, kajti država in vlada sta paravan za zamegljevanje realne slike v družbi, predstavljata leglo korupcije, pričakuje se, da se končno in čim prej preneha s tem početjem, omejiti nepotrebne stroške, pocenitev in poenostavitev vseh institucionalnih postopkov (čim manj omejitev v zvezi z zakonodajo), več odgovornosti do gospodarstva, zagotavljanje svobodnega gibanja, narediti vse, da ne bo vojne.

Ženske (odgovorilo 41) pričakujejo od države in vlade, da omogoči pogoje mladim glede pridobitve stanovanja, delovnih mest, večjo podporo mladim družinam (več vrtcev, po možnosti brezplačnih, neprofitnih stanovanj, različne subvencije glede varstva in vzgoje otrok, izobraževanja, pridobitev bolj ugodnih kreditov idr.), da omogoči bolj fleksibilen delavnik, vsaj v prvih letih otrokovega življenja; potrebno je urediti tudi šolski sistem (bolj normalno šolstvo, brezplačne malice ter kosila v osnovnih in srednjih šolah), sedaj so prevelike zahteve do šoloobveznih otrok (otroci so na robu živčnega zloma), da se nekaj naredi za višjo kvaliteto življenja, predvsem glede bolj primerne delovnega časa, da bo več prostega časa, da ni tendenca le delo in denar, da se uredijo socialna vprašanja, revščina, brezposelnost, da bo manj razslojevanja, nižji davki, spremeniti zakonodajo na področju zaposlovanja (mlajšim omogočiti lažji dostop do trga dela), ni primerno, da starejšim ljudem podaljšujejo delovno dobo, mlajši pa so brez zaposlitve, zagotavljanje miru, socialno varstvenih storitev, da se uredi boljši zdravstveni sistem, da se omogoči normalen standard in izboljšanje razmer v družbi nasploh, da delajo za občane, ne pa

samo zase, da se poenostavi zakonodaja, da se zagotovi izpolnjevanje pravic, ki državljanom pripadajo, da se zagotovi varnost in socialno stabilnost z več finančne pomoči za družine z nizkimi OD, na splošno pa več poštenosti.

Od lokalnih institucij pa moški (11 odgovorov) pričakujejo več vrtcev, več športnih objektov; od samih institucij pa boljšo učinkovitost, izpolnjevanje zakonodaje, zagotavljanje ustavnih pravic, pošten odnos, strokovnost, kompetentnost, predvsem pa, da v kriznih situacijah izboljšajo (pospešijo) reševanje postopkov občanov in da zagotovijo malo več obveščanja, svetovanja, en intervjuvanec pa ima včasih občutek, da je preveč nespoštovanja in neobčutljivosti v družbi, posebej do nosečnic, mamic z otroki, starejših občanov na avtobusih, na cesti, mladi ne upoštevajo norm in vrednot, glede tega so nekoliko zatajile družbene institucije.

Ženske (10 odgovorov) pričakujejo več vrtcev na lokalnem nivoju, od institucij pa pričakujejo predvsem konstruktivnost in strokovnost, manj birokracije, bolj prijazno poslovanje z občani, ravnanje po zakonih do vseh enako, pravično, boljša skrb za otroke, za mlade ljudi, za družine; eno intervjuvanko pa zelo moti šolski sistem, ker je premalo prakse in preveč teorije, potrebno je malo več sproščenosti, pravi, da se večkrat počutiš kot številka.

V zvezi s pričakovanjem od političnih strank se je izjasnilo 8 moških, ki menijo, da bi morale biti politične stranke družbeno aktivne, korektne, poštene, take kot so, so nepotrebne, ker ne delajo pozitivnega usmerjanja družbe, ampak razdvajajo ljudi, bolj bi se morale angažirati za spremembe v politiki in ne govoriti le v prazno in lagati, morale bi delati v dobro državljanov, ne v lastno dobro in posvetiti več skrbi »malemu človeku«.

Ženske (14) pričakujejo od političnih strank več poštenosti, manj laži, manj obljub in prelaganj odgovornosti na druge in več narejenega, večjo učinkovitost institucij in zmanjšanje birokracije, boljši vpliv na državne organe, ne pa to, kar večinoma počnejo - le podtikanje in delitev naroda v zvezi z nepomembnimi temami, pričakujejo fleksibilnost, tolerantnost in poštenost do vseh državljanov, napredek glede demokracije, več korektnega, prijaznega dialoga, manj osebnih koristi pa več koristi za ljudstvo, več kritičnosti, refleksije, solidarnosti.

Moški (mnenje navedlo 47 intervjuvanih) pričakujejo od družine moralnost (25), razumevanje (17), pomoč v stiski pa tudi finančno pomoč glede na možnosti ter moralno in čustveno oporo, normalne, odkrite odnose, da mu stoji ob strani oziroma, da bo tako v

prihodnje kot je bilo do sedaj. Enemu pa družina postavlja pogoj, da zamenja partnerico, on pa si želi normalnih odnosov z družino.

Ženske (mnenje navedlo 43 intervjuvanih) pričakujejo od družine razumevanje (18), moralno in čustveno podporo (42) in kakšno pomoč (7) predvsem pri varstvu otroka oziroma v stiski, zaupanje, spoštovanje, ljubezen, sprejemanje, poštene odnose, strpnost, »živi in pusti živeti«, pričakujejo, da jim družina stoji ob strani v taki meri koliko jih potrebuje, tudi pri odločitvah, da člani družine delijo čustva z njo.

Moški pričakujejo od kolegov in prijateljev (mnenje navedlo 33 intervjuvanih) razumevanje (17), moralna in tudi drugačna podpora (4), dober odnos (3), pomoč (2), spoštovanje (2), prijateljstvo (2), manj nevoščljivosti (2), iskrenost (2), zaupanje, poštenost, kooperativnost, tolerantnost, boljšo komunikacijo in da jim stojijo ob strani.

Ženske pričakujejo od kolegov in prijateljev (mnenje navedlo 38 intervjuvanih) razumevanje (14), moralno in tudi drugačno podporo (13), spoštovanje (6), moralno in tudi finančno pomoč (5), dobre odnose (4), zaupanje, solidarnost, več kolegialnosti, manj nevoščljivosti, da ti stojijo ob strani, da se zaneseš nanje, če jih potrebuješ.

Moški pričakujejo od sosedov (mnenje navedlo 20 intervjuvanih) razumevanje (4), dobre odnose (4), spoštovanje (2), manj nevoščljivosti, tolerantnost.

Ženske pričakujejo od sosedov (mnenje navedlo 23 intervjuvanih) dobre odnose (8): da se ne vtikajo v njihovo življenje oziroma, da jih pustijo pri miru, razumevanje (2), spoštovanje (2), korektnost in kakšno pomoč.

Moški menijo (mnenje navedlo 6 intervjuvanih), da civilna družba ne dela slabo (lahko bi imela večjo težo), da poskuša vplivati, da bi bilo več pozitivnih sprememb, od nje pa pričakujejo več pritiskov na vlado glede izboljšanja socialne politike, nadzor nad državnim aparatom, da vzdržuje demokracijo, svobodo, da oblast ne bi ušla z vajeti, da predhodno in pravočasno opozori na morebitne nepravilnosti.

Ženske pričakujejo od civilne družbe (mnenje navedlo 8 intervjuvanih) največ pozitivnega prispevka v družbi, da si preko nje bolj učinkovito izpostavimo svoja stališča in možnosti v družbi, več iniciative za boljše okolje in prostor in boljšo socialno politiko, zavzemanje za solidarnost, pravičnost, ravnovesje v družbi, da poskrbi za bolj učinkovito delovanje države (njenih institucij), npr. pri varstvu otrok, tudi glede nevladnega sektorja, da bi bolj učinkovito deloval glede socialnih pravic državljanov, na splošno več iniciative in malo več angažiranja, mnenje je pa tudi, da je zelo malo neodvisne civilne družbe.

5.2.6 Partnerstvo

5.2.6.1 Partnerski status

Tabela 5.31: Partnerski status

	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Življenje skupaj						
Občasno živita skupaj	20	17,5	10	17,5	10	17,5
Stalno živita skupaj	94	82,5	47	82,5	47	82,5
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Velika večina kohabitantov stalno živi skupaj.

5.2.6.2 Čas trajanja sedanje zveze v dopoljenih letih oziroma mesecih

Tabela 5.32: Trajanje zveze

Trajanje	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
1	5	4,4	3	5,3	2	3,5
1,5	5	4,4	2	3,5	3	5,3
2	10	8,8	5	8,8	5	8,8
3	12	10,5	6	10,5	6	10,5
4	6	5,3	3	5,3	3	5,3
5	8	7	4	7	4	7
5,5	2	1,7	1	1,7	1	1,7
6	10	8,8	5	8,8	5	8,8
7	14	12,3	7	12,3	7	12,3
8	8	7	4	7	4	7
9	6	5,3	3	5,3	3	5,3
10	8	7	4	7	4	7
11	4	3,5	2	3,5	2	3,5
12	4	3,5	2	3,5	2	3,5
13	6	5,3	3	5,3	3	5,3
14	2	1,7	1	1,7	1	1,7
18	4	3,5	2	3,5	2	3,5
Skupaj	114	100,0	57	100,0	57	100,0

Povprečno trajanje zveze je 6,75 let.

5.2.6.3 Mnenja intervjuvancev o pomembnosti spolnosti v partnerski zvezi

Tabela 5.33: Pomembnost spolnosti

Pomembnost spolnosti	Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež
Zelo pomembna	13	22,81	7	12,28
Pomembna (ni na prvem mestu)	9	15,79	16	28,07
Pomembna	33	57,89	33	57,89
Srednje pomembna	2	3,51	1	1,75
Skupaj	57	100	57	100

Očitno je vsem intervjuvancem spolnost pomembna za partnersko skupnost, ni pa za večino zelo pomembna ali najbolj pomembna.

5.2.6.4 Gospodinjsko delo – delitev med partnerjema

Pri 51 intervjuvanih nabavljajta hrano oba, 6 moških oziroma 5 žensk tega ne počne, 1 ženska na to vprašanje ni odgovorila. Obroke pripravljata pri 47 parih oba skupaj, 10 moških tega ne dela nikoli in 4 ženske tudi ne. Čiščenje opravlja 46 parov skupaj, pri 10 parih to počno le ženske, 1 par ima najeto pomočnico. Likanje opravljata pri 38 parih oba, pri 10 parih le ženske, 1 par ima najeto pomočnico, ostali se niso izjasnili. Večje pospravljanje opravljata pri 47 parih oba, pri 8 parih ženske, pri 1 paru moški, 1 par ima najeto pomočnico. Sesanje prahu opravljata pri 40 parih oba, pri 10 parih ženske, pri 6 parih moški, 1 par ima najeto pomočnico. Okna umivata pri 39 parih oba, pri 9 parih ženske, pri 6 parih moški, 1 par ima najeto pomočnico, 2 para nista odgovorila na to vprašanje.

5.2.6.5 Skrb za člane v partnerski skupnosti

15 parov, ki še nimajo otrok, vendar jih pričakujejo, pravi, da skrbijo za partnerja oziroma za partnerico, ostali so odgovorili, da skrbijo za otroke in partnerja oziroma partnerico.

5.2.6.6 Odnos do družine porekla (starejše generacije)

Intervjuvanci so razmeroma mladi, zato še ne negujejo lastnih staršev oziroma še ni treba skrbeti zanje; kar jih je še živih, skrbijo sami zase. Pri moških je 47 takih, kjer oba starša skrbita zase, v 1 primeru oče skrbi zase, v 5 primerih mati skrbi zase, 4 pa nimajo več nobenega od staršev živih. Pri ženskah je 45 takih, kjer oba starša skrbita zase, v 4 primerih oče skrbi zase, v 6 primerih mama skrbi zase, 2 od intervjuvanih pa nimata nobenega od staršev živih.

46 intervjuvanih meni, da je dom za starejše primeren, ampak le v soglasju s starši, kot zadnja možnost (tako menijo tudi 3, ki sicer nimajo več staršev), prednost bi dali varovanim stanovanjem; 3 jih nikakor ne bi dali v dom, 3 bi jih dali v varovana stanovanja, 1 bi jim preskrbel pomoč, 1 bi jih vzel k sebi, 2 nista razmišljala o tem, 1 pa nima več staršev in zato o tej možnosti ne razmišlja.

5.2.6.7 Vloga moškega in ženske v partnerski zvezi

20 moških je opisalo svojo vlogo kot enakopravno, 2 od teh pravita, da v okviru možnosti, 1 pravi, da o določeni zadevi odloča tisti, ki več ve o njej, 1 pa pravi, da so vloge po naravi razdeljene in tako pojmuje enakopravnost. 5 moških je opisalo svojo vlogo kot enakovredno, 32 pa kot enakopravno-enakovredno.

15 žensk je opisalo svojo vlogo kot enakopravno, 1 od teh pravi, da v o vseh pomembnih stvareh odločata skupaj, razen o nakupu in menjavi avtomobila ona nima besede. 5 žensk je opisalo svojo vlogo kot enakovredno, 1 pravi, da pogojno, ker se ne počuti vedno enakovredno v finančnem smislu, je pa to preveč ne moti, ker večinoma sama poskrbi za gospodinjstvo, 34 pa ocenjuje svojo vlogo kot enakopravno-enakovredno, vendar je 1 od teh mnenja, da ji to, da moški vodi družino, daje občutek varnosti, 1 pa pravi, da je odvisno od položaja, če gre za medsebojni odnos, je ona bolj dominantna, če gre za kakšne tehnične zadeve, pa je bolj dominanten partner. 3 ženske se ne počutijo enakopravne, 2 se jezita na partnerja, da jima premalo pomagata pri gospodinjskih opravilih.

V zvezi z zadovoljevanjem svojih lastnih potreb se je izjasnilo 21 moških; vsi so mnenja, da se je treba pogovoriti in uskladiti potrebe enega in drugega. O tem je govorilo tudi 24

žensk, 20 je mnenja, da je potrebno soglasje partnerja, dogovor, uskladitev, 1 pravi, da vztraja na zadovoljevanju svojih lastnih potreb in ne ovira tudi partnerja glede izpolnitve njegovih želja; 1 pravi, da vztraja na zadovoljevanju svojih lastnih potreb in se dogovori s partnerjem glede razdelitve domačih obveznosti, 2 pa pravita, da mora včasih človek imeti čas samo zase.

5.2.6.8 Značilnosti dobrega partnerskega odnosa

Tabela 5.34: Kaj je potrebno za dober partnerski odnos

	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Komunikacija	66	57,9	32	56,1	34	59,6
Spoštovanje	52	45,6	20	35,1	32	56,1
Zaupanje	42	36,8	20	35,1	22	38,6
Razumevanje	41	36	26	45,6	15	26,3
Ljubezen	30	26,3	15	26,3	15	26,3
Podpiranje	29	25,4	13	22,8	16	28,1
Skupni cilji	23	20,2	11	19,3	12	21,1
Iskrenost	22	19,3	13	22,8	9	15,8
Usklajevanje	20	17,5	11	19,3	9	15,8
Dopolnjevanje	13	11,4	8	14,0	5	8,8
Zvestoba	13	11,4	5	8,8	8	14,0
Kompromisi	13	11,4	8	14,0	5	8,8
Dobra spolnost	13	11,4	10	17,5	3	5,3
Zadovolj. in sreča	13	11,4	6	10,5	7	12,3
Porazdelitev dela	10	8,8	3	5,3	7	12,3
Prilagajanje	9	7,9	5	8,8	4	7,0
Poštenost	8	7,0	5	8,8	3	5,3
Enakopravnost	7	6,1	4	7,0	3	5,3
Strpnost	6	5,3	2	3,5	4	7,0
Skupni hobiji	6	5,3	4	7,0	2	3,5
Prijateljstvo	5	4,4	1	1,8	4	7,0
Varno počutje	4	3,5	1	1,8	3	5,3
Samouresničevanje	3	2,6	1	1,8	2	3,5
Sprejemanje	2	1,8	1	1,8	1	1,8
Korektnost	2	1,8	2	3,5	0	0
Humor	1	0,9	1	1,8	0	0

Oba spola sta dokaj usklajena glede tega, kaj je značilno oziroma pomembno za dober partnerski odnos.

5.2.6.9 Stališča glede življenja z istim partnerjem »za vse večne čase«

49 intervjuvanih je mnenja, da to nameravajo, da je to nekaj najlepšega, če se skupaj postaraš, da je to normalno, biti skupaj do smrti, da si to vsekakor želijo, da je neka stalnost nujna, da je nujno, da se zaneseš na nekoga; da so to najbolj srečne ljubezni, če v življenju spoznaš le enega partnerja in živiš samo z njim, ostali imajo pridržke, niso prepričani, da je to možno, da se bodo sicer trudili v tej smeri, dopuščajo to možnost, če je zagotovljena stalna zvestoba, ki temelji na zaupanju in spoštovanju ter ohranjanju ljubezni, da je odvisno od usklajevanja potreb in želja obeh partnerjev, da se ne zdi nemogoče, se ne bojijo tega; obstajajo tudi mnenja, da to ni absolutno nujno, da je življenje nepredvidljivo in čustveni svet zelo zapleten, v fazi zaljubljenosti je to mogoče, kasneje pa je to idealiziranje, da je za to treba veliko delati na odnosu, da je to v redu, vendar ne za vsako ceno, posebej, če pride do tega, da se ne razumeta več.

46 intervjuvank se brez pridržka strinja s tem, da bi živele z istim partnerjem »za vse večne čase«; pripovedujejo, da je to normalno, da so se za to odločile, vsekakor si to želijo, takšen je plan, z veseljem do konca, to pričakujejo, z istim partnerjem živeti do konca življenja, »za vse večne čase«, to je nekaj najlepšega; posamezna mnenja so, da bi v stabilnem partnerstvu živela do konca življenja, to bi bilo v redu, da, to je normalno in sprejemljivo, tega se ne boji, to je pozitivno, ker sta se že izbrala sama in si ustanovila družino, želi, da bi nadaljevala skupno življenje, to bi bilo super, idealno, absolutno se je odločila, da živi in tudi ostane z njim. Druge pa so bolj zadržane, upajo, da bo uspelo, da je vse možno, nikoli ne veš, kaj prinese življenje, da je v redu, če se razumeš, če si srečen (obojestransko), ne pa za vsako ceno, če zveza funkcionira tako, da sta oba srečna, da pa je to komaj mogoče, saj je potreben trud za to, treba je veliko vlagati, delati za skupno dobro, da je to le teoretično izvedljivo, da mora biti obojestransko zadovoljstvo; da nima nobenega stališča do tega, ne ve, če pa je to čisto realno, da ne bi vztrajala v neuspešnem odnosu.

5.2.6.10 Stališča do predporočnih oziroma partnerskih pogodb

Samo 13 moških je mnenja, da so predporočne oziroma partnerske pogodbe smiselne, če dogovarjanje odpove, da ne bi bilo izkoriščanja ob ločitvi partnerjev, da so potrebne v primeru konflikta med partnerjema predvsem zaradi zavarovanja interesov in koristi

mladoletnih otrok, da so smiselne zaradi morebitne prekinitve partnerstva, saj pripomorejo h kvaliteti ločitvenega postopka, da so, žal, partnerske pogodbe smiselne, odraža jih duh časa, moralni propad družbe zahteva pogodbe, ker beseda nič več ne velja, da so potrebne, ker nikoli ne veš, kaj te čaka v življenju, vendar večina o tem ni razmišljala, menijo, da so sicer potrebne, vendar jih ne rabijo, da se lahko o vsem dogovorijo ali da so smiselne samo za tiste, ki imajo veliko premoženja. Vsi ostali (velika večina) pa je mnenja, da ni potrebe po pogodbi, da je nesmisel, da se da vse dogovoriti brez kakršne koli pogodbe, da bi pogodba zamajala zaupanje v samem začetku partnerstva, partnerstvo s pogodbo je že v začetku obsojeno na propad, to je ameriška neumnost, uspešna partnerska zveza in predporočne oz. partnerske pogodbe ne gredo skupaj; s pogodbo se sklepa biznis ne pa partnerska zveza, ljubezni se ne da dati v pogodbo, drugo se da vse dogovoriti, v sodnih postopkih se sovraštvo bolj poglobi in so veliki stroški, tudi plačevanje notarjev oziroma odvetnikov.

15 žensk meni, da so predporočne oziroma partnerske pogodbe smiselne zaradi morebitnih konfliktov, ker je to kot varovalka za zmanjševanje konfliktov, da bi bilo dobro, da se uveljavijo zaradi poenostavitve sodnih postopkov, kajti če pride do ločitve, je bolj izražena čustvena komponenta in je težje racionalno presojati; v primeru ločitve bi bilo manj trpljenja in bi prispevale h koristi otrok; pogodbe so smiselne, kajti na začetku zveze, ko se sestavljajo, je vse drugače kot na koncu, ko razpadajo, predvsem pa gre za zavarovanje interesov in koristi otrok, če se zveza razdre; pogodbe so precej praktična stvar, posebej kadar gre za veliko premoženje; pogodbe so absolutno potrebne, ker je treba bistvene stvari zapisati, da je manj problemov v primeru, ko se gre narazen; pogodbe so smiselne, to je zelo pametna možnost, da se partnerja ne kregata v primeru prekinitve partnerstva, pametno je, da je nek osnoven dogovor, da se na neki ravni dogovoriš glede premoženja in otrok, osnovni koncept pogodb je na nek način potreben. Večina intervjuvanih žensk meni, da so predporočne oziroma partnerske pogodbe nesmiselne, nepotrebne, nepomembne, da bi imele slab občutek, kot da se vnaprej pripravljajo na razhod, ne pa na življenje skupaj do smrti, če sta oba partnerja zrela za odnose, se da vse dogovoriti, v primeru ločitve ne bi od partnerja nič zahtevala, razen stikov z otrokom, če si z nekom skupaj, si v dobrem in v slabem, če se imata dva rada in si zaupata, pogodbe niso potrebne, to je totalna bedarija, to se ji zdi bolno, to je preveč preračunljivo, vnaprej misliti na to, je čisto zgrešeno, če greš v to, nimaš čiste vesti in čistih namenov; če sta v partnerstvu zadovoljni obe osebi, ki se znata pogovarjati, pogodbe niso potrebne.

5.2.6.11 Uresničevanje ciljev v zvezah intervjuvancev

Tabela 5.35: Uresničevanje ciljev v zvezi

Cilji	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Prosti čas	106	93	54	94,7	52	91,2
Blaginja	97	85,1	48	84,2	49	86
Varnost	99	86,8	48	84,2	51	89,5
Rojevanje otrok	105	92,1	51	89,5	54	94,7
Osebna rast	112	98,2	55	96,5	57	100

Oba spola sta dokaj usklajena glede ciljev, ki naj se uresničujejo v njihovi zvezi.

5.2.6.12 Pričakovanja od partnerja

Tabela: 5.36: Pričakovanja od partnerja

Pričakovanje	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Čustveno zadovoljstvo	112	98,3	55	96,5	57	100,1
Blaginja	86	75,4	42	73,7	44	77,2
Resursi	102	99,5	49	86,0	53	93,0
Svoboda	99	86,8	48	84,2	51	89,5
Družinsko podjetje	54	47,5	30	52,8	24	42,2

Oba spola sta dokaj usklajena glede pričakovanj od partnerja.

5.2.6.13 Mnenja intervjuvancev o posameznikovi samorealizaciji brez partnerja

37 moških je mnenja, da posameznik lahko napreduje sam, druženje s prijatelji in skrb za profesionalno odličnost in poklic lahko čudovito dopolni človeka, posameznik lahko napreduje na osebnem nivoju v materialnem in duhovnem smislu, to je pogojeno s statusom posameznika, lahko napreduje z vlaganjem le v sebe, če si ustvarja kariero v poklicu, če daje prioriteto službi in karieri ter potovanjem ipd., če se usmerja v duhovni razvoj, se posveča poklicu, karieri, športu in drugim osebnim ciljem; vendar imajo v splošnem nekaj pridržkov: da je bolje živeti skupaj s partnerico in si deliti vse naloge, da je

lažje napredovati skupaj s partnerico, z njeno podporo, pomočjo, z izmenjavo izkušenj; da ne gre na dolgi rok, če želiš polno življenje, moraš imeti partnerja, družino, gre tudi za to, koliko nekomu pomeni živeti s partnerico, odvisno od področja, če si sam, napreduješ počasneje; lahko napreduješ sam, dokler se ne odločiš za družino, potem pa težje, če hočeš napredovati, moraš prevzeti odgovornost samostojnega življenja, moraš biti predan delu, karieri, moraš imeti podporo prijateljev, sorodnikov, posameznik lahko napreduje z vlaganjem le v sebe. Ostali so mnenja, da ne gre, da bi kot moški napredoval sam, ker potrebuje družino, ki mu je pomembna in mu predstavlja na nek način podporo, ker morata biti dva, da se dopolnjujeta; če imaš partnerja, ti ta nudi podporo, ti pomaga in te spodbuja, te vodi, usmerja, ti stoji ob strani, lažje so skupne odločitve; napredovanje je možno le skupaj s partnerico, z medsebojno podporo in usklajevanjem, prioriteta je biti skupaj, če sta partnerja skupaj tudi skupaj napredujeta; posameznik ne more napredovati kot osebnost sam, brez drugega, partnerja morata napredovati skupaj, v dvoje je bolj zanimivo, potrebuješ partnerico ob sebi, da ti pomaga v dobrem in v slabem, da se lahko nanjo zaneseš in ji zaupaš, da se medsebojno spodbujata, podpirata, v partnerstvu najdeš motivacijo za osebno rast, posameznik ne more napredovati kot osebnost sam, ker vsak potrebuje nekoga, ki mu stoji ob strani, predvsem v težkih trenutkih, napredovanje skupaj s partnerjem in v krogu družine prinaša najboljše rezultate.

40 žensk meni, da lahko posameznik kot osebnost napreduje sam, če se ukvarja s hobiji in počne tiste stvari, ki so mu všeč, tudi glede kariere in profesionalnosti, lahko s samorealizacijo, da se izpopolnjuje na nekih področjih, vzame več časa zase, za svoje hobije, vendar je to malo egoistično življenje, to je odvisno od vsakega posameznika, če dela na sebi, če je zvest svojim ciljem in mu uspeva uresničevanje le teh, ker ga nihče ne moti, posameznik lahko napreduje sam na podlagi osebnih zastavljenih ciljev, želja in dela, partner mu je lahko celo v napoto; posameznik lahko napreduje kot osebnost sam, če se izobražuje, da ima uspešno kariero, da si ustvari neko premoženje (avto, hišo, jadrnico, jahto), če sledi tistemu, kar ga osrečuje, da živi brezskrbno življenje, da sledi svojim željam, če se posveča le sebi in išče zadovoljstvo v sebi, vendar imajo nekaj pridržkov, da je bolje biti skupaj s partnerjem in družino, imeti partnerja, da si delita vse v življenju, da si pomagata v težkih trenutkih, da si stojita ob strani, vendar na to vpliva tudi karakter, odločnost, v določenih primerih lahko, v določenih pa ne; je mogoče v poklicni karieri, relacijsko ne moreš napredovati brez partnerja, če se odpoveš partnerju, družini, napreduje vsak v svojo smer, tako ali tako napreduješ celo življenje, dokler se ne odločiš za stalnega partnerja in družino; vsak človek raste sam, ko je prepričan, da je dozorel, gre v resno

zvezo, skupaj nadgrajujeta svoj odnos, ki je definitivno lep, če je v partnerski zvezi sinergija, če le-ta funkcionira, je uspeh zagotovljen; posameznik lahko napreduje kot osebnost sam, če ima podporo sorodnikov in drugih, ki so mu blizu; so posamezniki, ki lahko napredujejo sami, brez partnerja, vendar je večja uspešnost pri skupnem uresničevanju življenjskih ciljev, medsebojnem spodbujanju, podpiranju pri vzponih in padcih v življenju, mogoče se s tem sooči z osamljenostjo; posameznik lahko napreduje sam z občasnimi nestalnimi zvezami, s strategijo časovnega odlaganja, dokler si ne zagotovi ekonomske in psihološke ločenosti od staršev. Ostale so mnenja, da potrebuješ nekoga zraven sebe, ker smo ljudje socialna bitja in potrebujemo partnerja, družino, ker smo ljudje narejeni tako, da živimo v paru, da imamo nekoga, da je bolje v dvoje, da imaš neko podporo; bolje skupaj s partnerjem, s skupnim dogovarjanjem in usklajevanjem, napredovanje ni možno v toliki meri kot v partnerski skupnosti, vsekakor pa je napredovanje boljše skupaj s partnerjem; posameznik ne more napredovati kot osebnost sam, prednost ima opcija skupnega življenja in napredovanja obeh skupaj; ne moreš napredovati kot osebnost sama, šele s partnerjem je celota, če komu ustreza deliti vse v življenju, sicer mu nekaj manjka.

5.2.6.14 Pogoji, pod katerimi bi se prekinila partnerska zveza

Tabela 5.37: Pogoji za prekinitev zveze

	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež	Število	Delež
Prekinitev zveze						
Varanje	50	44	24	42,2	26	45,7
Nasilje	58	50,9	4	7	54	94,7
Neskladnost značajev	3	2,6	1	1,8	2	3,5
Spolno neskladje	3	2,6	3	5,3	0	0
Alkohol oz. droga	53	46,5	6	10,5	47	82,5
Prenehanje komunikacije	1	0,9	1	1,8	0	0

Oba spola sta dokaj usklajena glede pogojev, pod katerimi bi se zagotovo prekinila njuna zveza.

5.2.7 Komunikacija

5.2.7.1 Odnos do pogovora v partnerski zvezi

Tabela 5.38: Pogovor v partnerski zvezi

Koliko se pogovarjata?	Moški		Ženske	
	Število	Delež	Število	Delež
Veliko	37	64,91	36	63,16
Ne veliko	8	14,03	8	14,03
Premalo	6	10,53	11	19,30
Ravno prav	6	10,53	2	3,51
Skupaj	57	100,00	57	100,00

Moški pravijo, da se pogovarjata o vsakdanjih dogajanjih (16), o uresničevanju življenjskih ciljev (11), o skupni prihodnosti oziroma načrtih za prihodnost (20), o vzgoji otrok (16), o njunem medsebojnem odnosu (21), družinskih problemih (6), službi (6), športu (1), prijateljih (1), politiki (1), o vseh temah (13), o vsem, kar je pomembno v življenju, o enakovrednosti med spoloma, o izboljšanju življenjskih pogojev otrok, o vseh odločitvah, ki se tičejo skupnega življenja, o reševanju stanovanjskega problema ipd.

Ženske pravijo, da se pogovarjata o vsakdanjih dogajanjih (19), o uresničevanju življenjskih ciljev (6), o skupni prihodnosti oziroma načrtih za prihodnost (21), o vzgoji otrok (19), o njunem medsebojnem odnosu (20), družinskih problemih in o njuni družini (10), službi (7), karieri, športu, prijateljih (2), politiki, o vseh temah (10), o prostem času (3), o otrocih, o njihovih zdravstvenih težavah in reševanju le-teh, o vsem, kar je pomembno za partnerstvo, o reševanju stanovanjskega problema (4), o pomembnih stvareh se vedno pogovarjata in skupaj najdeta rešitev, o trenutnih aktualnih zadevah, njunem delu, poklicu, o občutkih, o vsakodnevnem življenju, o frustracijah, o aktualnih stvareh, o vsakodnevnih opravilih, premalo pa o čustvih, premalo o osebnih stvareh (partnerstvu); zanimiva je izjava ženske, da se ji zdi, da je partner njen najboljši prijatelj, ki mu res vse zaupa, partner jo je tudi naučil boljše komunikacije.

Za 14 moških je pogovor zelo pomemben, za 10 je pomemben, 21 pa odnos do pogovora opisuje kot pozitiven in 7 jih pravi, da je pogovor zaželen. Dodajajo še, da je komunikacija nujno potrebna, da je pomembno prisluhniti drug drugemu in se usklajevati. Zanimivo je še

mnenje, da je odnos do pogovora odvisen od tega, kakšne volje je, in to, da kadar je partnerica pobudnica pogovora, potem se mu pogovor ne zdi pomemben, ker so njene teme pogovora takšne, da ga ne zanimajo oz. jih ne razume.

16 žensk je mnenja, da je pogovor zelo pomemben, 13 da je pomemben, 17 žensk je opisalo odnos do pogovora kot pozitiven, za 8 pa je pogovor zaželen. Zanimiva so tudi mnenja, da je komunikacija prioriteta, da mora obstajati, če je ni, zveza stagnira in propada; da je komunikacija temelj vsega, da razčistiš vse nejasnosti, je rešitev za veliko problemov; pogovor je nujno potreben (osnova odnosa), drugače se stvari nabirajo in potem eksplodirajo; za zvezo je dobro, da vsak problem, ki ga ima eden od njiju, deli z drugim in sta na ta način drug drugemu najboljša prijatelja, kar ohranja trdnost in uspeh njune zveze; lepo je, če se partnerji spominjajo srečnih in tudi žalostnih trenutkov.

5.2.7.2 Pogovori o strahovih, občutkih negotovosti, razmišljanjih, ki jih partnerja ne delita z drugimi ljudmi

Moški se pogosto (15) pogovarjajo s partnerico o strahovih in občutkih negotovosti, posebej če imajo občutek, da je nekaj narobe; 8 se jih o teh temah pogovarja občasno. 14 se jih o tem pogovarja predvsem s partnericami, 11 pa izključno s partnericami, ker jim radi zaupajo, če imajo kakšne težave, ker vedo, da jih bodo razumele in jim stale ob strani, ker jih drugi ljudje ne poznajo tako kot one, ker spoštujejo partnerkina doživljanja in razmišljanja, ker jim zaupajo in vedo, da so iskrene do njih, ker so jim v oporo; posamezno mnenje je, da s partnerico govori o tem, ker ji zaupa bolj kot je včasih mami, partnerici vse zaupa in ji tudi vse pove, saj mu je najboljša prijateljica. Bilo je pa tudi izraženo mnenje, da glede strahov in občutkih negotovosti partnerico samo posluša; da s partnerico spregovori o občutkih negotovosti in razmišljanju, ki ga ne deli z drugimi ljudmi, glede strahov pa bolj zadrži zase; da s partnerico o tem spregovori enakovredno kot s prijatelji (tudi bivšimi sošolci), s katerimi se dobro razume; da določene stvari sam predela, če se kaj nanaša na oba, potem se pogovarjata; pogovarjata se, če bi bile kakšne večje težave, bi vprašal tudi za drugo mnenje (najprej strokovnjake).

Ženske se včasih (17) pogovorijo o strahovih in občutkih negotovosti s svojim partnerjem, 13 pa pogosto. 15 se jih o teh temah pogovarja predvsem s partnerjem, 12 pa izključno s partnerjem, ker si stojita ob strani v dobrem in slabem, tudi zjokajo se kdaj v partnerjevi prisotnosti, ne smejo pa spremeniti svojega partnerja v svojo prijateljico, saj človek rabi

tudi druge osebe; sprejemajo njihove hibe, jih sprejemajo take kot so; ženske očitno imajo več strahov kot moški in večkrat načenjajo teme o teh pogovorih (so pobudnice teh pogovorov), nikoli ne obsojajo, se ne zgražajo, spoštujejo njihova razmišljanja in doživljanja, ker jih spoštujejo in jim zaupajo, vendar so ti pogovori ob pravem trenutku in v pravem prostoru, ker se ne sekirajo, kaj bodo partnerji mislili o njih, se ne obremenjuje, ko govorijo o tem s partnerji, ker vedo, da ne bodo tega izkoristili in da jim bodo pomagali. Nekatere pa pravijo, da imajo ženske tudi svoje stvari, ki jih delijo z najboljšimi prijateljicami, so pa tudi kakšne take stvari, ki jih človek obdrži samo zase in jih ne razlaga nobenemu (ne partnerju, ne staršem, ne drugim sorodnikom in ne prijateljem); ena od intervjuvank pa bi želela s partnerjem govoriti o tem in ko mu pove, on sploh ni zainteresiran in ponavadi ji odgovori, češ, kaj ti je.

5.2.7.3 Pogovori med partnerjema o čustvih

Vsi moški so odgovorili, da pogosto govorijo s partnerico o čustvih, nekateri temu posvečajo posebno pozornost, najlažje s partnerico, odkrito, lažje kot z drugimi, tako tudi rešujeta dileme, tak pogovor je pomemben, čustvena podpora partnerice ga jača in krepi njegovo osebnost, pomembno je sočustvovanje; 11 jih navaja, da se sicer pogovarjajo o čustvih, vendar pa se včasih raje umaknejo v delo, hobije ali rekreacijo.

Tudi vse ženske so odgovorile, da se rade pogovarjajo o čustvih, pravijo, da se tako pogloblja njun odnos in se bolj povezujeta, po takem pogovoru pride do boljšega počutja (vedno pričakuje, da bi jo on potolažil); težko je začeti tak pogovor, posebej, če te kaj pesti, nekaj časa zadržuješ v sebi, ko pa enkrat pride do razgovora, je vse spet lepo in prav, posebej, če partnerju zaupaš. Nekatere pravijo, da se le redko pogovarjata o čustvih, da se sama občasno umakne iz odnosa v delo, da se ji razbistrijo misli, potem se pogovorita; o svojih čustvih govorita, če se je partner pripravljen pogovarjati; včasih se pogovarjata, včasih pa se ji zdi, da je noče poslušati, zato pa pozornost raje umakne iz odnosa v delo, hobije, šport in k drugim ljudem; ne, rada bi govorila o čustvih, vendar ne govori, ker jo je strah; o svojih čustvih govorita, vendar ne toliko koliko bi ona hotela, zato se o tem bolj pogovarja s prijateljicami.

5.2.7.4 Mnenja intervjuvancev o sposobnostih poslušanja in slišanja drugega

31 moških pravi zase, da znajo poslušati in so dobri poslušalci; poslušajo do konca in se vživijo v pogovor ter poskušajo tudi pomagati, da se najde rešitev v vsaki situaciji, 1 celo trdi, da je izreden poslušalec, 7 jih trdi, da znajo poslušati, vendar niso najboljši poslušalci, ostali znajo poslušati, vendar niso dobri poslušalci, imajo določene omejitve, da nočejo slišati, da bi se pri poslušanju lahko izboljšali, da se morajo potruditi, da dobro poslušajo, nekateri prehitro sklepajo, delajo zaključke; 1 pravi, da je odvisno od situacije, če je obremenjen s svojimi problemi, je slab poslušalec, 1 pa, da je odvisno od pomembnosti teme, da se mu ne da poslušati drugih, razen partnerice, da nima toliko potrpljenja kot ga ima partnerica.

46 žensk misli, da znajo poslušati in so dobre poslušalke, 1 od teh trdi, da tudi vzpodbuja druge, da ji povedo čim več, da posluša z razumevanjem, 6 jih pravi, da znajo poslušati, vendar niso dovolj dobre poslušalke, 1 posluša bolj napol in je srednje dobra poslušalka, 1 zna poslušati, vendar ne ve, če je dobra poslušalka in se trudi biti boljša, 1 zna poslušati dokaj dobro, vendar je dobra poslušalka le, če se potruji, 1 pa misli, da zmeraj ne posluša najbolje in je le delno dobra poslušalka, včasih malo presliši, 1 zna poslušati in se trudi biti dobra poslušalka.

5.2.7.5 Mnenja intervjuvancev glede igre moči v partnerski zvezi

42 moških pravi, da ne gre za igro moči, da o vsem se pogovorita, da se sporazumevata, da delata kompromise, da o vsem se odločata skupaj, enakovredno, da je zmeraj v ospredju pogovor in skupna odločitev, da oba sta enakopravna, da se glede odločanja usklajujeta, da ima vsak nek svoj stil, da se skupaj odločata za dobro družine, ki je vedno na prvem mestu, da upoštevata mnenje drugega, da se dopolnjujeta, da vsak nekaj odloča, on pa malo več, da se za vsako stvar odločata skupaj, dostikrat se posvetujeta s prijatelji in starši, da si vse obveznosti porazdelita glede na to, kdo je bolj sposoben za kakšno stvar, da imata različna znanja in upoštevata argumente glede na relevantnost področja, da se glede določenih stvari odloča vsak posebej, večina pa je skupnih (dogovorjenih) odločitev (glede večjih nakupov, prostega časa, vikendov), glede gospodinjstva ima moč bolj partnerica, glede financ in prostega časa pa bolj on. Ostali pa

dopuščajo prisotnost igre moči, vendar je prisoten tudi premislek in poskus dogovora v smislu primerne rešitve, več je primerov, ko prepuščajo partnerici odločitev, nekateri priznajo, da imajo večinoma glavno besedo pri odločanju (za tiste zadeve, ko mislijo, da imajo prav), vendar v resnih zadevah mora biti dogovor in tudi prilagajanje, nekateri so pasivni, drugje ima glavno besedo včasih on, včasih pa partnerica, ali pa on odloča glede velike večine stvari; partnerica mu včasih očita, da je patriarhalen, vendar se trudi, da ji prisluhne, da iščeta kompromise; mogoče je njegova beseda zadnja, želi prepričati partnerico, včasih je končna odločitev po njegovem, ima občutek, da večkrat zmaga; glavno, zadnjo besedo ima vedno partnerica, če pa je kaj pomembnega, tudi on vztraja pri svojem.

Ženske (39) pravijo, da ni igre moči, da se usklajujeta, posvetujeta, da se glede vseh stvari dogovorita, da sta enakopravna, da se prilagajata in delata kompromise, da skupaj sprejemata odločitve, da nima nobeden glavne besede, da poskušata vse urediti s pogovorom, da si medsebojno pomagata, da si vse delita glede na interese in sposobnosti, da se toliko poznata, da vesta svoja pričakovanja, en drugemu popustita, se prilagodita glede na želje, noben nobenega ne omejuje; partner glede gospodinjstva prepušča odločitve njej, če pa je kakšen večji nakup, ona prepušča odločitev partnerju, ker je bolj racionalen; vsak pove svoje želje, potem pa se skupaj odločita; včasih se finančno počuti nemočno, so stvari, ki jih občasno omogoči le partner. Ostale dopuščajo možnost igre moči, v nekaterih primerih ima ona glavno besedo pri odločanju, ker hoče imeti vedno prav, težko popusti, čeprav ve, da to ni dobro, saj partnerju skače v besedo, vendar se nekako dogovorita in se skupaj odločita, je dominantna; drugje pa ima glavno besedo pri odločanju partner; ona ne zna kot partner tehnično razlagati stvari in je dejansko glede financ bolj razsipna, očitno ji tako ustreza, ne pa vedno; da v vsakem primeru eden prevlada, kljub enakopravnosti, prevladuje moški že po naravi in značaju, pri nekaterih parih ima ona bolj izraženo moč za odločanje in zato glede večine zadev obvelja le njeno mnenje (ona se je odločila za nakup stanovanja in glede drugih večjih nakupov in tudi se odloča v zvezi vsakdanje porabe v gospodinjstvu), partner jo pri tem podpira; partner je dostikrat neodločen, partner se prilagodi; ona bi rada videla, da se dogovarjata o vseh odločitvah, vendar partner hoče (včasih), da je vse po njegovem, je principielen, včasih partner vztraja pri svojih trmastih odločitvah.

5.2.7.6 Mnenja intervjuvancev o medsebojnih osebnostnih razlikah; konflikti in njihovo razreševanje

Moški trdijo zase, da so umirjeni, preudarni, taktični, realistični, zadržani, teže pokažejo čustva in ne reagirajo tako hitro kot ženske, dostikrat se umaknejo, ko se malo umirijo strasti, je čas za pogovor, so bolj flegmatični, so bolj asocialni, njihove potrebe po seksu so večje, so bolj fleksibilni, vztrajni, preveč odločni pri nekaterih stališčih, bolj komunikativni, bolj leni, bolj za kompromise, perfekcionisti, pogosto vzkipljivi, preglasni, se ne ukvarjajo z detajli, avtoritativni, temperamentni, optimistični, racionalni, logični. Za partnerice pa pravijo, da so bolj eksplozivne, vzkipljive, bolj čustvene, bolj direktne, tudi bolj skrbijo za red, bolj organizirane, delovne in redoljubne, aktivne, trmaste, rade vidijo, da njihova beseda obvelja, so pa tudi potrpežljive, bolj ambiciozne, bolj umirjene, bolj umetniške duše, bolj svobodomiselnne, razgledane, čustveno inteligentne. Pri nekaterih parih je ona bolj aktivna, on pa dokaj pasiven, premalo odločen, on je zelo potrpežljiv, partnerica pa impulzivna, ponekod je partnerica bolj popustljiva, drugod pa je on popustljiv, partnerica pa vztrajna in trmasta, ali pa je celo on absolutist in partnerica to sprejema, on je tudi bolj odločen, ona pa je bolj umirjena, preudarna, on je dosleden, partnerica pa nekoliko popustljiva; zanj je svet veliko bolj svetel kot za partnerico, na vse v življenju gleda bolj optimistično, ona pa je precej pesimistična ali pa je on včasih zaprt vase, tudi trmast, partnerica pa je bolj komunikativna; on je bolj umirjen, zadržan, partnerica pa nekoliko impulzivna, vendar prilagodljiva.

Ženske trdijo zase, da večkrat popustijo pri dogovarjanju, da so bolj panične, pri čemer je partner bolj flegmatičen, da se preveč obremenjujejo glede reševanja določenih težav, so bolj organizirane, planirajo vnaprej, pa tudi zelo občutljive, impulzivne, vzkipljive, partner pa je bolj umirjen, potrpežljiv in zelo preudaren, so bistveno bolj trmaste, bojevite, se ne bojijo konfliktov, se raje soočijo s situacijo, bolj trmaste kot partnerji, bolj odločne kot partnerji, ali pa je ona bolj umirjena in je on bolj impulziven, ona je bolj dejavna, on pa miren, partner preveč komplicira, ona je bolj tolerantna, intuitivna, dosti stvari začuti vnaprej, zna ohraniti mirne živce v napetih situacijah; partner je zelo natančen, tudi pogosto vzkipljiv, ona je bolj umirjena, partner pa je bolj temperamenten, ona je zelo delovna v gospodinjstvu, partner pa je včasih bolj len, kar se tiče gospodinjstvih oz. hišnih opravil, ona je bolj emocionalna, partner je racionalen, včasih kakšno odločitev prepusti njemu in mu zaupa glede odločitve, ona je kolerična, on pa je neodločen, ona je bolj

umirjena, partner pa je bolj vzkipljiv, hitro ga kaj razdraži, ona je hiperaktivna, zgovorna, partner pa bolj počasen, umirjen, ona je bolj samosvoja, partner je bolj prilagodljiv in tudi potrpežljiv, ona je bolj čustveno labilna, partner pa čustveno stabilen, ona je tudi bolj občutljiva in mu to pokaže, ona joka, on pa nikoli; zanimivo je mnenje, da ne vidi razlik, saj ga je tako prevzgojila, da je čisto njej podoben.

Pogostost in vzroki konfliktov:

Moški pravijo, da ni večjih konfliktov, spori so ponavadi zaradi kakšnih malenkosti, obrobni stvari, glede kakšnih manjših napak (obojeustranskih), ponavadi kadar sta malo utrujena, zaradi različnega dojemanja, včasih zaradi njegovega sitnarjenja, ker on zjutraj preveč poležava v postelji, zaradi njegove prepočasnosti in občasnega zamujanja; včasih zaradi različnih prioritet pri življenjskih stvareh; zaradi financ, on je manj razsipen, vendar tudi popušča partnerici, ker partnerica včasih neracionalno razpolaga z denarjem, da se ne kupuje tisto, kar ni nujno potrebno, zaradi nekih lastnih želja in ambicij, ki se morajo uskladiti, najbolj pogosto pri nakupovanju, pa zaradi brezposelnosti partnerice in zahtevnejših stanovanjskih popravil. Manjši spori nastajajo tudi zaradi razlik v karakterjih, ker je on bolj introverten (vase obrnjen), zaradi sitnarjenja partnerice, ker se partnerica prehitro odloča, večkrat napačno, zato, ker ni vztrajen, prehitro odneha, ker imata klasičen problem različnega dojemanja realnosti, včasih zaradi vztrajanja vsakega na svoji poziciji, vendar se kasneje uskladi, zaradi neizpolnjevanja dogovorov, ker partnerica včasih napačno razume njegov humor, zaradi njegove pasivnosti, zaradi partnerkine preudarnosti, zaradi njegove zaletavosti, hitrih odločitev, glede vlog moški – ženska, zaradi različnih pogledov na iste stvari, ker se ne moreta takoj uskladiti, zaradi njegove malomarnosti in lenobe, partneričine doslednosti, ker partnerica vsako stvar pretehta. So tudi konflikti zaradi intimnosti, včasih ni dovolj pozoren do partnerice, zaradi čustvenih napetosti partnerice (se to redno zgodi), zaradi neuresničenih pričakovanj partnerice. Problem je tudi različen pogled glede načina dela v gospodinjstvu, glede gospodinjskih oz. hišnih opravil, ker se mu ne da preveč delati, glede tega, da vseskozi morajo čistiti stanovanje, včasih, npr. zaradi pozno pripravljene večerje; usklajevanje različnih stališč v odnosu do preživljanja prostega časa, potovanj in denarja (partnerica je večji avanturist, pri njemu je materialna varnost na prvem mestu, potem pa so potovanja); glede vzgoje otroka (primernost igrac, popustljivost partnerice); včasih zaradi njegove pijače, čeprav pije zmerno, prepiri so načeloma zaradi denarja, ko včasih gre na kakšno pivo, glede druženja s prijatelji, glede njegovih staršev, glede vmešavanja drugih v njun odnos (zelo redko).

Ženske so prav tako mnenja, da v glavnem konfliktov ni, da prihaja do konfliktov zaradi malenkosti, pri neizpolnjevanju dogovorov, glede manjših napak, včasih zaradi malenkosti, ko prespita, je boljše, če si kaj pozabita urediti, glede usklajevanja v zvezi z življenjem nasploh, glede trenutnih različnih pogledov na zadeve, pri sklepanju nekih odločitev, partner je prehter, ona pa pretehta vse odločitve, zaradi nestrinjanja glede kakšne malenkosti in tudi zaradi ljubosumja, včasih občutka ogroženosti, s strani obeh, glede nesoglasij med trenutnimi željami, njenega urnika v službi. Včasih so manjši spori glede financ, ker ona včasih porabi malo preveč denarja, zaradi partnerjeve trenutne brezposelnosti, ona je bolj razsipna in so večinoma konflikti glede razporejanja denarja, glede dograditve hiše, kar je prioriteta, njej je prioriteta fasada hiše, njemu pa nov avto, pri nakupovanju določenih stvari, zaradi porabe denarja, ker dostikrat vztraja vsak pri svoji odločitvi. Konflikte povzročajo tudi razlike v karakterjih, največkrat, ko si hoče ona uveljaviti svojo voljo, pa ji ne uspe, zaradi počasnega delovanja partnerja, ker ona sitnari, ker hoče ona imeti premoč, zaradi različnih navad, ki jih prinašata od doma (iz matičnih družin) in vsak misli, da so njegove boljše, ker se partner prepočasi odloča in se preveč pogloblja na vseh področjih; zaradi kompliciranja partnerja; ker je partner nekoliko manj komunikativen, zaradi sitnarjenja s strani partnerja; ker je ona impulzivna; zaradi partnerjevega humorja, so dnevi, ko ga napačno razume; ker je partner nekoliko prehter pri določenih odločitvah, zaradi partnerjeve pasivnosti, neodločnosti, včasih glede vztrajanja vsakega na svoji poziciji, vendar pride do usklajevanja; včasih, ker zjutraj partner težko vstane iz postelje, zaradi tega, ker sta različno vzgojena glede vlog moški - ženska, partner je patriarhalen, kar izhaja iz njegovega okolja, kjer je odraščal; moti jo partnerjevo zamujanje; ona je bolj zanesljiva, previdna, partner malo odstopa, ker je manj organiziran, ni mu vseč njena organiziranost; zaradi partnerjeve živčnosti, se prehitro razjezi, vsaka malenkost ga vrže iz tira; ker je ona bolj dosledna, rada ima red, da vse poteka po določenih ritualih. Konflikti nastajajo tudi glede intimnosti, včasih jo partner premalo posluša, ona bi se več pogovarjala, njemu se pa ne da; včasih misli, da partnerju bere misli, nato pa ugotovi, da ni tako; ona je občutljiv človek, potrebuje več pozornosti, zaradi neizpolnjenih pričakovanj s strani partnerja (če ne izpolni njenih čustvenih pričakovanj, je hitro užaljena zaradi kakšnih nepravilnosti), ker ona hitro izbruhne (ob vsaki malenkosti) in joka, on pa je tiho, vse pretehta, predvsem zaradi tega, ker misli, da bo partner znal brati njene želje, ima določena pričakovanja, ki se ne skladajo s partnerjevimi. Spori so tudi zaradi razporeditve del v gospodinjstvu, partner je včasih bolj len pri hišnih opravilih. Tudi glede prostega časa

se včasih težko dogovorita, ona bi šla večkrat na leto nekam potovati, on pa ne in se prepirata zaradi denarja. Različne poglede imata tudi glede vzgoje otrok, zaradi vzgoje otrok iz prejšnje zveze, konflikti so glede vzgoje otroka, ona se trudi, da mu razloži stvari, skuša sprejeti tudi del tistega, kar hoče on, včasih ima vsak svoje poglede, partner je bolj realen in postavlja meje, ona pa je bolj popustljiva ali pa je partner preveč popustljiv. Partnerjevi stari starši težijo s poroko. Le enkrat je prišlo do konflikta zaradi vmešavanja drugih oseb v njuno zvezo, partner se je postavil na njeno stran. Konflikt nastane tudi zato, ker se partner drži le svoje družbe, ona pa je bolj komunikativna in prilagodljiva tudi drugim. Spor nastaja predvsem zato, ker partner preveč časa dela z računalnikom.

Reševanje sporov:

49 moških je odgovorilo, da rešujejo spore s pogovorom, kompromisi, s pozitivnimi dejanji, z usklajevanjem, analizo, popuščanjem, s sprejemanjem skupnih odločitev, ostali pa s seksom, poslušanjem mnenja partnerice, z izmenjavo mnenj, včasih z umikom, ko se malo umirita, se pogovorita in najdeta kompromis, včasih si vzameta čas za razmislek, pomemben je pogovor, ne toliko zaključek, malo tišine, nato pa počasi po stopničkah s pogovorom in usklajevanjem.

53 žensk pravi, da rešujejo spore s pogovori, medsebojnim popuščanjem, kompromisi, razčlenitvijo dogodkov in z usklajevanjem, pogovor včasih preraste v prepir, vendar ne pred otroki, z usklajevanjem, dogovarjanjem, s pogovorom, ona je pobudnica za komunikacijo, ker ji ni všeč, da prevladuje tišina, ona poskuša razložiti, partner pa potem poskuša razumeti, s popuščanjem (ponosna je na to, da se pogovarjata in s pogovorom ter z dogovarjanjem vse razrešita). Druge pa pravijo, da z minuto molka - premislek, da gresta vsak na svojo stran, da se malo situacija umiri, včasih se je treba malo umakniti in potem vsak malo popusti, najprej počakata, da se čustva malo umirijo. Včasih pa je dovolj, da se pogledata. Ena od intervjuvank pa pravi, da partnerju na zabaven način pove tisto, kar jo moti in na ta način zlahka najdeta kompromis.

5.2.8 Partnerski proces

5.2.8.1 Zgodovina partnerske zveze intervjuvancev

Moški pravi, da je bila to njegova prva ljubezen, pred rojstvom otroka sta živela skupaj 10 mesecev, pred tem sta se le videvala; zveza je od samega začetka do danes zelo v redu.

Ženska pripomni, da se poznata že 25 let, spoznala sta se kot otroka na podeželju.

Moški pravi, da sta se spoznala preko njegove bivše sošolke, v prvih dveh letih je bilo dokaj burno, nato pa so sledili daljši pogovori, medsebojno prilagajanje in skupni cilji ter skupno življenje in otroci; sedaj je zveza odlična. **Ženska** pravi, da se je morala v zvezi naučiti, da poslušata en drugega in da ni edina, ampak da sta dva; danes je ta zveza odlična.

Moški pravi, da sta se spoznala v partnerkini službi, nekaj let sta se družila, nato pa začela živeti skupaj; zveza je v redu. **Ženska** vsemu pritrjuje.

Moški pravi, da sta se spoznala v hribih na plezanju, skupaj sta športala, šla v kino, na zabave, skupaj sta že 7 let. **Ženska** se strinja z navedbo partnerja.

Moški pravi, da sta se spoznala v srednji šoli pri 15 letih, potem sta pri 20 letih bila par, zveza je v redu tako, da bi še enkrat izbral isto. **Ženska** se strinja z navedbo partnerja; zaenkrat njuna zveza dobro funkcionira.

Moški pravi, da se poznata približno 4 leta, od začetka se razumeta v redu in se dopolnjujeta. **Ženska** se strinja, dodaja, da sta se spoznala v njeni prejšnji službi, da ves čas poglobljata partnersko zvezo.

Moški pravi, da sta se spoznala na nekem srečanju skupine za samopomoč; nekaj mesecev sta se družila, spoznavala, nato pa sta pred letom in pol začela živeti skupaj. **Ženska** potrjuje, kar je navedel partner, doda le, da sta še v času preizkušnje zveze, tudi stabilizacije le-te.

Moški pravi, da sta se spoznala pred 11 leti, bila sta sošolca v srednji šoli, bila sta prijatelja, si zaupala in poglobila zaupanje, skupaj živita že 7 let. **Ženska** pritrjuje temu, kar je navedel partner.

Ženska pravi, da sta se spoznala pred šestimi leti, bila sta sodelavca preko študentskega servisa in je iskrica preskočila, na začetku je bilo več konfliktov, ona je bila bolj potrpežljiva in se je tudi partner umiril. **Moški** pritrjuje temu, kar je povedala partnerica; zdaj bolj vesta, kaj pričakujeta drug od drugega, ker se bolj poznata.

Ženska pravi, da sta se spoznala pred 12 leti, od samega začetka imata resno zvezo, do prihoda otroka sta bila na prvem mestu, sedaj pa ima otrok prioriteto. **Moški** se s tem strinja, dodaja, da je bila na začetku zaljubljenost, potem pa spoštovanje, skupne vrednote in cilji, otrok ju je še bolj zblížal.

Ženska pravi, da sta se spoznala preko prijateljev; na začetku sta bila prijatelja, potem pa sta se začela družiti, zdaj je zveza v redu, stabilna. **Moški** se strinja in dodaja, da je njemu zdaj boljše kot na začetku zveze, čeprav je bil tudi na začetku mnenja, da bi s to partnerico rad živel do konca svojih dni.

Ženska pravi, da sta se spoznala na morju, takoj sta se zaljubila, se ujemala in sta na isti valovni dolžini, skupaj se nikoli ne dolgočasita, vedno bolj se razumeta, zveza traja že 6 let. **Moški** se popolnoma strinja, dodaja pa, da bi se dalo z njegove strani še kaj izboljšati.

Ženska pravi, da sta se spoznala pred 7 leti, se začela družiti, potem sta za 2 meseca prekinila, takrat sta pa ugotovila, da ne moreta drug brez drugega, sedaj je vse super.

Moški pritrjuje in dodaja, da ima sedaj urejeno zvezo in je zadovoljen, vse je v redu.

Moški pravi, da sta bila najprej znanca, prijatelja, nato pa sta začela skupaj živeti, vendar ne z namenom, da bi imela otroka, družino, ampak ta želja je zrasla kasneje. **Ženska** pritrjuje in dodaja, da sta dalj časa živela skupaj, preden sta imela prvega otroka.

Moški pravi, da se je zveza dolgo časa "kovala" skozi kolegialnost in prijateljstvo do zelo stabilne partnerske zveze. **Ženska** se popolnoma strinja.

Ženska pravi, da sta se spoznala preko prijatelja pred dvema letoma na zabavi, nato je bila v bolnici zaradi raka na rodilih, partner ji je dajal podporo, videla je, da se nanj lahko zanese, skupaj sta šla skozi vzpone in padce (razdelitev bremen in obveznosti), znata si ustvariti lepo počutje, se dogovarjati, si vzeti čas drug za drugega (da spremljaš razvoj partnerja, sprejemaš partnerja takšnega kot je). **Moški** se popolnoma strinja, dodaja, da je na začetku šlo za velike odločitve, zaradi zdravstvenih težav partnerice sta se hitro odločila za otroka, šlo je takoj zares.

Ženska pravi, da sta se pred tremi leti spoznala preko skupne kolegice, nato pa po 3-4 mesecih sta poglobila partnerstvo, s partnersko zvezo je zadovoljna. **Moški** pritrjuje, dodaja, da je zveza potekala spontano in je z njo zadovoljen.

Moški pove, da sta se spoznala pred 13 leti v njegovi službi; ko jo je prvič zagledal, se je odločil, da bo to njegova ženska, z njo je vedno bolj zadovoljen. **Ženska** se strinja in doda, da sta po 6 mesecih spoznavanja (druženja) šla živet skupaj, da so bila različna obdobja, da sta zdaj v umirjenem obdobju, v partnerski zvezi sta oba srečna.

Moški pravi, da sta se spoznala v skupni službi, poznata se 5 let (skupaj živita 3 leta), naenkrat je bil »bum«, sedaj je vse zelo v redu. **Ženska** temu pritrjuje in doda, da sta bila dve leti platonsko zaljubljena, bil ji je všeč na prvi pogled, ohranjata tisto lepoto od začetka.

Moški pove, da sta se spoznala v skupni službi, nato sta po enem letu začela skupno življenje, razumeta se dobro. **Ženska** potrди navedeno, doda še, da se razumeta zelo v redu.

Ženska pravi, da sta se spoznala pred tremi leti, eno leto sta se videvala, družila (občasna srečanja), dve leti živita skupaj, najprej sta živela kot podnajemnika, zdaj pa živita v stanovanju staršev, razumeta se v redu. **Moški** se s povedanim strinja.

Moški pravi, da sta se spoznala v srednji šoli (sošolca), občasno sta hodila skupaj, nato pa sta bila eno leto stalno skupaj, potem pa 3 leta narazen in sedaj sta ponovno 4 leta skupaj, v glavnem se razumeta. **Ženska** potrди, kar je povedal partner.

Moški pravi, da sta bila od prvega trenutka, ko sta se spoznala, zelo veliko skupaj; v partnerstvo sta šla postopno in se racionalno odločila glede graditve skupnega doma. **Ženska** dodaja, da njuna zveza traja 5,5 let, spoznala sta se, ker sta bila oba nesrečna v prejšnjih zakonih, nekaj časa sta živela posebej, zdaj pa kakšno leto živita skupaj (prej pa sta živela skupaj le občasno), sedaj je absolutno vse v redu.

Moški pove, da sta se zblížala v prijateljski skupini, nekaj časa sta živela pri njegovih starših, potem sta kupila stanovanje. **Ženska** pravi, da sta v začetku (kakšno leto) imela prijateljsko zvezo, nato sta šla v intimno, ljubezensko zvezo, potem sta se sprla in eno leto sta bila narazen, sedaj pa že šest let živita srečno v partnerski zvezi.

Moški pravi, da sta se spoznala pred 13 leti, v prvih treh letih se ni zgodilo nič resnega, živita skupaj že 10 let, partnerska zveza poteka v redu. **Ženska** pritrjuje in dodaja, da so bili padci in vzponi, danes je vse v redu, korektno.

Moški pravi, da sta se spoznala pred 8 leti preko prijateljev na košarkaškem igrišču, tri mesece sta se spoznavala, nato pa sta šla živet skupaj, vseskozi sta si bila všeč, karakterno se ujemata, pred enim letom je bilo malo krize pri preselitvi v skupno stanovanje, sedaj je vse v redu. **Ženska** se popolnoma strinja s tem, kar je povedal partner.

Moški pravi, da sta se spoznala pred 12 leti v srednji šoli (sošolca), všeč mu je bila od samega začetka, v prvih 4 letih je bilo nekakšno obdobje mirovanja, nato sta se »objela« in začela z resno zvezo. **Ženska** se strinja in dodaja, da je bila njuna zveza v začetku fenomenalna, sedaj je tudi zelo v redu.

Ženska pravi, da sta se spoznala preko sošolcev, od začetka ga je malo zapostavljala, potem on njo, pred rojstvom prvega otroka sta šla narazen, vendar za kratek čas, nato pa sta šla ponovno živeti skupaj, kar je obema všeč. **Moški** se strinja s tem, kar je povedala partnerica, doda še, da je bila njuna zveza včasih viharna, sedaj pa je umirjena.

Ženska pravi, da sta se spoznala preko znancev na družabnem srečanju (prireditvi), zveza je stabilna, zdaj so manjše razlike in večja usklajenost. **Moški** potrди, kar je povedala partnerica, doda še, da sta na začetku 3-4 mesece zvezo usklajevala, že 6 let živita občasno skupaj, zdaj je manj konfliktov.

Moški pravi, da sta se spoznala pri 17 letih v diskoteki, dve leti in pol sta se zabavala, leto in pol sta bila narazen, nato zopet dve leti zabave in nato resna zveza. **Ženska** ponavlja, da sta se spoznala pri 17 letih, vmes so bili vzponi in padci, sedaj sta skupaj prav zaradi vzponov in padcev.

Moški je povedal, da sta odraščala skupaj v istem okolju in se veliko družila (tudi z njenim bratom je dolga leta prijateljeval), v zadnjem letu in pol sta se odločila za skupno življenje, njuna zveza je stabilna. **Ženska** potrjuje in doda, da je njuna zveza super, da jo osrečuje dejstvo, da sta skupaj.

Ženska pravi, da sta se spoznala pri njej v trgovini, ker je partner delal v trgovini zraven in sta šla na kavo, sta si bila všeč, kmalu pa začela živeti skupaj (spoznala sta se v začetku preteklega leta in sta zelo hitro zaživela skupaj). **Moški** pritrjuje in zvezo ocenjuje kot zelo stabilno.

Moški pove, da sta se spoznala v hotelu, kjer je ona vodja gostinskega obrata, on pa je tja prihajal kot gost. **Ženska** potrди in doda, da je bilo v začetku zveze manj potrpljenja (vmes tudi), sedaj je vse v redu.

Moški pravi, da njuna zveza traja 5 let, spoznala ju je sošolka, njegova soseda, tako sta začela, zveza je solidna, ju zadovoljuje, jo znata ceniti, ker sta priča kaosu partnerskih (ljubezenskih) razmerij, ki prevladujejo v družbi. **Ženska** se v vsem strinja, doda še, da je zveza potekala spontano in prijateljsko, ocenjuje jo kot dobro, stabilno.

Ženska pravi, da sta se spoznala na košarkaškem turnirju, kjer sta oba zastopala svoje šole, takoj sta se ujela, eno leto sta bila prijatelja, nato pa sta šla v partnersko zvezo, ki je zdaj v redu, imata se super. **Moški** potrjuje in doda še, da je njuna zveza stabilna.

Moški pove, da sta se spoznala pred dvema letoma na koncertu, družila sta se in spoznavala približno pol leta, nato pa občasno živita skupaj, zveza je v redu. **Ženska** potrди in doda, da imata podobno življenjsko zgodbo v smislu doživljanja v otroštvu, pol

leta sta se poznala, preden je prišlo do odnosa; partner je poročen in ima 8-letnega otroka, za to zvezo ji je povedal po rojstvu njunega otroka.

Moški pravi, da je bila v začetku mladostniška zaljubljenost, vmes pa je zaradi njegove odsotnosti (1-letnega služenje vojaškega roka) prišlo do preizkušnje njunega odnosa, ki sta jo preživela v redu in se potem odločila za stalno zvezo, ki je tudi sedaj v redu. **Ženska** pojasnjuje, da sta se spoznala na maturitetnem izletu, potem pa sta se družila daljše obdobje in sta zadnjih 5 let na skupnem naslovu, imata stabilno zvezo.

Moški pravi, da sta se spoznala na poroki prijateljev, družila sta se leto in pol, potem sta se odločila za skupno življenje, zveza je dobra, stabilna, je osebno zadovoljen. **Ženska** se strinja s tem in doda, da sta se spoznavala približno leto in pol, ker je partner delal, sta imela bolj »vikend ljubezen«, po dveh letih druženja sta se odločila za skupno življenje, boljše zveze si ne bi upala želeli.

Ženska je povedala, da sta se spoznala v študentskem domu, sledilo je nekaj let spoznavanja, potem pa sta šla živet v skupno gospodinjstvo, zveza je zelo trdna, stabilna, zagotovljena je enakopravnost obeh in tudi svoboda posameznika v partnerstvu. **Moški** se strinja in pripominja, da imata idealno partnerstvo, tako kakršnega si človek želi.

Ženska pravi, da sta se spoznala preko njenih prijateljev, na začetku sta bila prijatelja, nato sta se začela družiti, na začetku zveze je bilo z njene strani manj potrpljenja, zelo veliko ji je popuščal, zdaj sta partnerja, občasno živita skupaj, ker nimata svojega stanovanja, zveza je stabilna. **Moški** se strinja in doda, da sedaj živita občasno skupaj pri njegovih oz. tudi pri partnerkinih starših.

Ženska pove, da sta se spoznala v klubu študentov, kjer je delala kot prostovoljka, najprej sta bila zgolj znanca, nato sta šla na pijačo in se je začela romantičnost, zveza je zelo v redu. **Moški** se povsem strinja in obenem ponavlja, da je njuna zveza v redu.

Ženska pravi, da sta se spoznala v študentskem domu, bila je ljubezen na prvi pogled, lepi so spomini, sploh začetki, dokaj hitro sta začela skupaj živeti, v tej zvezi je zadovoljna, zdi se ji, da postaja zrela. **Moški** se strinja in dodaja, da je zveza super, partnerico ima rad.

Moški pravi, da sta se spoznala pred 8 leti preko prijatelja, dokaj hitro sta se začela družiti, pogosto sta se videvala in sta ugotovila, da sta za skupaj, približno 8 let živita skupaj, zveza je v redu (stabilna, zadovoljiva). **Ženska** se s povedanim strinja in ponavlja, da je njuna zveza v redu.

Ženska pravi, da sta se spoznala na koncu njenega študija, dobre dve leti sta živela malo pri enih, malo pri drugih starših, potem sta se preselila v podnajemniško stanovanje, kjer

stanujeta tudi sedaj, zveza je stabilna. **Moški** k povedanemu doda, da je zveza stabilna in plodna.

Moški pravi, da sta se spoznala preko prijateljev, nekaj časa sta hodila (5 - 6 let), nakar sta ugotovila, da je zveza resna, oba imata podoben pogled na življenje, zveza se še naprej pozitivno razvija. **Ženska** pravi, da sta se spoznala na zabavi, po sedmih letih stalne zveze sta se odločila za otroka, zveza je zelo mirna, brez kakšnih pretresov.

Ženska pravi, da sta se spoznala po naključju, ko je njegov prijatelj dobil otroka, začela sta se občasno družiti, počasi sta šla v partnerstvo, skupaj živita cca 3 leta, zveza je povprečna. **Moški** se povsem strinja.

Moški pove, da se poznata iz otroštva, kot otroka sta se skupaj družila, njen brat mu je povedal, da mu je dejala, da ji je všeč, on pa je bil njegov najboljši prijatelj, zveza je zelo v redu. **Ženska** potrди in ponovi, da zveza poteka v redu.

Ženska pravi, da se poznata 18 let, spoznala sta se v času počitnic preko prijateljev, v zvezi so bili vzponi in padci, sedaj je zelo stabilna. **Moški** se strinja in ponovi, da je zveza stabilna.

Moški pravi, da sta se spoznala preko prijateljev, približno dva meseca sta se spoznavala, potem sta ves čas srednje šole hodila kot fant in punca, zdaj živita skupaj že dve leti, zveza je super, če bo tako potekala nadalje, bo zelo zadovoljen. **Ženska** se strinja in dodaja, da je zveza lepa, da je zadovoljna.

Ženska je povedala, da sta se spoznala v njeni službi, dva meseca sta prijateljevala, potem sta šla živeti v partnersko zvezo, v zvezi sta imela dobre in slabe trenutke (v glavnem slabih ni več), najboljše pa je, da imata dva krasna otroka. **Moški** je vsemu pritrdil.

Ženska pravi, da sta se spoznala pred sedmimi leti v službi partnerja, na začetku je bilo več preprirov zaradi njenega ljubosumja, potem sta se začela več pogovarjati, bolj ga je spoznala, sedaj pa živita skupaj že dve leti, zveza je v redu. **Moški** se strinja in k temu doda še, da je bilo na začetku zveze nezaupanje (padci in vzponi), sedaj pa je več zaupanja in je vse v redu, zveza je stabilna.

Moški pravi, da sta se kar nekaj časa poznala, preden sta šla v partnersko zvezo, njuna zveza je odlična. **Ženska** pa pravi, da sta se spoznala pred tremi leti na zabavi in sta začela dokaj hitro skupaj živeti, zveza je zelo v redu, prinaša ji podporo, skrb drug za drugega, emocionalno zadovoljstvo, druženje.

Moški pove, da sta se spoznala v njegovi službi, šla sta skupaj na smučanje, za vikende sta šla v kino in že dve leti občasno živita skupaj pri partnerkinih starših, zveza je zelo

uspešna. **Ženska** potrdi navedeno in doda, da sta se spoznala v njegovi službi, ko je opravljala študentsko delo, najprej sta bila samo prijatelja, nato sta po kakšnem letu prišla v globlji stik tako, da se je iz prijateljstva razvilo partnerstvo, zveza je zelo dobra, polna razumevanja, ljubezni, spoštovanja.

Moški pravi, da sta se spoznala v skupni službi, bila sta dobra prijatelja, nato pa sta šla v partnersko zvezo, v kateri sta oba srečna. **Ženska** potrdi in doda, da je bila vseskozi nekakšna pozitivna energija med njima, nato se je to naprej razvilo v partnerstvo, ki je zelo v redu.

Ženska pravi, da se je začelo tako, da sta se spoznala pri njegovih prijateljih na tenisu, spoznavala sta se približno pol leta, v tem času je intenzivnost odnosa naraščala tako, da je po pol letnem druženju prišlo do resnega partnerstva, zveza je vse boljša. **Moški** se strinja in doda, da si v začetku niti ni predstavljal, da bi bila par, v družbi je bila prijetna in mu je postala zelo všeč, zveza je vsak dan boljša.

Ženska pove, da sta se spoznala pred 13 leti v gostinskem lokalu preko skupnega prijatelja, po kakšnem letu sta začela skupaj živeti, po štirih letih skupnega življenja sta dobila prvega otroka, sedaj imata še drugega in je zveza zelo uspešna. **Moški** pritruje in dodaja, da sta se, ko sta se spoznala, kakšno leto zabavala, potem pa sta začela skupaj živeti, zveza je stabilna, uspešna.

Ženska pove, da sta se spoznala v diskoteki, pol leta sta bila prijatelja, potem pa partnerja, živita skupaj približno eno leto, zveza je odlična, boljša ne bi mogla biti. **Moški** to potrdi in doda, da je zveza super in da se bo še nadalje vedno trudil za njuno razmerje, da bo še bolj zanimivo.

Iz navedenega ugotavljam, da so se kohabitantski pari spoznali na zelo različne načine. 13 se jih je spoznalo preko prijateljev in kolegov, 8 že v srednji šoli, 11 v službi, 3 v diskotekah ali na koncertih, 2 pri športnih aktivnostih, 5 pri študentskih aktivnostih, po 1 pa na morju, v hribih in v skupini za samopomoč. Drugi tega podatka niso navedli.

Večina navaja, da so se v začetku spoznavali, šli skozi prijateljsko obdobje, obdobje zabave, obdobje skupnega druženja, zaradi podobnih pogledov na življenje je intenzivnost odnosa naraščala tako, da je po določenem času prišlo do resnega partnerstva, ki je v začetku sicer prinašalo konflikte, vzpore in padce, vendar so pogovori prinesli usklajevanje in zaupanje in končno je prišlo do skupnega življenja in ustvarjanja družine; zveza je vse boljša, stabilna, uspešna, polna razumevanja, ljubezni, spoštovanja;

zagotovljena je enakopravnost obeh in tudi svoboda posameznika v partnerstvu. Pri nekaterih pa je šlo za ljubezen na prvi pogled, morda je bila to bolj zaljubljenost, vsekakor pa je bila vseskozi prisotna nekakšna pozitivna energija med njima, nato se je njun odnos naprej razvil v partnerstvo, v katerem se razumeta in se dopolnjujeta in ves čas poglobljata partnersko zvezo, v kateri sta oba zadovoljna; otrok pa je njuno zvezo še utrdil.

5.2.8.2 Odločitev o nesklentvi zakonske zveze

Moški predvideva poroko, poročil bi se le zaradi istega priimka, drugače pa je njuna kohabitacija kvalitetna tudi brez poroke. **Ženska** do sedaj ni razmišljala o tem, da bi se poročila, popolnoma ji je vseeno ali sta poročena ali ne, odnos je po njenem isti, poročila bi se le, če bo to partner predlagal; spremenila bi le to, da bi jo partner več poslušal.

Moški pravi, da je bila potrebna ustalitev in rešitev stanovanjskega problema, bili so tudi finančni problemi; v kratkem se nameravata poročiti, ker je čas za to. **Ženska** pravi, da je vedno imela željo, da se poroči, zato, ker sta njena starša ločena in tudi zaradi birokracije glede dokumentov, dvigovanja poštnih pošiljk ipd.; poročila se bosta v kratkem, ker ji to pomeni veliko varnost in stabilnost v življenju.

Moškemu zakonska zveza ne pomeni nič, s partnerico živita normalno; če se bosta kdaj poročila, bo to le iz ekonomskih razlogov, da ne bi bilo težav s premoženjem; najprej pa je treba rešiti stanovanjski problem. **Ženski** poročni list ni pomemben, poročila bi se le zato, da ne bi imela težav z birokratskimi zadevami pri potovanju v tujino in da bi imela isti priimek kot partner zaradi hčerke; v zvezi je vse v redu, rada bi rešila samo stanovanjski problem.

Moški ni nikoli razmišljal o tem, da bi se poročil, v tem ne vidi nobene koristi in nobenega smisla. **Ženska** pravi, da oba izhajata iz ločenih družin in oba si tako mislita, da poročni list ni potreben, tudi ji obred poroke nič ne pomeni, če bi bila poročena, bi se manj imela rada.

Moški pravi, da sta toliko časa že skupaj, da je vse tako, kot da bi bila poročena; poročiti se zaradi veselja drugih, je brez zveze, zaenkrat se ne bi poročil, sploh ne razmišlja v tej smeri, rad bi le pridobil večje stanovanje. **Ženski** poroka ne pomeni veliko in ne potrebuje poročnega lista; živita enako kot v zakonski zvezi, če bi se kdaj poročila, bi samo zato, da bi imeli isti priimek, ne bi pa imela nobenega svatovskega obreda; njena želja je le pridobiti večje stanovanje.

Moški pravi, da še nista prišla do odločitve, da bi se poročila, da to ni pomembno za skupno življenje, temu ne dajeta velikega pomena, se pa nameravata enkrat poročiti,

pogoj je le imeti svoje stanovanje. **Ženska** je mnenja, da živita tako kot da bi bila poročena, tako bo še nekaj časa, nato pa se bosta preselila v svoje stanovanje in bi se potem poročila; trudita se, da bi poglobila medsebojno komunikacijo.

Moškemu poroka nič ne pomeni, smatra, da poroka ni bistvenega pomena za skupno življenje, to je kvečjemu potuha oz. ustvarjanje lastniškega odnosa; glede kohabitacije ne bi ničesar spremenil, popolnoma je zadovoljen. **Ženska** zakonsko zvezo dojema kot neko lastništvo, poroka se ji ne zdi bistvena za partnerstvo; če se bosta kdaj poročila, bosta le zato, da bosta naredila dober žur.

Moški ne čuti potrebe po poroki, mogoče pa po rojstvu otroka v korist celotne družine, če bi s tem pridobili kakšno varnost, drugače je tudi tako v redu; zaenkrat ne bi nič spremenila, v odnosu ravnata odprto. **Ženska** se v tej zvezi počuti odlično, tako kot si zamišlja, odnos je dober, prijateljski, dopolnjujoč; poroka se ji ne zdi toliko pomembna, po njenem o njuni poroki bolj premišlujejo drugi (starši in stari starši) zaradi tradicije; rada bi le, da bi partner dokončal šolanje (faks).

Moškemu se poroka zdi predraga, zaradi popivanja je proti njej, njegovim staršem pa bi bilo všeč, da se poročita, ker sta bolj katoliško usmerjena, zato pa sta tudi otroka dala krstiti; pravi, da je njegova zveza v redu in ničesar ne bi spremenil. **Ženska** pravi, da o poroki nista kaj dosti govorila, poroka veliko stane in je nepotrebna, to bi bil zanju le papir in ne vidita potrebe po poroki.

Moški pravi, da poroke nista načrtovala od samega začetka njune zveze, čez čas pa sta ugotovila, da normalno funkcionirata in ne vidita razloga za poroko, ker jima ne prinese nikakršne dobrine; v tej zvezi ne bi ničesar spremenila. **Ženska** je mnenja, da ji poroka predstavlja le papir, ker se v zvezi dobro počutita in sta uredila in urejata vse potrebno, ničesar ne bi spremenila in se ne namerava poročiti.

Moškemu poroka ne pomeni nič, bistveno je, da se s partnerico imata v redu in da se razumeta; moti ga samo to, da premalo časa preživi s partnerico, oba bi želela, da sta veliko več skupaj. **Ženska** pravi, da sta se spontano odločila za kohabitacijo, ne čutita potrebe po poroki; pove še, da ji zakonska zveza trenutno ne pomeni nič, kasneje mogoče, zdaj nima občutka za poroko; kohabitacija je v redu, spremenila ne bi prav nič.

Moški meni, da morata najprej živeti skupaj, da preizkusita partnerstvo, ne bi se poročil, poroka ga ne zanima; v kohabitaciji je vse v redu, morda se da kaj izboljšati, drugače ne bi nič spremenil. **Ženska** pravi, da sta kot partnerja kompatibilna, nasploh sta zadovoljna z medsebojnim odnosom; ne načrtujeta zakonske zveze, zaradi nerešenega stanovanjskega

problema živita skupaj le občasno; glede življenja v kohabitaciji nimata nobenih ovir, morda bi se kdaj poročila le zaradi simbolike.

Moški pravi, da poročni list ne bi nič spremenil, za kohabitacijo sta se skupaj odločila, tako jima ustreza, življenje teče normalno naprej, zaenkrat ne bi nič spremenil, poroka je mogoča kdaj v prihodnosti, ni pa na prvem mestu. **Ženska** meni, da ju poroka ne zanima, o tem sta se pogovorila, glede kohabitacije je bila skupna odločitev, ne bi nič spremenila.

Moški v poroki ne vidi neke prednosti, kohabitacija gre v smeri, ki se mu zdi pravilna, **ženska** ni nikoli razmišljala o poroki, to se ji zdi nepomembno opravilo.

Moški kohabitacijo jemlje kot zakon, obljubo zvestobe, spoštovanja, ni potrebe po poroki, ker le-ta ne bi nič prinesla oz. spremenila; **ženska** je s kohabitacijo zadovoljna, ne čuti nobene dejanske potrebe po poroki, ta institucija ji ne pomeni nič.

Moški pove, da so njegovi starši hoteli, da se takoj cerkveno poročita, največ gre za ceremonije glede staršev, zato raje vidi, da ne bo poroke, ker bi bile kakšne zamere; ima drugačen stil življenja kot njegovi starši, posluša tudi drugačno glasbo in tudi sicer. **Ženska** ni nikoli čutila potrebe po poroki, sama poroka ji ne pomeni nič, vendar, če bi se poročila, bi ji bila to potrditev partnerjevih čustev; kohabitacija ji ustreza, spremenila bi le prebivališče na nevtralnem terenu, da bi živeli ločeno od sorodstva.

Obema poroka ni pomembna za srečno skupno življenje, drugače pa bi se poročila; njuna kohabitacija je popolnoma v redu in bi rada, da čim prej pridobita skupno stanovanje.

Moški pravi, da ju denar omejuje, da ne moreta skleniti zakonske zveze, ne moreta si privoščiti prevelikih stroškov zaradi bolj pomembnih družinskih obveznosti, v odnosu sta zadovoljna, absolutno imata namen, da se poročita. Za **žensko** je poroka samo podpis pri matičarju, poročila bi se le zaradi otrok, ni pomembno, da se poročita zato, da sta skupaj.

Moški o zakonski zvezi ni razmišljal, kohabitacijo pa je prineslo življenje samo; kohabitacija mu prinaša vse prednosti skupnega, partnerskega življenja, predvsem v čustvenem smislu, družinsko okolje itd.; glede sprememb si želi samo to, da bi bilo več prostega časa. **Ženska** je s kohabitacijo čisto zadovoljna, nič ne bi bilo drugače, če bi bila poročena, oba sta razvila občutek pripadnosti; o poroki ni bilo pogovora, če bi jo zasnuvil, bi se poročila, ni pa nujno, bo živela tudi brez tega; v samem odnosu ne bi nič spremenila.

Moškemu se zdi zakonska zveza nepotrebna; poroka je v osnovi preživeta zadeva, v preteklosti je bil njen namen varnost, predvsem ekonomska, sedaj pa te varnosti poroka ne zagotavlja več; kohabitacija je popolnoma v redu, nič ne bi spremenil. **Ženski** poroka trenutno ni pomembna, nikoli se nista izrekla o tem, enkrat bi rada bila poročena, da lahko

reče »to je moj mož«, da ne bi bila neporočena, ko bo stara 60 let; s kohabitacijo je zadovoljna, v njej uresničuje vse potrebe.

Moški bi se poročil samo zaradi tega, da ni dveh različnih priimkov, lahko je tudi cerkvena poroka, drugače pa meni, da je sama poroka le izguba časa in denarja; kar se tiče življenja v kohabitaciji ne bi nič spremenil. **Ženska** pravi, da v kohabitaciji živita normalno, to je bolj normalno stanje kot dajati denar za poroko, vse poteka tako, kot da bi bila poročena, ni nobene razlike, vendar si želi poroko, rada bi, da je njuna zveza pred Bogom sklenjena.

Moški pravi, da v kohabitaciji živita kot v zakonski zvezi; odločila sta se, da se bosta poročila, njegov plan se ni ujema z okoliščinami - želi si, da bo poroka bolj originalna v smislu presenečenja. **Ženska** trdi, da v kohabitaciji živita v redu in ni nobene razlike - poročena ali neporočena, emocionalno pripadata drug drugemu, o poroki sta se pogovarjala, oba imata željo, da se poročita tudi zaradi istega priimka; ko je bila noseča se ni želela poročiti, zdaj pa po rojstvu otroka upa, da se bosta poročila, ker si močno želi živeti v zakonski zvezi.

Moški pravi, da v kohabitaciji živita normalno, obema je pomembno, da sta skupaj; si medsebojno pomagata in sta si v oporo drug drugemu, poročila se bosta že letos, ker je enostavno čas za to, tudi ko se bosta poročila, ne vidi spremembe, razen tega, da bosta mož in žena; poročila se bosta samo za to, ker si to želita, nobenega drugega motiva ni. **Ženska** pravi, da se skoraj ves čas trajanja njune zveze nista nikoli ciljno pogovarjala o poroki (o tem se sploh nista pogovarjala), pred kratkim sta spontano začela pogovor o tej temi in sta se odločila, da se bosta poročila (to je želja obeh) zaradi osebnega občutka, potrditve, da se bosta bolj počutila (če imaš pravega partnerja, se pojavi želja, da sta mož in žena).

Moški pravi, da se za poroko nista odločila, ker v tem nista videla nobene nadgradnje, pri svojih odločitvah sta svobodna in ne marata poročnih ceremonialov, zaenkrat obema ustreza kohabitacija, ne izključujeta tega, da se ne bosta nekoč poročila, vendar brez ceremonij in velikih žurk, ker jim to ni bilo nikoli všeč. **Ženska** pravi, da živita v kohabitaciji tako kot v zakonski zvezi, zdelo bi se ji fino, da se tudi poročita, vendar nič ne bi bilo novega, edino bi bil prijeten občutek.

Moški je razmišljal bolj v smeri, da ne sklene zakonske zveze, poroka se mu ne zdi pomembna, če se imata dva rada, je med njima močna vez brez papirja - poročnega lista; poročila bi se le, če bosta finančno sposobna, sedaj pa denar bolj potrebujeta za druge stvari. **Ženski** se zdi v kohabitaciji vse v redu, vendar bi se poročila zaradi tradicije, običajev, ker ji je to všeč.

Moški pravi, da živita v kohabitaciji že 8 let, do odločitve za poroko ni še prišlo, drugače pa nima nič proti poroki. **Ženska** pravi, da ju nič ne ovira, da se nista poročila, v kohabitaciji živita v redu, problem so le različni priimki, rada bi se poročila, ker je taka po duši, to je lep dogodek.

Za **moškega** je življenje v kohabitaciji fantastično in ni razmišljal o zakonski zvezi, ni potreben papir (poročni list) za potrditev zveze, ker funkcionirata v redu, zaenkrat ni potrebe po poroki, kar pa ne pomeni, da se nekoč ne bosta poročila. **Ženska** pa je zmeraj rekla, da se noče poročiti, poroka se ji zdi brez zveze, nima odnosa do tradicionalnih porok, niso ji všeč, ker srečno živi s partnerjem, se ne želi poročiti nikoli v življenju, vsak naj dela, kar mu odgovarja, poroka ni potrebna za srečo.

Moškemu zakonska zveza nič ne pomeni, s kohabitacijo je zadovoljen. **Ženska** pravi, da zakonske zveze nista sklenila, ker sta se prej odločila za otroka, to ju je prehitelo, nato pa je partner prvi predlagal poroko, do nje ni prišlo, on pravi, da je zdaj brez veze, ona pa želi poroko, ker bi se počutila bolj varno.

Moški pravi, da zakonske zveze nista sklenila, ker ju ne podpira njegova družina zaradi različne nacionalnosti, partnerica je po poreklu z juga (njegov oče ne prenaša drugih nacionalnosti, mati pa je njemu podvržena), rad bi, da naredita korak naprej, se čim prej preselita in zaživita skupaj, formalno mu poroka ne pomeni nič, to je le dobra zabava. **Ženski** poroka ni pomembna, bolj ji je pomemben kvaliteten odnos; se bolj potrudiš, če nisi poročen; rada bi čim prej živela stalno skupaj s partnerjem; poroka ji ne pomeni popolnoma nič, le zaradi otrok bi spremenila priimek.

Moški se ne bi poročil, tako živita v redu, nič ne bi spremenil, partnerica pa je za poroko. **Ženska** se želi poročiti, to je edina sprememba, ki bi jo naredila v njenem partnerstvu, njena starša nista bila poročena, ona pa bi rada, da so njeni otroci zakonski.

Moški pravi, da nista sklenila zakonske zveze zaradi finančnih težav in nerešenega stanovanjskega vprašanja, obojestransko želja je, da se poročita (civilno in cerkveno), kar bo naslednje leto, zakonska zveza se mu zdi izredno pomembna, ker moškega in žensko zakonsko povezuje, zanj in za njegovo partnerico je vrednota in način potrditve ljubezni, obema veliko pomeni tudi cerkvena poroka - cerkvena blagoslovitev njune zveze. **Ženska** pravi, da v kohabitaciji živita v redu, imata iste vrednote, želja obeh je, da se poročita, kar bo naslednje leto, nameravata se poročiti cerkveno (to je zanju posvečenost) - pravoslavno zaradi boljših vrednot, čeprav sta katolika, zanjo je zakonska zveza vrednota - spoštovanje, ki mora biti z zakonom potrjeno.

Moški pravi, da sta se za kohabitacijo odločila, ker je škoda denarja za poroko, imata druge prioritete, s kohabitacijo sta zadovoljna, odnos je isti kot bi bil v zakonski zvezi, poročil bi se le zaradi občutka pripadnosti, drugače mu poroka ne pomeni veliko, ker ni merilo ljubezni, v današnjem času ni več pomembno biti poročen ali neporočen. **Ženska** pravi, da je v kohabitaciji vse v redu, za poroko ni denarja, obenem pa bi to bilo prehitro, sama poroka ji ne pomeni nič, poročila bi se samo zato, ker ga ljubi.

Moški je z življenjem v kohabitaciji trenutno zadovoljen, glede poroke nista veliko govorila, njun medsebojni odnos je odličen. **Ženska** ne bi v njunem medsebojnem odnosu s partnerjem nič spreminjala, vendar ji kohabitacija ne odgovarja, želi si poroko in ne ve, kako dolgo časa bo čakala na poroko, ki si jo močno želi, saj ji predstavlja potrditev njune ljubezni.

Moški pravi, da je njuna kohabitacija v redu in traja predvsem zaradi popustljivosti partnerice, saj je on nekaj časa delal v tujini, sedaj pa stalno živita skupaj in je njun način življenja (dinamika njunega medsebojnega odnosa) prispeval, da razmišljata o poroki. **Ženski** se zdi odnos v kohabitaciji zadovoljiv, prenašata drug drugega v različnosti, ona bi se poročila, meni, da bo odločitev skupna, poročila bi se zaradi statusa in občutka varnosti.

Moški pravi, da sta v kohabitaciji preizkusila njun odnos, zato sta se odločila zanjo, poroka sledi po rešitvi stanovanjskega problema, poročila bi se le cerkveno, ker je civilna poroka izgubila na pomenu, cerkvena pa ima nek globlji pomen, gre za potrditev ljubezni pred Bogom, oz. blagoslovitev zakonske zveze s strani cerkve. **Ženska** pravi, da v kohabitaciji živita v redu, izpolnjena je ena od njenih vrednot, da ima družino in ljubezen, kar je tudi njen cilj; ni bila odločitev, da ne skleneta zakonske zveze, ampak v glavnem, da zaživita skupaj, poroka je itak izgubila na pomenu, zato ker je preveč ločitev, lahko jo ljudje vzamejo, nič resnega, obenem pa se jim ne mudi s poroko, ker ne rabiš poroke, da si poročen..., važno je spoštovanje v zvezi; žal se danes ljudje poročajo iz materialnih razlogov, čisto za to, da se poročijo, da lahko rečejo, da so poročeni, v bistvu pa se medsebojno varajo, ne spoštujejo institucije zakonske zveze, po drugi strani pa se ne poročajo, ker je več olajšav glede vrtca (se tudi lažje dobi), večji je otroški dodatek, več možnosti je za pridobitev denarnih socialnih pomoči in neprofitnih stanovanj ter drugih ugodnosti (vse to omogoča slaba zakonodaja); ona s partnerjem načrtuje cerkveno poroko zaradi osebnega pomena, ker je civilna poroka izgubila na resnosti, če pa se bosta tudi civilno poročila, se bosta zaradi otrok, da bo isti priimek, ne bo pa slovesnosti, ampak le osebno, tisto najnujnejše, kar predvideva zakonodaja; ona in njena generacija daje enak

pomen zvezi, tudi če niso poročeni, država se ne trudi, da bi ohranjala pomen tradicionalne poroke.

Moškega sedanja zveza osrečuje, poroka je le utrinček in ni več nobena vrednota, on živi v zakonski zvezi, v kateri ni srečen, v kratkem se bo ločil, nato pa bo živel s sedanjo partnerico v kohabitaciji, poroka ga ne zanima več, ker mu je prinesla preveč razočaranj. **Ženska** bi rada s partnerjem živela v stalni kohabitaciji, zelo se razumeta in imata podobne interese, pomembne so jima iste stvari, nobeden od njiju ni materialno usmerjen, bolj ju zanima to, da se kvalitetno preživlja prosti čas, poroka je ne zanima, ker poročni list ni garancija za uspešno zvezo.

Moški v kohabitaciji ne bi nič spremenil, v njej imata oba partnerja občutek malo večje svobode kot bi bilo to v zakonski zvezi, poroka bi jima kvečjemu prinesla kaj slabega; razlog, da se nista poročila, je tudi to, ker nobenemu od njiju ni všeč ceremonija poroke, noben ne mara veseljačenja, vabljenja sorodnikov, katere premalo časa videvaš, če bi razmišljal o poroki, bi pa kvečjemu zaradi otrok, zanj je isto, kot če bi bila poročena. **Ženska** pravi, da se o tem, da bi se poročila, še nista pogovarjala, to ji tudi ni želja, če bi se skupaj odločila, pa nima nič proti, vendar le v ožjem krogu družine in brez ceremonije, če bi se poročila, ne bi bilo nič drugače, ne bo izključila te misli, da se ne bi enkrat poročila, zaenkrat pa ne čuti te potrebe, da bi to kaj prispevalo k njuni zvezi, kohabitacija ji ustreza, spremenila bi le to, da bi se na trenutke bolje razumela.

Moški pravi, da v kohabitaciji živita normalno, o poroki se nista pogovarjala, to jima preprosto povedano do sedaj ni bilo pomembno, verjetno je, da se bosta, v nekem trenutku, poročila zaradi otrok. **Ženski** sklenitev zakonske zveze za medsebojno razmerje ni pomembna, če se dva razumeta ne potrebujeta potrdila, da se razumeta; drugače pa je v kohabitaciji presrečna, ker sta si oba dokazala, da ne rabita poročnega lista; mogoče, da se bosta poročila le zaradi otrok oz. zaradi spremembe statusnega simbola, ki je sedaj »partner in oče otrok, ni pa mož oz. ona je partnerica in mama otrok, ni pa žena.«

Moški pravi, da sta v kohabitaciji srečna; partnerstvo se mora graditi brez poročnega lista, ker lahko srečno živita, da se ne zavežeta z nekim papirjem; poroke nikoli ne izključuje, s poroko bi se skrajšala marsikakšna nevšečnost glede očetovstva, istega priimka, glede nepotrebnih problemov na mejah, največji problem je administracija, kljub temu, da je zakonodaja (ZZZDR) izenačila zunajzakonsko skupnost z zakonsko zvezo, v praksi ni tega videti. **Ženska** pravi, da je bilo dejansko pri njiju na prvem mestu partnerstvo, kasneje pa bo mogoče poroka, na njuno partnerstvo pa ne vpliva, ali sta poročena; trenutno se počuti,

kot da bi bila poročena, ne vidi nobene razlike, živi v takem partnerstvu, ki bi ji ga nudil poročni list (ki ga pridobiš s poroko).

Moški glede poroke ni poglobljeno razmišljal, zakonska zveza se mu ne zdi tako zelo pomembna, prav tako se mu ne zdi, da je to način izkazovanja ljubezni, bi se pa prilagodil željam partnerice, če si bo želela, da se poročita. **Ženska** je s kohabitacijo zadovoljna, v partnerskem odnosu ne bi nič spremenila, poročila bi se le zaradi neke potrditve, ker je to nek običaj - tradicija, ki bi jo tudi ona nadaljevala.

Moškemu zakonska zveza ni pogoj za srečno življenje v dvoje in mu osebno ne pomeni veliko, vendar bi se prilagodil želji partnerice, če si ta bo želela skleniti zakonsko zvezo, pričakuje pa isti medsebojni odnos kot pred sklenitvijo zakonske zveze. **Ženski** pomeni zakonska zveza odgovornost, neko varnost glede prihodnosti skupnega življenja in si želi, da bi jo sklenila, je pa to tudi finančni problem, partner je zaposlen, ona pa ne dela, vendar si želi tudi ona prispevati polovico sredstev za stroške poroke, drugače pa je njuna kohabitacija dokaj v redu, nekoliko jo motijo partnerjeva zamujanja, z njegove strani si želi malo več odgovornosti, resnosti, to najbrž pride s časom.

Moški ne vidi smisla v sklenitvi zakonske zveze, poročati se zaradi neke formalnosti je neumno, poročil bi se le zaradi boljših rešitev življenjskih pogojev, npr. delovnih ugodnosti, kreditov ipd., zaradi formalnosti in poročnega lista pa ne. **Ženska** v kohabitaciji ne bi nič spremenila, ker je zadovoljna, zdi se ji, da jima poroka ni vrednota, poročila bi se le zaradi pridobitve nekih ugodnosti (materialnih).

Moški pravi, da nista nikoli sklenila, da se ne bosta poročila, nikoli nista prišla do take odločitve, nimata se komu zaobljubiti, nista verna in cerkvi ne moreta dajati zaobljube, v kohabitaciji je za sedaj vse v redu. **Ženska** ni nikoli imela ideje, da bi se poročila, sama ideja poroke ji nič ne pomeni, tuje poroke so ji tudi zoprne, ni verna (partner tudi ne) in se tako bolj avtonomno počuti, nima potrebe po poroki, rada bi, da se ne prepustijo rutini, da bi kam odpotovali.

Moški zaenkrat ne bi sklenil zakonske zveze, ker nič ne pridobita s tem, to je le predrag žur, ki ga na koncu koncev drugi uživajo, s kohabitacijo je popolnoma zadovoljen. **Ženska** meni, da zakonska zveza ni potrebna, svoboda je večja potrditev partnerstva, kot sama poroka na papirju, načeloma se ne namerava poročiti.

Moški pravi, ko sta se dogovorila, da bi imela otroka, sta vseskozi imela v mislih poroko, v kratkem se nameravata poročiti. **Ženska** pa pravi, da zakonske zveze nista sklenila zato, ker sta gradila hišo in ni bilo denarja, nato pa ji je umrla babica in ni bilo primerno takrat, v

kratkem se nameravata poročiti, zakonska zveza ji je pomembna, ker je to globlja povezava.

Moški pravi, da v začetku skupnega življenja nista razmišljala o poroki, menila sta, da je to le papir, mogoče se bosta nekoč poročila, vendar načeloma to ne bi nič spremenilo, razen samega statusa. **Ženska** pravi, da bi v primeru, če bi se poročila, izgubila določene bonitete, ki jih ima kot študentka (partner bi se ji upošteval vsepovsod pri uveljavljanju pravic), poroka je tudi dosti velik finančni izdatek, se ji zdi, da ko se poročiš, je več spoštovanja, izrekel si zaobljubo in jo podpisal, to bi ji pomenilo tudi neko stabilnost v odnosu.

Moški pravi, da sta planirala poroko, potem je partnerica zanosila, kakšnega posebnega razloga za poroko nima, mogoče pa se bo kdaj poročil, z življenjem v kohabitaciji je zadovoljen. **Ženska** si je prej želela poroko, sedaj (po sedmih letih skupnega življenja) pa jo je minilo, da bi se poročila, ovira je bila, dokler ni prišla do poklica, potem pa ni bilo denarja, treba je imeti redno zaposlitev, sedaj ji poroka ne pomeni nič, ker je kohabitacija popolnoma v redu in manj se ji zdi komplicirano v primeru, če se gre narazen.

Moški zakonske zveze ne planira skleniti, ker nima te potrebe, nikoli nista izrazila želje, da bi se poročila, poroka mu ne pomeni nič, ker ni to osnova za skupno življenje, partnerski odnos je na prvem mestu. **Ženski** zakonska zveza nič ne pomeni, tudi ne planira poroke, nikoli se niti resno nista o tem pogovarjala, ker ji to ni pomembno, sta za skupaj, če se poročita ali ne, v kohabitaciji je vse v redu.

Moški k temu, kar pravi partnerica, doda še, da sta se o tem pogovarjala, da se bosta poročila, ko ga bo zaprosila, v kohabitaciji je zelo zadovoljen, želi si še enega otroka. **Ženska** pravi, da nista sklenila zakonske zveze, ker ni zaposlena, poroka pa je povezana z velikimi stroški, ko bosta materialno preskrbljena, se bosta poročila, z življenjem v kohabitaciji je zadovoljna, rada bi imela še enega otroka.

Moški o sklenitvi zakonske zveze ni preveč razmišljal, do sedaj ni bil pripravljen ne finančno in ne psihično glede poroke, mogoče bi se tudi kdaj poročil, s kohabitacijo je dokaj zadovoljen. **Ženska** se je v začetku hotela poročiti, partner je bil proti, nato se je on hotel poročiti, ona pa ne, meni, da se ne bosta poročila, živita skupaj zaradi otrok, navajena sta drug na drugega, kakšne velike ljubezni med njima pa ni, spreminjala ne bi nič, naj ostane tako kot je sedaj, kohabitacija ustreza obema.

Moškemu trenutna finančna situacija onemogoča, da bi se poročil, raje ta denar vloži nekam drugam (za boljše življenje družine), če bi se kdaj poročil, bi se samo s sedanjo partnerico, z življenjem v kohabitaciji sta zadovoljna, ker si en drugemu zaupata in sta

odgovorna partnerja in starša. **Ženski** zakonska zveza ne predstavlja neke pomembne vrednote in ni nujno nekaj pomembnega za dober odnos, poročila bi se le zaradi otroka, ker ji poroka ne more škodovati, z življenjem v kohabitaciji je zadovoljna, ne bi nič spremenila, za kohabitacijo sta se odločila, ker si medsebojno zaupata, zveza je resna in stabilna.

Moški pravi, da nista sklenila zakonske zveze, ker še nista, po njegovem mnenju, dovolj časa skupaj, namerava se poročiti, to mu je kot pika na i v partnerski zvezi - zveza pred Bogom, z zvezo je v celoti zadovoljen. **Ženski** se glede sklenitve zakonske zveze zdi, da moraš prej biti nekaj časa skupaj, preden se poročiš, poroka ni nekaj, kar bi res morala narediti, poročila bi se le zato, ker to partnerju dosti pomeni, njej osebno je vseeno, v kohabitaciji je zadovoljna, znata delati za skupne cilje.

Moški meni, da zaenkrat ni potrebe glede poroke, morda nekoč v prihodnosti, partnerica bi se odločila prej kot on, zakonska zveza mu ne pomeni nič, v kohabitaciji živita v redu in ne bi nič spremenila, planirata živeti stalno skupaj, ko bosta uredila materialne pogoje (stanovanje). **Ženska** pravi, da sta razmišljala o poroki, za enkrat imata veliko stroškov glede urejanja in opremljanja stanovanja in sta poroko preložila za malo kasneje, z življenjem v kohabitaciji je v glavnem zadovoljna, pogreša le malo več pogovora.

Moški pravi, da sta se za kohabitacijo odločila, ker obema ustreza takšno partnersko življenje, poroka ni potrebna, saj sta tako srečna. **Ženska** pravi, da je zanjo poroka le list papirja, zakonska zveza ji ne pomeni nič, trenutno ne čuti potrebe glede poroke, v primeru le-te, bi pa to bilo le simbolično, v krogu najbližjih sorodnikov z obeh strani ter prijateljev.

Moški je imel idejo, da bi se poročila, poroka je na koncu nek vrhunec, trenutno mu je vseeno, ali sta poročena ali pa ne, vendar bo prišel čas, ko se bosta poročila - to bo velik dogodek, kohabitacija mu sedaj prinaša zadovoljstvo in srečo. **Ženska** pravi, da izhajata iz različnih okolij, ona iz mestnega, partner pa s podeželja, nameravata se poročiti, ko dozori ideja o poroki, ona bi se želela poročiti, ne pa za vsako ceno, nimata istih idealov glede poroke (partner si želi, da bo na poroki prisotnih 100 ljudi, ona pa ne mara tako množične prisotnosti), o tem sta se dosti pogovarjala in še nista nobene odločitve sprejela, v kohabitaciji živita srečno.

Moški pravi, da nista razmišljala oz. se nista pogovarjala o poroki, on je pravoslavac, partnerica pa katoličanka, vere pa ne bi spreminjala in se ne nameravata poročiti, v kohabitaciji se počuti zelo varno, stabilno in srečno. **Ženska** glede poroke sploh ni razmišljala, če imaš otoke je tako, kot da bi bil poročen, v kohabitaciji se počuti varno in srečno.

Moškega poroka ne zanima, prav tako partnerico ne, poročni list mu nič ne pomeni, s kohabitacijo je zadovoljen, v odnosu ne bi nič spremenil, vse je tako, kot mora biti. **Ženska** glede poroke ni imela nobene želje, o tem sta se pogovarjala in se ne bi poročila, ker sta tako oba srečna, oboji starši so ločeni in se boji poroke, boji se tudi, če bi se poročila, da bi se ves čar njunega odnosa poslabšal.

Iz navedenega je razvidno, da 14 parov ni sklenilo zakonske zveze zaradi finančnih težav (stanovanjske problematike idr.), 11 bi se jih poročilo, da bi imeli isti priimek, 4 bi se poročili cerkveno (tudi civilno), od teh 1 par pravi, da bi se poročila le cerkveno, ker je civilna poroka izgubila na pomenu (resnosti), cerkvena pa ima nek globlji pomen, gre za potrditev ljubezni pred Bogom oz. blagoslovitev zakonske zveze s strani cerkve; če pa se bosta tudi civilno poročila, se bosta zaradi otrok, da bo isti priimek, ne bo pa slovesnosti, ampak le osebno, tisto najnujnejše, kar predvideva zakonodaja; ona in njena generacija daje enak pomen zvezi, tudi če niso poročeni, država se ne trudi, da bi ohranila pomen tradicionalne poroke.

Ženski poroka pomeni status in veliko varnost in stabilnost v življenju, pa tudi odgovornost, ker je to globlja povezava in ji predstavlja potrditev njune ljubezni - izrekel si zaobljubo in jo podpisal, zdi se ji, da ko se poročiš, uživaš več spoštovanja. Nekateri si močno želijo živeti v zakonski zvezi, tudi zaradi tradicije in običajev, ker jim je to všeč, in tudi zaradi otrok oz. zaradi spremembe statusnega simbola, ki je sedaj »partner in oče otrok, ni pa mož oz. ona je partnerica in mama otrok, ni pa žena.« Kar nekaj bi se jih poročilo le zato, da bi se izognile birokratskim težavam zaradi različnih priimkov, npr. pri potovanju v tujino. Kot zanimivost navajam mnenje intervjuvanke, ki se želi poročiti, ker njena starša nista poročena, ona pa bi rada, da so njeni otroci zakonski.

Moški bi se poročili iz ekonomskih razlogov ali če bi s tem pridobili kakšno varnost v korist celotne družine oziroma dosegli boljše rešitve življenjskih pogojev (delovnih ugodnosti, kreditov ipd.), tudi zaradi tega, da ni dveh različnih priimkov, zaradi potrditve ljubezni pred Bogom oz. blagoslovitve zakonske zveze s strani cerkve, zaradi otrok (sprememba statusnega simbola), zaradi prilagoditve željam partnerice.

38 moških se je izjasnilo o tem, zakaj živijo v kohabitaciji. Navajajo, da zakonska zveza ne pomeni nič, da je kohabitacija kvalitetna brez poroke, da se trudijo, da bi poglobili

medsebojno komunikacijo; kohabitacijo jemljejo kot zakonsko zvezo, obljubo zvestobe, spoštovanja; kohabitacija jim prinaša vse prednosti skupnega (partnerskega) življenja, predvsem v čustvenem smislu; glede sprememb si želijo več prostega časa. Nekateri pa smatrajo kohabitacijo kot preizkus njunega medsebojnega odnosa; v kohabitaciji imata oba partnerja občutek malo večje svobode kot bi bilo to v zakonski zvezi.

40 žensk je navedlo, kakšno mnenje imajo o kohabitaciji. Navajajo, da je partnerski odnos na prvem mestu, da poročni list ni pomemben, da se počutijo zelo varne in srečne, ničesar ne bi spremenile, nekatere poudarjajo, da se ne nameravajo poročiti; odločitev za kohabitacijo je nastala iz medsebojnega zaupanja v resni in stabilni zvezi; partnerja morata znati delati za skupne cilje, pa sta v kohabitaciji oba srečna. Navajajo tudi kompatibilnost v partnerstvu, zadovoljstvo z medsebojnim odnosom; kohabitacija je bila skupna odločitev, ne bi nič spremenile, v njej uresničujejo vse potrebe in ni nobene razlike – poročena ali neporočena, gre za emocionalno pripadnost med partnerjema obenem pa občutek avtonomnosti; svoboda je večja potrditev partnerstva kot poročni list; nekatere dodajajo, da je tudi manj komplikacij v primeru, če se razidejo. Zanimiv je primer, ko so oboji starši ločeni in se zato ženska boji poroke, boji se tudi, če bi se poročila, da bi ves čar njunega odnosa izginil.

5.2.9 Pogled na družino porekla

5.2.9.1 Mnenja intervjuvancev o zvezah njihovih staršev

28 moških pravi, da je (bila) zveza staršev dobra, uspešna, celo vrhunska (želi, da bo njegova zveza približno tako dobra), popolna, dodajajo pa še, da se medsebojno razumeta, dopolnjujeta; da sta izjemno dobra roditelja; da slabih dogodkov ni bilo; da sta vedno dobro funkcionirala in bila zgled zanj in njegovega mlajšega brata; da sta oba vztrajna s spodobnimi vrednotami; da njun zakon temelji na zvestobi, zaupanju, spoštovanju; da imata dobro komunikacijo in se dobro usklajujeta; da sta se vseskozi dobro razumela, vendar niso imeli dovolj časa drug za drugega, bila sta preveč službeno zaposlena; da ni bilo nobenega nasilja, starša sta se znala pogovarjati, nekoliko slabo je samo to, da je mama zagovarjala otroke, če so naredili kakšno neumnost. Eden pravi, da sta mu starša nudila to, kar sta lahko, nista bila dovolj izobražena in sta imela nizke

dohodke, za marsikaj je bil v primanjkljaju (materialno); da mu je mati povedala, da se je z očetom razumela, kmalu po njegovem rojstvu pa se je ponesrečil (umrl) tako, da ga ne pozna; da se malo spomni staršev (oba sta se smrtno ponesrečila, ko je bi še otrok), njuna zveza je bila odlična.

Nekateri ocenjujejo zvezo staršev kot dobro, a s pridržki: dobro je to, da sta starša še vedno skupaj, odnos očeta je slabši, ima srečo, da ima tako ženo; zveza staršev je v redu, sta za skupaj, eden brez drugega ne moreta, mama je le nekoliko bolj podrejena očetu; zveza staršev je dobra, ni pa idealna, se razumeta, včasih ni bila najboljša komunikacija, sedaj je dobra; zveza staršev je povprečna, imela sta vzpone in padce, oče je zelo angažiran zdravnik in se je mama bolj podredila njegovi karieri, v glavnem se imata zelo rada; starša sta bila zvesta drug drugemu (bila je prisotna tudi ljubezen), slabo je samo to, da nista bila enakopravna kot partnerja, mama je večinoma skrbela za otroke, oče pa je sledil svojim željam; dobro je, da jima nikoli ni dolgčas; oba sta impulzivna in hitro pride do trenj, vsak skuša uveljaviti svoj prav; v zvezi staršev je dobro, da mama ne dela iz muhe slona, kar oče rad počne; starša imata dober odnos, medsebojno spoštovanje, imela sta tudi dober odnos do vzgoje otrok in pravilne odločitve v družini; nekoliko je slabo, da je oče bolj dominanten, mama bi mogla imeti malo več svobode pri odločanju, sama pa nima te želje; zveza staršev je v redu, vendar bi želel, da sta bolj komunikativna - nudita mu nekoliko manj komunikacije kot bi on želel z njima; zveza staršev je povprečna, dobro so se razumeli kot družina, veliko potovali in se dobro imeli, sedaj so nekoliko težave, ker oče včasih posega po alkoholu in je odnos med staršema manj pozitiven; dobro je, da sta se starša znala v konfliktnih situacijah pobotati in da nista obupala, slabo pa je, da sta se dostikrat zaradi malenkosti kregala; starša še vedno živita v zakonski zvezi in se ne razumeta, oče je preveč patriarhalen, premalo sta posvečala pozornosti kvaliteti preživljanja prostega časa; zveza staršev je bila patriarhalna, oče je bi absolutni šef, mama pa gospodinja pri treh otrocih; v zvezi staršev je slabo, da je mama preveč matriarhalna, dobro je, da sta si zvesta, se imata rada in si stojita drug drugemu ob strani. Starši 5 moških so se ločili, vendar pripominjajo: da sta bila dobra kot starša, je imel zelo lepo otroštvo; pri 22 letih skupnega življenja sta se starša ločila, v njegovi mladosti je bila njuna zveza kar v redu, čeprav se nista najbolj razumela; zveza staršev ni bila v redu, sta se prepirala (tudi ločila), mati mu je vse potrebno nudila, oče pa mu ni bil v pomoč, oče mu ni nudil ljubezni, je bil bolj odsoten; starša sta se ločila pri njegovih 4 letih, kar ni bilo v redu, dobro pa je to, da so bile zmeraj dvojne počitnice (najprej z mamo, nato pa z

očetom); mati je opravljala starševsko funkcijo v redu, oče pa ne, po 10 letih skupnega življenja sta se ločila, občuduje jo, koliko časa je zdržala z njim. Nekateri so imeli težave z alkoholizmom v družini, pri 3 je bil oče alkoholik, pri enem mati, bilo je tudi nasilje v družini. Ostali ocenjujejo zvezo staršev kot nekvalitetno in dodajajo: starša sta se ogromno prepirala in nikoli nista izkazovala čustev pred otroki; ni pravih čustev in medsebojne povezanosti, mati je podrejena očetu, do nje je bil tudi nasilen, dobro je le, da sta poštena; oče je preveč materialistično usmerjen (preveč gleda le nase, dela vse po svoje), mama je v podrejenem položaju.

31 žensk ocenjuje zvezo staršev kot dobro, odlično (takšno bi si želela sama), temelječo na ljubezni, dodajajo še, da se razumeta; da se imata rada, če pride do manjših konfliktov, se znata sporazumeti; sta čustveno navezana; se dopolnjujeta, delujeta usklajeno; se medsebojno podpirata; prisotna je ljubezen, spoštovanje; da sta en drugemu predana; njune vrednote so delo, družina in vzgoja otrok; ni preprirov, je veliko spoštovanje in ljubezen, vzameta si čas zase; oba sta dobra, preveč sta pa različna, mama je preveč veseljaška, oče pa bolj miren; večkrat pa gre za nekoliko slabšo medsebojno komunikacijo, avtoritarnega očeta in neudeležbo očeta pri gospodinjskih opravilih; manjše konflikte v prisotnosti otrok; večkrat gre za patriarhalno usmerjenega, trmastega očeta (vedno hoče imeti prav). 2 sta materi umrli v najstniških letih. V 10 primerih je šlo za ločitev staršev, kar je bilo posledica pomanjkanja komunikacije, v 3 primerih sta se lepo dogovorila glede delitve premoženja in nudila otrokom veliko ljubezni, v 5 primerih z očeti nimajo nobenih stikov, v 1 primeru sta se starša ločila, ko je bila majhna, 1 pa pravi, da je pri zvezi njenih staršev dobro edino to, da sta jo imela, drugače pa je bila njuna zveza slaba, šla sta narazen in ona upa, da ne bo šla skozi takšno kalvarijo. V 3 primerih je šlo za alkoholizem v družini in hkratno nemoč mater, da bi se izvile iz tega. Ostale ocenjujejo zvezo staršev kot slabo, ni razumevanja, ni komunikacije, mati podrejena očetu, starša imata ločene finance, samovoljno se odločata vsak zase, različni pogledi na vzgojo otrok, nesprejemanje eden drugega, 1 pravi, da sta starša v bistvu še skupaj, a sta se pol življenja ločevala in je bila to bolj funkcionalna kot emocionalna skupnost. 1 pravi, da zveze svojih staršev ni nikoli dovolj razumela, oba sta super človeka, skupaj pa nikakor ne zafunkcionirata. 1 pa pravi, da kar se tiče zveze staršev, ne bi o tem govorila.

5.2.9.2 Vpliv zveze staršev intervjuvancev na njihovo zvezo

23 moških pravi, da je zveza staršev vplivala nanj oziroma na njuno zvezo, 4 jih trdi, da je imela nekakšen vpliv, 4 pa pravijo, da ga je morda imela. 26 pa zatrjuje, da ni imela vpliva, z nekaj pristavki v smislu, da zato, ker se s partnerico o vsem odločata svobodno in usklajeno, eden pa pravi, da sicer vpliva ni, vendar ga veseli dobra zveza staršev.

Ženske pravijo v 33 primerih da vpliva, 2 to svojo trditev podkrepita, da vsekakor vpliva, 3 pravijo, da morda, verjetno vpliva, 18 pa trdi, da ni vplivala (1 dodaja, da je presegla zvezo staršev in je srečna, da je v enakopravnem odnosu s svojim partnerjem, v svoji družini, vsak človek je oseba zase, ima svoje odločitve in se svobodno odloča, kaj bo s svojim življenjem počel). 1 pravi, da ni vplivala oziroma da ne ve.

V čem je zveza staršev kohabitantov vplivala nanje oziroma na njihovo zvezo:

Moški v večini pravijo, da jim rezultati zveze staršev služijo kot zgled za odkrit odnos, za dobro orientacijo v življenju, za poštenost, da cenijo, kar je dobro, da so partnerji eden drugemu v oporo, da se je treba znati prilagajati, potrpeti, se dogovoriti, biti sproščen, da ne smeš obupati, da moraš vseskozi vlagati v zvezo, da je družina pomembna, da je treba odkrito pokazati čustva, da je posledica srečnega partnerstva staršev tudi srečno partnerstvo otrok, da imajo tudi oni dobro zvezo, da je vrednota živeti z isto partnerico celo življenje, da si želijo tudi tako vzgajati otroke in jim nuditi najmanj toliko, kolikor so nudili njim, da so jih naučili poštenosti, da znajo tudi prisluhniti partnerici tako, da skupaj iščejo rešitve problemov, da so jim starši dali vedeti, da bi si težko izbrali boljšo partnerico, da se s pogovori rešujejo težave, da je družina pomembna vrednota, da je treba v dobrem in slabem deliti stvari, da so dobili od staršev normalno vzgojo, normalen pogled na življenje; dva pa pravita, da je vpliv v tem, da tudi starši niso poročeni, zelo sta jim hvaležna, da ju niso vzgajali v malomeščanskem duhu. 12 pa jih pravi, da je vpliv v tem, da ne bodo ponavljali napak svojih staršev, da ne bodo prenašali slabih vzorcev v svojo zvezo, da so marsikaj naučili iz napak svojih staršev, da so videli, kaj je lahko v neki zvezi narobe, da bodo imeli drugačen odnos do družine, da bodo izražali čustva (kar ni bilo v navadi v družini staršev), da ne bodo tako nesproščeni kot starši, da bodo bolj fleksibilni, da bodo dali veliko večjo težo komunikaciji. Omeniti je treba še mnenje, da se vzorci obnašanja staršev prenašajo naprej, da je zagotovo nek vpliv v vzgojnem smislu. Tu je še malo

strahu zaradi alkoholizma očeta in dejstvo, da so starši vedno preveč skrbeli za druge ljudi (sorodnike), da je s tem trpela družina – pomembno je, da se to ne ponovi v njihovi zvezi.

Manjšini žensk so dali starši zgled na celi življenjski črti (ena celo pravi, da ji je oče idol (najvišji vzor) v odnosu do družine), da se zgledujejo po zvezi staršev, da bodo tudi njihove zveze uspešne, da imajo enakovrednega partnerja, da se je treba veliko pogovarjati, da se je v zvezi treba prilagajati, ker drugače zveza ne funkcionira, da daješ poudarek na razumevanje, da gradiš na izkušnjah, da vidiš, kaj se lahko naredi drugače in bolje, da je pomembno zблиžanje s partnerjem, da morata biti partnerja enakovredna, da je pomembna poštenost, da eden drugega podpirata, da si delita dela pri vsakdanjih opravilih, da uskladita pričakovanja, da si skupaj prizadevata za boljši standard, pozitivni vpliv iz družine staršev (občutek varnosti in ljubezni) bi rada prenesla na svojo družino. Večina pa si ne želi oziroma se trudi, da ne bi bila njihova zveza takšna, kot je bila zveza staršev; da ne bo ponavljala napak svojih staršev, da se s partnerjem dosti pogovarja odprto in predvsem o čustvih, da dajeta drug drugemu svobodo; zanimiva so posamezna mnenja: da si je zato, ker sta starša ločena, vedno želela poroko in družino; da poroka ni zagotovilo, da bosta ostala skupaj, da je pomanjkanje komunikacije v družini oziroma partnerski zvezi problem; da se ne želi poročiti zaradi slabe zveze staršev; da dela ravno obratno kot sta delala njena starša; s partnerjem imata skupen denar in si usklajujeta vzgojo otroka ter poenotita vse odločitve; da se ne počuti varno, ker je oče pretepal mamo, pri obeh je bilo prisotno varanje, pogosto ji zmanjka varnosti, zaupa pa partnerju; predvsem je slabo, da sta ji pustila slab priokus skupnega življenja (tepla sta se, grdo govorila drug o drugem, živela drug mimo drugega, oba sta svojo grenkobo zlivala nanjo), zelo se boji te dediščine; da bolj razume partnerja, ne mara preprirov, želi in se trudi, da ima srečno partnerstvo; vpliv je glede vzgoje otrok, starša sta premalo komunicirala, zato pa ona bolj prisluhne, se potruji, da razume svoje otroke; vpliv je v tem smislu, da presežeta tradicijo in se ne preprirota v prisotnosti otrok; tisto, česar ni dobila pri starših in ji ni bilo všeč, sedaj popravlja; vedno so imeli vse - v šoli, v koloniji, manj pa skupaj s straši zaradi zidave hiše. Tu je še strah (kot posledica zveze staršev), da te bo partner zapustil; občutljivost glede ukazovanja ali kakega alkohola, starša sta ji slab zgled, vedno je govorila, da se ne bo nikoli poročila in da ne bo imela otrok; vpliv je v tem, da noče, da njen otrok doživlja to, kar je doživljala ona, trudi se glede dobrega odnosa s partnerjem, da pri otroku ne ponavlja napak svojih staršev; da je potrebovala več časa in zaupanja, da spozna sedanjega partnerja; da njen oče ni sprejel njenega partnerja polnih 10 let. So pa

tudi splošna mnenja, da ne želijo prenašati slabih vzorcev in ponavljati določnih stvari, nek vzorec sigurno je, glede vzgoje otrok prav gotovo, glede poroke pa ne, ker starši niso živeli v kohabitaciji; vpliv je v vzorcih obnašanja. So pa še nevtralna mnenja, da je zveza staršev močno vplivala na oblikovanje njene osebnosti; da sta jo starša vzgojila v veliko upornico tako, da se upira tradicionalnim vzorcem, nista ji nek vzor v smislu zveze, čeprav je njuna zveza dobra, da jo je zveza staršev definirala kot žensko, kako dojemati sebe kot ženska; posledično je z vzorci absolutno vplivala na njen partnerski odnos; da je trmasta kot njen oče; vplivala je na to, da se ni poročila, se ji zdi, da je poroka nepotrebna.

5.2.9.3 Odnos intervjuvancev do staršev in odnos staršev do intervjuvancev in do njihove zveze

Odnos kohabitantov do staršev:

Večina moških je opisalo odnos njega in partnerice do obojih staršev kot popolnoma normalen, zelo dober, celo nadpovprečno dober, v redu, razumevajoč, odličen, spoštljiv, korekten, pozitiven; nekateri dodajajo, da se razumejo, da si zaupajo, da se slišijo vsak dan, si medsebojno pomagajo, ohranjajo zdravo distanco; eden pa pravi, da je staršem na nek način hvaležen, da je na tem svetu. Nekateri imajo pokojne starše, torej na vprašanje niso odgovorili. Zanimiva so še posamezna mnenja: odkar imata s partnerico svoje gospodinjstvo, sta se od njegovih staršev malo odtujila, kljub temu, da so v isti hiši; starše ima rad, do očeta ima ambivalentna čustva, med njima so nekatere nerazčiščene zamere, ki si jih želi razčistiti; odnos do njegovih staršev je kar v redu, imajo se nadpovprečno dobro glede na to, da so v istem dvorišču, s partnerkinim staršem je kontakta malo manj, odnos pa je v redu. Je pa nekaj rahlo negativnih mnenj: odnos do njegovih staršev je isti kot je bil vedno («manj jih vidi, raje jih ima»), partnerkini starši so bolj zategnjeni, z njim se vikajo, oni dajo veliko na družbeni uspeh, on pa ne; dokler sta bila živa je njegov odnos bil takšen, da se z njima ni pogovarjal o svoji zvezi. Dva navajata konflikte: odnos do staršev je dokaj v redu, ima le manjše konflikte z njegovo mamo: njegov odnos do staršev je v redu, mama in partnerica sta vseskozi v konfliktu, ker sta si preveč podobni. Dve mnenji sta negativni: mama je pokojna, z očetom pa nima stikov in ne ve, če je še živ; odnos do njegovih staršev je slab.

Ženske opisujejo odnos do staršev kot normalen, nič posebnega, pozitiven, dober, tudi zelo dober, odličen, razumevajoč, prijateljski, korekten, spoštljiv. Nekateri dodajajo, da se

vsi medsebojno dobro razumejo, imajo veliko stikov, da sta oba navezana na starše, da jih imata rada, upoštevata njihove nasvete, vendar ne dovolita vmešavanja; vseč jima je, da pravijo starši, da je poroka njena in partnerjeva zadeva. So pa še posamezne mnenja: da je pomembno, da je vsak v svoji hiši; na prvem mestu je, da se vsi medsebojno spoštujejo; da se imajo radi in se razumejo; z njenimi starši se je bolj zblížala odkar ima svoje otroke, družina ji je postala tudi večja vrednota; odnos do njenih staršev je prijateljski, do njegovih pa nekoliko hladen; odnos je v redu, težko ji je, da se premalo vidijo, ker starša živita v drugem kraju; odnos do matere je korekten, z očetom pa nima nobenih stikov; z mamo so izredno dobri odnosi, malo so težave z očetom glede njene zveze; z mamo ima dober odnos, z očetom pa se ne vidita; odnos do njenih staršev je čisto v redu, ni pa nek tesen, je edinka in se čuti pod nekim pritiskom staršev in bi si želela bolj izoblikovati odkrit odnos z njimi; odnos do njenega očeta je (je bil) precej negativen, tudi partner ni spoštoval svojega očeta, saj je ta pustil službo, da ne plačuje preživitve zanj, do mame pa ima občutek odgovornosti, ker se je podala v alkohol, sedaj ne pije, je pa to pustilo močne posledice na partnerja.

Odnos staršev do kohabitantov:

Večina moških (52) ocenjuje odnos staršev kot normalen, dober, tudi zelo dober, odličen, korekten, razumevajoč, spoštljiv, skrben, pozitiven, ljubeč; dodajajo, da se razumejo, da ju imajo radi in ju podpirajo, nudijo finančno podporo, tudi moralno podpirajo njuno zvezo, zelo spoštujejo njuno zvezo, jima stojijo ob strani, se ne vmešavajo v njuno zvezo, popolnoma ju sprejemajo, zadovoljni so z njunim partnerstvom, medsebojno spoštovanje in pomoč v vsakem trenutku, starša ga imata rada, tudi njegovo partnerico (se mu zdi, da njo včasih še bolj), odobravajo njegovo zvezo in so zadovoljni, da sta skupaj, prisluhnejo in priskočijo na pomoč - občasno pa so preveč pokroviteljski.

Ostali navajajo: mama je pokojna, z očetom pa nima stikov; lahko bi bila mama bolj na njegovi strani, vendar preveč posluša stare starše, ki preveč nanjo vplivajo; odnos staršev do njega je v redu, do partnerice pa ne; odnos njegovih staršev do njegove zveze je slab; odnos s strani njegovih staršev je nekoliko manj spoštljiv (partnerica je brez staršev).

Večina žensk (52) ocenjuje odnos staršev kot normalen, dober, tudi zelo dober, odličen, pozitiven, prijateljski, spoštljiv in razumevajoč, korekten. Dodajajo pa še, da oboji starši odobravajo in podpirajo njuno zvezo, se medsebojno dobro razumejo, imajo tudi njenega

partnerja zelo radi; odkrito si povedo vse, če pride do kakšnega nestrinjanja, dobro se razumejo; veliko jima pomagajo; sprejemajo in podpirajo njuno zvezo; jo imajo zelo radi in se zelo trudijo zanjo in za njenega partnerja (v smislu podpore, razumevanja ipd.); imajo radi njo in njeno družino; ohranjajo dober odnos z njo in s partnerjem; se ne vmešavajo v njuno zvezo; so jima v oporo (bolje ne bi moglo biti). Nekaj mnenj je nekoliko dvoumnih: njeni starši ji pomagajo, jo spoštujejo, vendar bolj spoštujejo partnerja kot njo; odnos s strani obeh mam je v redu, partnerjeva mama se zelo trudi, da bi se poročila, to je njena srčna želja, njena mama pa si pravi, da poroka ni potrebna, če se dva razumeta, njima daje svobodo pri tej odločitvi; odnos s strani staršev je v redu, edina stvar, kar ni v redu je, da jo partnerjeva mama malo ocenjuje, da bi ustrezala njenim merilom; odnos je dober, njena mama hoče biti še vedno pokroviteljska in zaščitniška; njeni starši jima pomagajo, so pa preveč pokroviteljski do njiju; starša imata do partnerja boljši odnos kot do nje, misli pa, da sta oba zaželena; odnos s strani njenega očeta je dober, partnerjeva mama bi se lahko bolj potegnila zanj. Ostale pa pravijo, da je odnos s strani mame v redu, z očetom pa ni stikov; s strani njenih staršev je odnos v redu, prijateljski, s strani njegovih pa je odnos dokaj hladen; odnos očeta do nje in partnerja je v redu, starša od partnerja jo ne sprejemata; njena starša sta proti njeni zvezi, njegova starša pa jo podpirata; odnos s strani partnerjevih staršev ni v redu.

5.2.9.4 Odnos intervjuvancev do bratov in sester

6 intervjuvanih je edincev. 45 intervjuvanih pravi, da so odnosi z brati in sestrami dobri, se pogosto vidijo, slišijo in si medsebojno zaupajo ter pri težavah pomagajo, čeprav v otroštvu se nista razumela, odnosi so bili zmerni in delno tekmovalni, odnos je v času odraščanja (pubertete) malo škripal. Nekateri imajo več bratov oziroma sester in so z nekaterimi od njih v dobrem odnosu, z drugimi pa sploh nobenih. Nekaj primerov: Polbrat 10 let starejši in sestra 2 leti starejša, dokler so živeli kot družina je bilo zavezništvo, zdaj pa se le včasih po telefonu sliši s polbratom, s sestro pa ne, ker je bila preveč pohlepna glede zapuščine staršev. Brat je 4 leta mlajši, v otroštvu sta se še nekako razumela, zdaj pa se ne videvata in ne komunicirata, razen preko staršev. Sestra je 3 leta starejša, pri njegovih 14 letih mu je ponudila drogo, od takrat nima več stikov z njo. Ima dva brata, en brat-dvojček, drugi starejši, z dvojčkom se razume odlično, z drugim sta boj odtujena. Odnosi so bili odlični, sedaj sta se nekoliko odtujila, ker ima vsak svojo družino. Brat je 4 leta mlajši, sta si preveč različna za dober odnos, drugače pa imata stike. Brat je 3 leta mlajši, v otroštvu se

nista najbolj razumela, odnos z njim je le formalen. Odnosi so korektni, brat ga bolj potrebuje in so odnosi dobri predvsem iz koristoljubja, če ne bi bilo teh koristi, odnosi najbrž ne bi bili v redu. S sestro nimata skupnih interesov. Sestra starejša eno leto, odnos je vseskozi slab.

6 intervjuvank je edink, nimajo tovrstnih izkušenj. 44 se jih z brati oziroma sestrami dobro razume, se medsebojno podpirajo, si zaupajo, čeprav so se morda v najstniških letih prepirali in tekmovali med sabo. Pri nekaterih, ki imajo več bratov in sester, pa je tako, da imajo z nekaterimi pristrčne odnose, z drugimi pa nimajo kontaktov. 1 intervjuvanki pa je brat umrl pri 27 letih in je izgubila najboljšega prijatelja.

5.2.10 Refleksivna biografija partnerskih zvez

5.2.10.1 Predhodne partnerske zveze

Tabela 5.39: Vrstni red partnerske zveze

Katera zveza?	Moški	Ženske
Prva	39	35
Druga	13	20
Tretja	5	2
Skupaj	57	57

5.2.10.2 Mnenja intervjuvancev o vplivu prejšnjih zvez na naslednje zveze

22 moških prej ni imelo nobene resne zveze, zato tudi ni vplivov. To so bile le ljubezni iz osnovne in srednje šole in ni bilo nič resnega (so bile neresne zveze, v katerih ni bilo resnih razmerij glede nekega dolgotrajnega partnerstva), ali le spoznavanje deklet ali pa se je preveč posvečal športu. 17 jih je imelo dekleta, vendar so ugotovili, da to niso resne zveze, da so bili premladi, to so bile bolj kratkotrajne, neresne zveze. Pri tistih, ki so že imeli partnerske izkušnje, jih je 12 odgovorilo, da niso vplivale na sedanjo zvezo, drugi pa pravijo, da so si v prejšnjih zvezah pridobili izkušnje, da se lahko kvalitetno pripravijo za dolgoročno skupno življenje in postali so bolj pripravljeni na kompromise, pridobili so si več tolerance, več občutka do človeka, več občutka za kontroliranje čustev, da ne ponavljajo istih napak v sedanji zvezi; kar je prej delal, ne dela sedaj; sedanja partnerica je čisto

nekaj drugega kot je bila bivša žena; izkušnje iz prejšnje zveze, niso vplivale na izbiro sedanje partnerice, veliko pa mu pomagajo za normalne odnose v sedanji zvezi.

16 žensk ni imelo prej nobenih resnih zvez, to so bile le kratkotrajne ljubezni, mladostniške zveze, najstniške ljubezni (zveza), ni bilo tiste prave iskre, je bila večinoma zgolj neka fizična privlačnost, ni bilo prave ljubezni, bolj prijateljske, spoznavanje fantov, prednost je imel študij. Ena pa se je prej izogibala kakršni koli zvezi, predvsem zaradi izolacije, ki jo je imela njena mama, bilo jo je strah zvez. Ena, za katero je to prva zveza, si je vedno želela nekoga, ki bi skrbel zanjo v vseh življenjskih situacijah (če bi se kaj zgodilo, da ima nekoga), to pa je njen sedanji partner in upa, da bo tudi naslednjih 20 let še vedno tako rekla. Ostale so imele fante in so se iz teh sicer kratkotrajnih zvez marsikaj naučile, postale bolj previdne pri izbiri partnerja, tudi se je dogajalo, da je bil fant na nek način kopija njenega očeta. 13 jih pravi, da prejšnje zveze niso vplivale oziroma nimajo vpliva na sedanjo zvezo, ker se vedno dobijo drugačni ljudje skupaj oziroma, da ne vedo za kakršenkoli vpliv. Ostale pa pravijo, da so se iz prejšnjih zvez veliko naučile, da se trudijo, da ne bi ponavljale napak, da so bolj previdne, tudi v tem, da vidiš, kako se partner obnaša, ko živiš skupaj z njim, previdne tudi v tem, da ne hitijo s poglobljanjem odnosov, da gre za izboljšanje glede nadgradnje odnosa in bolj realnega pogleda na določene stvari v življenju, vpliv je na dožemanje partnerstva, ni pa vpliva na konkretno izbiro, vpliv na dožemanje zveze kot na to, kako živeti skupaj. Zanimivo je mnenje, da je bila v prejšnji zvezi zaslepljena, ni bila enakovredna partnerju, premalo sta se pogovarjala (poniževal jo je z besedami: »Ti nič ne veš!«), ni upošteval njenih predlogov, ni je poslušal, sedanji partner pa ji to vse nudi.

5.2.10.3 Glavni razlogi za prekinitev predhodne zveze (predhodnih zvez)

Tabela 5.40: Glavni razlogi za prekinitev predhodne zveze (predhodnih zvez)

Razlog za prekinitev zveze	Vsi		Moški		Ženske	
	Število	Rang	Število	Rang	Število	Rang
Neujemanje	19	1	10	1	9	2
Različni cilji	18	2	8	3	10	1
Mladost, neresnost, nedozorelost	18	2	9	2	9	2
Slaba komunikacija	14	4	8	3	6	3
Pomanjkanje ljubezni	11	5	5	5	6	3
Nespoštovanje s strani partneric	6	6	2	6	4	5

Varanje	5	7	2	6	3	6
Alkohol, droga	5	7	2	6	3	6
Oddaljenost	3	9	2	6	1	10
Nasilje	3	9	0	22	3	6
Naveličanost	2	11	0	22	2	9
Neiskrenost	2	11	2	6	0	21
Neodgovornost (njegova)	2	11	1	12	1	10
Odtujenost	2	11	1	12	1	10
Različen pogled na skupno življenje	2	11	1	12	1	10
Vmešavanje staršev	2	11	1	12	1	10
Pomanjkanje zaupanja	2	11	2	6	0	21
Pomanjkanje navezanosti	1	18	0	22	1	10
Ljubosumnost	1	18	0	22	1	10
Manjša izobrazba	1	18	0	22	1	10
Nezaposlenost	1	18	0	22	1	10
Njegova depresija	1	18	1	12	0	21
Pasivnost partnerja	1	18	0	22	1	10
Prehitra odločitev	1	18	1	12	0	21
Prikrivanje	1	18	1	12	0	21
Razhajanja glede koriščenja prostega časa	1	18	1	12	0	21
Različne vrednote	1	18	0	22	1	10
Različno versko prepričanje (starši)	1	18	1	12	0	21
Starostna razlika (partnerica je bila starejša 10 let)	1	18	1	12	0	21

Iz tabele je razvidno, da so tako pri moških kot pri ženskah (zato tudi pri vseh skupaj) na prvih petih mestih isti vzroki za razpad prejšnje zveze: neujemanje, različni cilji, mladost (in neresnost in nedozorelost), slaba komunikacija, pomanjkanje ljubezni; niso pa popolnoma v enakem vrstnem redu. To so tudi najpogostejši vzroki, ostali vzroki se pojavljajo v manjših številih.

Povzemimo navedene ugotovitve, predvsem ugotovitve iz sklopov: partnerstvo, komunikacija, partnerski proces, pogled na družino porekla in reflektivna biografija partnerskih zvez in se vrnimo k osnovnemu vprašanju raziskave oziroma splošni tezi disertacije: Zakaj kohabitacija? Ugotavljam, da se nekateri ne poročijo zaradi materialnih ali nematerialnih ovir, drugi pa zavračajo zakonsko zvezo kot institucijo, s tem da so nekateri od le-teh pripravljeni na sklenitev določene pogodbe, drugi pa prisegajo na »čisto razmerje«. Na osnovi teh ugotovitev sem skušal raziskati, kako se glede na navedeno razporeja obravnavana populacija – to sem imenoval tipologija kohabitacij.

6 TIPOLOGIJA KOHABITACIJ

6.1 METODOLOŠKA IZHODIŠČA

6.1.1 Hipoteza

H1: Kohabitacija pri nas je v večji meri odraz spreminjanja vrednotenja zakonske zveze kot odraz ovir za sklepanje zakonske zveze (kohabitacije, ki temeljijo na vrednotnem zavračanju zakonske zveze, so pogostejše od kohabitacij, do katerih prihaja zaradi ovir za sklepanje zakonske zveze).

To hipotezo preverjamo s pogostostjo pojavljanja posameznih tipov tipologije kohabitacij. To storimo na dva načina:

- Teoretična (apriorna) tipologija: na osnovi teorije definiramo posamezne tipe in kriterije teh tipov. Posamezne primere kohabitacije razvrstimo v tako definirane tipe glede na izpolnjevanje kriterijev.
- Empirična (aposteriorna) tipologija: definiramo ključne variable za opis kohabitacij, opišemo konkretne primere s temi variablami in izvedemo ustrezno statistično analizo, katere rezultat je tipologija.

6.1.2 Teoretična tipologija kohabitacije

Hipotetične modalitete kohabitacije:

Kriterij razlikovanja tipov kohabitacije je razlog ali motiv za zunajzakonsko skupnost namesto zakonske zveze; je vrednotenje zakonske zveze oziroma zunajzakonskega partnerstva. Motiva sta dva: (1) Par se odloči za zunajzakonsko skupnost, ker je to zanj vrednota izhajajoč iz prepričanja, da mora zveza temeljiti na ljubezni oziroma ujemanju partnerjev in ne na zunanjem pritisku, katerega simbolni izraz je formalna potrditev zveze pred državnim in/ali religioznim organom. (2) Par se odloči za zunajzakonsko skupnost,

ker je to zanj praktična začasna rešitev, dokler ne minejo ovire oziroma pogoji, ki preprečujejo sklenitev zakonske zveze, ki je vendarle zaželena.

Raziskati smo torej želeli, ali se dejansko pojavljata ta dva tipa, s kakšno pogostostjo oziroma, kako se porazdeli populacija kohabitantov med tema tipoma oziroma podtipi.

Vnaprej torej definiramo tipe in podtipe takole:

a) ZAKONSKA ZVEZA JE VREDNOTA

Tip A: TRADICIONALNA KOHABITACIJA – »OVIRANA SKLENITEV ZAKONSKE ZVEZE« – sklenitev zakonske zveze (poroka) ni možna ali pa je težko uresničljiva ali odložena. Kriteriji:

- vrednotno sprejemanje formalne zakonske zveze (nujen kriterij)
- sklicevanje na ekonomske ovire (revščina, stanovanjska stiska); prisotnost teh ovir (ekonomski podtip)
- družbeno-normativne ovire (istospolnost, rasna, etnična, verska neskladnost), socialna patologija partnerjev
- neodgovornost, prikrita poligamija, izkoriščanje ženske

Tip B: TRADICIONALNA KOHABITACIJA – »ODLOŽENA POROKA DO UVELJAVITVE ENAKOSTATUSNE ZAKONSKE ZVEZE« – sklenitev zakonske zveze možna pod pogojem zagotovljenega enakega statusa zakoncev. Kriteriji:

- vrednotno sprejemanje formalne zakonske zveze (nujen kriterij)
- sprejemanje »enakostatusne zakonske zveze« (nujen kriterij)
- zavračanje tradicionalne patriarhalne, neenakostne zakonske zveze (nujen kriterij)

b) PARTNERSKA ZVEZA JE VREDNOTA

Tip C: MODERNA KOHABITACIJA »ZA POGODBENO PARTNERSTVO« - proti sklenitvi zakonske zveze, za formalno pogodbeno (kontraktualno) partnerstvo. Kriteriji:

- vrednotno zavračanje tradicionalne zakonske zveze (nujen kriterij)
- sprejemanje formalne regulacije partnerskega odnosa (za primer konflikta, ločitve)

Tip D: MODERNA KOHABITACIJA »ZA INTIMISTIČNO PARTNERSTVO« - proti sklenitvi zakonske zveze, proti formalnemu pogodbenemu (kontraktualnemu) partnerstvu. Kriteriji:

- vrednotno zavračanje tradicionalne zakonske zveze (nujen kriterij)
- zavračanje pogodbenega partnerstva
- za neformalno, dogovorno urejanje partnerstva

6.1.3 Metoda

Na osnovi gornjega premisleka sem sestavil merski instrument, ki sem ga dodal vprašalniku.

Vsebuje trditve o stališču do zakonske zveze oziroma zunajzakonskega partnerstva, in sicer za vsakega od štirih hipotetičnih tipov po 3 trditve, skupaj 12 trditev. Pri vsaki trditvi so anketirani označili stopnjo strinjanja z ocenami od 1 (se sploh ne strinja) do 5 (se zelo strinja).

Lestvice so anketirani izpolnjevali po končanem prvem delu intervjuja.

Merski instrument je v Prilogi.

6.2 REZULTATI

Sumarne rezultate (aritmetične sredine in standardne deviacije ocen posameznih trditev) prikazuje spodnja tabela:

Tabela 6.1: Sumarni rezultati aritmetične sredine in standardne deviacije ocen posameznih trditev

TRDITEV	VSI		M		Ž	
	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.
Poroka je v redu zadeva, vendar zaenkrat zame še ne pride v poštev, ker bi bil/a rad/a še svoboden/svobodna.	1,77	0,82	1,93	0,88	1,61	0,73
Nameravam se poročiti takoj, ko bom uredil/a svoje materialne razmere (zaposlitev, stanovanje ipd.).	2,28	1,27	2,39	1,35	2,18	1,18
Rad/a bi se poročil/a, vendar po naši zakonodaji to za naju še ni mogoče (istospolni, težje duševno prizadeti ali nerazsodni, med seboj sorodniki v ravni črti, ipd.).	1,59	0,88	1,54	0,91	1,63	0,86
A-SKUPAJ (povprečje delnih ocen)	1,88	0,99	1,95	1,05	1,81	0,92
Poročil/a bi se, če bi bila v zakonski zvezi zagotovljena v glavnem enaka možnost obeh zakoncev delati kariero.	2,23	1,30	2,09	1,26	2,37	1,33

Poročil/a bi se, če bi bila v zakonski zvezi zagotovljena približno enaka obremenitev obeh zakoncev v gospodinjstvu.	2,33	1,24	2,14	1,06	2,53	1,38
Poročil/a bi se, vendar samo, če bi bilo zagotovljeno, da en zakonec v splošnem ne bi bil nadrejen drugemu.	2,49	1,33	2,35	1,36	2,63	1,29
B-SKUPAJ (povprečje delnih ocen)	2,35	1,29	2,19	1,23	2,51	1,33
Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o delitvi premoženja v primeru ločitve.	2,61	1,37	2,56	1,40	2,65	1,36
Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o medsebojnih obveznostih v odnosu in načinu reševanja konfliktov.	2,72	1,29	2,68	1,30	2,75	1,29
Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o skrbi za otroke v primeru ločitve.	3,56	1,16	3,51	1,23	3,61	1,10
C-SKUPAJ (povprečje delnih ocen)	2,96	1,27	2,92	1,31	3	1,25
Sklenitev zakonske zveze in formalni dogovor med nama bi pomenila poseg v najino ljubezen in intimnost.	2,18	1,22	2,18	1,26	2,19	1,20
Med partnerjema, ki se ljubita, ni potrebna ne sklenitev zakonske zveze ne kakega dogovora o medsebojnih obveznostih.	4,33	1,08	4,39	1,03	4,28	1,13
Ne bi se poročil/a in tudi nobenega formalnega dogovora s partnerjem/partnerko o medsebojnih obveznostih ne bi sklenil/a.	2,62	1,21	2,72	1,24	2,53	1,20
D-SKUPAJ (povprečje delnih ocen)	3,04	1,17	3,1	1,18	3	1,18

Povprečne ocene (čim višja ocena, tem višja stopnja strinjanja s trditvami) si za posamezne hipotetične tipe vrednotenja zakonske zveze oziroma zunajzakonske skupnosti sledijo takole:

Tip D – zunajzakonska skupnost je vrednota: intimistično partnerstvo v zunajzakonski skupnosti: 3,04

Tip C – zunajzakonska skupnost je vrednota: pogodbeno partnerstvo v zunajzakonski skupnosti: 2,96

Tip B – zakonska zveza je vrednota, pod pogojem, da je odnos med partnerjema enakopraven: 2,35

Tip A – zakonska zveza je vrednota, trenutno pa je njena sklenitev ovirana: 1,88

Ti rezultati jasno kažejo, da se anketirani bolj strinjajo s trditvami, ki izražajo naklonjenost zunajzakonski skupnosti kot trajni obliki partnerstva, kot vrednoti sami po sebi, kot pa s trditvami, ki izražajo naklonjenost zakonski zvezi in imajo zunajzakonsko skupnost za zgolj

začasno rešitev. Najvišjo oceno je dobila trditev »Med partnerjema, ki se ljubita, ni potrebna ne sklenitev zakonske zveze ne kakega dogovora o medsebojnih obveznostih« (4,33). Srednjo oceno (2,96), ki ni niti strinjanje niti nestrinjanje, dajejo anketirani trditvam, ki izražajo naklonjenost zunajzakonski skupnosti, v kateri pa bi partnerja vendarle sklenila dogovor o medsebojnih pravicah in dolžnostih. S trditvami, ki so naklonjene sklenitvi zakonske zveze pod določenimi pogoji (A in B), se anketirani bolj ali manj ne strinjajo.

Sledi podrobna analiza posameznih trditev.

A - ZAKONSKA ZVEZA VREDNOTA: poroka ni možna

A1. Poroka je v redu zadeva, vendar zaenkrat zame še ne pride v poštev, ker bi bil/a rad/a še svoboden/svobodna.

Tabela 6.2: Poroka je v redu zadeva, vendar zaenkrat zame še ne pride v poštev, ker bi bil/a rad/a še svoboden/svobodna

Vred.	M	M(%)	Ž	Ž(%)	Vsi	Vsi(%)
1	19	33,33	29	50,88	48	42,11
2	28	49,12	22	38,60	50	43,86
3	5	8,77	5	8,77	10	8,77
4	5	8,77	1	1,75	6	5,26
5	0	0,00	0	0,00	0	0,00
	57	99,99	57	100,00	114	100,00

TRDITEV	M		Ž		VSI	
	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.
A1	1,93	0,88	1,61	0,73	1,77	0,82

A2. Nameravam se poročiti takoj, ko bom uredil/a svoje materialne razmere (zaposlitev, stanovanje ipd.).

Tabela 6.3: Nameravam se poročiti takoj, ko bom uredil/a svoje materialne razmere

Vred.	M	M(%)	Ž	Ž(%)	Vsi	Vsi(%)
1	19	33,33	20	35,09	39	34,21
2	17	29,82	18	31,58	35	30,70
3	6	10,53	12	21,05	18	15,79
4	10	17,54	3	5,26	13	11,40
5	5	8,77	4	7,02	9	7,89
	57	99,99	57	100,00	114	99,99

TRDITEV	M		Ž		VSI	
	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.
A2	2,39	1,35	2,18	1,18	2,28	1,27

A3. Rad/a bi se poročil/a, vendar po naši zakonodaji to za naju še ni mogoče (istospolni, težje duševno prizadeti ali nerazsodni, med seboj sorodniki v ravni črti, ipd.).

Tabela 6.4: Rad/a bi se poročil/a, vendar po naši zakonodaji to za naju še ni mogoče

Vred.	M	M(%)	Ž	Ž(%)	Vsi	Vsi(%)
1	41	71,93	35	61,40	76	66,67
2	2	3,51	8	14,04	10	8,77
3	13	22,81	14	24,56	27	23,68
4	1	1,75	0	0,00	1	0,88
5	0	0,00	0	0,00	0	0,00
	57	100,00	57	100,00	114	100,00

TRDITEV	M		Ž		VSI	
	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.
A3	1,54	0,91	1,63	0,86	1,59	0,88

TRDITEV	M		Ž		VSI	
	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.
Poroka je v redu zadeva, vendar zaenkrat zame še ne pride v poštev, ker bi bil/a rad/a še svoboden/svobodna.	1,93	0,88	1,61	0,73	1,77	0,82
Nameravam se poročiti takoj, ko bom uredil/a svoje materialne razmere (zaposlitev, stanovanje ipd.).	2,39	1,35	2,18	1,18	2,28	1,27
Rad/a bi se poročil/a, vendar po naši zakonodaji to za naju še ni mogoče (istospolni, težje duševno prizadeti ali nerazsodni, med seboj sorodniki v ravni črti, ipd.).	1,54	0,91	1,63	0,86	1,59	0,88
A-SKUPAJ	1,95	1,05	1,81	0,92	1,88	0,99

Ugotovitve:

Le dobra desetina zavrača poroko zato, ker bi hoteli biti še 'svobodni'; večina iz drugih razlogov; ženske zavračajo poroko v manjši meri.

Samo tretjina zavrača poroko zaradi trenutnih materialnih ovir, dve tretjini iz drugih razlogov; ženske zavračajo poroko v manjši meri.

Za slabo četrtno je poroka verjetno nedostopna oziroma težko dostopna (oviranost) (neopredeljeni glede na to trditev) – ni bistvene razlike med spoloma.

Sklep: Za največ tretjino je poroka vrednota in jo zavračajo oziroma odlagajo samo zaradi ovir, predvsem materialnih, delno morda zaradi posebnega statusa (prizadetosti, sorodstvo partnerjev ipd.), najmanj, ker bi hoteli podaljšati samski stan (in jim je trenutno partnerstvo verjetno zgolj začasno, čeprav izkoriščajo status zunajzakonske skupnosti). Pri tem zavračanju so ženske bolj kategorične kot moški.

B - ZAKONSKA ZVEZA VREDNOTA: poroka pod pogojem enakopravnosti

B1. Poročil/a bi se, če bi bila v zakonski zvezi zagotovljena v glavnem enaka možnost obeh zakoncev delati kariero.

Tabela 6.5: Poročil/a bi se, če bi bila v zakonski zvezi zagotovljena v glavnem enaka možnost obeh zakoncev delati kariero

Vred.	M	M(%)	Ž	Ž(%)	Vsi	Vsi(%)
1	26	45,61	19	33,33	45	39,47
2	13	22,81	17	29,82	30	26,32
3	8	14,04	7	12,28	15	13,16
4	7	12,28	9	15,79	16	14,04
5	3	5,26	5	8,77	8	7,02
	57	100,00	57	99,99	114	100,01

B2. Poročil/a bi se, če bi bila v zakonski zvezi zagotovljena približno enaka obremenitev obeh zakoncev v gospodinjstvu.

Tabela 6.6: Poročil/a bi se, če bi bila v zakonski zvezi zagotovljena približno enaka obremenitev obeh zakoncev v gospodinjstvu

Vred.	M	M(%)	Ž	Ž(%)	Vsi	Vsi(%)
1	19	33,33	18	31,58	37	32,46
2	20	35,09	14	24,56	34	29,82
3	9	15,79	7	12,28	16	14,04
4	9	15,79	13	22,81	22	19,30
5	0	0,00	5	8,77	5	4,39
	57	100,00	57	100,00	114	100,01

B3. Poročil/a bi se, vendar samo, če bi bilo zagotovljeno, da en zakonec v splošnem ne bi bil nadrejen drugemu.

Tabela 6.7: Poročil/a bi se, vendar samo, če bi bilo zagotovljeno, da en zakonec v splošnem ne bi bil nadrejen drugemu

Vred.	M	M(%)	Ž	Ž(%)	Vsi	Vsi(%)
1	21	36,84	14	24,56	35	30,70
2	15	26,32	14	24,56	29	25,44
3	5	8,77	13	22,81	18	15,79
4	12	21,05	11	19,30	23	20,18
5	4	7,02	5	8,77	9	7,89
	57	100,00	57	100,00	114	100,00

TRDITEV	M		Ž		VSI	
	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.
Poročil/a bi se, če bi bila v zakonski zvezi zagotovljena v glavnem enaka možnost obeh zakoncev delati kariero.	2,09	1,26	2,37	1,33	2,23	1,30
Poročil/a bi se, če bi bila v zakonski zvezi zagotovljena približno enaka obremenitev obeh zakoncev v gospodinjstvu.	2,14	1,06	2,53	1,38	2,33	1,24
Poročil/a bi se, če bi bila v zakonski zvezi zagotovljena približno enaka obremenitev obeh zakoncev v gospodinjstvu.	2,35	1,36	2,63	1,29	2,49	1,33
B-SKUPAJ	2,19	1,23	2,51	1,33	2,35	1,29

Ugotovitve:

- Za petino je poroka vrednota, a bi jim bila neenakopravnost v zakonu ovira pri delanju kariere. Pri ženskah je ta ugotovitev močneje izražena.
- Za četrtno je poroka vrednota, a jih od nje odvrča neenaka porazdelitev obremenitev zakoncev. Tudi ta ugotovitev je pri ženskah močneje izražena.
- Za dobro četrtno (slabo tretjino) je poroka vrednota (bi se pogojno poročili), vendar jih moti hierarhija v zakonu; poročili bi se, če en zakonec v splošnem ne bi bil nadrejen drugemu. Med moškimi in ženskami glede na to ugotovitev ni razlik.

Sklep: Za največ tretjino je poroka vrednota; poročili bi se pod pogojem, da bi bila v zakonu večja statusna enakost (porazdelitev obremenitev, nehierarhičnost, neoviranost pri kariere); za večino, tj. najmanj dobro polovico pa poroka ni vrednota, tudi pogojno ne.

Podobna slika je pri obravnavi po spolu, le da je nenaklonjenost do poroke pri moških nekoliko bolj izražena.

Pozornost vzbuja precej visok odstotek (27) strinjanja pri trditvi, da bi se poročili, če eden od zakoncev v splošnem ne bi bil nadrejen drugemu. To pomeni, da je eden od razlogov za zunajzakonsko partnerstvo tudi dojemanje večje možnosti pogajanj med partnerjema, ne da bi se eden med njima skliceval na 'vezanost' in iz te izhajajoče dolžnosti.

C - PARTNERSKA ZVEZA VREDNOTA: pogodbeno partnerstvo

C1. Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o delitvi premoženja v primeru ločitve.

Tabela 6.8: Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o delitvi premoženja v primeru ločitve

Vred.	M	M(%)	Ž	Ž(%)	Vsi	Vsi(%)
1	17	29,82	15	26,32	32	28,07
2	16	28,07	15	26,32	31	27,19
3	5	8,77	7	12,28	12	10,53
4	13	22,81	15	26,32	28	24,56
5	6	10,53	5	8,77	11	9,65
	57	100,00	57	100,01	114	100,00

C2. Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o medsebojnih obveznostih v odnosu in načinu reševanja konfliktov.

Tabela 6.9: Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o medsebojnih obveznostih v odnosu in načinu reševanja konfliktov

Vred.	M	M(%)	Ž	Ž(%)	Vsi	Vsi(%)
1	14	24,56	8	14,04	22	19,30
2	14	24,56	24	42,11	38	33,33
3	8	14,04	6	10,53	14	12,28
4	18	31,58	12	21,05	30	26,32
5	3	5,26	7	12,28	10	8,77
	57	100,00	57	100,01	114	100,00

C3. Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o skrbi za otroke v primeru ločitve.

Tabela 6.10: Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o skrbi za otroke v primeru ločitve

Vred.	M	M(%)	Ž	Ž(%)	Vsi	Vsi(%)
1	5	8,77	2	3,51	7	6,14
2	9	15,79	9	15,79	18	15,79
3	6	10,53	10	17,54	16	14,04
4	26	45,61	24	42,11	50	43,86
5	11	19,30	12	21,05	23	20,18
	57	100,00	57	100,00	114	100,01

TRDITEV	M		Ž		VSI	
	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.
Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o delitvi premoženja v primeru ločitve.	2,56	1,40	2,65	1,36	2,61	1,37
Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o medsebojnih obveznostih v odnosu in načinu reševanja konfliktov.	2,68	1,30	2,75	1,29	2,72	1,29
Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o skrbi za otroke v primeru ločitve.	3,51	1,23	3,61	1,10	3,56	1,16
C-SKUPAJ	2,92	1,31	3	1,25	2,96	1,27

Ugotovitve:

- Tretjina bi bila pripravljena s partnerjem skleniti formalni dogovor o delitvi premoženja v primeru ločitve; to je verjetno večina tistih, ki nameravajo ostati neporočeni.
- Dobra tretjina (večina, ki zavrača poroko) bi s partnerjem sklenila dogovor o medsebojnih obveznostih v odnosu in o načinu reševanja konfliktov.
- Dve tretjini vseh (tako tistih ki poroko zavračajo kot onih, ki je ne) sta pripravljene skleniti dogovor o skrbi za otroke v primeru ločitve.

Sklep: Ti odgovori kažejo na naklonjenost vsaj tretjine vseh, ki živijo v zunajzakonski skupnosti, do kontraktualnega partnerstva; oziroma kar skoraj dveh tretjin do formalnega dogovora o skrbi za otroke, v primeru, da bi se zveza prekinila.

Med spoloma glede na zgornje ugotovitve ni bistvenih razlik – v glavnem so razlike v odtenkih.

D - PARTNERSKA ZVEZA VREDNOTA: intimistično partnerstvo

D1. Sklenitev zakonske zveze in formalni dogovor med nama bi pomenila poseg v najino ljubezen in intimnost.

Tabela 6.11: Sklenitev zakonske zveze in formalni dogovor med nama bi pomenila poseg v najino ljubezen in intimnost

Vred.	M	M(%)	Ž	Ž(%)	Vsi	Vsi(%)
1	22	38,60	19	33,33	41	35,96
2	18	31,58	22	38,60	40	35,09
3	5	8,77	5	8,77	10	8,77
4	9	15,79	8	14,04	17	14,91
5	3	5,26	3	5,26	6	5,26
	57	100,00	57	100,00	114	99,99

D2. Med partnerjema, ki se ljubita, ni potrebna ne sklenitev zakonske zveze ne kakega dogovora o medsebojnih obveznostih.

Tabela 6.12: Med partnerjema, ki se ljubita, ni potrebna ne sklenitev zakonske zveze ne kakega dogovora o medsebojnih obveznostih

Vred.	M	M(%)	Ž	Ž(%)	Vsi	Vsi(%)
1	2	3,51	2	3,51	4	3,51
2	2	3,51	5	8,77	7	6,14
3	5	8,77	3	5,26	8	7,02
4	11	19,30	12	21,05	23	20,18
5	37	64,91	35	61,40	72	63,16
	57	100,00	57	99,99	114	100,01

D3. Ne bi se poročil/a in tudi nobenega formalnega dogovora s partnerjem/partnerko o medsebojnih obveznostih ne bi sklenil/a.

Tabela 6.13: Ne bi se poročil/a in tudi nobenega formalnega dogovora s partnerjem/partnerko o medsebojnih obveznostih ne bi sklenil/a

Vred.	M	M(%)	Ž	Ž(%)	Vsi	Vsi(%)
1	10	17,54	14	24,56	24	21,05
2	18	31,58	16	28,07	34	29,82
3	12	21,05	12	21,05	24	21,05
4	12	21,05	13	22,81	25	21,93
5	5	8,77	2	3,51	7	6,14
	57	99,99	57	100,00	114	99,99

TRDITEV	M		Ž		VSI	
	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.	Ar.sr.	St.dev.
Sklenitev zakonske zveze in formalni dogovor med nama bi pomenila poseg v	2,18	1,26	2,19	1,20	2,18	1,22

najino ljubezen in intimnost.						
Med partnerjema, ki se ljubita, ni potrebna ne sklenitev zakonske zveze ne kakega dogovora o medsebojnih obveznostih.	4,39	1,03	4,28	1,13	4,33	1,08
Ne bi se poročil/a in tudi nobenega formalnega dogovora s partnerjem/partnerko o medsebojnih obveznostih ne bi sklenil/a.	2,72	1,24	2,53	1,20	2,62	1,21
D-SKUPAJ	3,1	1,18	3	1,18	3,04	1,17

Ugotovitve:

- Navidezno v protislovju s prejšnjimi izjavami, se velika večina strinja s trditvijo, da med partnerjema, ki se ljubita, niso potrebni nobeni formalni dogovori; da pa so taki dogovori potrebni za primer, da bi se ljubezen skrhalo – kar ni v protislovju s prejšnjimi odgovori.
- Trditev 'Sklenitev zakonske zveze in formalni dogovor med nama bi pomenila poseg v najino ljubezen in intimnost' je potrdila petina vprašanih. Ta trditev je metodološko šibka, ker ne ločuje med sklenitvijo zakonske zveze in zgolj formalnim dogovorom, tako da ne vemo, na kaj so respondenti pravzaprav mislili, ko so obkrožili, da se strinjajo s to trditvijo.
- Dobra tretjina vprašanih je trdno na intimističnem stališču – zavračajo tako poroko kot kakršen koli formalen dogovor med partnerjema.

Sklep: Pravih 'intimistov', ki zavračajo zakonsko zvezo in formalne dogovore je približno tretjina.

Povzetek: Populacija se razdeli tretjinsko: za tretjino je poroka vrednota, želijo se poročiti, vendar poroko odlagajo v večini iz materialnih ali drugih stvarnih razlogov, manj zaradi želje po novih zvezah. Za dve tretjini poroka ni vrednota, ne želijo se poročiti. Tretjina je za kontraktualno partnerstvo, tretjina pa zagovarja intimistično partnerstvo.

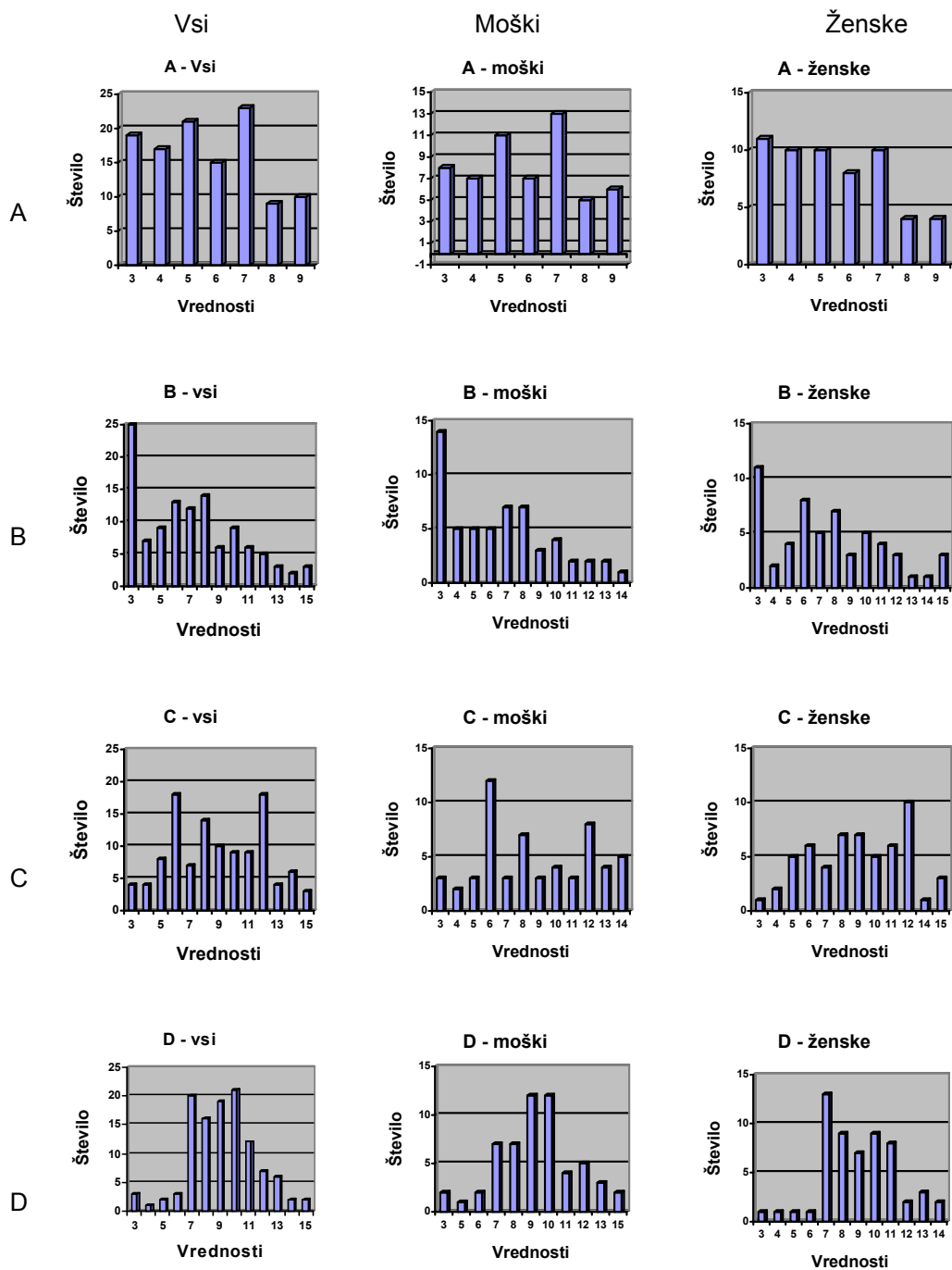
Če pogledamo, kako se populacija v zgornjem smislu razdeli pri posameznem spolu, opazimo, da v obliki porazdelitve ni bistvene razlike oziroma bistvenih odstopanj, tako da lahko rečemo, ne da bi se zelo oddaljili od resnice, da zgornja ugotovitev velja tudi za vsak spol posebej.

6.2.1 Porazdelitve ocen na štirih tipoloških dimenzijah lestvice stališč do zakonske zveze oziroma zunajzakonske skupnosti

Frekvenčne distribucije prikazujejo porazdelitve skupnih skorov posameznikov na poddimenzijah lestvice stališč do oblike partnerstva. Vsaka poddimenzija vsebuje tri trditve z možnimi ocenami od 1-5. Skupni skor lahko torej varira od 3 do 15 (3x5). Skor 3 bi pomenil, da je nekdo na vseh treh lestvicah dane poddimezije izrazil skrajno stopnjo nestrinjanja, skor 15 pa, da je na vseh lestvicah poddimezije izrazil najvišjo stopnjo strinjanja. Opozarjamo, da ocen nismo pretvorili tako, da bi se razpon začel z 1; najnižji možni skor je torej 3, ne 1 in možni razpon ni od 0-15 ampak od 3-15, torej 12. Sredina možnega razpona ni 6 ampak 3+6, tj. 9, itd. Prav tako opozarjamo, da odsek na abscisni osi grafikonov ni vselej enak možnemu razponu, ampak se prilagaja dejanskemu razponu točk, ki je predvsem pri poddimenziji A le polovica možnega razpona, tako da *prima vista* vizualne primerjave predvsem prvih treh grafikonov z ostalimi ne dajo pravilnega vtisa.

Graf 6.1: Porazdelitve ocen na štirih tipoloških dimenzijah lestvice stališč do zakonske zveze oziroma zunajzakonske skupnosti po spolu

6.2.2 Analiza in interpretacija distribucij ocen tipoloških dimenzij

A - ZAKONSKA ZVEZA KOT VREDNOTA: zunajzakonska skupnost, ker (dokler) poroka ni možna

Tabela 6.14: Pogostostne porazdelitve vsote ocen trditvev podlestvice A, kot so jih dali anketirani (skupaj in glede na spol)

Vsota ocen	VSI			MOŠKI			ŽENSKE		
	Frekv.	Odstot. (%)	Kum. (%)	Frekv.	Odstot. (%)	Kum. (%)	Frekv.	Odstot. (%)	Kum. (%)
3	19	16,7	16,7	8	14,0	14,0	11	19,3	19,3
4	17	14,9	31,6	7	12,3	26,3	10	17,5	36,8
5	21	18,4	50,0	11	19,3	45,6	10	17,5	54,4
6	15	13,2	63,2	7	12,3	57,9	8	14,0	68,4
7	23	20,2	83,3	13	22,8	80,7	10	17,5	86,0
8	9	7,9	91,2	5	8,8	89,5	4	7,0	93,0
9	10	8,8	100,0	6	10,5	100,0	4	7,0	100,0
Total	114	100,0		57	100,0		57	100,0	

Podimenziji A in B izražata naklonjenost zakonski zvezi, katere sklenitev pa bodisi ovirajo ovire materialne narave (podimenzija A) ali pa dojemanje zakonske zveze kot instrumenta dominacije enega partnerja nad drugim (poddimenzija B).

Vidimo, da je na poddimenziji A razpon skorov od 3-9, ali drugače, da je 91,2% vseh skorov pod 9 točk, tj. pod polovico možnega razpona točk, v spodnji polovici torej. Mediana je pri 5,5 točke, tj. na spodnji tretjini možnega razpona.

Med ženskami je več takih, ki se *nikakor ne strinjajo* s trditvami, ki so naklonjene zakonski zvezi in ki pojmujejo zunajzakonsko partnerstvo zgolj kot prehodno obliko sožitja, dokler ne bi bili izpolnjeni določeni materialni pogoji. Ženske torej prednjačijo v povzdigovanju zunajzakonske skupnosti v vrednoto kot zvezo, ki temelji na ljubezni in ne potrebuje zunanjih institucionalnih opor.

B - ZAKONSKA ZVEZA KOT VREDNOTA: zunajzakonska skupnost, ker v zakonu ni zagotovljena enakopravnost

Tabela 6.15: Pogostostne porazdelitve vsote ocen trditev podlestvice B, kot so jih dali anketirani (skupaj in glede na spol)

Vsota ocen	VSI			MOŠKI			ŽENSKE		
	Frekv.	Odstot. (%)	Kum. (%)	Frekv.	Odstot. (%)	Kum. (%)	Frekv.	Odstot. (%)	Kum. (%)
3	25	21,9	21,9	14	24,6	24,6	11	19,3	19,3
4	7	6,1	28,1	5	8,8	33,3	2	3,5	22,8
5	9	7,9	36,0	5	8,8	42,1	4	7,0	29,8
6	13	11,4	47,4	5	8,8	50,9	8	14,0	43,9
7	12	10,5	57,9	7	12,3	63,2	5	8,8	52,6
8	14	12,3	70,2	7	12,3	75,4	7	12,3	64,9
9	6	5,3	75,4	3	5,3	80,7	3	5,3	70,2
10	9	7,9	83,3	4	7,0	87,7	5	8,8	78,9
11	6	5,3	88,6	2	3,5	91,2	4	7,0	86,0
12	5	4,4	93,0	2	3,5	94,7	3	5,3	91,2
13	3	2,6	95,6	2	3,5	98,2	1	1,8	93,0
14	2	1,8	97,4	1	1,8	100,0	1	1,8	94,7
15	3	2,6	100,0	0	0		3	5,3	100,0
Total	114	100,0		57	100,0		57	100,0	

Vidimo, da pri tej postavki razpon skorov od 3-15, tj. dejanski razpon pokriva možnega, ali drugače, da so med anketiranimi tako taki, ki pritrjujejo, da je neenakopravnost partnerjev v zakonski zvezi tisto, kar jim preprečuje sklenitev zakonske zveze, do tistih, ki se s tem nikakor ne strinjajo. Vendar pa je 70,2% vseh skorov pod 8,5 točk, tj. pod polovico možnega razpona točk, v spodnji polovici torej. Mediana je pri 6,5 točke, tj. malo nad mejo spodnje četrtine možnega razpona. To pomeni, da vendarle za veliko večino domnevna neenakopravnost v zakonski zvezi ni razlog za vztrajanje v zunajzakonski skupnosti.

V primerjavi s prejšnjo poddimenzijo, je tu razpon večji, kar kaže na bolj deljena mnenja in večjo negotovost pri ocenjevanju postavk. Pozornost vzbuja nemajhna podskupina (dobra petina vseh), ki se jim neenakopravnost partnerjev in neenakomerna obremenjenost *nikakor* ne zdita razlog za to, da nočejo skleniti zakonske zveze. Po drugi strani pa so trije posamezniki celo izrazili najvišje strinjanje z vsemi tremi postavkami, ki izražajo pogojno sprejemanje zakonske zveze (če bi bila zagotovljena enakopravnost partnerjev).

Med moškimi je nekaj več takih, ki se ne strinjajo, da bi se poročili, če bi bila v zvezi zagotovljena enakopravnost; med ženskami pa nekaj več takih, ki se s tem strinjajo. Ta

razlika je zaradi tradicionalno pričakovane dominacije moškega pričakovana, ni pa velika, tako da imamo lahko mnenje pri obeh spolih za zelo podobno.

Lahko torej sklenemo, da populaciji kohabitantov zakonska zveza ni vrednota. V zunajzakonski skupnosti v glavnem ne živijo zato, ker bi jim bodisi materialne ovire bodisi statusni pomisleki preprečevali sklenitev zakonske zveze, ampak zato, ker višje vrednotijo formalno nevezano partnerstvo.

Nekateri pa bi na zakonsko zvezo pristali pogojno, če bi bila v njej zagotovljena dejanska enakopravnost, tj. enaka možnost delati kariero, enaka obremenitev v gospodinjstvu in odsotnost dominacije. Bojijo se pa, da je zakonska zveza instrument dominacije moškega.

C - ZUNAJZAKONSKA SKUPNOST KOT VREDNOTA: pripravljene na kontraktualno zvezo

Tabela 6.16: Pogostostne porazdelitve vsote ocen trditev podlestvice C, kot so jih dali anketirani (skupaj in glede na spol)

Vsota ocen	VSI			MOŠKI			ŽENSKE		
	Frekv.	Odstot. (%)	Kum. (%)	Frekv.	Odstot. (%)	Kum. (%)	Frekv.	Odstot. (%)	Kum. (%)
3	4	3,5	3,5	3	5,3	5,3	1	1,8	1,8
4	4	3,5	7,0	2	3,5	8,8	2	3,5	5,3
5	8	7,0	14,0	3	5,3	14,0	5	8,8	14,0
6	18	15,8	29,8	12	21,1	35,1	6	10,5	24,6
7	7	6,1	36,0	3	5,3	40,4	4	7,0	31,6
8	14	12,3	48,2	7	12,3	52,6	7	12,3	43,9
9	10	8,8	57,0	3	5,3	57,9	7	12,3	56,1
10	9	7,9	64,9	4	7,0	64,9	5	8,8	64,9
11	9	7,9	72,8	3	5,3	70,2	6	10,5	75,4
12	18	15,8	88,6	8	14,0	84,2	10	17,5	93,0
13	4	3,5	92,1	4	7,0	91,2	0	0	93,0
14	6	5,3	97,4	5	8,8	100,0	1	1,8	94,7
15	3	2,6	100,0	0	0		3	5,3	100,0
Total	114	100,0		57	100,0		57	100,0	

Naslednji dve poddimenziji izražata odklanjanje zakonske zveze in pojmovanje zunajzakonske skupnosti kot vrednote.

Poddimenzija C izraža naklonjenost zunajzakonski skupnosti in sicer kontraktualni varianti, pri kateri so partnerji pripravljene skleniti neke vrste formalnega dogovora glede urejanja določenih zadev v zvezi. Anketirana populacija se tu razdeli na dvojce, kar je razvidno tudi

iz bimodalnosti distribucije: približno polovica jih zavrača možnost formalnega reguliranja zunajzakonske skupnosti, druga polovica pa je za tako reguliranje, predvsem glede dogovora o skrbi za otroke v primeru, da se zveza prekine. Razdeljenost populacije se kaže v zrcalno obrnjenih distribucijah: pri moških je modalna vrednost na spodnji četrtini možnega števila točk, kar pomeni zavračanje pogodbenega partnerstva. Pri ženskah je modalna vrednost pri zgornji četrtini možnega razpona, kar pomeni sprejemanje pogodbenega partnerstva. To pomeni, da sta stališči obeh spolov do pogodbenega partnerstva nasprotni. Ženske bi sprejele neke vrste formalnega dogovora glede urejanja odnosov v primeru prekinitve zveze, predvsem glede obveznosti partnerjev do otrok.

D - ZUNAJZAKONSKA SKUPNOST KOT VREDNOTA: intimistično partnerstvo

Tabela 6.17: Pogostostne porazdelitve vsote ocen trditev podlestvice D, kot so jih dali anketirani (skupaj in glede na spol)

Vsota ocen	VSI			MOŠKI			ŽENSKE		
	Frekv.	Odstot. (%)	Kum. (%)	Frekv.	Odstot. (%)	Kum. (%)	Frekv.	Odstot. (%)	Kum. (%)
3	3	2,6	2,6	2	3,5	3,5	1	1,8	1,8
4	1	,9	3,5	0	0	3,5	1	1,8	3,5
5	2	1,8	5,3	1	1,8	5,3	1	1,8	5,3
6	3	2,6	7,9	2	3,5	8,8	1	1,8	7,0
7	20	17,5	25,4	7	12,3	21,1	13	22,8	29,8
8	16	14,0	39,5	7	12,3	33,3	9	15,8	45,6
9	19	16,7	56,1	12	21,1	54,4	7	12,3	57,9
10	21	18,4	74,6	12	21,1	75,4	9	15,8	73,7
11	12	10,5	85,1	4	7,0	82,5	8	14,0	87,7
12	7	6,1	91,2	5	8,8	91,2	2	3,5	91,2
13	6	5,3	96,5	3	5,3	96,5	3	5,3	96,5
14	2	1,8	98,2	0	0	96,5	2	3,5	100,0
15	2	1,8	100,0	2	3,5	100,0	0	0	100,0
Total	114	100,0		57	100,0		57	100,0	

Četrta poddimenzija izraža naklonjenost intimističnemu partnerstvu, brezpogojni in z ničimer formalno regulirani zvezi iz ljubezni. Slabi dve tretjini anketiranih sta nad polovico možnega razpona točk; to pomeni, da se v glavnem strinjajo s postavkami te poddimenzije.

Skori so dokaj simetrično porazdeljeni okrog sredine razpona, zavzemajo pa ves razpon, kar pomeni, da se nekateri nikakor ne strinjajo z nobeno od postavk, ki opisujejo intimistično partnerstvo, nekateri pa se strinjajo v največji meri. Distribuciji moških in žensk sta precej podobni, vendar pri moških opazimo večjo razpršenost ocen. Ocene žensk so

na ožjem razponu okrog sredine, ocene moških pa na širšem. To pomeni, da je med ženskami le malo ekstremnih ocen, bodisi pritrdilnih bodisi nikalnih, pri moških pa več.

Naj povzamemo. Precej jasno je, da v našem primeru ne gre za oportunistične kohabitate, ki bi bili pogojno pripravljene skleniti zakonsko zvezo, če bi prenehali obstajati določeni zadržki materialne ali statusne narave, ampak za kohabitate iz prepričanja. »Med partnerjema, ki se ljubita, ni potrebna ne sklenitev zakonske zveze ne kakršen koli dogovor o medsebojnih obveznostih«, bi lahko – čeprav z malenkostno večino – posplošili njihovo stališče. Da ta večina ni bolj izrazita, gre na račun drugega stališča, namreč, da bi bilo vendarle pametno skleniti dogovor o skrbi za otroke v primeru ločitve. Tako menita dve tretjini naše populacije. Moški in ženske so dokaj skladni v zavračanju zakonske zveze in v sprejemanju zunajzakonskega partnerstva kot vrednote. Diametralno pa se razhajajo pri vprašanju o sklenitvi dogovora o skrbi za otroke v primeru ločitve. Moški kot skupina so temu manj naklonjeni kot ženske. Medtem ko ženske po eni strani izražajo večjo idejno zavzetost za zunajzakonsko partnerstvo kot moški, so po drugi strani bolj pripravljene to partnerstvo regulirati v skrbi za otroke kot moški. Ne tvegamo preveč, če domnevamo, da gre ženskam pri zunajzakonski skupnosti bolj za to, da ta temelji na ljubezni, moškim pa bolj za to, da je izraz in možnost svobode od kakršnih koli regulacij.

6.2.3 Korelacijska analiza

Korelacije (Pearsonov r)

AB: 0,384

AC: -0,142

AD: -0,090

BC: 0,062

BD: -0,283

CD: 0,096

Komentar:

H: Pričakujemo, da bodo korelacije v splošnem nizke, saj je merski instrument zasnovan tako, da bi se populacija razdelila v grobem na 2 precej jasno ločeni skupini, tj. tiste, ki se nameravajo poročiti oz. bi se pogojno poročili, in tiste, ki se ne nameravajo poročiti oz. se tudi pogojno ne bi poročili. To pomeni, da bi osebe določene preference visoko ocenile

trditve 'svoje' kategorije, trditve drugih kategorij pa nižje ali celo zelo nizko, kar bi vodilo do ničelnih oziroma celo negativnih korelacij (čim višje ocenjuje poroko, tem nižje ocenjuje svobodno partnersko zvezo in obratno). Obe širši kategoriji pa se razdelita na po dve podkategoriji. Med podkategorijama znotraj širše kategorije bi pričakovali zmerno pozitivno korelacijo.

AB: Trditve v teh dveh kategorijah so v prid poroki: izražajo namero po poroki, ki je v kategoriji A bolj določna, v kategoriji B pa manj določna. Ker je v osnovi obeh stališč naklonjenost poroki, lahko pričakujemo določeno pozitivno korelacijo med ocenami. V resnici je ta korelacija pozitivna in zmerna. Če vemo, da se je oseba pripravljena poročiti, ko bodo odpravljene ovire oziroma izpolnjeni določeni pogoji, lahko napovemo, da bo z določeno ne prav veliko verjetnostjo naklonjena tudi trditvam, ki postavljajo enakopravnost oziroma enako obremenjenost zakoncev kot pogoj za poroko.

AC: Tu gre za odnos med ocenami trditev, ki so najbolj naklonjene poroki, in trditvami, ki ne izražajo namere po poroki pač pa pripravljenost po drugačni formalni ureditvi razmerja. Glede na to, da sta ti kategoriji nasprotni po temeljnem stališču za poroko ali proti njej, ne moremo pričakovati kake korelacije, sploh pa ne pozitivne. Dejanska korelacija je šibka in negativna.

Tisti, ki so visoko ocenili trditve kategorije A, nakazujejo težnjo, da so nizko ocenili trditve kategorije C. Možno je, da se je zagovornikom skupine A (poroke) zdelo stališče zagovornikov skupine C nekako preveč dlakocepsko in nerazumljivo. Morda so se spraševali: Če so že za neko formalno ureditev partnerstva, čemu se ne nameravajo poročiti? Saj poroka ni drugega kot formalno priznanje partnerstva.

AD: Tu gre za odnos med trditvami, ki favorizirajo poroko, čeprav pogojno, in trditvami, ki zagovarjajo svobodno zvezo, temelječo na ljubezni brez kakršnih koli formalnih regulacij; torej za odnos med dvema skrajnima skupinama trditev. Korelacije med ocenami teh dveh skupin trditev praktično ni. To pomeni, da so nekateri tistih, ki so visoko ocenili trditve skupine A, ocenili trditve skupine D visoko, drugi pa nizko oziroma so se razpršili po celotnem razponu ocen.

BC: Tu gre za odnos med ocenami trditev, ki pogojno zagovarjajo poroko, in onimi, ki niso za poroko, so pa pripravljene svojo svobodno zvezo na kak način formalizirati. Korelacije

med ocenami teh trditev praktično ni. Gre za odnos med sredinskima, vmesnima kategorijama, ki ne predstavljata jasne opredelitve za ali proti. Trditve B izražajo naklonjenost poroki a pod precej dolgoročno uresničljivimi pogoji (enakopravna porazdelitev opravil), trditve C pa izražajo naklonjenost svobodni zvezi, ki pa bi vendarle bila regulirana.

BD: Tu gre za odnos med ocenami trditev, ki pogojno zagovarjajo poroko, in onimi, ki niso za poroko, in ki tudi niso pripravljeni svojo svobodno zvezo na noben način formalizirati. Zanimivo je, da je to korelacija nizka do zmerna in negativna. Med tistimi, ki so visoko ocenili trditve B skupine (pogojna naklonjenost poroki), se kaže težnja, da bi nizko ocenili trditve skupine D (odklanjanje poroke in zagovarjanje popolnoma svobodne zveze).

CD: Tu gre za odnos med ocenami trditev znotraj širše skupine naklonjenih svobodni zvezi. Pričakovali bi pozitivno korelacijo, saj gre za isto temeljno stališče, zavračanje poroke in zagovarjanje svobodnega partnerstva. Vidimo pa, da ni korelacije. Iz dejstva, da nekdo zagovarja popolnoma svobodno partnerstvo, ne moremo napovedati, kako bo ocenil pripravljenost nekaterih, ki tudi zavračajo poroko, da bi vendarle formalizirali svoje razmerje. Nekateri iz skrajne skupine bodo temu naklonjeni, drugi pa ne. Razlog, da ni pričakovane pozitivne korelacije med ocenami trditev C in D, je domnevno v nasprotnih mnenjih moških in žensk glede dogovora o skrbi za otroke v primeru ločitve.

V splošnem torej lahko rečemo, da so korelacije nizke, kar pomeni, da so 4 delne lestvice dokaj neodvisne, kar govori v prid domnevi, da merijo 4 različne vidike odnosa do partnerstva.

6.2.4 Faktorska analiza

S faktorsko analizo skušamo preveriti naslednjo hipotezo:

H: Pričakujemo, da bomo 12 variabel reducirali na 4, saj je merski instrument zasnovan tako, da bi se populacija razdelila v grobem na 2 precej jasno ločeni kategoriji, ki se naprej razdelita na po dve podkategoriji, torej skupaj na 4 skupine:

- zakonska zveza kot vrednota - zunajzakonska skupnost, ker (dokler) poroka ni možna;
- zakonska zveza kot vrednota - zunajzakonska skupnost, ker v zakonu ni zagotovljena enakopravnost;
- zunajzakonska skupnost kot vrednota - pripravljeni na kontraktualno zvezo;
- zunajzakonska skupnost kot vrednota - intimistično partnerstvo.

Vsi anketiranci

Tabela 6.18: Ekstrakcijska metoda: Analiza glavnih komponent

	Zač.vr.	Ekstracija
A1	1,000	0,675
A2	1,000	0,567
A3	1,000	0,584
B1	1,000	0,642
B2	1,000	0,806
B3	1,000	0,727
C1	1,000	0,652
C2	1,000	0,641
C3	1,000	0,651
D1	1,000	0,507
D2	1,000	0,449
D3	1,000	0,640

Tabela 6.19: Pojasnjena varianca

Komp	Začetna lastna vrednost			Vsota kvadratov (ekstrakcija)			Vsota kvadratov (rotacija)		
	Total	Var.(%)	Kum.(%)	Total	Var.(%)	Kum.(%)	Total	Var.(%)	Kum.(%)
1	2,822	23,519	23,519	2,822	23,519	23,519	2,478	20,649	20,649
2	2,223	18,528	42,048	2,223	18,528	42,048	2,258	18,815	39,464
3	1,383	11,522	53,570	1,383	11,522	53,570	1,414	11,779	51,243
4	1,112	9,269	62,840	1,112	9,269	62,840	1,392	11,596	62,840

Izbrano število komponent pojasnjuje 62,84% celotne variance, kar nam zagotavlja ustreznost uporabljene metode.

Tabela 6.20: Rotirana matrika komponent (rotacijska metoda: varimax s Kaiserjevo normalizcijo)

Variabla	Komponenta			
	1	2	3	4
A1	0,055	-0,096	0,167	0,797
A2	0,600	-0,430	0,057	-0,137
A3	0,097	0,152	-0,214	0,711
B1	0,758	0,167	-0,200	0,019
B2	0,893	-0,026	-0,056	0,062
B3	0,804	-0,006	-0,190	0,209
C1	-0,010	0,807	0,011	-0,016
C2	0,138	0,786	0,059	0,034
C3	-0,124	0,797	-0,008	0,014
D1	-0,063	-0,050	0,606	0,366
D2	-0,098	-0,105	0,616	-0,221
D3	-0,194	0,308	0,712	-0,007

Iz tabele je razvidno, da se rezultati v glavnem ujemajo z mojimi predvidevanji, saj se faktorji dobro pokrivajo z vnaprej predvidenimi skupinami.

Tabela 6.21: Matrika transformacije

Komponenta	1	2	3	4
1	0,868	-0,315	-0,359	0,136
2	0,263	0,934	-0,099	0,219
3	0,022	-0,151	0,508	0,848
4	0,420	0,072	0,777	-0,463

Moški

Tabela 6.22: Ekstrakcijska metoda: Analiza glavnih komponent

	Zač.vr.	Ekstracija
A1	1,000	0,729
A2	1,000	0,585
A3	1,000	0,577
B1	1,000	0,686
B2	1,000	0,735
B3	1,000	0,746
C1	1,000	0,771
C2	1,000	0,641
C3	1,000	0,759
D1	1,000	0,652
D2	1,000	0,695
D3	1,000	0,544

Tabela 6.23: Pojasnjena varianca

Komp	Začetna lastna vrednost			Vsota kvadratov (ekstrakcija)			Vsota kvadratov (rotacija)		
	Total	Var.(%)	Kum.(%)	Total	Var.(%)	Kum.(%)	Total	Var.(%)	Kum.(%)
1	2,894	24,116	24,116	2,894	24,116	24,116	2,570	21,416	21,416
2	2,416	20,135	44,251	2,416	20,135	44,251	2,445	20,374	41,790
3	1,619	13,489	57,740	1,619	13,489	57,740	1,589	13,244	55,034
4	1,190	9,914	67,654	1,190	9,914	67,654	1,514	12,621	67,654

Izbrano število komponent pojasnjuje 67,65% celotne variance, kar nam zagotavlja ustreznost uporabljene metode.

Tabela 6.24: Rotirana matrika komponent (rotacijska metoda: varimax s Kaiserjevo normalizacijo)

Variabla	Komponenta			
	1	2	3	4
A1	0,084	-0,079	0,832	-0,154
A2	0,641	-0,330	-0,164	0,194
A3	0,032	0,170	0,410	-0,616
B1	0,783	0,222	-0,140	-0,066
B2	0,852	0,032	0,007	-0,087
B3	0,731	-0,052	0,201	-0,410
C1	0,115	0,870	0,013	-0,032
C2	0,213	0,769	0,060	-0,011
C3	-0,327	0,803	-0,043	-0,070
D1	-0,189	0,135	0,755	0,166
D2	-0,063	0,010	0,121	0,822
D3	-0,268	0,486	0,227	0,429

Tabela 6.25: Matrika transformacije

Komponenta	1	2	3	4
1	0,826	-0,459	-0,155	-0,288
2	0,410	0,836	0,231	-0,281
3	-0,166	-0,297	0,827	-0,448
4	0,350	-0,038	0,489	0,798

Ženske

Tabela 6.26: Ekstrakcijska metoda: Analiza glavnih komponent

	Zač.vr.	Ekstracija
A1	1,000	0,594
A2	1,000	0,564
A3	1,000	0,634
B1	1,000	0,630
B2	1,000	0,838
B3	1,000	0,788
C1	1,000	0,584
C2	1,000	0,689
C3	1,000	0,619
D1	1,000	0,642
D2	1,000	0,398
D3	1,000	0,721

Tabela 6.27: Pojasnjena varianca

Komp	Začetna lastna vrednost			Vsota kvadratov (ekstrakcija)			Vsota kvadratov (rotacija)		
	Total	Var.(%)	Kum.(%)	Total	Var.(%)	Kum.(%)	Total	Var.(%)	Kum.(%)
1	2,931	24,428	24,428	2,931	24,428	24,428	2,721	22,676	22,676
2	2,167	18,062	42,490	2,167	18,062	42,490	2,198	18,316	40,993
3	1,388	11,570	54,060	1,388	11,570	54,060	1,420	11,831	52,824
4	1,213	10,108	64,168	1,213	10,108	64,168	1,361	11,344	64,168

Izbrano število komponent pojasnjuje 64,17% celotne variance, kar nam zagotavlja ustreznost uporabljene metode.

Tabela 6.28: Rotirana matrika komponent (rotacijska metoda: varimax s Kaiserjevo normalizacijo)

Variabla	Komponenta			
	1	2	3	4
A1	0,138	-0,026	0,752	0,093
A2	0,514	-0,540	0,087	-0,015
A3	0,165	0,086	0,729	-0,261
B1	0,719	0,102	0,211	-0,241
B2	0,902	-0,109	0,107	0,033
B3	0,887	-0,008	-0,022	-0,009
C1	-0,225	0,688	0,128	-0,208
C2	0,084	0,822	-0,006	0,078
C3	0,126	0,771	-0,092	0,013
D1	0,067	-0,193	-0,160	0,758
D2	-0,372	-0,225	0,426	0,163
D3	-0,276	0,211	0,164	0,757

Tabela 6.29: Matrika transformacij

Komponenta	1	2	3	4
1	0,916	-0,311	0,165	-0,192
2	0,236	0,925	0,108	-0,277
3	-0,260	-0,119	0,922	-0,260
4	0,192	0,183	0,333	0,905

6.2.5 Interpretacija

Kot smo že ugotovili, izbrano število latentnih komponent pojasnjuje skoraj 63 odstotkov ali slabi dve tretjini celotne variance. To pomeni, da se faktorji dobro pokrivajo z vnaprej predvidenimi kategorijami stališč do poroke oziroma partnerstva; kar dalje pomeni, da je bil merski instrument v splošnem dobro konstruiran, validen. Z njim smo uspeli zajeti in izraziti dejanske usmeritve anketiranih.

Posamezne komponente se razlikujejo po odstotku variance, ki jo pojasnjujejo, in sicer:

Kategorija 1, ki je nasičena predvsem z variablami, ki označujejo POGOJNO SPREJEMANJE ZAKONSKE ZVEZE pojasnjuje dobrih 24 odstotkov ali četrtno variance in je torej najmočnejši faktor. To kategorijo sestavljajo 3 postavke pogojnega sprejemanja

poroke (kategorija B hipotetične konceptualizacije); v vseh treh primerih bi se anketirani odločili za sklenitev zakonske zveze, če bi bili izpolnjeni pogoji enakopravnosti zakoncev, kot so možnosti delati kariero, enakomerna porazdelitev dela v gospodinjstvu in enakost statusov oziroma moči zakoncev. Tej kategoriji pa se proti pričakovanjem pridruži še postavka A2 iz hipotetične kategorije A, ki izraža namen skleniti zakonsko zvezo takoj, ko bodo odstranjene materialne ovire (zaposlitev, stanovanje ipd.). To si razlagamo s tem, da je tudi ta postavka formulirana kot pogojno sprejemanje poroke. Glasi se »Nameravam se poročiti takoj, ko...« Postavke v kategoriji B pa se začnejo s: »Poročil bi se, če...« Smiselno bi lahko tudi postavko A2 preformulirali v »Poročil bi se, če bi bile urejene materialne razmere...« To pomeni, da so anketirani pri teh postavkah slišali bolj, da gre za pogojno sprejemanje zakonske zveze kot pa so bili pozorni na to, kateri so ti pogoji; da so po eni strani odstranitev materialnih po drugi strani pa nematerialnih (odnosnih) ovir. Faktor POGOJNEGA SPREJEMANJA ZAKONSKE ZVEZE se približno enako močno pojavi pri obeh spolih. Celo odstotek variance, ki jo pojasnjuje, je skoraj enak pri obeh spolih. Prav tako opazimo, da se tako pri moških kot pri ženskah temu faktorju z nekoliko šibkejšo korelacijo kot ostale postavke, pridruži postavka A2. To nas utrjuje v gornji interpretaciji.

Kategorijo 2 povsem jasno sestavljajo variable, ki označujejo KONTRAKTUALNO PARTNERSTVO (hipotetična kategorija C). Ta kategorija pojasnjuje ne glede na spol 18,5 odstotkov ali slabo petino variance (pri moških 20 odstotkov, pri ženskah 18). Ta faktor je najbolj homogen v tem smislu, da ne vsebuje drugih postavk, kot so te, ki označujejo variante ali razloge za sklenitev formalnega dogovora med partnerjema. To velja tudi za vsak spol posebej.

Kategorijo 3 sestavljajo variable, ki označujejo INTIMISTIČNO PARTNERSTVO. Pojasnjuje 11,5 odstotkov variance (pri moških 13,5, pri ženskah 11,6). Tudi ta faktor je dokaj homogen v tem smislu, da vsebuje – ne glede na spol – samo postavke hipotetične kategorije D. Pri analizi glede na spol pa se pokažejo neregularnosti glede na hipotetične konstrukte. Pri moških sta namreč kar dve postavki iz nabora D »pobegnili« k drugim faktorjem: postavko D2 je »vsrkal« faktor 4 (OVIRANOST ZAKONSKE ZVEZE), postavko D3 pa faktor 2 (KONTRAKTUALNO PARTNERSTVO). Tudi tu gre najbrž za semantičen problem. Domnevamo, da hipotetično povsem nasprotni trditvi, kot sta npr. A1 »Poroka je v redu zadeva, vendar zaenkrat zame še ne pride v poštev, ker bi bil rad še svoboden« in

postavka C1 »Sklenitev zakonske zveze in ... bi pomenila poseg v najino intimnost« povezuje obramba SVOBODE (omenjene v postavki A1) in nedotakljivosti INTIME PARTNERJEV, ki tudi pomeni SVOBODO od zunanjih pritiskov (postavka C1). Nadaljnja težava je v tem, da je pri ženskah v kategoriji 3 tudi samo ena postavka iz kategorije D (D2); prišlo je do nenavadne zamenjave: v tej kategoriji sta se poleg omenjene znašli dve postavki iz kategorije A, tj. OVIRANOSTI ZAKONSKE ZVEZE, medtem ko sta dve postavki iz kategorije D (INTIMISTIČNO PARTNERSTVO) bliže faktorju 4, tj. OVIRANOSTI ZAKONSKE ZVEZE. Gre torej za enačenje dveh hipotetično nasprotnih kategorij. To kaže na precejšnjo latentno ambivalentnost nemajhnega deleža žensk, ki kolebajo med dvema skrajnostma: po eni strani prisegajo na intimistično partnerstvo, po drugi pa vendarle ne zavračajo poroke in menijo, da se ne poročijo zaradi stvarnih ovir. Psihološko bi bila ta ambivalentnost razumljiva in pričakovana. Skratka, pri moških je prišlo do nepričakovanih povezav, ker je prišlo do enačenja pojmov svobode in nevezanosti na eni strani in obrambe partnerske intime na drugi; pri ženskah pa zaradi ambivalentnosti med zagovarjanjem intimističnega partnerstva in prikrito željo po poroki.

V analizi ne glede na spol se kljub tej semantični zvezi in ambivalentnosti vendarle dovolj jasno pokaže poseben faktor INTIMISTIČNEGA PARTNERSTVA.

Kategorijo 4 sestavljajo pri analizi ne glede na spol variable iz skupine A, ki označujejo OVIRANOST ZAKONSKE ZVEZE. Ta kategorija pojasnjuje dobrih 9 odstotkov variance (pri obeh spolih približno enako). Kot smo omenili že spredaj, je postavka A2 pridružena faktorju 1. Pri analizi glede na spol, pa so tudi tu nepričakovane povezave. Pri moških je temu faktorju pridružena postavka D2, ki nima nobene zveze z oviranostjo sklenitve zakonske zveze, saj nasprotuje tako zakonski zvezi kot pogodbenemu partnerstvu. Še bolj izrazita je ta ista anomalija pri ženskah, kjer faktor OVIRANOSTI sestavljata postavki INTIMISTIČNEGA PARTNERSTVA. Tu bi lahko ponovili gornjo interpretacijo, ki se sklicuje na ambivalentnost, a večjo težo pri tem nepričakovanem in nedoslednem izidu ima dejstvo, da gre za sorazmerno nizek odstotek pojasnjene variance, kar pomeni, da prevladuje vpliv slučajnih dejavnikov.

V splošnem lahko sklenemo, da je factorska analiza razkrila iste latentne faktorje (z nekaj anomalijami), kot smo jih hipotetično predpostavljali. To pomeni, da lahko razlikujemo štiri vrste ali tipe razlogov, motivov ali odnosa do kohabitacije: pogojno sprejemanje zakonske

zveze, pogodbeno partnerstvo, intimistično partnerstvo in oviranost zakonske zveze – v tem vrstnem redu po izrazitosti.

7 SKLEP

Na podlagi raziskave v pričujoči doktorski disertaciji, ki jo sestavljata dva sklopa (teoretski in empirični) s šestimi glavnimi poglavji, ki so nadalje notranje strukturirana in sem v njih obravnaval več med seboj povezanih tematik, ugotavljam družinske spremembe, ki gredo predvsem v smislu deinstitucionalizacije zakonske zveze. Družinske spremembe posredno kažejo tudi demografske spremembe, saj statistike beležijo sledeče: upadanje števila porok, zvišanje števila razvez zakonskih zvez, porast števila nezakonskih rojstev in porast priznanj očetovstva v skupnem iznosu, posebej pa še pred otrokovim rojstvom.

Prva tri poglavja (teoretski del doktorske disertacije) vsebujejo primerjalno analizo širokega spektra dostopnih relevantnih sodobnih teoretskih in empiričnih prispevkov in s tem v zvezi ugotovitve in mnenja različnih avtorjev o tematikah tega področja. Raziskovanje je med drugim pokazalo, da je ob koncu šestdesetih let prejšnjega stoletja prišlo do začetka bistvenih sprememb v družbi in s tem tudi do sprememb družinskega – zakonskega in partnerskega življenja (dezorganizacija družinskih odnosov in opuščanje tradicionalne zakonske zveze, tj. prevladovanje teženj k vse večji liberalizaciji zakonske zveze) v sodobnem zahodnem razvitem svetu kakor tudi v Sloveniji.

V empiričnem delu najprej predstavljam relevantne statistične podatke državne statistike Republike Slovenije (poroke, razveze, nezakonska rojstva, priznanja očetovstva), ki posredno govorijo o decentralizaciji zakonske zveze in pluralizaciji partnerskih skupnosti – kohabitacij.

V letu 1976 je bil sprejet zakon, v katerem sta bili zakonska zveza in zunajzakonska skupnost pravno izenačeni. To je najbrž tudi bistveni vzrok, da po letu 1977 število sklenjenih zakonskih zvez nezadržno upada, upada pa tudi število razvez (v zadnjih letih se razveže dobra tretjina parov). To dvojje lahko povežemo s povečanjem števila zunajzakonskih skupnosti na račun števila sklenjenih zakonskih zvez. Obenem narašča število otrok, rojenih zunaj zakonske zveze (55,7% vseh živorojenih v letu 2010), ki so po naši zakonodaji povsem izenačeni z otroci, rojenimi v zakonski zvezi. Navedeno in pa podatek, da je bilo podanih več kot 64% priznanj očetovstva pred rojstvom otroka, pa kaže na večanje števila partnerskih skupnosti – kohabitacij.

V evropskem merilu je Slovenija med državami z najmanjšim številom živorojenih otrok na 1000 prebivalcev, po drugi strani pa je med državami z največjim deležem rojstev zunaj zakonske zveze (v EU je Slovenija le za Estonijo in Švedsko, v celotni Evropi pa sta pred njo še Islandija in Norveška), kar kaže, da je število kohabitacij čedalje večje in zaradi tega je ta pojav potrebno raziskati in mu dati ustrezno mesto v družbenem prostoru in zakonodaji.

Osrednji del teoretskega dela disertacije predstavlja interpretacija spreminjanja družinskega oz. zakonskega (partnerskega) življenja predvsem v smislu večanja števila kohabitacij.

Obstoječa zakonodaja v Republiki Sloveniji ne omogoča izvedbe evidenc kohabitacij, na osnovi katerih bi lahko izdelali reprezentativne vzorce za njihovo analizo. Zato sem uporabil edine možne dostopne podatke o kohabitacijah. Populacijo sestavljajo pari (57 parov) s področja Centra za socialno delo Ljubljana Šiška, ki živijo v kohabitacijah in so v letu 2010 urejali priznanje očetovstva pred rojstvom otroka zaradi priznanja pravice do očetovskega dopusta. Tako definirano populacijo je mogoče pojmovati tudi kot priročni vzorec splošne slovenske urbane populacije kohabitantov, kar pomeni, da podatki strogo vzeto veljajo sicer samo za obravnavano populacijo, domnevamo pa, da jih morda lahko posplošimo na druga mestna okolja v Sloveniji. Za kvalitativno analizo, pri kateri ugotavljamo pojavljanje posameznih teoretičnih relevantnosti, pa je ta vzorec domnevno dovolj relevanten, saj pokriva širok razpon različnih značilnosti parov.

Nadalje predstavljam ugotovitve kvantitativne in kvalitativne analize podatkov o parih, ki živijo v zunajzakonski skupnosti (kohabitaciji).

Najprej sem prikazal rezultate analize **socialno-demografskih podatkov** o populaciji kohabitantov. Pari in posamezniki se precej razlikujejo. Opraviti imamo s populacijo od 20 do 40 let, v kateri zavzemajo tri četrtine pari v starostnem razponu od 25 do 35 let. Moški so v povprečju nekoliko starejši, saj med njimi prevladuje kategorija od 31-35 let. Ženske so nekoliko mlajše, z modalno vrednostjo v razredu 26-30 let. V splošnem imamo v tej populaciji opraviti z visoko ali srednje izobraženimi pari, kjer je zaposlen vsaj moški, kar kaže, da v splošnem verjetno niso materialno ogroženi. Gre za urbano populacijo, ki živi v glavnem mestu (tri četrtine) ali primestju. Velika večina anketiranih živi skupaj s partnerjem v skupnem stanovanju, ne ločeno in ne pri starših. Stanovanjski standard te populacije je,

sodeč po velikosti stanovanja (število prostorov), dober. Samo en par živi od socialnega transfera oziroma pokojnine, vsi ostali imajo prihodke, več kot devet desetih je parov, kjer imata oba partnerja lastne prihodke. Prihodki veliki večini (84 odstotkom) zadoščajo, ostalim ne. Gre za materialno kar dobro preskrbljeno populacijo. Poleg lastništva stanovanja ali hiše imajo avto, pohoštvo in razne naprave in aparate. Poudarek vprašanja je bil sicer na lastništvu. Pokaže se, da je pri večini lastnina skupna.

Vsi anketiranci (brez izjeme) izjavljajo, da jih okolje sprejema in da so reakcije okolja popolnoma normalne. Tudi sorodniki, vključno s starši in starimi starši, jih sprejemajo in podpirajo ali vsaj tolerirajo. Ni bistvene razlike med spoloma in kohabitacija je družbeno (neformalno okolje) sprejeta, nediskriminirana, čeprav več kot petinski delež bližnjega sorodstva pričakuje sklenitev zakonske zveze.

Roditeljstvo/starševstvo je ena od ključnih skupin variabel, ki naj predstavijo kohabitacijo kot podlago za ustvarjanje družine. Pri odločitvi za otroka navajajo kot najpomembnejši pogoj stabilnost zveze, drugi pogoj pa so redni prihodki. Večini parov je vseeno, kakšnega spola naj bo otrok. Idealno in realno število otrok je po mnenju intervjuvancev dva oziroma tri. 70 odstotkov parov ima enega ali več otrok, drugi pa pričakujejo prvega otroka. Otroci so stari od nekaj mesecev do 10 let, kar približno nakazuje tudi staž obravnavanih zunajzakonskih skupnosti. Skoraj v devetih desetinah se oba partnerja odločata za otroka. Prav tako je znamenje enakopravnosti odločanje o otrokovem priimku. Razen izjem naj bi otrok nosil priimka obeh partnerjev. Poleg zagotavljanja osnovnih življenjskih dobrin (bivanje, prehrana, oblačila, obutev idr.) se jim zdita najpomembnejša kriterija ali cilja dobra vzgoja in izobrazba; poleg tega pa 'čim več časa preživeti z otrokom'. Doseganje prav določenega poklica se ljudem ne zdi zelo pomembno. To seveda lahko pomeni, da bodo otroci imeli precej prosto izbiro pri poklicnih interesih, starši bodo nanje pritiskali le v tem, da končajo čim višjo stopnjo izobraževanja. Drugi pomembni kriteriji ali cilji so še: sreča v življenju otrok, poklicni uspeh. Velika večina intervjuvanih ni nikoli razmišljala o možnosti, da bi se razšli s partnerjem. Vsi brez izjeme pa so mnenja, da bi bila pri razhodu na prvem mestu korist otroka. To so pravzaprav spodbudni podatki, ki so glede na delež razvez med sklenjenimi zakonskimi zvezami prav presenetljivi. So pa logično povezani s prepričanjem ljudi, ki so se namenili živeti zunaj zakonske zveze, kjer naj bi jih ne vezale formalne pogodbe, ampak čustvo ljubezni in medsebojne naklonjenosti in spoštovanja.

Delo (in kariera) ima pomembno mesto v življenju kohabitantov. Zanimivo je, da med odgovori ni razlike med spoloma. Zaposlitev oziroma delo v službi je po mnenju vseh predvsem zagotovilo gmotne varnosti, trem četrtinam vprašanih pa je tudi v veselje. Glede na izobrazbeno strukturo domnevamo, da veliko intervjuvanih dela v poklicih, ki omogočajo ustvarjalnost in so notranje nagrajujoči. Velika večina intervjuvanih je mnenja, da jim uspeva usklajevanje zaposlitve in družinskega življenja. Manj kot polovica intervjuvanih ima pozitivno mnenje o tem, da bi bil zaposlen samo moški, kar bi bilo koristno v primeru, če je v družini več otrok, posebej dokler so majhni; problem pa vidijo v tem, da en osebni dohodek ne zadostuje za dostojno življenje družine. Dobra tretjina jih meni, da je v redu, če se samo moški posveča poklicu – dela kariero, vendar postavljajo za pogoj dogovor s partnerico in to, da ne sme trpeti družina. Večini pa se zdi to krivično do ženske, menijo, da je prav, da delata kariero oba, ostali pa menijo, da v družini ni mogoče delati kariere, ne da bi trpela družina in da gre vedno za uveljavljanje enega na račun drugega. Polovica jih meni, da je čisto v redu, da je zaposlena samo ženska, pogoj pa je, da bi morala imeti visok osebni dohodek, dovolj denarja za preživetje družine, pogoj je tudi, da se partner strinja in jo pri tem podpira. Druga polovica pravi, da človek potrebuje finančno neodvisnost. Več kot polovica jih meni, da je sicer v redu, če se samo ženska posveča poklicu – dela kariero, vendar pa je v tem primeru treba življenje družine prilagoditi temu: dokler so otroci majhni, to ne gre, kasneje pa lahko.

Kakovost življenja je odvisna predvsem od kakovosti odnosov med partnerjema, sporočajo sogovornice in sogovorniki. Temelji tudi na odnosu vsakega partnerja do sebe (njegovi/njeni samopodobi) in odnosu do svojega življenja, odnosu do partnerja in drugih pomembnih ljudi, odnosu do ožjega in širšega okolja ter družbenega življenja na splošno. Kakovostno življenje intervjuvancev predstavljajo tudi primerno stanovanje, tehnični predmeti, avto, možnost preživljanja prostega časa ob morju, v planinah ali na potovanjih. Prosti čas preživljajo s partnerjem v krogu družine in prijateljev, včasih sorodnikov – doma. Le slaba polovica meni, da imajo prostega časa dovolj.

Najpomembnejši **življenjski cilji** oziroma vrednote so (ne glede na spol) zdravje, družina, prosti čas, vzgoja otrok in srečno skupno življenje, kar je razmeroma skladno z vrednotnimi orientacijami populacije v Sloveniji (Toš 2004; Rus in Toš 2005). Tretjina se je kritično izrazila o družbenem sistemu in državi, približno petina je navedla birokratske ovire institucij – izrazili so nezadovoljstvo z zdravstvom, šolstvom, prometom, premalo je

kreditov, premalo se naredi za ekološke probleme, premalo je posluha za težave mladih ljudi. Na ovire s strani staršev je opozorilo le nekaj intervjuvancev: omejevanje, nerazumevanje, premalo podpore ipd. Slaba tretjina ima poklicne ovire: težko je dobiti ustrezno zaposlitev, delodajalci oziroma nadrejeni ne omogočajo izobraževanja in napredovanja, dogaja se namensko izčrpavanje pri delu (mobing), slabi odnosi v službi, pritiski, borba za ohranitev delovnega mesta, veliko dela, neprimeren način dela, velike preobremenitve (fizične in psihične). Ženske omenjajo seksizem, ki se izraža v tem, da moški prej dobijo zaposlitev in imajo višji osebni dohodek. Osebne ovire ima le malo intervjuvancev; pri moških je največ ovir zaradi pomanjkanja časa, pri ženskah pa izstopajo živčnost, premajhna samozavest, neorganiziranost, nezaupanje vase, pomanjkanje energije.

Partnerstvo – velika večina kohabitantov stalno živi skupaj, povprečno trajanje zveze je 6,75 let. Spolnost je za večino pomembna, vendar ni na prvem mestu. Večina opravlja gospodinjstvo skupaj. S starši nimajo problemov, kar jih je še živih, skrbijo sami zase. Večini se zdi dom za starejše primeren, ampak le v soglasju s starši, kot zadnja možnost; prednost bi dali varovanim stanovanjem. Večina opisuje svojo vlogo v partnerski skupnosti kot enakopravno in enakovredno. Slaba polovica je izrazila mnenje o zadovoljevanju svojih lastnih potreb, vsi so mnenja, da se je treba pogovoriti in medsebojno uskladiti potrebe. Za dober partnerski odnos je pomembno naslednje: komunikacija, spoštovanje, zaupanje, razumevanje, ljubezen, podpiranje, skupni cilji, iskrenost, usklajevanje, dopolnjevanje, zvestoba, kompromisi, dobra spolnost, zadovoljstvo in sreča. Večina je mnenja, da nameravajo živeti z istim partnerjem »vse večne čase«, drugi pa so bolj zadržani, upajo, da jim bo to uspelo. Večina intervjuvanih meni, da so predporočne oziroma partnerske pogodbe nesmiselne, nepotrebne, nepomembne, da dajejo občutek, kot da se tako vnaprej pripravlja razhod; če sta oba partnerja zrela za odnose, se da vse dogovoriti. V večini primerov intervjuvanci navajajo, da v partnerski zvezi uresničujejo naslednje cilje: prosti čas, blaginjo, varnost, rojevanje otrok, osebno rast. Od partnerja pričakujejo: čustveno zadovoljstvo, blaginjo, resurse, svobodo. Večina intervjuvanih meni, da posameznik lahko napreduje sam, ostali pa so mnenja, da potrebuješ nekoga zraven sebe, ker smo ljudje socialna bitja. Intervjuvanci v veliki večini ne glede na spol izjavljajo, da bi se njihova zveza prekinila v primeru, ko bi šlo za varanje, nasilje, odvisnost od alkohola oziroma droge.

Za dobro **komunikacijo** med partnerjema je pomembno iskreno in pozorno poslušanje, tj. znati poslušati (tudi slišati) drug drugega. Poleg jasno izraženih je treba poslušati tudi implicitna sporočila partnerjev. Partnerju je treba iskreno povedati, zakaj ga v določenih trenutkih ne moremo oz. nismo pripravljeni pozorno poslušati. Večina intervjuvanih se pogovarja o vsakdanjih dogajanjih, o uresničevanju življenjskih ciljev, o skupni prihodnosti oziroma načrtih za prihodnost, o vzgoji otrok, o njunem medsebojnem odnosu, družinskih problemih, službi, športu, prijateljih, politiki, o vsem, kar je pomembno v življenju, o enakovrednosti med spoloma, o izboljšanju življenjskih pogojev otrok, o vseh odločitvah, ki se tičejo skupnega življenja, o reševanju stanovanjskega problema ipd. Večina je mnenja, da je komunikacija nujno potrebna, da je pomembno prisluhniti drug drugemu in se usklajevati, da razčistiš vse nejasnosti, rešuješ probleme. Nekateri se pogovarjajo tudi o strahovih, občutkih negotovosti in razmišljanju, ki ga ne delijo z drugimi ljudmi. Vsi intervjuvanci se pogosto pogovarjajo s partnerjem o čustvih, nekateri temu posvečajo posebno pozornost, tako se pogloblja njun odnos in se bolj povezujeta. Večina (več žensk kot moških) meni, da znajo poslušati in so dobri poslušalci. Večina pravi, da ne gre za igro moči, da se o vsem pogovorita, da se sporazumevata, da delata kompromise, da se o vsem odločata skupaj, enakovredno, da nima nobeden glavne besede. Nekateri pa dopuščajo možnost igre moči, včasih gre za trmasto vztrajanje. Vsi navajajo, da ni večjih konfliktov, spori so ponavadi zaradi kakšnih malenkosti, obrobni stvari. Večina rešuje spore s pogovorom, kompromisi, s pozitivnimi dejanji, z usklajevanjem, analizo, popuščanjem, s sprejemanjem skupnih odločitev, ostali pa s seksom, z izmenjavo mnenj.

Partnerski proces je pri večini kohabitantskih parov podoben. Spoznali pa so se na zelo različne načine: preko prijateljev in kolegov, v srednji šoli, v službi, v diskotekah ali na koncertih, pri športnih aktivnostih, pri študentskih aktivnostih, na morju, v hribih in v skupini za samopomoč. Večina navaja, da so se v začetku spoznavali, šli skozi prijateljsko obdobje, obdobje zabave, obdobje skupnega druženja, zaradi podobnih pogledov na življenje je intenzivnost odnosa naraščala, tako da je po določenem času prišlo do resnega partnerstva, ki je v začetku sicer prinašalo konflikte, vzpone in padce, vendar so pogovori prinesli usklajevanje in zaupanje in končno je prišlo do skupnega življenja in ustvarjanja družine. Pri nekaterih pa je šlo za ljubezen na prvi pogled, morda je bila to bolj zaljubljenost, nato se je njun odnos naprej razvil v partnerstvo; otrok pa je njuno zvezo še utrdil. Precej parov ni sklenilo zakonske zveze zaradi finančnih težav (stanovanjske

problematike idr.), nekaj bi se jih poročilo, da bi imeli isti priimek, nekateri bi se poročili cerkveno (tudi civilno).

Ženski poroka pomeni boljši status in veliko varnost in stabilnost v življenju. Nekateri si močno želijo živeti v zakonski zvezi tudi zaradi tradicije in običajev ali pa da bi se izognile birokratskim težavam zaradi različnih priimkov.

Moški bi se poročili iz ekonomskih razlogov ali če bi s tem pridobili kakšno varnost v korist celotne družine oziroma dosegli boljše rešitve življenjskih pogojev (delovnih ugodnosti, kreditov ipd.), tudi zaradi tega, da ni dveh različnih priimkov, zaradi potrditve ljubezni pred Bogom.

Večina moških se je izjasnila o tem, zakaj živijo v kohabitaciji. Navajajo, da jim kohabitacija prinaša vse prednosti skupnega (partnerskega) življenja, predvsem v čustvenem smislu. Nekateri pa razumejo kohabitacijo kot preizkus njunega medsebojnega odnosa; v kohabitaciji imata oba partnerja občutek malo večje svobode kot bi bilo to v zakonski zvezi. Večina žensk navaja, da je partnerski odnos (vzajemna čustvena privlačnost, bližina in vzajemno razumevanje) na prvem mestu, da poročni list ni pomemben, da se počutijo zelo varne in srečne. V kohabitaciji uresničujejo vse potrebe, obenem pa imajo občutek avtonomnosti; svoboda je večja potrditev partnerstva kot poročni list.

Pogled na družino porekla – večina ocenjuje zvezo staršev kot dobro, uspešno, celo vrhunsko (z željo imeti približno tako dobro zvezo); starša se medsebojno spoštujeta, razumeta, dopolnjujeta, se imata rada, sta izjemno dobra roditelja; slabih dogodkov ni bilo. Nekateri pa jo ocenjujejo kot slabo, ni razumevanja, ni komunikacije, prisotni so prepiri, mati je podrejena očetu. Slaba polovica jih meni, da je zveza staršev vplivala na njuno zvezo, večini zveze staršev služijo kot zgled za odkrit odnos, za dobro orientacijo v življenju. Drugi pa pravijo, da ne bodo ponavljali napak svojih staršev, da ne bodo prenašali slabih vzorcev v svojo zvezo. Odnos do staršev je v večini primerov normalen, zelo dober, celo nadpovprečno dober, v redu, razumevajoč, odličen, spoštljiv, korekten, pozitiven. Posamezna mnenja so tudi negativna. Odnos staršev do kohabitantov je normalen, dober, razumevajoč, spoštljiv, skrben, pozitiven, ljubeč; dodajajo, da se razumejo, da ju imajo radi in ju podpirajo, resnično negativnih mnenj ni. Večina intervjuvanih pravi, da so odnosi z brati in sestrami dobri, se pogosto vidijo, slišijo in si medsebojno zaupajo ter pri težavah pomagajo, čeprav so se morda v najstniških letih prepirali in tekmovali med sabo.

Refleksivna biografija partnerskih zvez – sedanja zveza je prva za 39 moških in 35 žensk, druga za 13 moških in 20 žensk, tretja za 5 moških in 2 ženski. Tisti, ki so imeli že prej zveze, navajajo, da to niso bile resne zveze, da so bili premladi, da pa so si v prejšnjih zvezah pridobili izkušnje, da se lahko kvalitetno pripravijo za dolgoročno skupno življenje in postali so bolj pripravljeni na kompromise, pridobili so si več tolerance, več občutka do sočloveka, več občutka za kontroliranje čustev, da ne ponavljajo istih napak v sedanji zvezi. Tako pri moških kot pri ženskah (zato tudi pri vseh skupaj) so na prvih petih mestih isti vzroki za razpad prejšnje zveze: neujemanje, različni cilji, mladost (in neresnost in nedozorelost), slaba komunikacija, pomanjkanje ljubezni. To so tudi najpogostejši vzroki, ostali vzroki se pojavljajo v manjših številih.

Glede na rezultate svoje raziskave ugotavljam, da je splošna teza doktorske disertacije potrjena, se pravi, da so kohabitacije v prvi vrsti odraz spremenjenega vrednotenja zakonske oziroma partnerske zveze. Kot pomembna življenjska izbira velikega števila ljudi izražajo težnjo, da bi se ustalile in razširile kot način vsakdanjega življenja in kot osnova za družinsko življenje.

Prav tako sta se potrdili hipotezi, ki sta bili postavljeni v kontekstu z zgoraj navedeno splošno tezo v disertaciji in sicer:

1) Kohabitacija je bolj odraz osebnih izbir kot odraz ovir za sklenitev zakonske zveze.

H: Kohabitacija je v večji meri odraz kohabitacije kot vrednote po sebi kot odraz ovir za sklenitev zakonske zveze (pomanjkanje finančnih virov, neustrezno stanovanje, problemi z zaposlitvijo ipd.; kohabitacije, ki temeljijo na vrednotnem zavračanju zakonske zveze, so pogostejše od kohabitacij, do katerih prihaja zaradi ovir pri sklepanju zakonske zveze). Med kohabitanti prevladujejo tisti, ki zavračajo zakonsko zvezo nad tistimi, ki jo sprejemajo, a je zaradi trenutnih ovir ne morejo skleniti.

2) Izkušnja kohabitacije utrjuje odločitev za kohabitacijo tudi v prihodnosti.

H: Med pari, ki so se odločili za kohabitacijo, prevladujejo pari, ki preferirajo kohabitacijo kot svojo življenjsko izbiro tudi v prihodnosti.

Tipologija kohabitacij – Hipotetične modalitete kohabitacije izhajajo iz kriterijev razlikovanja tipov kohabitacije – vprašamo se, kaj je razlog ali motiv za zunajzakonsko skupnost namesto zakonske zveze. Motiva sta dva: zunajzakonska skupnost je vrednota, zveza mora temeljiti na ljubezni oziroma ujemanju partnerjev in ne na zunanjem pritisku;

zunajzakonska skupnost je praktična začasna rešitev, dokler ne minejo ovire oziroma pogoji, ki preprečujejo sklenitev zakonske zveze, ki je vendarle zaželena.

Raziskati sem torej želel, ali se dejansko pojavljata ta dva tipa, s kakšno pogostostjo oziroma, kako se porazdeli populacija kohabitantov med tema tipoma oziroma podtipi. Vnaprej sem torej definiriral tipe in podtipe takole: zakonska zveza je vrednota, njeno sklenitev začasno ovirajo ovire materialne narave; zakonska zveza je vrednota, njeno sklenitev začasno ovirajo ovire nematerialne narave (statusna neenakost partnerjev); partnerska zveza je vrednota, združljiva s pogodbenim partnerstvom; partnerska zveza je vrednota, ki pomeni intimistično partnerstvo.

Rezultati jasno kažejo, da se anketirani bolj strinjajo s trditvami, ki izražajo naklonjenost zunajzakonski skupnosti kot trajni obliki partnerstva, kot vrednoti sami po sebi, kot pa s trditvami, ki izražajo naklonjenost zakonski zvezi in imajo zunajzakonsko skupnost za zgolj začasno rešitev.

Populacija se razdeli tretjinsko: za tretjino je poroka vrednota, želijo se poročiti, vendar poroko odlagajo v večini iz materialnih ali drugih razlogov. Za dve tretjini poroka ni vrednota, ne želijo se poročiti. Med temi je tretjina za kontraktualno partnerstvo, tretjina pa zagovarja intimistično partnerstvo.

Če pogledamo, kako se populacija v zgornjem smislu razdeli pri posameznem spolu, opazimo, da v obliki porazdelitve ni bistvene razlike oziroma bistvenih odstopanj med spoloma, tako da lahko rečem, da zgornja ugotovitev velja tudi za vsak spol posebej.

Ugotovitve iz vrednostnih distribucij in statistik sem preveril s korelacijsko in faktorsko analizo.

Korelacije med poddimenzijami so nizke, kar pomeni, da so štiri delne lestvice dokaj neodvisne, kar govori v prid domnevi, da merijo štiri različne vidike odnosa do partnerstva. Faktorska analiza je razkrila iste latentne faktorje (z nekaj anomalijami), kot sem jih hipotetično predpostavljal. Izbrano število latentnih komponent pojasnjuje skoraj 63 odstotkov ali slabi dve tretjini celotne variance. To pomeni, da se faktorji dobro pokrivajo z vnaprej predvidenimi kategorijami stališč do poroke oziroma partnerstva; kar dalje pomeni, da je bil merski instrument v splošnem dobro konstruiran, validen. Z njim sem uspel zajeti in izraziti dejanske usmeritve anketiranih.

Iz tega lahko ugotovimo, da lahko razlikujemo štiri vrste ali tipe razlogov, motivov ali odnosa do kohabitacije: pogojno sprejemanje zakonske zveze, pogodbeno partnerstvo, intimistično partnerstvo in oviranost zakonske zveze – v tem vrstnem redu po izrazitosti.

Partnerji se odločajo za kohabitacijo zato, ker vanjo vstopajo brez pompa, brez ceremonij, brez vpletanja institucij (državnih, cerkvenih), brez vključevanja sorodnikov in drugih ljudi, pa tudi zaradi nasprotovanja tradiciji, zaradi večje svobode in individualnosti in ne nazadnje zaradi enostavnosti razhoda (v skladu z ZZZDR se lahko sama dogovorita o zaupanju skupnih otrok v varstvo in vzgojo – skupno ali posamezno starševstvo, o preživnini otrok in stikih ter o delitvi skupnega premoženja; svoj sporazum potrdita pri pristojnem sodišču v obliki poravnave, lahko pa se samo držita svojega dogovora).

Včasih pa kohabitacija razpade tako, da so posledice dokaj kompleksne narave, predvsem glede zaupanja otrok v varstvo in vzgojo, določitve stikov in višine preživnine ter delitve skupnega premoženja.

Na centrih za socialno delo se strokovni delavci nemalokrat srečamo z nosečnicami, ki jih je v času nosečnosti ali ob otrokovem rojstvu zapustil otrokov oče. Razlogi, ki jih najpogosteje navajajo same zapuščene nosečnice in matere za takšne odločitve otrokovega očeta so, da se ne razumeta več, da ni več ljubezni med njima, da je partner spoznal drugo žensko. Dogaja pa se tudi obratno, da nosečnica oz. mati zapusti otrokovega očeta, najpogosteje zaradi nasilja nad njo, zaradi njegove nezvestobe, alkoholizma ali druge odvisnosti, ipd.

Če pa je zveza uspešna in stabilna, kohabitanti ne čutijo potrebe po kakršni koli spremembi (poroka).

Obstajajo pa možnosti za zlorabo (ženska je hkrati samohranilka, obenem pa živi v partnerski zvezi, kljub temu, da sta s partnerjem prijavljena na različnih naslovih).

Pri vstopu v zakonsko zvezo pa je treba upoštevati zakonsko regulativo (poročni list), vstop spremlja določeno obredje v institucijah (državnih, cerkvenih), prisotnost sorodnikov in prijateljev. Gre za upoštevanje tradicije in v zvezi s tem za vezanost v skupnost in občutek varnosti ženske (lahko varljiv). Razhod pa je po ZZZDR dokaj kompliciran. Če se vse dogovorita, je treba vložiti predlog za sporazumno razvezo, dodelitev otrok v varstvo in vzgojo, določitve višine preživnine in stikov ter o delitvi skupnega premoženja na pristojno sodišče; ta predlog pošlje sodišče krajevno pristojnemu CSD, ki opravi svetovalni razgovor z zakoncema (tudi razgovor z otrokom) in o vsem poda svoje poročilo in mnenje. Sodišče

razpiše glavno obravnavo in glede na izjave zakoncev pri zaslišanju in pridobljeno poročilo in mnenje CSD izda sodno poravnavo (sklep). V kolikor se zakonca ne moreta dogovoriti, zadevo urejata s tožbo pri pristojnem sodišču, kar bolj ali manj podaljša postopek, kar je stresno in travmatično za partnerja sama, še bolj pa za njune otroke, pri katerih lahko nastanejo nepopravljive posledice.

Tako za kohabitacijo kot za zakonsko zvezo je med drugim zelo pomemben ekonomski vidik. V obeh primerih se odnos med partnerjema oblikuje v skladu s potrebami vsakega partnerja posebej in obeh skupaj; uspeh zveze je odvisen od različnih okoliščin, od sposobnosti vzajemnega ujemanja in prilagajanja, čustvene pripadnosti in sposobnosti premagovanja težav ter zunanjih vplivov in pritiskov.

V zvezi s tem je treba navesti, kaj po mnenju sogovornic in sogovornikov prinaša srečo (uspeh) v zakonski zvezi in tudi v kohabitaciji: prijetno vzdušje med zakoncema (partnerjema), medsebojna pozornost, iskrenost in spoštovanje, medsebojno dopuščanje svobode, razumevanje in dobra (odkrita) komunikacija, pripravljenost za kompromise, medsebojna pomoč, zaupanje drug v drugega, izkazovanje prave ljubezni, spolna zadovoljitev, nesebičnost in toleranca (strpnost) in ne nazadnje otroci oz. družina. Ali to pomeni, da so se temeljne določilnice koncepta »čistega razmerja« v sodobnosti pri nas že (vsaj normativno) uveljavile? V družbi, naravnani k vse večjemu individualizmu in težnji po dosežkih in tekmovalnosti, se zakonska zveza vse bolj pojmuje kot svobodni dogovor med partnerjema in vse manj kot institucija v smislu pravnega zagotavljanja gmotne varnosti. Gre za novo, drugačno zakonsko (partnersko) zvezo, ki temelji predvsem na ljubezni, morda pa tudi na strahu pred samoto in osamljenostjo. Ulrich Beck trdi, da nista več niti materialna osnova niti ljubezen tista, ki danes držita skupaj zakon in družino, pač pa ju povezuje strah pred samoto. Samota po njegovem predstavlja – paradoksalno – najstabilnejšo osnovo za partnersko in družinsko življenje (Beck 2006, 31).

Iz teoretičnih in empiričnih ugotovitev pričujoče disertacije je razvidno, da zakonska zveza izgublja svoj nekdanji pomen, čeprav je še vedno pogosta in priljubljena oblika trajnejšega in stabilnega odnosa med ljudmi različnih spolov.

Zakonska zveza ni več najpomembnejša podlaga za zvezo med dvema človekoma in za ustvarjanje družine. Dejstvo je, da kohabitacija ni le uvod v zakonsko zvezo, temveč vrsta prave zveze, ki vse bolj nadomešča zakonsko.

Kohabitacija postaja vse bolj razširjen in uveljavljen model skupnega življenja ljudi. Razlika med zakonsko zvezo in kohabitacijo se je v zadnjih desetletjih občutno zmanjšala. Veliko pomembnejša kot formalna ureditev življenja, ki jo partnerja pridobita s poroko, je postala kakovost samega odnosa med partnerjema ne samo za kohabitacijo, ampak tudi za zakonsko zvezo.

Sprašujemo se, zakaj je za mnoge pare tudi v Sloveniji kohabitacija bolj ustrezna od zakonske zveze? Znano je, da poroka implicira sprejetje delno restriktivnega in, na mnogih področjih, preživetega ZZZDR. Zaradi manjše stopnje institucionalizacije kohabitacija izboljšuje pogajalske pozicije obeh partnerjev.

Mnogi pari se zavestno odločajo za skupno življenje brez poročnega lista, ker menijo, da daje poročni list pogosto občutek lažne varnosti za obstoj zakonske zveze, da se partnerji v klasični zakonski zvezi veliko težje odločijo za razhod, predvsem zaradi izogibanja dolgotrajni proceduri, da klasične zakonske zveze mnogih njihovih prijateljev, sorodnikov in staršev slabo funkcionirajo (stalni spopadi in prepiri); ne želijo se v javnosti pojavljati kot zakonski pari, temveč želijo nastopati kot dve popolnoma neodvisni osebnosti z različnimi interesi, z lastnim krogom prijateljev itd.; svoje svobode in neodvisnosti ne želijo izgubiti (Savić 1988, 9-10).

Teoretske in empirične ugotovitve v disertaciji, ki se nanašajo na države Evrope in Severne Amerike (med njimi Slovenije), ki jih v disertaciji predstavljam, govorijo o decentralizaciji zakonske zveze in pluralizaciji partnerskih skupnosti – kohabitacij.

V zgoraj navedenem družbeno-kulturnem prostoru se v kontekstu spreminjanja zakonskega in družinskega življenja vse bolj uveljavljajo enakopravna in k enakosti usmerjena partnerska razmerja, kjer izstopa individualizem partnerjev. Zakonski (predvsem pa kohabitirajoči) partnerji so vedno manj pripravljeni, da bi se v zasebnem življenju podrejali javnim družbenim (institucionalnim) normam. Tako tudi zakonsko zvezo vedno bolj pojmujejo kot dogovorno partnersko razmerje (s pomembnimi vrednotami: medsebojne ljubezni, spoštovanja, razumevanja, zvestobe, enakopravnega oz. enakovrednega soustvarjanja, srečnega skupnega življenja, osebnega razvoja, poklicnega/kariernega uspeha idr.) in čedalje redkeje kot obvezujočo družbeno normo.

Številni avtorji (npr. Giddens 2000; Goody 2003; Bock 2004; Beck in Beck-Gernsheim 2006) v svojih delih opozarjajo, da so (bile) nosilke »velike preobrazbe« zasebnega življenja v Evropi ženske in ženska gibanja, kar je najbolj očitno v nekaj zadnjih desetletjih. Žensko gibanje seveda nima enostavnega koncepta. Prav nasprotno, lahko bi ga razčlenili v nekaj med seboj odvisnih komponent, ki so prav tako pomemben temelj kohabitacije.

Povečana ekonomska neodvisnost je glavna komponenta ženskega gibanja. Višja stopnja izobrazbe in zaposlenosti sta korenito spremenili žensko vlogo v družbi in družini. Ker imajo svoje dohodke, ženske niso več odvisne od moških. Posledično se je nivo enakosti povečal in gospodinjске odgovornosti so se bolj enakomerno porazdelile med moškim in žensko. Finančna oziroma ekonomska avtonomija pa je omogočila ženskam, da se lažje ločijo in nadaljujejo neodvisno življenje.

Drugo komponento sestavljajo spremembe v družbenih normah in vrednotah. Žensko prizadevanje za lastno kariero je zmanjšalo vpliv tradicionalnih vrednot in seksističnih ideologij.

Tretja komponenta je tako imenovana biološka neodvisnost žensk. Dostopnost in uporaba metod za kontrolo rojstev, revolucija v tehnikah kontracepcije v 60-ih letih prejšnjega stoletja in legalizacija splava so ustvarili zgodovinsko novo situacijo nadzora in upravljanja človeške reprodukcije.

Če trdimo, da so bile ženske pionirke preobrazbenih procesov, se velja vprašati o moških, ali kot je znamenito Freudovo vprašanje v svojem delu *Preobrazba intimnosti* (2000) preobrnil Giddens: »Kaj torej moški hočejo?« in v istem odstavku tudi že odgovoril. Moški so, tako pravi, napak razumeli ključni trend razvoja modernosti, ker niso razumeli, da refleksivna individualizacija vključuje čustveno rekonstrukcijo in problematizacijo navidez trdnih moških vlog in identitet, zaradi česar so se nezavedno čustveno zanašali na ženske. Tako je iskanje osebne identitete potekalo prikrito znotraj te nepriznane odvisnosti (Giddens 2000, 66), vendar v smeri, ki je - ne brez težav - ustrezala obema spoloma.

V kontekstu spreminjanja tradicionalnih vlog med spoloma se moška in ženska vloga vedno bolj zblížujeta, tj. obe vlogi postajata enakopravni/enakovredni.

Vloge partnerjev so postale manj diferencirane in hkrati so bolj fleksibilne. Ko vloge spolov postanejo med seboj zamenljive, tradicionalna kompetitivnost zakonske zveze, kjer je moški oskrbovalec in ženska gospodinja in negovalka, ni več samoumevna. Vedno večji poudarek je na emocionalnem in kvalitativnem vidiku zakonskega in partnerskega življenja. Pri odločanju za kohabitacijo namesto zakonske zveze ljudje, še posebej ženske,

pričakujejo prilagajanje in več odgovornosti in dolžnosti znotraj zveze, družine ali gospodinjstva, da bi se izognile dvojni obremenjenosti.

Z novimi vlogami spolov ženske pričakujejo boljše možnosti za samorealizacijo. Lahko rečemo, da se je v splošnem spremenila kvaliteta in ne intenziteta predanosti partnerju ter da so spremembe v vlogah moških in žensk privedle do spoznanja, da je tradicionalna zakonska zveza neustrezna (Prinz 1995, 83). »V glavnem ženske, še posebej ekonomsko aktivne ženske, mislijo, da je kohabitacija dolgoročna alternativa zakonski zvezi« (Meyer in Schulze v Prinz 1995, 81).

Zdi se, da kohabitacija ponuja večjo neodvisnost in tudi enostavnost ločitve, če en partner ne zadovoljuje potreb drugega. Čedalje večje nezaupanje mladih generacij v institucijo zakonske zveze je povzročilo splošno sprejetje mnenja, da kohabitacija omogoča preizkušanje odnosov med partnerjema oz. njuno kompatibilnost in se tako v primeru morebitnega razhajanja preprečijo konfliktne (travmatične) situacije in se partnerja razideta brez večjih komplikacij.

Tipologija kohabitacij, ki jo predlaga Christopher Prinz, implicira, da je na delu velika družbena tranzicija, in to tista tranzicija, ki tradicionalne patriarhalne odnose spreminja v moderno partnerstvo, temelječe na enakopravnosti. To tranzicijo predvsem poganja dejstvo, da spreminjajoče se vloge žensk in moških v družbi vplivajo na to, da postaja obstoječa zakonodaja neustrezna. Tranzicija bo popolna, ko bomo dosegli enakopravnost med spoloma, predvsem pa vseživljenjsko enakost možnosti moških in žensk (Prinz 1995, 112-113).

Naj torej sklenem, da sem se v pričujoči doktorski disertaciji osredotočil na tematiko, ki obravnava pomembne elemente vsakdanjega zasebnega in javnega življenja partnerskih zvez – kohabitacij ter njihovega sprejemanja in uveljavitve v naši družbi. Glede nadaljnjega morebitnega raziskovanja fenomena kohabitacij bi bilo smiselno, v kontekstu preobrazbe zakonske zveze kot institucije v »čisto partnersko razmerje«, posvetiti pozornost stabilnosti (trdnosti) in trajanju kohabitacij, ki so dejansko postale alternativa zakonski zvezi. Število zakonskih zvez še vedno pada, število razvez raste in število kohabirajočih parov še vedno raste. Zakonska zveza je v naši kulturi izgubila premoč nad drugimi vrstami družinskih (partnerskih) zvez, zato prihaja čas, ko bodo enakopravno sobivale vse vrste partnerskih zvez s popolno svobodo in možnostjo izbire. Glede na obravnavano temo

lahko rečemo, da sta zakonska zveza in partnerska zveza (kohabitacija) prostovoljni in vsaka od njih je na svoj način privlačna za določene ljudi v določenih okoliščinah.

Dejavniki izbire med obema, ki so bili še pred nekaj desetletji precej omejeni, so torej danes videti odločujoči. Več izbire, več znanja in manj prostora za naključja, a na drugem krožničku tehtnice tudi več odgovornosti, več skrbi in manj gotovosti.

8 SEZNAM LITERATURE

Abercrombie, Nicholas, Alan Warde, Keith Sothill, John Urry in Sylvia Walby. 1995. *Divorce, Single People and Alternative Households*. V *Contemporary British Society*. Cambridge: Polity Press.

Agell, Anders. 1980. *Cohabitation Without Marriage in Swedish Law*. V *Marriage and Cohabitation in Contemporary Societies, Areas of Legal, Social and Ethical Change*. Canada: Butterworth & Co.

Ahlburg, Dennis A. in Carol J. De Vita. 1992. *New realities of the American family*. Population Bulletin 47(2), Population Reference Bureau, Washington, D.C.

Avramov, Dragana. 1993. *Pojedinac, porodica i stanovništvo u raskoraku*. Beograd: Naučna knjiga.

Axinn, William G. in Arland Thornton. 1993. *Mothers, children and cohabitation: The intergenerational effects of attitudes and behavior*. American Sociological Review, 58: 233-246.

Bauman, Zygmunt. 2003. *Liquid Love: On the Frailty of Human Bonds*. Cambridge: Polity Press.

Bauman, Zygmunt. 2008. *Identiteta, Pogovori z Benedettom Vecchijem*. Ljubljana: Založba *cf.

Bauman, Zygmunt. 2009. *Fluidna ljubav, O krhkosti ljudskih veza*. Novi Sad: Mediterran Publishing.

Beck, Ulrich. 2001. *Družba tveganja, Na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Krtina.

Beck, Ulrich in Elisabeth Beck-Gernsheim. 2006. *Popolnoma normalni kaos ljubezni*. Ljubljana: FDV.

Beltram, Živa, Milica Bergant, Stjepan Bunta, Nina Canki, Maca Jogan, Ana Krajnc, Stanka Krajnc-Simoneti, Azra Kristančič, Majda Kuštrin, Vida Milošević in Karel Zupančič. 1979. *Svetovanje za skupno življenje*. Ljubljana: Delavska enotnost.

Bergstrand, Göran, Ingvar Carlsson, Niklas Rådström, Per Olov Enquist, Lars H. Gustafsson, Greger Hatt, Göran Swedin, Bengt Westerberg in Jonas Frykman. 1996. *Prostori moškosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Berrington, Ann in Ian Diamond. 1999. *Marital dissolution among the 1958 British birth cohort: The role of cohabitation*. Population Studies, 53: 19-38.

Bernik, Ivan in Valentina Hlebec. 1998. *Skriti prostori vsakdanjega življenja: spolno življenje ljubljanske mladine*. Družboslovne razprave, Vol. XIV, 27/28.

Bernik, Ivan. 2010. *Spolnost v času individualizma in racionalnosti*. Družboslovne razprave, XXVI, 65: 7-24.

- Bernik, Ivan in Irena Klavs. 2011. *Spolno življenje v Sloveniji*. Maribor: Aristej.
- Bobić, Mirjana. 2003. *Brak ili/i partnerstvo, Demografsko sociološka studija*. Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu.
- Bobić, Mirjana. 2007. *Demografija i sociologija veza ili sinteza*. Beograd: Službeni glasnik.
- Boh, Katja. 1989. European Family Life Patterns – A Reappraisal. V *Changing Patterns of European Family*. London and New York: Routledge.
- Bock, Gisela. 2004. *Ženska v evropski zgodovini*. Ljubljana: Založba *cf.
- Bosanac, Milan. 1967. *Vanbračna porodica*. Zagreb: EDOK.
- Bourdieu, Pierre. 2001. *Vladavina muškaraca*. Podgorica: CID.
- Brajša, Pavao. 1986. *Se da živeti v dvoje?* Ljubljana: Delavska enotnost.
- Brien, Michael J. in Linda J. Waite. 1995. *Premarital cohabitation and subsequent marital dissolution: A matter of self selection*. Demography, 32: 437-457.
- Bumpass, Larry L. in Hsien-Hen Lu. 2000. *Trends in cohabitation and implications for children's family contexts in the United States*. Population Studies, 54: 29-41.
- Chandler, Joan. 1991. *Women without Husbands. An Exploration of the Margins of Marriage*. London: Macmillan.
- Cheal, David. 2008. *Families in Today's World, A comparative approach*. London and New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Clarkberg, M., Stolzenberg, R. M., Waite, L. J. .1995. *Attitudes, values and entrance into cohabitation versus marital unions*. Social Forces, 74: 609-632.
- Čačinovič Vogrinčič, Gabi. 1992. *Psihodinamski procesi v družinski skupnosti*. Ljubljana: Advance.
- Čačinovič Vogrinčič, Gabi. 1998. *Psihologija družine, Prispevek k razvidnosti družinske skupine*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Černigoj-Sadar, Nevenka. 1991. *Moški in ženske v prostem času*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- De Vos, Susan. 1999. *Comment of coding marital status in Latin America*. Journal of Comparative Families Studies, 30: 79-93.
- Dolenc, Metod. 1935. *Pravna zgodovina za slovensko ozemlje*. Ljubljana: Akademsko založba.
- Erlich, St. Vera. 1971. *Jugoslavenska porodica u transformaciji, Studija u tri stotine sela*. Zagreb: Liber, Izdanja Instituta za književnost, Filozofski fakultet.

- Ermisch, John in Marco Francesconi. 1998. *Cohabitation in Great Britain: Not for Long, but Here to Stay*. Colchester: Institute for Social and Economic Research, University of Essex.
- Forste, Renata in Koray Tanfer. 1996. *Sexual exclusivity among dating, cohabiting and married women*. *Journal of Marriage and the Family*, 58: 33-47.
- Giddens, Anthony. 1992. *The Transformation of Intimacy (Sexuality, Love & Eroticism in Modern Societies)*. Stanford University Press.
- Giddens, Anthony. 1993. *Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony. 1997. *Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, Anthony. 1998. *Posledice modernosti*. Beograd: Filip Višnjić.
- Giddens, Anthony. 2000. *Preobrazba intimnosti, Spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družba*. Ljubljana: Založba*cf .
- Giddens, Anthony. 2000. *Tretja pot: prenova socialne demokracije*. Ljubljana: Orbis.
- Giddens, Anthony. 2003. *Sociologija*. Ekonomski fakultet Beograd. Beograd: Čugura print.
- Giddens, Anthony. 2005. *Odbegli svet, Kako globalizacija preoblikuje naše živote*. Beograd: Stubovi kulture.
- Glasser, William. 1998. *Teorija izbire*. Radovljica: TOP Regionalni izobraževalni center.
- Goody, Jack. 2003. *Evropska družina, Zgodovinskoantropološki esej*. Ljubljana: Založba Delajmo Evropo.
- Golubović, Zagorka. 1981. *Porodica kao ljudska zajednica*. Zagreb: Naprijed.
- Haralambos, Michael in Martin Holborn. 1999. *Sociologija: teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
- Haralambos, Michael in Martin Holborn. 2002. *Sociologija: teme i perspektive*. Zagreb: Golden marketing.
- Haskey, John. 1995. *Trends in marriage and cohabitation: the decline in marriage and the changing pattern of living in partnerships*. *Population Trends*, Vol. 80, pp. 421-29.
- Hoffmann-Nowotny, Hans Joachim. 1987. *The Future of the Family*. Plenaries, European Population Conference. Central Statistical Office of Finland.
- Jogan, Maca. 1990. *Družbena konstrukcija hierarhije med spoloma*. Ljubljana: FSPN.
- Kanjuo-Mrčela, Aleksandra in Nevenka Černigoj-Sadar. 2006. *Starši med delom in družino*. *Teorija in praksa*, let. 43. 5-6.

Kanjuro Mrčela, Aleksandra in Nevenka Černigoj Sadar. 2007. *Delo in družina: s partnerstvom do družini prijaznega delovnega okolja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (Knjižna zbirka Ost).

Kielman, Nico. 1992. *Household statistics in Europe: Consequences of different Definitions*. Paper prepared for the 1991 Quetlet Seminar on the Collection and Comparability of Demographic and Social data in Europe, 17-20 September. Belgium: Gembloux.

Kiernan, Kathleen E. and Valerie Estauth. 1993. *Cohabitation, Extra-marital childbearing and social policy*. Family Policy Studies Centre.

Kiernan, Kathleen. 2004. *Redrawing the boundaries of marriage*. Journal of Marriage and Family, 66: 980-987.

Kirk, Mary. 1999. *Dober zakon*. Ljubljana: DZS.

Klijzing, Erik in Miroslav Macura. 1997. *Cohabitation and Extra-marital childbearing*. Early FFS evidence (paper). Beijing: International Population Conference.

Kompan Erzar, Lia Katarina. 2001. *Odkritje odnosa*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Kompan Erzar, Lia Katarina. 2003. *Skrita moč družine*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Kuvačić, Ivan. 2004. *Uvod u sociologiju*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

Leridon, Henri. 1990. *Cohabitation, marriage, separation: An analysis of life histories of French cohorts from 1968-1985*. Population Studies, 44: 127-144.

Lyndon Shanley, Mary, Božidar Debenjak, Zoran Kanduč, Dorijan Keržan, Friderik Klampfer, Peter Kovačič Peršin, Roman Kuhar, Katarina Majerhold, Darko Štrajn, Boris Vezjak, Darja Zaviršek in Viktorija Žnidaršič Skubic. 2006. *Prava poroka? 12 razmišljanj o zakonski zvezi*. Ljubljana: Krtina.

MacDougall, Don. 1980. Policy and Social Factors Affecting the Legal Recognition of Cohabitation without Formal Marriage. V *Marriage and Cohabitation in Contemporary Societies, Areas of Legal, Social and Ethical Change*. Canada: Butterworth & Co.

Macura, Miroslav. 1997. *Fertility and Nuptiality Changes in Central and Eastern Europe: 1982 – 1993*. Population Activities Unit, Economic Commission for Europe, Geneva.

Mendras, Henri. 2004. *Europa i Europljani: sociologija Zapadne Europe*. Zagreb: Masmedia.

Milić, Anđelka. 1988. *Rađanje moderne porodice*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Milić, Anđelka. 2001. *Sociologija porodice, Kritika i izazovi*. Beograd: Čigoja štampa.

- Milić, Anđelka. 2007. *Sociologija porodice, Kritika i izazovi*. Beograd: Čigoja štampa.
- Mills, Melinda. 2001. *Transformation of Partnerships (Canada, The Netherlands, and the Russian Federation in the Age of Modernity)*. Population Studies, Amsterdam: Thella Thesis.
- Mladenović, Marko. 1989. *Osnovi sociologije porodice*. Beograd: Savremena administracija.
- Morgan, Patricia. 2000. *Marriage-Lite, The Rise of Cohabitation and its Consequences*. London: Institute for the Study of Civil Society.
- Musek, Janek. 1995. *Ljubezem, družina, vrednote*. Ljubljana: Educy.
- Mutahheri, Murtada. 1997. *Prava žene u islamu*. Zagreb: Mešihat Islamske zajednice u Hrtatskoj.
- Parrado, Emilio A. in Marta Tienda. 1997. *Women's roles and family formation in Venezuela: New forms of consensual unions?* Social Biology, 44: 1-24.
- Predpisi o zakonski zvezi in družinskih razmerjih s pojasnili Karla Zupančiča in Barbare Novak*. 2004. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Prinz, Christopher. 1991. *Marriage and Cohabitation in Sweden*. Paper presented at the European Population Conference, 21-25. October. Paris, France.
- Prinz, Christopher. 1995. *Cohabiting, Married, or Single*. Vienna: IIASA.
- Renner, Tanja. 1995. Družine in ideologije. V *Družina (Zbornik predavanj)*. Ljubljana: Inštitut A. Trstenjaka.
- Renner, Tanja. 1995. Ideologije krize. V *Družine: različne - enakopravne*. Ljubljana: Vitrum.
- Renner, Tanja, Alenka Švab, Tjaša Žakelj in Živa Humer. 2005. *Perspektive novega očetovstva v Sloveniji: vpliv mehanizma očetovskega dopusta na aktivno očetovanje; zaključno poročilo*. Ljubljana: Urad RS za enake možnosti, Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo.
- Renner, Tanja, Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Založba Annales.
- Renner, Tanja, Alenka Švab, Tjaša Žakelj in Živa Humer. 2006. *Analiza očetovstva ter predlogi za izboljšanje družinske politike na področju usklajevanja dela in družine; zaključno poročilo (CRP)*. Ljubljana: ARRS, MDDSZ, Fakulteta za družbene vede, Center za socialno psihologijo.
- Rus, Veljko in Niko Toš. 2005. *Vrednote Slovencev in Evropejcev, Analiza vrednotnih orientacij Slovencev ob koncu stoletja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, IDV – CJMMK.
- Ruthven, Malise. 2003. *Islam*. Sarajevo: TKD »Šahinpašić«.

- Savić, Milan. 1988. *Izbor bračnog druga, brak i bračna kriza*. Beograd.
- Secunda, Victoria. 1993. *Women and Their Fathers: The Sexual and Romantic Impact of the First Man in Your Life*. New York: Delta Publishing.
- Seltzer, Judith. 2000. *Families formed outside of marriage*. *Journal of Marriage and the Family*. 62: 1247-1268.
- Seltzer, Judith. 2004. *Cohabitation in United States and Britain: Demography, kinship, and the future*. *Journal of Marriage and Family*, 66: 921-928.
- Sieder, Reinhard. 1998. *Socialna zgodovina družine*. Ljubljana: Studia humanitatis, ZRC.
- Slatinek, Stanislav. 2005. *Zakon, ki ga ni bilo*. Maribor: Slomškova založba.
- Slatinek, Stanislav. 2006. *Pereča pravna vprašanja*. Maribor: Slomškova družba, d.o.o. – Slomškova založba.
- Švab, Alenka. 2001. *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Tapp, Pauline. 1980. The Social and Legal Position of Children of Unmarried but Cohabiting Parents. V *Marriage and Cohabitation in Contemporary Societies, Areas of Legal, Social and Ethical Change*. Butterworth & Co. (Canada) Ltd.
- Tepavčević, Žarko. 1998. *Razveza zakonske zveze in hierarhija med spoloma*. Magistrsko delo. Ljubljana: FDV.
- Tepavčević, Žarko. 2003. *Zakonska zveza in spolnost v katoliški doktrini*. *Socialno delo* 42/6: 355-359.
- Tepavčević, Žarko. 2005. *Prizadevanje za enakopravnost obeh spolov*. *Socialno delo* 44/6: 395-401.
- Toš, Niko. 2004. *Vrednote v prehodu III*. Ljubljana: FDV, IDV-CJMMK.
- Treas, Judith in Deidre Giesen. 2000. *Sexual Infidelity Among Married and Cohabiting Americans*. *Journal of Marriage and Family*, 62: 48-60.
- Trost, Jan. 1980. Cohabitation Without Marriage in Sweden. V *Marriage and Cohabitation in Contemporary Societies, Areas of Legal, Social and Ethical Change*. Butterworth & Co. (Canada) Ltd.
- Trstenjak, Anton. 1994. *O družini*. Ljubljana: Inštitut A. Trstenjaka.
- U.S. Bureau of the Census, 2001. *American families and living arrangements*. Washington, DC: Current Population Reports. p 20-537.
- Ule, Mirjana in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo, Spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: FDV.

Ule, Mirjana in Metka Kuhar. 2004. Zasebnost, družina, starševstvo, Obrat od velikih zgodb k analizi vsakdanjega življenja v javnomnenjskih raziskavah. V *S Slovenkami in Slovenci na štiri oči, Ob 70-letnici sociologa Nika Toša*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, IDV-CJMMK.

Ustava Republike Slovenije. Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 in 66/2000.

Vilfan, Sergij. 1980. Zakonska zveza pri Slovencih v zgodnjem srednjem veku. V *Zbornik znanstvenih razprav – XL. letnik*. Ljubljani: Pravna fakulteta univerze Edvarda Kardelja.

Vilfan, Sergij. 1996. *Zgodovinska pravotvornost in Slovenci*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Walby, Sylvia. 1986. *Patriarchy at Work*. Cambridge: Polity Press.

Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR-UPB1), Uradni list RS, št. 69-3093/2004.

Zupančič, Karel. 1993. *Oris družinskega prava*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

Žakelj, Tjaša. 2012. *Sodobna partnerstva: spoznavanje po spletu*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV.

Žnidaršič, Viktorija. 2002. *Premoženjska razmerja med zakoncema*. Ljubljana: Bonex založba.

9 STVARNO KAZALO

A

alternativa zakonski zvezi 21, 22, 24, 46, 53, 63, 78, 81, 82, 86, 131, 246
alternativne družinske oblike 17, 23, 41, 44, 60, 62, 77, 83

B

birokracija (birokratske težave) 152, 153, 155, 182, 192, 236, 239

C

cerkvena poroka 30-34, 36, 54, 84, 184-187, 192, 239
civilna poroka 33, 34, 36, 52, 61, 84, 186, 187, 192, 239

Č

čisto partnersko razmerje 18, 58-60, 85, 101, 110, 131, 203, 243, 246
čustva 40, 47, 48, 64, 65, 75, 105, 109, 146, 156, 166, 168, 171, 174, 184, 195-198, 201, 231, 235, 238, 240
čustvena privlačnost 41, 239
čustvovanje 56, 102, 109

D

definiranje kohabitacij 20, 81, 83, 85, 87, 89, 90
dehabitacija 80, 81
deinstitucionalizacija zakonske zveze 41, 50, 51, 52, 61, 90, 132, 233
delitev (skupnega) premoženja 195, 207, 212, 213, 242
delo 20, 21, 40, 50, 56, 57, 64-66, 68, 73, 74, 77, 83, 134, 146-148, 153, 158-160, 163, 164, 166, 168, 171-173, 194, 195, 197, 206, 207, 210, 211, 220, 230, 236, 237, 245
demokratičnost 24, 50, 54, 55, 60, 72, 74, 110, 155, 156
diskriminacija 70, 80, 140
dogovor (dogovarjanje) 37, 73, 108, 160-162, 165, 169-171, 174, 176, 189, 195, 196, 208, 212-215, 221, 222, 224, 230, 237, 242-244
družinsko pravo 27, 52, 61, 62
družinsko življenje 19, 25, 41-43, 54, 61-64, 69, 132, 147, 240, 243

E

egalitarnost 59, 73
emancipacija žensk 41, 46, 55, 66, 76
emocionalnost 39, 49, 55, 60, 171, 180, 185, 193, 245
enake možnosti (enakost) 20, 24, 41, 48, 54, 55, 57-59, 62-64, 67-70, 72, 75, 90, 155, 206, 210, 211, 220, 244-246
enakopravnost (med spoloma) 27, 28, 35, 38, 39, 44, 54, 55, 58, 60, 62, 66, 67, 74, 75, 81, 91, 144, 148, 152, 154, 159, 160, 169, 170, 179, 181, 194, 196, 207, 210, 219, 220, 223-225, 230, 235, 238, 246
enakovrednost 27, 57, 60, 65, 71, 74, 110, 159, 166, 238
enostarševske (enoroditeljske) družine 69, 131

F

faktorska analiza 21, 225, 231, 241
feministična gibanja 55, 67
fenomen (kohabitacij) 25, 26, 80, 81, 86-88, 90, 93, 96, 132, 177, 246
formalna potrditev zveze 204

G

globalizacija (ekonomska in politična) 55, 73, 74
gospodinjstvo (skupno) 51, 66, 81, 87, 90, 97, 159, 169, 170, 172, 198, 246

H

heteroseksualnost 35, 97
hierarhija v zakonu 211
hipotetične modalitete kohabitacije 204, 240
hipotetični tipi vrednotenja zakonske zveze oz. zunajzakonske skupnosti 206, 207
homoseksualne zveze 62, 78, 90, 205, 206, 209

I

igra moči 68, 169, 170, 238
individualizacija 16, 17, 40, 46, 50, 55, 56, 60, 63, 64, 76, 77, 84, 100, 101, 103, 109, 145, 242-245
institucionalizacija 52, 53, 79, 80, 89, 93, 154, 218, 244
intimistično partnerstvo 56, 58, 60, 205, 207, 214, 215, 221, 225, 230-232, 241, 242
intimnost 47, 58, 59, 84, 90, 101, 172, 173, 207, 214, 215, 231
izbira/izbor partnerja 20, 34, 41, 54, 55, 63, 91, 98-100, 105-110, 202, 246
izvenzakonska zveza 80, 81

J

javne (družbene) norme 65, 244
javni status (zakonske zveze) 20, 62, 63, 65

K

kaos ljubezni, kaos partnerskih (ljubezenskih) razmerij 48, 178
kohabitacija 15, 17-26, 41, 46, 54, 57, 77-91, 93-95, 97, 98, 101, 104, 109, 110, 131-134, 140, 182-193, 198, 203, 204, 231, 234, 235, 239, 240, 242-246
kohabitanti 25, 78-81, 84-87, 90-93, 95, 97, 98, 132, 134, 140, 181, 196, 222, 236-238, 240, 242, 244, 246
komunikacija (verbalna in neverbalna) 21, 56, 60, 65, 69, 101, 103-105, 108-110, 134, 156, 160, 166, 167, 171, 173, 174, 183, 193-197, 200, 202, 203, 237-240, 243
konfliktne situacije (konflikti) 64, 65, 67, 75, 100, 108, 161, 162, 171-175, 178, 181, 194, 195, 198, 205, 238, 246
konsenzualna zveza 24, 26, 80, 87-90, 94, 95, 97, 98
kontraktualno partnerstvo 230, 241
korelacijska analiza (korelacije) 21, 222, 223, 224, 230, 241

L

lastnina (lastništvo) 139, 140, 183, 235
LAT faza (forma) 24, 83, 84
liberalizacija zakonske zveze 64, 233

ljubezen 16, 18, 34-43, 47, 48, 51, 57-59, 63, 64, 74, 100-107, 109, 146, 151, 156, 160-162, 175, 179, 181, 182, 186, 187, 189, 190, 192-195, 197, 201-204, 207, 214, 215, 218, 221-223, 235, 237, 238-240, 242-244

ljubosumje 173, 180, 203

ločitev partnerjev (staršev) 161, 162, 182, 194, 195, 197, 207, 212, 213, 222, 224, 246

M

materinstvo 24, 103, 110, 120

medsebojne obveznosti partnerjev 207, 208, 212-215, 222

medsebojni odnosi 37, 40, 52, 65, 108, 159, 166, 183, 187, 189, 192, 193, 238, 239

mlade družine 152, 154

moč (žensk, družine, posameznika, zakoncev) 43, 71, 74, 75, 85, 169, 230

moderna družba 20, 22, 46-48, 50, 65

moderno partnerstvo 55, 82, 246

monogamija 29, 35, 36, 43, 44, 46, 98, 103, 104

moška dominacija 67, 68

N

nadrejenost (zakoncev) 207, 211, 212

nasilje (v družini) 165, 195, 203, 237, 242

neinstitucionalna partnerska zveza 131

neenakopravnost 211, 219

neodvisnost 24, 57, 68, 83, 117, 140, 147, 151, 244, 245

norme (družbene) 48, 52, 61, 65, 75, 79, 86, 87, 101, 155, 244, 245

nuklerana družina 81, 91

O

običaji 185, 189, 192, 239

očetovski dopust (plačani in neplačani) 21, 76, 124, 131, 133, 153, 234

očetovstvo 44, 90, 188, 234

odgovornost 16, 40, 45, 48, 50, 58, 60, 65, 75, 79, 81, 85, 101, 102, 104, 107, 110, 151, 152, 154, 155, 164, 189, 191, 192, 199, 246, 247

odnos 19, 49, 59, 61, 64, 65, 77, 96-104, 106, 108, 109, 155, 160-162, 183, 186, 189, 190, 192-194, 196-202, 205, 221, 223, 236-239, 243

odprt zakon 38, 47

osebna svoboda 56, 91, 151

osebne izbire 19, 62, 240

osebni razvoj (osebna rast) 65, 69, 151, 163, 164, 237, 244

ovire za sklepanje zakonske zveze (oviranost zakonske zveze) 204, 205, 207, 210, 220, 223, 230, 231, 232, 240-242

P

partnerska zveza (skupnost) 17-20, 47, 50, 59, 65, 74, 80, 82, 84, 101, 104, 108, 109, 124, 131, 158, 159, 162, 165, 166, 169, 175-178, 180, 181, 182, 191, 197, 201, 223, 237, 242-244, 246, 247

partnerstvo 17, 21, 23, 46, 47, 52, 55, 57-60, 62, 64, 66, 69, 75, 81, 83-85, 98, 101, 104-111, 134, 152, 157, 162, 164, 166, 176, 177, 179-183, 186, 188, 189, 193, 196, 199, 201-203, 207, 210, 216, 220, 223, 224, 229, 237-239, 241, 243, 245, 246

patriarhalnost 170, 173, 194, 195

pluralizacija partnerskih (družinskih) skupnosti (kohabitacij) 20, 53, 59, 60, 62, 64, 111, 233, 244

pogodbe (partnerske) 62, 64, 65, 161, 162, 203, 235, 237
pogodbeno (kontraktualno partnerstvo) razmerje 29, 48, 65, 205, 207, 212, 213, 215, 220, 221, 225, 231, 232, 241, 242
poligamija 28, 36, 44, 62, 103, 205
poročeni pari (z otroci) 63, 79, 86, 92
poročni list 41, 54, 60, 61, 80, 93, 182, 184-186, 188, 189, 191, 193, 239, 242, 244
poroka 15, 17, 20, 24, 27, 29-31, 36, 38, 41, 44, 46, 47, 53, 55, 60-62, 72, 73, 80, 81, 84-87, 89, 93, 94, 97, 100, 104, 106, 107, 110, 111, 140, 141, 153, 174, 179, 182-193, 196-200, 203, 205-212, 215, 218, 219, 222-225, 229-231, 233, 239, 241, 242, 244
potrebe 74, 75, 79, 98, 102, 106-109, 159-162, 164, 171, 185, 190, 237, 243, 246
preobrazba 21, 24, 41, 50, 54, 55, 58, 246
prepiri 180, 194, 195, 197, 239, 244
prijatelji (prijateljstvo, prijateljjevanje) 98, 102, 149-151, 156, 160, 163, 164, 166-169, 172, 175-181, 183, 191, 198-202, 236, 238, 242, 244
prilagajanje 16, 56, 108, 110, 148, 160, 170, 171, 172, 174, 175, 189, 196, 197, 243, 246
priznanja očetovstva (pred rojstvom otroka) 20, 21, 111, 121-124, 131, 133, 134, 233, 234

R

razhajanje partnerjev 17, 48, 61, 62, 64, 83, 235, 244, 246
razlike med spoloma 99, 103, 133, 144, 210, 235, 236
razpad zunajzakonske skupnosti (zveze) 49, 80
razveza zakonske zveze 16, 20, 30, 42, 44, 49, 55, 59, 79, 80, 82, 85, 93, 101, 111, 113, 117, 120, 125, 128, 129, 233
registracija (kohabitacije) 80, 87, 89, 90, 94, 131
roditeljstvo/starševstvo 21, 134, 141, 193, 235, 239
rojstvo otrok/a 16, 17, 24, 26, 52, 54, 57, 60, 61, 68, 76, 81, 82, 90, 141, 144, 154, 175, 178, 179, 183, 185, 242

S

sklenitev zakonske zveze 15, 17-19, 30, 33-37, 39, 41, 46, 51, 52, 55, 57, 60, 68, 72, 78, 79, 82-85, 87, 93-95, 97, 98, 103, 107, 108, 117, 125, 132, 140, 146, 184-191, 204, 205, 207, 208, 214, 215, 219, 222, 230, 231, 235, 238
skupno življenje 16, 17, 27, 35, 37, 41, 43, 48, 51-53, 60, 61, 64, 65, 77, 79, 84, 85, 93, 97-99, 106, 110, 133, 140, 151, 157, 161, 165, 166, 175, 177-179, 181-184, 189, 190, 193-195, 197, 201, 203, 238-240, 244
sotočna ljubezen 58, 59, 101, 110
sporazumna razveza (ločitev) 27, 43, 242
stabilnost partnerske zveze (kohabitacije) 104, 141, 175, 176, 178-181, 190-192, 246
svoboda partnerjev (posameznika v partnerstvu) 20, 35, 74, 163, 179, 182, 189, 193, 197, 206, 237, 239, 242-244
svobodna (zakonska) zveza 34, 45, 48, 223, 224, 246

Š

število razvez 111, 113-117, 129, 246
število rojstev v zunajzakonskih skupnostih 111
število sklenjenih zakonskih zvez v Sloveniji 111-113, 116, 117, 233, 246

T

tipologija kohabitacij 21, 134, 203, 204, 240, 246
tradicionalna zakonska zveza 20, 23, 25, 41, 47, 51, 53, 58, 63, 81, 205, 246
trdno razmerje (partnerstvo, zveza, zakonska zveza) 50, 106, 110, 167, 179

U

upadanje (števila) porok – sklenitev zakonskih zvez 16, 25, 46, 51, 52, 57, 82, 132, 233
ustanavljanje (ustvarjanje) družine 51, 55, 60, 173, 235, 243

V

varanje (medsebojno) 165, 187, 197, 203, 237
varstvo otrok 76, 154, 156, 242
vedenje (vedenjski vzorci) 107-109
vloge moških in žensk 24, 82, 102, 107, 159, 172, 173, 237, 245, 246
vrednote 19, 48, 55, 57, 60, 65, 73, 74, 85, 96, 98, 132, 145, 151, 152, 155, 176, 186-189, 191, 193, 195, 196, 199, 203, 204, 220, 222, 236, 241, 244, 245
vsakdanje življenje 19, 23, 38, 43, 89, 104, 132, 166, 240, 246
vzgoja otrok 16, 43, 47, 51, 65, 66, 73, 76, 83, 142, 145, 147, 151, 154, 166, 172, 174, 194-198, 235, 236, 238, 242

Z

zakonska zveza 16-20, 23-32, 34-48, 51-57, 59-66, 71-74, 76-89, 91, 93, 95, 97-99, 101, 104, 108, 109, 111, 113, 116, 121, 132, 182-194, 204, 206, 207, 211, 216-220, 222, 231, 233, 239-247
zaljubljenost 37, 99-102, 106, 161, 176, 177, 179, 182, 238
zavezanost 50, 54, 59, 85, 93, 188
zunajzakonska skupnost (kohabitacija) 15, 20, 25, 34, 40, 41, 51-53, 57, 62, 82, 93, 113, 117, 121, 122, 131, 133, 140, 142, 146, 188, 204, 206-208, 212, 213, 216-222, 225, 233-235, 240, 241
zvestoba 16, 151, 160, 161, 184, 193, 194, 237, 244

Ž

žensko gibanje 54, 58, 245
življenje v paru (v dvoje) 91, 93, 99
življenjska izbira (odločitev) 19, 20, 108, 132, 240
življenjska skupnost 24, 32, 34, 35, 51-53, 60, 65

10 IMENSKO KAZALO

A

Agell 78
Ahlburg 49
Allendy 90
Avramov 94
Axinn 98

B

Bakić 27, 28, 32
Bauman 50, 56, 59, 65, 101, 109, 132
Beck 17, 24, 25, 47, 48, 50, 55, 56, 64, 93, 102, 132, 243, 245
Beck-Gernsheim 24, 25, 40, 42, 47, 48, 50, 64, 65, 102, 106, 132, 245
Berrington 98
Bernik 103, 104
Bimbi 71
Bjeren 93
Blom 86
Bobić 17, 57, 66, 83, 86, 90, 94
Bock 245
Boh 41, 65, 117
Borneman 99
Bosanac 23, 54
Bourdieu 68
Brajša 99, 100, 104, 108, 109
Brien 98
Brown 26
Bumpass 18, 84, 98
Burić-Čuković 66

C

Chandler 15, 51
Cheal 73, 84, 85
Cherlin 84
Chester 46
Clarkberg 98

Č

Čačinovič-Vogrinčič 75
Černigoj-Sadar 67, 69, 70, 74, 76

D

Daimond 98
De Beauvoir 100
De Rougemont 99
De Vos 98
De Vita 49
Dolenc 28, 29, 30, 31
Dumon 24

E

Elschenbroich 40
Engels 100
Erlich 23
Ermisch 94
Erzar 109
Estaugh 79, 89

F

Festy 94
Firestone 100
Forste 98
Freud 99
Fromm 100

G

Giddens 17, 24, 25, 34, 36, 50, 55, 57, 58, 83, 101, 132, 245
Giesen 97
Glasser 74
Goody 15, 42, 43, 54, 62, 71, 245
Golubović 38
Gostečnik 106
Guichard 43

H

Hall 85
Haralambos 46, 53, 59, 101
Haskey 82, 94
Hlebec 103
Hoem 86
Hoffman 68
Hoffmann-Nowotny 97
Holborn 46, 53, 59, 101
Humer 76

I

Insko 99

J

Janet 99
Jogan 39, 66
Johnson 103

K

Kanjuo-Mrčela 67, 69, 70, 74, 76
Kielman 94
Kiernan 26, 79, 89, 97
Kirk 37, 40, 105, 107
Klavs 103, 104
Klijzing 24, 88
Kompan Erzar 75, 102, 106
Kranjc Kušlan 69

Kuhar 50, 74, 97
Kuvačić 77, 106

L

Lasch 24
Layton 99
Leridon 25, 98
Lesthaege 86
Levin-Epstein 70
Lewin 86, 87
Lidz 99
Lu 98
Lyndon Shanley 58, 62, 63

M

MacDougall 78
Macklin 78, 94
Macura 82, 88, 95, 96
Maley 89
Manting 87
Maruani 68
Marx 100
Maslow 100
Matthiessen 94
Mendras 55
Meyer 246
Milić 15, 39, 40, 46, 47, 66, 71, 72
Mills 17
Mladenović 36, 37
Morgan 18, 78, 82, 95
Musek 16, 37, 57, 99, 104, 107
Mutahheri 45

P

Parrado 98
Pateman 72, 73
Prinz 15, 17, 23, 24, 25, 26, 80, 81, 82, 83, 88, 92, 93, 246

R

Rattner 100
Reed 24
Rener 57, 76, 83
Roussel 94
Rus 41, 236
Ruthven 44

S

Savić 41, 61, 62, 107, 244
Scanzoni 73
Schulze 246
Schwarz 99
Seccombe 54

Secunda 49
Seltzer 97, 98
Sieder 16, 51, 53, 54, 60, 61, 77
Slatinek 33, 34, 43
Sogner 87
Stekla 99
Stendhal 99
Stolzenberg 98
Strean, 99
Stroebe 99
Sweet 84

Š
Švab 25, 76, 83

T
Tafner 98
Tapp 86
Tennov 99, 100
Tepavčević 32, 46, 49, 67
Thompson 54, 99
Thornton 98
Tienda 98
Toš 41, 74, 236
Treas 97
Trost 24, 25, 77, 78, 86, 94
Trstenjak 38, 39
Turner 28
Tyrell 51

U
Ule 50, 74, 97

V
Van de Kaa 94
Villeneuve-Gokalp 25
Vilfan 29, 30, 31

W
Waite 98
Walby 67
Westerberg 66
Winberg 24
Wingen 89

Z
Zečević 66
Zupančič 35, 51, 52

Ž
Žakelj 76, 110
Žnidaršič 32, 35, 36

PRILOGA: Plan intervjuja

I. Demografske in socialno-ekonomske značilnosti

1. Starost v dopoljenih letih:	moški	ženska	
2. Izobrazba:	moški	ženska	
- osnovna šola			
- srednja šola			
- višja šola			
- visoka šola			
- univerzitetna			
- specializacija, magisterij, doktorat			
3. Status:	moški	ženska	
- študent			
- zaposlen			
- brezposeln			
- drugo			
4. Zaposlenost:	moški	ženska	
- zaposlen za določen čas (poklic)			
- zaposlen za nedoločen čas (poklic)			
5. Občina prebivališča:	moški	ženska	skupaj
Regija:			
Značaj prebivališča:			
- tipično mestno okolje			
- primestno okolje			
- manjše mesto			
- tipično vaško okolje			
6. S kom stanujete:	moški	ženska	skupaj
- sam/a			
- pri starših, sorodnikih,			
- z drugimi (prijatelji, sostanovalci),			
- s partnerjem/ico			
7. Lastništvo stanovanja:	moški	ženska	skupaj
- lastniško stanovanje, hiša			
- najemniško stanovanje			
- pri starših			
- podnajemniško stanovanje			
8. Stanovanjski prostor:	moški	ženska	skupaj
- garsonjera			
- enosobno stanovanje			
- dvosobno stanovanje			
- tri in več sobno stanovanje			
- hiša			

9. Prihodki – kdo?
  - oba partnerja lastne prihodke
  - eden od partnerjev lastne prihodke (moški ženska)
  - nobeden lastnih prihodkov
10. Prihodki – zadoščajo? (za normalno/običajno preživetje)
  - zadoščajo
  - ne zadoščajo
  - sploh ne zadoščajo
11. Lastnina (osebna in skupna lastnina)   moški   ženska   skupaj
  - stanovanje,
  - pohištvo,
  - avto,
  - naprave, aparati
12. Družbeni status vaše zveze:
  - Ali imate občutek, da vas okolje ne sprejema?
  - Kako reagirajo ljudje iz vaše okolice, ker živite neporočeni (starši, sorodniki, kolegi v službi, prijatelji)?

II.   **Roditeljstvo/starševstvo**

1. Kateri so predpogoji, da se odločite (da ste se odločili) za rojstvo otroka?
(Kaj morate narediti, doseči pred odločitvijo:
  - materialni pogoji: stanovanje, zaposlitev, prihodki;
  - partnerstvo: stabilna zveza, planirana poroka)
2. Ali vam je vseeno, katerega spola je/bo otrok; ali imate posebne želje v zvezi s tem?
3. Kakšno število otrok je po vašem mnenju idealno in realno?
4. Koliko otrok imate sedaj?
  - še nobenega, pričakujeva prvega otroka
  - enega
  - dva
  - tri in več
5. Čigava je bila odločitev za rojstvo otroka (otrok)?
6. Čigav priimek ima/bo imel otrok? Zakaj tako?
7. Kateri standardi pri vzgoji otrok od rojstva do odraslosti so po vašem mnenju pomembni (prehranski standardi, oblačenje, letni dopusti, šolanje oziroma stopnja šolanja, zaželen poklic)?
8. Kaj se vam zdi pomembno, da bi vaši otroci v življenju dosegli?
(Da bodo srečni v zasebnem življenju, poklicno uspešni, da dosežejo slavo v športu; da bodo premožni, dobro vzgojeni, izobraženi, itd.)

9. Ali ste kdaj razmišljali o možnosti, da bi se razšli s partnerjem; kaj mislite, da bi se takrat zgodilo z otroki?
(Straši morajo tudi v primeru medsebojnega konflikta oziroma prekinitve partnerstva delati v otrokovo korist, to pomeni, da zadovoljujejo njegove materialne, čustvene in psihosocialne potrebe. Otroku je treba zagotoviti ustrezen odnos do obeh staršev, kontakte z ločenima staršema, kontakte z obojim sorodstvom in tudi urediti materialna in druga vprašanja: preživnino, skrb za vzgojo in izobrazbo, za izvenšolske aktivnosti, šport in razvedrilo, počitnice, ipd.)

III. Delo (in kariera)

1. Malo ljudi ima srečo, da dela z veseljem, večina jih dela, da bi preživel. Kako je s tem pri vas?
(Ali delate zato, ker vas delo veseli ali zato, da bi napredovali, dobili različne nagrade, si zagotovili gmotno varnost, uresničili posebne želje in potrebe?)
2. Danes je usklajevanje zaposlitve in družine za večino precej naporno. Ali menite, da je možna uskladitev dela z družinskim življenjem? Če je, kako se lahko usklajuje?
(Stališče do institucij za otroško varstvo (družbenih in privatnih), part-time zaposlitve, plačane negovalke, otroških dodatkov? Stališče o prebivalstveni politiki kot načinu usklajevanja dela in starševstva?)
3. Kakšno je vaše mnenje o tem, da je zaposlen samo moški?
4. Kako gledate na to, da se samo moški posveča poklicu – dela kariero?
5. Kakšno je vaše mnenje o tem, da je zaposlena samo ženska?
6. Kako gledate na to, da se samo ženska posveča poklicu – dela kariero?

IV. Kakovost življenja

1. Kako pomembne so za vas materialne dobrine – katere so najbolj pomembne?
(stanovanje, hiša z vrtom, en avto, dva avta, menjava avta vsakih 5 let, oblačenje po zadnji modi, tehnične naprave, klimatske naprave, jacuzzi, vikend, letni dopusti v hribih in na morju, potovanje v tujino ipd.)
2. Kako običajno preživljate prosti čas?
(Večinoma sami (sami ali s partnerjem) ali pa še s kom? Kje ga preživljate in kaj najraje počnete v prostem času? (doma, obiskovanje restavracij, kavarn, kino dvoran, gledališč, koncertov, rekreacijskih centrov ipd.) Koliko ga imate – ali je to problem?)

V. Življenjski cilji

1. Kako bi razvrstili po pomembnosti najvažnejše cilje (vrednote) v življenju?

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)
- 6)

2. S katerimi omejitvami ste se srečali (ali se sedaj srečujete) na poti k uresničevanju svojih življenjskih ciljev?
(s strani družbenega sistema, države, institucij v lokalnem okolju, družine, poklica, vas osebno)
3. Kaj pričakujete od drugih?
(od države in vlade, družbenih institucij, gibanj, političnih strank, družine, kolegov, prijateljev, sosedov, civilne družbe)

VI. Partnerstvo

1. Partnerski status:
  - stalno živiva skupaj
  - občasno živiva skupaj
2. Čas trajanja sedanje zveze v dopoljenih letih oziroma mesecih:
3. Kakšno je vaše mnenje o spolnosti? Ali se vam zdi, da je le-ta pomembna v partnerski zvezi?
4. Kako izgleda vaše delo doma (gospodinjsko delo)?
(Kdo opravlja vsakdanje opravke: nabava hrane, pripravljane obrokov, čiščenje, likanje, večje pospravljanje stanovanja, sesanje prahu, umivanje oken?)
5. Kako izgleda vaše delo v partnerski skupnosti (skrb za otroke, skrb za partnerja)?
6. Odnos do družine porekla (starejše generacije)
(Kdo skrbi, za čigave starše in na kaj se nanaša ta skrb? Kakšno je vaše stališče glede institucionalne oskrbe starejše generacije - domovi za starejše, dnevno varstvo, občasna pomoč na domu – osebna ali najeta?)
7. Kako vidite sebe v vaši partnerski zvezi? (vloga moškega in vloga ženske).
(Ali doživljate sebe v tem razmerju kot enakopravno - enakovredno osebo? Ali vztrajate na zadovoljevanju svojih lastnih potreb?)
8. Kaj je po vašem mnenju dober partnerski odnos?
9. Kakšno je vaše stališče do tega, da bi živeli z istim partnerjem »za vse večne čase«?
10. Kakšno je vaše stališče do predporočnih oziroma partnerskih pogodb (do dogovornega – pogodbenega partnerstva)?

(Predporočne pogodbe so nekaj običajnega v razvitem zahodnem svetu, pri nas pa zaenkrat še ne veljajo, bodo pa z uveljavitvijo Družinskega zakonika. Pogodba je pisni sporazum med dvema osebama, ki začenjata partnersko življenje. Kot najpomembnejše, kar naj se vključi v partnersko pogodbo, je seznam celotnega premoženja vsakega partnerja, tudi njegovih dolgov, vsebuje pa naj tudi določilo, kako se bo njuno premoženje razdelilo v primeru prekinitve partnerstva, opravilne nesposobnosti enega od partnerjev zaradi bolezni ali smrti. Predvsem pa je smiselno v tej pogodbi zavarovati interes in koristi otroka. Marsikaj se je možno dogovoriti, določiti in overiti pri notarju.)

11. Kateri cilji se uresničujejo v vajini zvezi?
(preživljanje prostega časa, ekonomska blaginja, varnost - je nekdo, ki bo skrbel zame, rojevanje otrok, osebna rast in razvoj v odnosu z drugim).
12. Kaj pričakujete od partnerja?
(Pričakujem čustveno zadovoljstvo, skrb za mojo blaginjo, tako ekonomsko kot tudi emocionalno, izmenjavo skupnih resursov – čas, socialni kapital, svobodo, da živim »sam v zvezi« (ohlapnejši odnos, »odprti zakon«, sam v dvoje, v smislu ločenih ali paralelnih življenjskih biografij); ali bi, recimo, delali skupaj – v družinskem podjetju. Kaj od navedenega se vam zdi posebej pomembno?)
13. Ali posameznik lahko »napreduje« kot osebnost sam, brez drugega (brez stalnega partnerja)? Kako?
(Na primer, sam z občasnimi, nestalnimi zvezami; s strategijo časovnega odlaganja, dokler si ne zagotovi ekonomske in psihološke ločenosti od staršev; brez nekega trdnega plana se sklene zakonska zveza brez razmisleka o prihodnosti te zveze - če ne bo šlo, gremo pa narazen in lahko sledi pozakonska zveza brez zakona, paralelna zveza, zakonska zveza ali zunajzakonska skupnost, odprti zakon ipd.).
14. Pod katerimi pogoji bi se zagotovo prekinila vajina zveza?
(Ali zadošča en dogodek npr. varanje, ali je to nek daljši proces?)

VII. Komunikacija

1. Ali se veliko pogovarjata in o čem; kakšen je vaš odnos do pogovora?
(Do globljega in intimnejšega partnerstva vodita komunikacija in negovanje naklonjenosti do partnerja, ne glede na to, da se z njegovimi besedami ali dejanji morda ne strinjamo.)
2. Ali s partnerjem kdaj spregovorite o strahovih, občutkih negotovosti, razmišljanju, ki ga ne delite z drugimi ljudmi?
(Ne gre za ciljno usmerjene pogovore, gre za to, da s partnerjem delimo del sebe s tem, kar povemo o sebi. Seveda pa na drugi strani ne sme biti obsojanja ali zgražanja. Lahko mislimo drugače od partnerja, vendar spoštujemo njegova doživljanja in razmišljanja.)
3. Ali s partnerjem o svojih čustvih govorite ali pozornost raje umaknete iz odnosa v delo, hobije, k drugim ljudem in podobno?

4. Ali mislite, da znate poslušati, ste dober poslušalec, poslušalka?
(Kako poslušate? Ali slišite tudi tista sporočila, ki so malo med vrsticami?)
5. Nekateri pravijo, da je vsak partnerski odnos neke vrste igra moči. Kaj bi vi rekli, za vašo zvezo? Kateri partner ima v vaši zvezi glavno besedo pri odločanju?
(glede delitve dela v gospodinjstvu, vsakdanje porabe v gospodinjstvu, večjih nakupov, varčevanja in namena le-tega, prostega časa, letnega dopusta, vikendov, roditeljstva, vzgoje in šolanja otrok, dopolnilnih izvenšolskih aktivnosti otrok, prijateljstva; s kom in kako pogosto se boste videvali in tudi v katerih drugih neformalnih mrežah boste sodelovali - profesionalni in drugi krogi?)
6. V čem je bistvo razlik med vašima osebnostma? Glede česa prihaja do konfliktov in na kakšen način se le-ti razrešujejo?

VIII. Partnerski proces

1. Ali mi lahko, prosim, malo opišete zgodovino vaše partnerske zveze?
(Kako je potekala ta zveza od začetka do danes?)
2. Kako je prišlo do odločitve, da ne sklenete zakonske zveze?
(Kako to, da sta se odločila za kohabitacijo, kako jo živita, v čem je dobra za vaju – kaj pomembnega vama prinese, kako ravnata v tem odnosu, kaj bi rada spremenila?)

IX. Pogled na družino porekla

1. Kakšna sem vam zdi (se vam je zdela) zveza vaših staršev? (dobre in slabe strani)
2. Ali je zveza vaših staršev vplivala na vas oziroma na vajino zvezo? V čem?
3. Kakšen je vajin odnos do vajinih staršev in kakšen je odnos vajinih staršev do vaju in do vajine zveze?
4. Kakšni so (bili) odnosi med vami in vašimi brati in sestrami?

X. Refleksivna biografija partnerskih zvez

1. Ali je vaša sedanja zveza prva, ali ste že pred tem živeli v kakšni partnerski zvezi?
2. Navadno prejšnje zveze vplivajo tudi še na naslednje zveze. Ali imate tudi vi to izkušnjo?
(Koliko so vaše predhodne zveze vplivale na sedanjo izbiro in odločitev, da živite s sedanjim partnerjem?)
3. Kateri so bili po vašem mnenju glavni razlogi za prekinitev predhodne zveze (predhodnih zvez)?

Merski instrument

PRI VSAKI TRDITVI OBKROŽI ŠTEVILKO POD USTREZNIM ODGOVOROM:	Zelo se strinjam	Strinjam se	Ne vem	Se ne strinjam	Sploh se ne strinjam
- Poroka je v redu zadeva, vendar zaenkrat zame še ne pride v poštev, ker bi bil/a rad/a še svoboden/svobodna.	5	4	3	2	1
- Nameravam se poročiti takoj, ko bom uredil/a svoje materialne razmere (zaposlitev, stanovanje ipd.).	5	4	3	2	1
- Rad/a bi se poročil/a, vendar po naši zakonodaji to za naju še ni mogoče (istospolni, težje duševno prizadeti ali nerazsodni, med seboj sorodniki v ravni črti, ipd.).	5	4	3	2	1
- Poročil/a bi se, če bi bila v zakonski zvezi zagotovljena v glavnem enaka možnost obeh zakoncev delati kariero.	5	4	3	2	1
- Poročil/a bi se, če bi bila v zakonski zvezi zagotovljena približno enaka obremenitev obeh zakoncev v gospodinjstvu.	5	4	3	2	1
- Poročil/a bi se, vendar samo, če bi bilo zagotovljeno, da en zakonec v splošnem ne bi bil nadrejen drugemu.	5	4	3	2	1
- Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o delitvi premoženja v primeru ločitve.	5	4	3	2	1
- Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o medsebojnih obveznostih v odnosu in načinu reševanja konfliktov.	5	4	3	2	1
- Ne bi se poročil/a, vendar bi bil/a pripravljen/a s partnerjem/partnerko skleniti formalni dogovor o skrbi za otroke v primeru ločitve.	5	4	3	2	1
- Sklenitev zakonske zveze in formalni dogovor med nama bi pomenila poseg v najino ljubezen in intimnost.	5	4	3	2	1
- Med partnerjema, ki se ljubita, ni potrebna ne sklenitev zakonske zveze ne kakega dogovora o medsebojnih obveznostih.	5	4	3	2	1
- Ne bi se poročil/a in tudi nobenega formalnega dogovora s partnerjem/partnerko o medsebojnih obveznostih ne bi sklenil/a.	5	4	3	2	1